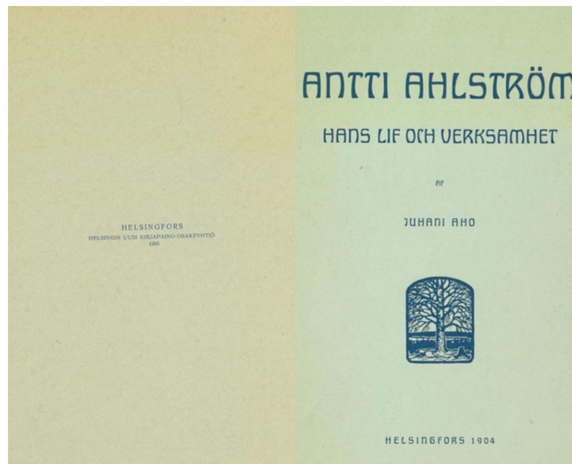


ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF JUHAN AHO ---------------- HELSINGFORS 1904 HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ(F. d. Päivälehtis tryckeri)

Tryckt i tjugu exemplar. Godkändt af cencuren, Helsingfors den 23 december 1904.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har hämtats från **Nationalbiblioteket i Helsingfors**. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i mars 2014 av Bert H.

Godkändi af censuren, Helsingfors den 12 Maj 1905.ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1906

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖDe t hi urbe te är icke af seti t för offentligheten. Eva Ah!ström

tillegnadtDä Ni, ärade Fru. uppdrog ät mig att skildra Er aflidue mans lifsgärniug, tilltalades jag genast af detta förslag. Utom att Eder önskan i sig själf var naturlig oeh berättigad, vittnade den tillika om den beundran, vördnad oeh kärlek Ni hyst och a!It framgent hyser till den person som med Eder delat lifvcts fröjder oeh sorger. Dä jag erfor att Eder afsikt var att för barn oeh efterkommande bevara minnet af fadern och stamfadern till föredöme oeh maning i utöfvandet af de dygder som Ni oeh hans vänner hos honom skattat högt, sä började också mitt hjärta klappa varmt för denne man, som jag visserligen ej haft lyckan att personligen känna, men hvars egenskaper som make oeh fader jag ej hade anledning att skatta lägre än de hvilka stätt honom nära i lifvet. Da Ni tillika förklarade att denna lefnadsteekning skulle stöda sig endast pä källor, som jag själf genom en fri oeh opartisk forskning kunde lyckas skaffa mig, hade jag glädjen att kunna ätaga mig detta hedrande uppdrag — hedrande, emedan Ni at mig anförtrodde den persons namn oeh rykte, som var Eder kärast af allt.

Ehuru redan detta varit nog för mig att ätaga mig detta arbete, sä hafva dock äfven andra orsaker bidragit härtill.

Huru litet jag än hade mig bekant om af lid ne kommerse-rädef Ahlström oeh hans lifsgärniug, sä visste jag doek, likaväl som hvarje minan finne, att han utöfvat en storartad välgörenhet oeh uppoffrat in veket för allmännyttiga och fosterländska ändarna/ mera än de flesta andra finska män. Då de mänga och stora summor han under sitt lif lagt ner pa fosterlandets altare gåfvos till särskilda ändarna! under en tid, då arbetet för det finska folket, från att dittills ha varit ett rent ideellt intresse, börjat sträfva till dessa ideers omsättning i det praktiska lifvet, oeh da materiellt understöd var ett grundvillkor för framgången af den nationella saken, sa är kommerserådet Ahlströms namn därigenom nära förbundet med denna tids oeh dessa striifvän-dens historia. Hans namn är ieke allenast namnet på en enskild aktningsvärd medborgare, utan tillika namnet på en offentlig person oeh allmänt känd fosterlandsvän. Plans lif har sålunda betydelse jämväl för det allmänna, oeh kännedomen härom var yttermera egnad att intressera mig för detta arbete.

Men kommerserådet Ahlströms allmänna betydelse inskränker sig ej endast till det direkta understöd han så frikostigt skänkte de sträfvanden, som intresserade honom. Hvarje medborgare, hvars verksamhet sprider bildning oeh välstand, hvarje dikesgräfvarc oeh åkerrödjare arbetar jämväl för sitt fosterland. Ju vidsträcktare det enskilda verksamhetsområdet är, desto större är allmännyttan däraf. Hvarje verksamhet, den må då gälla jordbruk, industri eller handel, skänker sin utöfvarc en jämförelsevis t i ten vinst; den rikligaste skörden höstas af de efterkommande oeh i sista hand af fosterlandet oeh mänskligheten, dessa våra universalarfvingar. Detta redan under vanliga förhal-

landen. Men om jordbrukarens, industriidkareus eller affärsmannens verksamhet därtill ännu är af banbrytande slag oeh bidrager til! upptäckande af nya arbetsfält, till förbättrande af gamla banor oeh uppgående af nya, då blir hans betydelse för det allmänna i följd däraf än större. De affärsmän, som för-stodo att till nytta oeksa för vart land begagna sig af skogens stigande värde pa världsmarknaden, hafva inlagt en särskildförtjänst om vart folks ekonomiska utveckling. Genom deras försorg gjordes de dittills döda kapitalerna räntegifvande. Genom deras förmedling blef var förnämsta nationalegendom fruktbärande oeh det materiella välståndet steg till den i jämförelse med forna tider aktningsvärda höjd det nn nätt. Tänkom endast fa de miljoner, som genom dem funnit väg till skogsägarenas fickor, äfvensoni till otaliga stoekflötare, sågarbetare oeh skeppsredare. En stor del af detta, genom skogarnas afyttring erhållna kapital hopade sig nog i enskilda händer oeh har också genom öfverflöd oeh slöseri gatt förlorad/ för hemlandet. Men mycket har oeksa icke blott nedlagts i nya produktiva både kommersiella oeh industriella företag, utan oeksa kommit jordbruket till godo, hvarigenom skogen sa att säga direkt befruktat den jord, därifrån den tagits.

Bland de män, som sålunda förstått draga nytta af vart lands förnämsta rikedomar, är Ahlström en af de första. Men dessutom intager han som banbrytande affärsman bland sina jämlikar en alldeles särskild ställning. Af naturliga skäl ha alla viktigare affärsområden hos oss hittills varit oeh är o det till stor del allt fortfarande i händerna pa män, h vil ka au tingen varit helt oeh hållet främmande för vårt folk eller, om oeksa i viss man acklimatiserade, doek i sitt hjärta förblifvit främmande för detta samma folk. höre Ahlström hade vi icke många från de djupa leden utgångna och med dem solidariska finska affärsmän. Genom sin framgång har Ahlström bevisat, att en bonä-sou från landet äfven pa detta område kan uträtta lika mycket som ättlingen af en borgarearistokrat. Det är självfallet att en sådan mans framgång ej blott verkar imponerande uppat utan oeksa stärkande och Itfgif vande nedåt. „Då han där med ett par toma händer och sin medfödda ajffärsmannainstinkt kunde nå så långt — hvarför skulle det då ej kunna lyckas äfven för mig!“ Så har mången framåtsträfvande faffigmanssou säkert tänkt. Oeh hvarför skulle ej den praktiske mannens snille kunnahafvn samma höjande och utvecklande betydelse soin vara a ulliga stormäns ?

Ahlströms exempel är äfven i sa matto lärorikt att det adagalägger icke allenast h vad en man kan uträtta med egna krafter, utan äfven huru han kan göra det. Om än lyckan var honom bevågen, om han oeksa var snillrikare, skarpsvn/are, mera energisk och arbetsam än mangen annan, sa ligger hemligheten af hans stora framgång oeksa som affärsman dock egentligen däri att han var hederlig, rättfram och fri från allt svek.

Allt detta visste Ni, ärade f ru, och detta väckte naturligt hos Eder den idé, till hvars verkställare Ni utsåg författaren af dessa rader. Eder a fl i dne mans personliga egenskaper, hans principer och åskådningssätt som medborgare och affärsman voro Eder bekanta, da Ni under i det närmaste ett fjärdedels sekel stått honom nära, icke allenast som maka, utan äfven som hans förtrogna kamrat och rådgifvarinna. Jag föreställer mig att Ni, da Ni med saknad mindes honom, tillika med ett visst vemod kom att tänka på, att om än minnet af mannen blir beståndande i hans verk, hans bevekelsegrunder dock skola falla i glömska; att om än det mal han nådde är synligt för en hvar, den väg, som ledde dit dork skall utplanas. Det ville Ni icke gärna lata ske, äfven pa den grund, att en hel skatt af ovärderliga rad, lärdomar och erfarenheter då gatt förlorad och fallit i glömska och. engång förlorad, icke mera kunnat återfinnas eller räddas.

åled Eder tillåtelse har jag i detta arbete om Antti Ahl-ström och hans affärs utveckling låtit inga historiker öfver de största bruken och egendomarna. Jag har nämligen trott det vara för Eder intressant och för de efterkommande lärorikt att se, af hvilka dessa bruk och egendomar i tiden ägts och huru de skötts. Måhända kan en sådan återblick i sin man bidraga <Uir-till, att, såsom Ahlströms önskan var, det hela skall sta odeladt och orubbadt i familjens ägo.Jag är glad att jag i dessa anteckningar om Eder a fl ¡dnr man och hans vidsträckta affärers utveckling kunnat följa de anvisningar, den ledning och den allmänna uppfattning om honom Ni meddelat mig. Dd jag tecknat hans bild, har jag gäft tillväga ungefär pä samma sätt som konstnären, h vi/ken efter en fotografi förstorar en aflidens drag, men färglägger och be/vser dem efter sin egen uppfattning och enligt de rad och anvisningar, han fått af dem, som sett och känt originalet. Den fotografi Jag haft till model! har utgjorts af de uppgifter jag af utomstående erhållit om honom och taflans färgläggning och belvsning ha meddelats af min under arbetet vunna sympati för mannen, men framför allt af den kärlek, med hvilken Ni allt fortfarande dyrkar den aflidnes minne.

Författaren.

BARNAÅREN.

1827—1844.

Björneborgare och Birkkarlar. — Birka/apojkarne. — Jussi gifter sig med en gärd sdotter. — Erik Ahlström.

— Handelsförhållanden i Sas/mola. — Den första Ald-strömska firman. — Tvillingarna Antti och Erans. — Det röda bandet. — Svenskt blod. — Anttis första „offert".

— Den första donationen. — Antti fraktar trävaror till Abo. „Antti kan bli präst". Till skolan i Björneborg.

amnet Birkkarlar är i Finlands historia ett kändt namn.

Det frammanar bilden af köpmän och krigare. Från sin hemtrakt i närheten af Birkala företogo de långa handels- och plundringståg till Österbottens ödemarker, uppsökande de där spridda lapparne för att af dem tillbyta sig dyrbarheter emot allehanda varor, som de för detta ändamål medtagit. De af lapparne tillhandlade värdefulla pälsverken såldes sedan åt tyska köpmän, hvilka längs Kumoälf funno väg ända till Birkala. Dessa Finlands första landthandlare voro rika och kraftfulla män, som prålade i lysande dräkter, buro höga hufvudbonader, utsirade med färgskiftande grannlåt och kantade med guld och silfver, samt voro iförda rockar, prydda med röda band och skimrande guldsömmar.Då jag börjar denna berättelse om en köpman, hvars släkt är bördig ifrån Birkala och hvars farfars far varit krigare, står minnet af dessa forna köpmän och krigare från Birkala lef-vande för mig. Då alla möjliga egenskaper och anlag gå i arf från slägte till slägte, fastän arfvet ofta för närmaste släktled går förloradt, för att åter framträda hos senare generationer, så kunde man ju tänka sig att äfven sådana egenskaper

Sastmola kyrka.

som företagsamhet och djärfhet kunna ärfvas, förloras och återigen efter århundraden plötsligt framträda. Det torde åtminstone vara sannolikt att den gamla handelsväg, som sedan urminnes tider längs Kumoälf förde till det inre af landet, tryckt sin prägel på den befolkning, som bodde i dess närhet, i synnerhet i de trakter, där

marknadsplatser uppstodo och där utlandets och inlandets köpmän sammanträffade. Ett af de äldsta handelscentra var Harju marknadsplats i Birkala, somsedermera flyttades till den närmare hafvet belägna Teljä stad i Kuino socken, och vidare till Ulfsby, allt i den mån floden blef grundare, för att slutligen för alltid förläggas till Björneborg. Affärsmännen i Björneborg och dess omnäjd äro i dag hvad birkkarlarna voro fordom: förmedlare af inlandets skatter till världsmarknaden.

Fordom sålde man pälsvaror åt liibska och holländska köpmän, nu säljer man trävaror till Tyskland, England och Spanien. Björneborgarna äro således i visst afseende birkkar-larnas arftagare och hafva alltid varit besjälade af sina »förfäders > företagsamhetsanda. Denna anda har gått i arf icke allenast till enskilda björneborgare, utan äfven landtbefolkningen i Björneborgs omnäjd har blifvit delaktig af densamma och skapat mindre handelscentra här och där längs kusten.

En sådan medelpunkt för den lokala handeln har Sastmola kyrkoby varit och är det alt fortfarande.

Här föddes Antti Ahlström och här grundade han också sitt »rikes» första hufvudstad, hvarifrån han sedan drog ut att eröfra land och skog. Men till sin härstamning var han ändå, som redan är nämndt, en birkkarl.

Huru många af vårt lands framstående män ha ej burit sin framtids marskalksstaf i en näfverränsel. Om någondera af de två gossar, af hvilka den ena var Antti Ahlströms farfar, hade någonting att bära, så bar han det säkerligen i en näfverränsel, ty af allt att döma tiggde sig bröderna fram på den färd, som de anträdde i Birkala och slutade i Sastmola.

Fadern Matti Ahlström var skräddare och soldat och bodde i Naistenmatka by af nämnda socken. Efter hans död begåfvo sig de faderlösa, Antti och Jussi, ut för att söka sin lycka i »vida västern», och de kommo sålunda att följa den urgamla vandringsstråten. Sannolikt är att gossarna vandrade längs Kumoälfdal och till slut hamnade i Björneborg. Om detta antagande är riktigt, följde de kanske därifrån vägen till Norr-marks såg och sedan en väg, som ledde till Siikais och Sastmola. Måhända veko de i Norrmark in till sågegarens kök och bådo om en brödbit. Kller också hade de valt vägen längs kusten.

Anlända till Sastmola sökte de upp en soldat vid namn Kaasman, som hade ett torp i kyrkobyn och möjligen varit bekant med deras aflidne far; detta kan man antaga på grund däraf, att den yngre af soldatgossarna, Jussi, fick husrum hos honom. Jussi, som var fem år yngre än brodern och född den 30 maj 1757, fick för natten tak öfver hufvudet i soldatens torp; om dagen sprang han omkring i byn. Antti erhöll genast anställning som vallgosse om sommaren och som skjutspojke om vintern. Han var som en far för sin lille bror, sparade så mycket han kunde få i hop och knappade t. o. m. ofta in på sin otillräckliga måltid för att få en liten bit öfrig åt brodern. »Det angår ingen huru mycket jag äter», berättas han engång hafva sagt, »om jag blott binder kvastarna, samlar skumäfvern och kör korna i tid hem». Då det blef bekant att den äldre brodern delade med den yngre sitt eget knappa bröd, började man allmänt att hjälpa dem.

Värdinnan på Mäkelä, hos lnilken Antti tjänade, säges ofta ha sagt: »Inte skall du svälta för din brors skull, här har du något också för hans räkning».

Jussi började så fort det var honom möjligt att själf förtjäna sitt uppehälle, men kläderna skaffade Antti åt honom på samma gång som åt sig själf. Med åren växte Jussi upp till en stark arbetare, han blef en duglig dräng och fick god årslön. I motsats till hvad drängar i allmänhet göra gjorde han besparingar och kan salunda på sätt och vis anses vara grundläggaren af den Ahlströmska förmögenheten. Att han vid tidpunkten för sitt giftermål hade samlat i hop något, kan man taga för afgjordt, då han kunde få en gårdsdotter till hustru.Anna Johansdotter var dotter till aflidne husbonden på Yli-Kasa gård Johan Thomasson. Man berättar att detta hemman var intecknadt för skuld och höll på att gå öfver i främmande händer. Då erbjödo sig några husbönder till talmän för Naistenmatka Jussi och försäkrade: den karlen sköter nog

gården; inte har den förut blifvit såld och inte kommer den nu heller att säljas åt främmande».

Huru sann denna berättelse är, kan jag ej säga. I det släktregister, som af kyrkoherde-ämbetet i Sastmola mig tillhandahållits, omnämnes Johan Mattiasson Ahlström tidigare som tor-pare i Yli-Karvia by och först omkring

åren 1806—1811 som egare af Yli-Kasa gård i samma socken. Möjligt är att han vid ingående af sitt äktenskap fick ett torp på samma hemmans mark, af hvilket han sedan inlöste en del, eller att han nog redan tidigare skötte gården, ehuru först senare i eget namn. Men därmed må förhålla sig huru som hälst, visst är emellertid att Jussi från en fattig tiggarpojke blef husbonde och styrde sin gård öfver trettio år eller till sin död år 1838. Hans hustru afled år 1830; hon var född samma år och samma dag som mannen, något som ofta gaf denne anledning att kalla henne sin tvillingssyster, med det tillägget att den ena af tvillingarna var född i Birkala, den andra i Sastmola.

Åt sin bror Antti som hade tagit vård om honom som liten gaf husbonden på Yli-Kasa ett torp, som skulle gå i arf till hans barn. Anttis stuga byggdes alldeles invid gården, för att bröderna ej skulle ha lång väg till hvarandra och för att de skulle kunna bada tillsammans i samma badstu, en omständighet, som också den vältaligt vittnar om den broders-och släktkärlek, som så vackert framträdt äfven hos deras efterkommande.

I Johan Ahlströms och hans hustrus Annas äktenskap föddes 14 barn, af hvilka 9 dogo i späd ålder, så att endast 5 blefvo i lifvet, nämligen Fredrika (f. 1779» d- 1846)» gift medklockaresonen, sedermera hemmansegaren i Yli-Karvia Anders Henriksson Mellin; — Kaisa (f. 1784, d. 1861), gift med Risby torparen Petter Pettersson Velvik; — Krik (f. 1787, d. 1873); — Johan (f. 1796, d. 1880), gift med Fredrika Eriksdotter, och Henrik (f. 1798, d. 1836), gift med Kaisa Mathiasdotter; han antog tillnamnet Sved.

Af dessa barn var Erik den tredje i ordningen. Då de äldre barnen voro flickor och bröderna yngre än han, torde husbondeväldet småningom ha öfvergått i hans händer, med all säkerhet åtminstone efter faderns död 1838. Den ena af hans bröder Henrik var då redan död och den andra Johan hade öfvertagit ett torp i Yli-Karvia.

Af alla tecken att sluta tyckes Erik Ahlström ha varit en hedersman, som åtnjöt allmänt förtroende på orten, och där-förutan hade han nog aldrig kommit att inneha den högsta förtroendepost en bonde den tiden kunde uppnå. Han valdes nämligen år 1838 till kyrkovärd, hvilken befattning han sedan i öfver 20 års tid innehade, eller till år 1860.

1 likhet med många andra kustbor, hvilkas små åkertäppor icke äro i stånd att gifva en tillräcklig afkastning och hvilka hafvet erbjuder en naturlig hjälpkälla uppmanande till drift och företagsamhet, idkade också Erik Ahlström vid sidan af sitt jordbruk handel. Birkala-anlagen hade i Sastmola fått en lämplig jordmån att utveckla sig i. Som nämndt var Sastmola en gammal handels- och marknadsplats, som hörde till Björneborgs stads handelsområde. Då landthandeln ända till medlet af förra århundradet var förbjuden, var landsorten vid tillgodoseendet af sina behof i hufvudsak hänvisad till städerna, något som ingalunda var egnadt befrämja dess intressen. Ännu svårare blef ställningen då den ena staden med lagens tillhjälp försökte hindra den andra att handla på områden, som de ansågo som sina, för att såmedelst undgå konkurrens, hvars frånvaro gifvetvis lände landsborna till storskada. Sastmola tyckes ha varit en af Björneborgs guldgrufvor, hvilket kan slutas bl. a. däraf, att staden för dess bevarande underkastade sig ständiga tvister såväl med själfva Sastmola socken som med Raumo, Kristinestad och isynnerhet Åbo.

För att hindra landthandeln underhöllo Björneborgs köpmän på 1600-talet ridande patruller, som färdades från by till by. Men ej heller detta hjälpte. Kustborna, som hade rätt att segla med sina egna produkter till Stockholm och därifrån hämta livad de för egen del behöfde, såsom salt, järn o. s. v., begagnade sig af tillfället och blefvo kommissionärer äfven för andra. Handelsmän från andra orter försökte man åter hålla på afstånd sålunda, att man skaffade sig tillstånd till enskilda marknader, till hvilka endast de österbottniska städerna och Björneborg fingo infinna sig. År 1731 erhölls tillstånd att hålla en sådan marknad hvart år den 15 februari; tjära och trävaror voro då de förnämsta handelsartiklarne. Då köpmän från Åbo det oaktadt kommo till dessa marknader och ådrogo sig Björneborgarnes misshag genom att öfverbjuda dem, blefvo förhållandena slutligen efter många tvister sålunda ordnade, att Åbo år 1765 helt och hållet uteslöts från Sastmola marknaderna. Detta var naturligtvis förmånligt för Björneborgarena, men ofördelaktigt för Sastmola. Tvisterna hade dock å andra sidan också gagnat orten, i det att affärerna vunno i liflighet och att handeln länkades dit också från andra orter i norra Sata-kunta. Uteslutandet af andra städer från konkurrensen hade utan tvifvel också till följd att Sastmolaborna nu på allvar började idka fraktfart för egen räkning.

De viktigaste exportartiklarna voro tjära och skogsprodukter och med dem tyckes äfven Erik Ahlström ha drifvit handel såväl för egen räkning som på uppdrag af handlande i Åbo och Kristinestad. Han är således den egentliga grundläggaren af den Ahlströmska trävaruaffären och i egenskap däraf har han sin särskilda betydelse i denna firmas och därigenomi alla finska trävaruaffärers historia. Då firmans hufvudman ej var skrifkunnig, betecknades firman endast med ett bomärke.

Erik Ahlström var gift med Anna Andersdotter Norrgård och i detta äktenskap föddes åtta söner och en dotter, af hvilka ingen dog som barn. En gång — den 6 november 1827, då paret redan varit gift i mer än tio år — öfvervoro de ett bröllop och lofvade då att komma tillstädes äfven följande

Antti Ahlströms barndomshem.

dag. Erik infann sig emellertid ensam och tillfrågad hvar-för hans hustru uteblifvit svarade han, att hon vid hemkomsten från bröllopsfesten skänkt lifvet åt »två vackra gossar, hvilka likna hvarandra som två bär». Den äldre föddes half annan timme tidigare än den yngre och redan före den señares födelse gaf man honom namnet Antti, som var ett gammalt familjenamn och burits af morfadern och faderns farbror. Den yngres namn fingo faddrarna utse och de valde namnetFrans. För att undvika förväxling bands omkring den förstföddes arm ett rödt band. »Det var som om det röda bandet som knöts omkring den lilles arm hade varit ett godt omen, en den leende lyckans första hälsning, ep fin, glimmande stråle, som genombröt framtidens dunkel», skrifver den person, som gifvit mig ofvanstående uppgifter öfver händelsen *).

r

Antti Ahlströms barndomshem.

Antti var den äldre af de två och försökte genast göra sin förstfödslorätt gällande: han skrek tills han fick mat och Frans fick nöja sig med hvad som blef öfver. Likheten i deras yttre försvann emellertid snart, Antti blef ljuslätt, blomstrande, kortväxt och undersätsig, Frans däremot mörklätt och smärt. Ju äldre de blefvo desto mer iögonenfallande blef denna olikhet, så att en främmande knappast hade tagit dem för bröder. Denna olikhet berodde på att Antti bråddes

) Fru Matilda Roslin.på sin far och Frans på sin mor, som möjligtvis var af svensk börd, härstammande från ortens svenska befolkning. Denna blandade härstamning förklarar måhända att hos Antti Ahl-ström påträffas många för finnen mindre utmärkande egenskaper såsom liflighet och snabbhet i tanke och handling.

Också i gossarnes lynnen kunde man redan i alldeles unga år iakttaga olikheter, som fingo uttryck i deras lekar och göromål. Då de voro ute och plockade bär, åt Frans vanligtvis upp allt hvad han fann eller också sålde han dem och köpte för de erhållna penningarna sötsaker, af hvilka han på stället förtärde så mycket han förmådde och sedan gaf resten åt kamraterna. Antti däremot förde hem bären åt mor och syster; men om skörden var riklig, sålde också han bären, men sparade pengarna. En af Anttis tidigaste affärer var att för betalning hålla sällskap åt farfar, som hade ett eget rum nära gården. Gubben ville ej gärna tillbringa nätterna allena, men öfvertalade fåfängt något af sina andra barnbarn att hålla sig sällskap. Antti var den ende som kom och fick hvarje gång en kopparslant till belöning. Fin af Anttis barndomskamrater erinrar sig ännu, huru denne bytte ett bälte med honom och t. o. m. hurudant spänne bältet hade, äfvensom huru Antti öfverhufvudtaget var intresserad af handel. Såg han hos någon en slida, en knif eller något annat föremål, som behagade honom, begynte han genast köpslå. Eller om han själf råkade ega ett föremål, som han redan tröttnat på, försökte han genast afyttra det.

Dessa affärsmannaanlag jämte gossens stora naturliga begåfning voro törhända orsaken till att fadern gärna tog honom med sig, fastän Antti hade tre äldre bröder. Redan som en liten parfvel fick han vara sina föräldrar följaktig, då dessa med segelbåt foro till Kristinestad, för att där afyttra landtmannaprodukter. Engång hade Ahlströmskan grisar att sälja och Antti fick i uppdrag att i köpmännens kök bjudaut varan. Samtidigt uppgjorde fadern på sitt håll plankaffärer bl. a. med Ramstedt och Ridderstad. Huru väl denna det blifvande kommerserådet Antti Ahlströms första »offert» lyckades, förtäljer ej sägnen, men visst är att han altjämt utvidgade sin affärsrörelse på olika områden. Trävaruaffärer bedref han visserligen icke ännu i eget namn, men stod likväl

redan i förbindelse med män, som idkade dylika; han sålde tobak, lerpipor och potäter åt plankbönder i Sastmola hamn. Potä-

Antti Ahlströms barndomshem.

terna fick han från sin egen lilla täppa, som han i sitt anletes svett upprödjat. Kopek lades till kopek, rubel till rubel, och då Antti vid 17 års ålder begaf sig till skolan, utvisade bokslutet att han var egare till en förmögenhet af 48 rubel. Men hvar tron I han placerade detta kapital? Det blef hans första donation: han afstod allt åt sin bror, som varit honom behjälplig vid hopsparandet af pengarna.

Det dröjde ej länge, innan Antti fick visa sin skicklighet som trävaruhandlare. Fadern sände honom en gång medbräder till en skonert, som skulle segla till Åbo. Då skepparen undersökte bräderna, tyckte han att de voro spruckna och odugliga samt vägrade att taga emot dem. Antti företog sig då att förklara för skepparen att det icke tillkom honom, utan varans emottagare att göra anmärkningar öfver dess beskaffenhet. Men då skepparen egensinnigt höll på sin åsikt, beslöt Antti följa med ända till Åbo. Anländ dit begaf han sig genast till köparen, en handelsman Thomé, för att erfara, huruvida denne ansåg bräderna odugliga. Thomé klappade den beskäftige gossen på axeln och sade sig vara fullkomligt nöjd med varan. Och enligt gammal god affärsmannased visade Thomé åt den Ahlströmska firmans representant stadens sevärdheter och bjöd honom sedan på middag till sin på Run-sala belägna villa. På återvägen måste Antti ligga för stiltje nära Laitakari. Där funnos äfven några fiskarbåtar, hvilka lastade med strömming voro på väg till Åbo. Då fiskarene voro osäkra om huruvida de därstädes skulle få sin last afyttrad till godt pris, uppmanade Antti dem att komma till Sastmola, hvarest han lofvade dem en god förtjänst. Fiskarene följde gossens råd, och inom några dagar hade de sålt hela sin fångst åt plankbönder från inlandet, hvilka just dessa tider kommit ned till kusten för att köpa upp strömming till höbärg-ningstiden.

Sålunda fick Antti redan vid unga år vara med om affärer och vänja sig vid arbete. Arbetets tukt är alltid den bästa tukt, den uppfostrar och utvecklar. Folkets barn äro i det afseendet lyckligare lottade än herremännens, att föräldrarna äro i tillfälle icke allenast att leda och lära dem i de kunskaper och färdigheter de själfva inneha, utan äfven att vårda sig om deras sedliga utveckling. Anttis hemuppfostran tyckes ha bestått uti inplantandet af goda seder. Den vördnad man var skyldig föräldrarna utsträcktes också till de äldre bröderna. Antti och hans tre yngre bröder måste nämligen som betjänterpassa upp de äldre, borsta deras kläder, rengöra deras skoplagg och springa deras äranden. Det säges ha varit faderns stolthet att om söndagarna inträda i kyrkan omgifven af sina åtta söner, hvilka vid detta tillfälle voro klädda i blå vadmal. Söndagen helighölls annars med läsning och psalmsång och den dagen var det gossarne förbjudet att taga del i andra barns lekar och nöjen. Dessutom bjöd modern till att med råd och exempel hos sin talrika barnskara väcka kärlek till sanning och rätt. Såsom bevis på att utsädet föll i god jord kan här omnämnas att Antti, då han engång förde hästen till hagen, icke kunde motstå frestelsen att beskatta grannens rofland. De par tre rofvor, som han där tog och åt upp, beredde honom emellertid så svåra samvetskval att han grät hela aftonen och önskade att han haft rofvorna i behåll för att kunna föra dem tillbaka.

Pojkar äro alltid pojkar och de åtta Ahlströmarna voro icke olika sina jämnåriga. Då de alla voro häftiga till lynnet, grälade de ofta sinsemellan och t. o. m. slogos ibland. Men om någon annan blandade sig i slagsmålet för att hjälpa den angripne och denne äfven tack vare hjälpen afgick med segern, så sällade sig den hulpne genast därefter till bröderna, för att med förenade krafter tukta den som blandat sig i en angelägenhet som icke angick honom. Häftigast voro Isak och Frans, Antti däremot kunde alltid behärska sitt lynne, ehuru han nog kunde brusa upp. Han ville icke gifva stryk åt någon, men icke heller taga. I mångt och mycket tycktes han vara öfver-lägsen sina jämnåriga.

Att döma af alla dessa smådrag var Antti ingen alldeles vanlig pojke. Han var en af dessa begåfvade och snabbtänkte gossar, som uppväcka föräldrarnas hopp om att de skola gå längre i lifvet än hvad som är möjligt inom eget stånd. Så tyckes tanken på skolan småningom ha vaknat hos Anttis föräldrar, slägtingar och äfven hos honom själf.De första grunderna i läsning meddelades Antti af modern. Hans fasters man mjölnaren Anders Henriksson Mellin ledde honom vidare framåt på kunskapens väg; dennes fader hade varit klockare och gifvit

honom någon skolundervisning. Denne sin svåger, som var gift med hans äldsta syster Fredrika, gaf Rrik Ahlström i uppdrag att läsa med sina söner och blefvo de af honom undervisade också i skrifkonstens grunder, hvilka med hemgjordt bläck och spruckna gåspennor inöfvades på groft papper från Långfors pappersbruk. Lärarens kunskaper torde icke ha varit stora, men så långt kunde han dock föra sin lärjunge att han redan kunde utpeka för denne hans framtidsväg. »Skicka din son till skola i staden», sade han åt Anttis far, »jag kan ej mera lära honom någonting. Det lönar sig nog och det kommer du aldrig att ångra. Antti kan bli präst — det har nog funnits många sämre prästämnen än han».

Fadern tog nog rådet i öfvervägande, men år efter år förflöt, utan att det blef något af skolfärden, fastän man alltid talade om att Antti skulle bli präst. I synnerhet hade det varit moderns innerliga önskan, liksom det lär ha varit Anttis egen käraste dröm. Orsaken till att Anttis skolfärd drog ut på tiden torde äfven kunna sökas däri att en af hans äldre bröder, som hade bättre hufvud än han, skickades till skolan före honom, och fadern ansåg sig ej hafva råd att bekosta skolgång för två. Som ersättning härför fick Antti ändå åtnjuta undervisning för en i Ala-Karvia boende magister Holmström. Den långa vägen från kyrkobyn till magistern tillryggalade Antti springande och vanligtvis högljudt gråtande i fruktan för att han måhända aldrig skulle hinna läsa så mycket att han skulle få komma till skolan.

Huru Antti till slut kom till skolan, vet jag icke. Det ser ut som om fadern ej gärna velat skiljas från Antti af den orsak att han behöfde hans hjälp i affären och annars ocksåtviflade på att pojken skulle bli präst — ty att skolbildning kunde vara nyttig till annat än till att bli präst, t. ex. för bedrif-vande af trävaruaffärer, det förstod man ej den tiden. Men då Anttis mor och syster Maria yrkade på saken och församlingens prost lade sitt vägande ord i vågskålen — »af den gossen blir något», hade han sagt — så fick Antti slutligen vid nästan fyllda sjutton år fara till skolan.

Då allt var klart för affärden och Antti, klädd i nya vadmalskläder, skulle taga afsked af sin mor, gaf denna honom en psalmbok, sägande: »Sjung, min gosse, den där psalmen, förrän du gifver dig i väg». Det var N:o 290 i gamla finska psalmboken, »Ole sieluni iloinen» (Var glad min själ), och rörda sjöngt) mor och son psalmen och då den var slut, läste fadern en bön. Efter att ha sagt farväl, steg Antti upp i kärran bredvid sin fader och så har det af till Björneborg. På resan körde man in till Granroths torp i Norrmarksby. Måhända fick Antti vika in till bruket för att taga anläggningarna i närmare betraktande, dessa anläggningar, lnilkas egare han en gång skulle blifva.I BJÖRNEBORGS SKOLA.

1844—47.

Björneborgs elementarskola. — Framsteg. — Kamratkretsen. — Sammets- och sidenvästar. — Hnrn Antti skaffar sig kredit. — Ski/smessan frän skolan och tless orsaker. — „Han är för gammal att bli präst.“

en 22 augusti år 1844 inskrefs ynglingen Anders Ahlström

som elev på tredje kollegans klass i Björneborgs elementarskola. Den forna trivialskolan i Björneborg hade sedan år 1843, då ny skolordning utfärdades, arbetat enligt en tidsenligare läroplan. Läroämnena voro under Ahlströms skoltid följande: religion, historia, geografi, geometri, matematik, latin, grekiska, tyska och ämneskrifning. Skolans betydelse var ej mera densamma som förut, emedan den redan år 1830, då Åbo gymnasium inrättades, hade förlorat sin dimissionsrätt till universitetet. Någon framstående läroanstalt synes Björneborgs skola då mera ej varit. Skäl till detta förmodande ger åtminstone följande af domprosten J. A. Edman vid en biskopsvisitation 1848 gjorda anmärkning »att uti läroanstalten visserligen röjde sig ett framåtskridande till något bättre, men att det mål, till hvilket den sökte och borde komma, ännu var aflägset», hvarför skolan, enligt hans åsigt, åtminstone i vissa afseenden, stodefter åtminstone en del af stiftets öfriga elementarskolor. Lärarena besvärade sig öfver detta utlåtande hos domkapitlet, men medgåfvo dock, att ett bättre sakernas tillstånd i skolan vore såväl möjligt som önskvärdt. Edmans kritik synes således ha varit för sträng, hvilket också han själf senare torde ha med-gifvit. Det största missförhållande, som vidlådde denna liksom öfriga skolor den tiden, var att undervisningen nästan uteslutande omfattade de klassiska språken och försiggick på svenska språket, hvilket för flertalet af folkets barn var fullkomligt främmande.

Enligt Ahlströms egen berättelse var isynnerhet det första året svårt för honom, då han vid sin ankomst till skolan ej förstod många ord svenska. Att han det oaktadt gjorde så stora framsteg såväl i svenska språket som i de särskilda läroämnena, att han efter ett år kunde flyttas upp från första klassen, vittnar godt om hans flit och begåfning -— så mycket mer, som af 19 elever 15 kvarstannade på klassen. Till andra kollegaklassen uppflyttades utom Ahlström endast följande tre elever: Johan Viktor Mannelin, Johan Fredrik Sundholm och Frans Josef Vellenius. Ahlström var en af de mera framstående eleverna, hvarför han äfven vid årsexamen den 16 juni 1845 erhöll af »djekne-penningarna» 1 rubel 50 kopek. 1 hans första betyg bedömdes hans »naturgåfvor» med vitsordet »begriplig», hans flit med ordet »flitig» och »seder och vilkor» med orden »sedig behållen».

Följande läseår (1845—1846) torde han hafva gjort lika stora framsteg, alldenstund han under vårterminen var den elfte i klassen från att höstterminen hafva varit den 23-.dje. Vid läseårets slut den 15 juni flyttades Ahlström äfven nu upp från klassen och var ännu ett år i skolan på tredje klassen (den s. k. första kollegans klass). Läseåret från september 1846 till juni 1847 blef hans sista, ty om hösten 1847 torde han ej infunnit sigtill skolan. Han uttog nämligen skiljobetyg den 5 oktober 1847.

Vid sin ankomst till skolan erhöll Ahlström bostad hos snickaren Rothsten, hvars son, sedermera sekreteraren vid Finska Litteratursällskapet Frans Vilhelm Rothsten, var elev i samma skola. Hos Rothstens, som var en allvarlig och allmänt aktad familj, bodde äfven Johan Anton Immanuel Forss, son till prosten i Sastmola. Ahlström var lycklig öfver att få bo tillsamman med elever från den s. k. rektorsklassen, hvilka voro honom öfverlägsna både i bildning och kunskaper. Bland andra, som besökte Björneborgs skola samtidigt med Ahlström, må nämnas Robert Alfred Renvall (1840—1845), sedermera doktor och amanuens vid universitetsbiblioteket, naturforskaren Gustaf Vilhelm Grönfeldt, seminarielektorn och kyrkoherden Nestor Järvinen (1843—48), historikern Johan Esaias Vaaranen (1844 4Q), och kompositören Filip Johan Schantz (1845—52), äfvensom Ahlströms blifvande medtäflare Fredrik Vilhelm Rosenlev (1842 48), som finnes afbildad i Björneborgs stads

historia» vid sidan af Ahlström. Äfven kommunalrådet Edvin Avellan, sedermera en af Ahlströms bästa vänner, besökte samtidigt eller åren 1841—46 skolan i Björneborg. Skolans lärare voro: rektorn Johan Isak Florin, konrektorn Oskar Ferdinand Ingelius, första kollegan Lars Reinhold Malmsten, andra kollegan Otto Kristian Strömsten och tredje kollegan Knut Viktor Crusell.

Kommunalrådet Avellan har åt författaren berättat, att han då och då besökte det Rothstenska »bolaget», där han lärde känna Ahlström som en stadig, axelbred och godmodig pojke. Ahlström egde ett slags gitarr, på hvilken han ofta spelade och till hvars ackompanjemang han sjöng bl. a. denna strof: »Hjärtat mitt bränner, sorgligt jag stämmer kvinten på min fiol.» Anttis kärlek till sång och musik slocknade aldrig, hvilket han senare vid många tillfällen ådagalade.Anttis stora beundran och vördnad för de äldre kamraterna föranledde honom, enligt hans egen utsago, att taga exempel af dessa. Ibland gick han till och med för långt häri. Då han icke ville stå efter dem i elegans, skaffade han sig bland annat ett stort förråd sammets- och sidenvästar, hvilka den tiden voro i bruk och hvarmed de äldre kamraterna ståtade. Efteråt säges Ahlström ha förvånat sig öfver att fadren tillät honom öda penningar på sådan fåfänglighet.

Innan vi med Ahlström lämna skolan i Björneborg, från hvilken tid vi känna jämförelsevis litet, må ännu några anekdoter anföras.

»Bolagets» medlemmar delade broderligt alla tillgångar; gemensamt åt man upp de från hemmen sända bröden och ostarna och ur gemensamma pipor rökte man. En gång tog tobaken slut till icke ringa ledsnad för bolaget. Penningar hade man icke och sinnesstämningen var tryckt. Men den blifvande affärsmannen visste råd, huru man skulle gå till väga, då kassan var tom; han visste att det fanns något sådant, som kallas kredit och att den vid behof kunde anlitas. Det föll honom in att gå till handlanden Juselius' bod, där fadern brukade göra sina uppköp, och anhålla om tobak till låns. Stor blef glädjen i bolaget, då Antti trädde in och slängde på bordet en hel kardus.

En vår, då farbrodern Juha kom till staden, fick Antti till-låtelse att följa med honom hem till påsken. Då han med fröjd och gamman sprang från skolan till sitt kvarter, mötte han en gatpojke vid namn Prytz, som ofta slagits

med skol-pojkarne. Utan någon som helst orsak kastade Prytz mot Antti en sten, som säkert hade träffat hans hufvud, om han ej i tid hunnit vika undan. Förgrymmad tog Antti samma sten, kastade den tillbaka och sprang sedan till sitt kvarter, där farbrodern redan väntade. Då han efter påsken återkommit till staden, inkallades han genast till rektor för att stå till svarsför att ha spräckt Prytzens läpp och slagit ut två tänder på honom. Prytz' fader hade anfört klagomål däröfver. Emedan Anttis uppförande i skolan alltid varit oklanderligt, straffades han icke, men hans far fick dock lof att betala åt Prytz io rubel i förlikning. Skiljobetygets nedsatta vitsord »nöjaktigt uppförande» i stället för det förra »berömligt » hade kanske sin orsak i denna händelse.

Antagligen från samma påskfärd berättas följande händelse. Då Antti och farbrodern närmade sig hemtrakten, uppstod yrväder och föret var dåligt. Farbrodern, som hade ett tungt lass, nändes ej köra den igensnöade vägen upp till byn, utan lät hästen stanna vid Brändö hamn, sägande åt Antti: »tag nu, pojke, hvad dig tillhör och gå sedan till fots hem; nog blir det väl litet tungt, men kanske du går i land därmed. — »Det skall nog gå», svarade Antti, hoppade ned från lasset, tog sin tunga kappsäck i den ena handen och allehanda bylten i den andra, sade åt farbrodren tack och farväl och anträdde så, vadande i snön, den ungefär tre kilometer långa vägen hem. Svetten rann från pannan under den tunga bördan, och alldeles uttröttad var han, då han till de egnas stora förvåning sålunda anlände till hemmet.

Efter tre års skolgång tog Antti, såsom redan är nämndt, ut skiljobetyg. Orsaken härtill kan jag ej med säkerhet upp-gifva, men sannolikt kan skälet sökas i att han ej flyttades upp från klassen. 1 skiljobetyget nämnes ingenting om upp-flyttning från tredje till fjärde klassen, utan endast vitsorden i de särskilda läroämnena: flit »berömlig», matematik »berömlig», religion, historia, geografi och geometri »nöjaktiga», latin, grekiska och tyska »försvarliga», ämneskrifning och sång »försvarliga». Då eleven var svag i skolans hufvudämnen latin och grekiska, måste han själffallet stanna kvar på klassen. Detta ville väl Antti icke och beslöt följaktligen att afgå.Skilsmässan från skolan skedde enligt skiljobetyget på grund af Anttis egen vilja och faderns skriftliga tillstånd. Hufvudorsaken torde ha varit att inan kommit underfund med »att han var för gammal att bli präst». Antti var redan i det närmaste 20 år och studierna voro egentligen först i sin början. I bästa fall hade det ännu räckt sex eller sju år förrän han kunnat bli präst. Man har visserligen förmodat att han ännu framdeles åtnjutit privatundervisning i hopp att ännu kunna läsa sig till präst. Men antagligare är att Antti var af samma mening som fadern eller att han var mera skapad till affärsman och hemmansegare än till präst.

Men om också skolgången inte förde Antti Ahlström till det mål han eftersträfvade, så hade den dock ingalunda varit förgäfves. Han lärde sig något så när det på hans blifvande verksamhetsområde nödvändiga svenska språket och grunden lades till hans kunskaper i särskilda läroämnen. I synnerhet lände hans kunskaper i matematik honom till stor nytta. Matematiken tyckes också ha varit hans bästa ämne, då den vitsordades med »berömligt».

Betecknande för Ahlströms gryende affärsmannaanlag är, att han enligt sin egen berättelse under vistelsen i Björneborg, ofta med hemlig förtjusning betraktade bodbetjänterna, som med stora skramlande nyckelknippor beskäftiga sprungo från magasin till magasin.

Snart skulle också han få stora nyckelknippor att skramla

med.DE FÖRSTA Aren på längfors.

Antti gifter sig. — Enkefru Amin Margaretha Liljeblad. — Långforska stägten. — Den första sågrörelsen. — Pappersbruket och krukmakeriet. — Starks kvant. — Sägnen ont Långforska skatten. — Husbonden Antti Ahlström.

et förtäljes, att då Johan Liljeblad, en son till egaren af

Liljelund eller Isotalo i Långfors, aflidne Johan Liljeblad, i början af en läsetermin ämnade sig till skolan i Björneborg, frågade denne af Antti Ahlström, om han icke skulle komma med.

»Nej», svarade Antti.

»Hvad ämnar du då göra?»

»Jag ämnar gifta mig med din mor», svarade Antti.

En annan version af denna berättelse är den, att skolans rektor af Liljeblad hade frågat, om ej Ahlström alls ämnade komma till skolan.

»Nej, han kommer inte.» — »Hvarför inte?» — »Han gifter sig med min mor.»

Si non é vero, é ben trovato — om historien ej är sann, är den dock mycket sannolik — säger ett italienskt ordspråk.Samma höst, som Anttis bröllopp skulle stå begaf sig hans blifvande styfson att fortsätta sina studier i Björneborg. Och denne skulle engång blifva präst — prosten Johan Lilje-blad *).

Efter att ha lämnat skolan, torde Antti mera än förut ha hjälpt sin far med affärerna. Fadern å sin sida ville sörja för

Erkintalo i Langfors.

sonens framtid genom att sätta honom i tillfälle att köpa eget hemman.

Man tänkte på Pohjusjärvi hemman, som då var till salu. Köpet blef icke af, men snart tryggades Anttis framtid på ett annat sätt. Hans nästan 14 år äldre bror Erkki (född 1814) var husbonde på Erkintalo i Långfors, därifrån hans hustru

*) Johan Liljeblad, född 1832, dimitterades från Björneborgs skola till gymnasium 1851.Greta Davidsdotter var hemma. Erkki Ahlströms närmaste granne var enkefru Anna Margaretha Liljeblad, som egde Iso-talo i Långfors med därtill hörande såg, kvarn, pappersbruk och krukmakeri. Hennes man Johan Liljeblad (f. år 181 o i Lappfjärd) hade aflidit 1847 och efterlämnat utom enka fem barn, af hvilka den äldsta var 15 och den yngsta 4 år gammal. Genom sin bror blef Antti bekant med den unga enkan. Det räckte ej länge innan Anna Margaretha förälskade sig i den raske ynglingen och bad Erkki bli talman. Denne kunde naturligtvis icke annat än af hjärtat unna sin bror lyckan att bli husbonde i den rikaste gården i hela socknen. Bandet knöts dock icke utan ömmare känslor från Anttis sida. Enkefru Liljeblad var visserligen redan trettioåtta år gammal, men hon var en hurtig, ståtlig och klok kvinna, så att en åldersskillnad af femton år icke betydde så mycket. Och äfven denna förlofning hade sina små äfventyr i början.

Såsom vanligtvis är fallet, voro barnen den blifvande styf-fadern mindre bevågna. Det har berättats att de äldre sönerna, därtill uppretade af andra, t. o. m. gått med bössan i hand för att hålla Antti borta. De trolofvade voro därför tvungna att träffas annorstädes. Då Anna Margaretha önskade se sin fästman, sände hon Erkki Ahlström att hämta Antti. Erkki tog fruns vackra, hvita häst från hagen, spände den för sitt eget åkdon så att ingen märkte något och kuskade i väg. Antti var alltid redo att komma, och de älskande möttes hos Erkki. Detta skedde om sommaren 1850 och i december firades bröllopet, där det enligt hvad det ännu berättas bestods på musik från Björneborg och kulörta papperslyktor.

Det ganska stora hemmanet, på hvilket Antti Ahlström nu blef husbonde, hade länge egts af hans hustrus slägt. Ur Sastmola församlings kyrkoböcker framgår att Isotalo hemman redan från medlet af 1700-talet hade egts af Hcnrich Långfors, gift med Maria Mariasdotter (född 1694 och död 1770). Dettapar hade åtminstone 6 barn af hvilka den äldsta Henrich var född 1721 och dog 1790. En annan af sönerna hette Jacobus och han betecknas i kyrkoböckerna med titeln »studiosus», som ger vid handen att familjen befann sig i ganska goda omständigheter, eftersom den hade råd att bekosta skolgång för en af sina medlemmar. Jacobus, som senare antog namnet Forsbäck, var född 1727.

Isotalo i Långfors.

Henrich Långfors den yngre, som var gift med Gretha Johansdotter, ärfde fädernegården och afstod den sedermera åt sonen Johan (född år 1751 och död 1810). Utom denne son hade Henrich Långfors den yngre sex andra barn, af hvilka en åter hette Jacobus och liksom den förre var »studiosus».

Johan Henrichsson Längfors var gift med Maria Johansdotter och i detta äktenskap föddes år 1773, såsom den

äldste af elfva syskon, sonen Johan (död 1836). Under Johan Johans-sons tid hörde till gården hälften af Långfors eller Lankoski hemman n:o i med nybyggen n:o i i Etelämaa by och Källi 5 n:o i Otamo by, af hvilka fastigheter Johan Långfors under den tid han varit gift med Maria Göransdotter genom köp af sina syskon fått a1/«* delar och genom arf efter sin bror Jakob 2/as delar. Af Johan Johansson Långfors' nio barn var Anna Margaretha, den sjunde i ordningen, född år 1812. Utom henne lefde, då hon ingick sitt andra äktenskap, endast en sex år äldre syster Maria, som år 1825 gift sig med handlanden Adolf Bäckman i Björneborg.

Anna Margaretha ingick redan under föräldrarnes lifstid äktenskap med »bokhållaren» Johan Liljeblad, hemma från Lappfjärd. Hon var då blott aderton år gammal och fästmannen var två år äldre. Förrän han blef måg i huset hade Johan Liljeblad varit bodbetjänt i Åbo, och sannolikt hade han där gjort besparingar, ty därförutan hade han nog ej kunnat ingå ett så förmöget gifte — om ej måhända den omständigheten att han var något slags herreman, skulle ha beredt honom denna möjlighet.

Hittills hafva egarena af hemmanen i Långfors varit vanliga bönder, men nu stiger släkten ett trappsteg på den sociala rangskalan, hvilket framgår af att Johan Liljeblad redan år r840 kallas »landthushållare», senare fabriksegare eller egentligen »pappersbruksidkare». Liljeblad var en företagsam man, som år 1835 i det nära gården belägna Sahakoski anlade en kvarn, som gick med två par stenar; år 1840 anlade han ett litet pappersbruk vid samma fors. Det på hemmanets mark befintliga ofvannämnda krukmakeriet anlades äfven det af Liljeblad. Dessutom var han sågegare, ty till egendomen hörde fjärdedelen af en år 1739 uppförd vattensåg. Samma år som pappersbruket anlades inlöste han sin svärmors och svägerskas andelar af Långfors egendom, liksom den ofvannämnda handlanden Bäckmans andel i en vid torget i Björneborg belägenstadsgård n:o 258, äfvensom hälften af Näsi hemman i Yli-Karvia by af bönderna Johan Mattsson och Isak Eriksson Xäsi.

I gamla räkenskaps- och dagböcker finnes ännu några spår af, huru och i hvilken utsträckning dessa affärer bedref-vos. Hvad först sågrörelsen beträffar, så var Långfors sågen redan på 1740 50-talet en af de sex till Björneborgs stads område hörande sågarna, som försedde staden med en del af dess till utskeppning afsedda trävaror. Sedan dess torde denna såg varit regelbundet i gång, än i större än i mindre skala, beroende på de rådande konjunkturerna å trävarumarknaden. Affärerna, som legat nere till följd af de många krigen i slutet af 1700-talet och i början af 1800-talet, blefvo allt lifak-tigare och voro på 1830-talet mycket gynnsamma. Efter att några år ha varit ogynnsammare, började trävaruaffärerna gå med alltjämt stigande vinst och äfven Långforssågen var i regelbunden verksamhet på 1840-talet.

Enligt en anteckning från år 1845 hade Liljeblad en gång sålt åt en skeppare C. M. Österlund 384 tolfter plankor och bräder till ett pris af 2,762 rubel 81 kopek. Priset på en tolft bräder var då 4—5 rubel och plankpriset varierade mellan 10 och 24 rubel. Enligt en annan anteckning från den 29 mars 1847 hade Liljeblad nämnda dag på lager i Koskärshamn 393 tolfter vattensågade och 227 tolfter handsågade bräder och 220 tolfter plankor. Bräderna voro i medeltal 9 tum breda, 1 1/i tum tjocka och 7 aln långa. Om ofvanstående siffror utvisa allt, som under hela året sågats för vårlastningen, skulle trävaruhandelns bruttoinkomst för detta år utgjort, om man beräknar 4 rubel för tolften, 2,480 rubel för bräderna, och, om man beräknar ett medelpris af 15 rubel för tolften, 3,300 mark för plankorna eller sammantaget 5,780 rubel. Summan skulle sedan delas mellan fyra delegare.

Pappersbruket var anlagdt vid stranden af Sahakoski och tillverkade i främsta rummet omslags- och pås- eller kardus-papper och i mindre mängd skrifpapper jämte spännpapper. Pappret var starkt lumppapper. Brukets hela arbetskraft bestod af fyra man, hvilkas beting utgjorde fyra ris om dagen. Fabriken var i gång året om, utom under den brådaste arbetstiden, då allt folket togs till höbärgningen och rågskörden. Under Ahlströms tid användes pappersmakarene ibland också till att hugga skog.

Af Ahlströms allmanacksanteckningar framgår, att tillverkningen af olika slags papper gick till sålunda, att då t. ex. fabrikationen af grått omslagspapper slutades i slutet af januari, tillverkningen af hvitt omslagspapper vidtog i början af februari och räckte till slutet af mars. Därefter tillverkades kardus-papper och spännpapp. Sannolikt gick man under Liljeblads tid tillväga på samma sätt. Storleken af den årliga tillverkningen framgår af Ahlströms år 1851 gjorda anteckningar. Enligt dessa såldes från juli 1851 till juli 1852 följande mängder af olika slags

papper: grått omslagspapper 985 ris, hvitt omslagspapper 198 ris, och pås- eller karduspapper 99 ris.

Då ett ris grått omslagspapper kostade (år 1863) 80 kop. och hvitt 90 kop. och ett ris karduspapper 3 rubel 50 kop., så stego pappersbrukets inkomster ifrågavarande tillverkningsår till 1,305 rub. Pappret såldes på beställning till Björneborg, men också till handlande i Raumo, Kristinestad och Nystad, ja, t. o. m. till Vasa och Åland, hvilket framgår ur Ahlströms bokföring år 1851, — den första bokföring som påträffats af hans hand och för hvilken han begagnat en af Liljeblad förut använd foliobok. Denna foliobok är äfven så till vida anmärkningsvärd, att den synes vara gjord af papper från eget bruk. Vattenstämpeln är en stjärna.

Arbetarnes lön utgjordes under Liljeblads tid af 120 rubel i penningar jämte någon tunna råg samt någon tunna strömming. »Pappersmakare» voro år 1844 Adam Mörk, JohanPahnlöf och Henrik Rosengren, hvilka arbetade i fabriken ännu år 1852.

Krukmakeriet, som stod på en gården tillhörig åker, icke långt från boningshuset, var ej heller det stort tilltaget och hade ingalunda något med storindustri att skaffa. Fabriks personalen utgjordes af cn man och en pojke. Enligt en af Liljeblad gjord anteckning af den 24 mars 1846 tillverkades där stenfat af olika storlek, tallrikar, krukor, fat och nattkärl. Ofvannämda dag funnos allt om allt 93 dussin olika slags kärl. En bränning värderades vanligen till 90 rubel. Utom kärl tillverkades också kakel, bruna till färgen, af hvilka man ännu kan se prof bl. a. i en kamin på Liljelund. Lerkärlen höllos till salu i en enkom därför inrättad minutförsäljning, och skickades äfven till marknaderna. Också utbjödos de af lumpsamlare.

Kvarnen var utan tvifvel en god inkomstkälla. Äfven den byggdes under Liljeblads tid 1835. Där maldes årligen c. 960 tunnor. År 1868 beräknade Ahlström i kvarntull 877 mark 75 penni.

Vid denna kvarn är förknippadt minnet af en process om vattenrätt, som Liljeblad hade med sin granne Erik Herman Stark.

Då den belyser den tidens protektionistiska åskådningsätt, må den här beröras med några ord.

Stark, som egde en del af Långfors och Etelämaa, hade år 1843 hos länets gunemör skaffat sig tillstånd att på sitt område i Koivukoski anlägga en med två stenpar gående kvarn, jämte stampverk. Sedan landtmätaren förrättat syn och ritat sina kartor samt direktionen för väg- och vattenkommunikatio-nera gifvit sitt bifall till saken, sammanträdde häradsynerätten på ort och ställe. Där motsatte sig Liljeblad uppförandet af kvarndammen till en vis höjd, emedan den under flodtider skulle åstadkomma ej allenast undervatten i Sahakoski, utan ock öfversvämning på en honom tillhörig ängsholme. Syne-rätten tillbakavisade emellertid detta påstående såsom ogrundadt. Då försökte Liljeblad motsätta sig anläggandet af kvarnen på andra grunder. Han stödde sig därpå, att ehuru man vid uppförandet af kvarnen räknat på kunder från Sastmola kyrkoby, från Peippu, Luhalampi, Gördböle, Etelälampi, Tuorila, Honka-järvi och Lautjärvi byar, äfvensom från en del af Siikais kapell, mälden i själfva verket förminskats mer än önskligt var, emedan ofvannämnda byar höllo sig egna kvarnar, och påstod han, att mälden i hans kvarn icke motsvarade den skatt han var skyldig att erlägga för den. Fördenskull skulle inrättandet af en ny kvarn göra intrång i hans rätt. Den nya kvarnen vore äfven i så måtto obehöflig, som hans kvarn, förbättrad, kunde mala all säd som fanns på två mils omkrets. Hemmansegaren Erkki Ahlström motsatte sig äfven inrättandet af en ny kvarn, enär han själf stod i beråd att bygga en tullvattenkvarn. Dessa påståenden beifrades af motparten, som höll före att den gamla kvarnen på intet sätt ensam fyllde behofvet, emedan den ej kunde för ishinder och öfversvämningar vara i gång mera än högst 4 månader om året och kunde mala högst fyra tunnor i dygnet med hvardera stenparet eller summa 960 tunnor om året. Behofvet af en mjölkvarn var dock mycket större eller 1960 tunnor, då den nya kvarnen skulle erhålla mäld äfven från Kasaböle, Risby, Filppula, Bogaskär och Sältö byar äfvensom från en del af Siikais kapell. Då i så fall kvarnen skulle lända orten till stor nytta, utan att på något sätt skada Lilje-blads intressen, förkastades dennes påstående och Stark fick tillstånd att bygga sin kvarn. Om också Liljeblad således icke kunde hindra sin médtäflares afsikter, så ådagalägger den omständigheten, att han alls kunde göra en sådan invändning och att den tillbakavisades endast på grund däraf, att hans kvarn i vederbörandes tycke icke kunde fylla behofvet, hvilka hinder ännu då kunde läggas i vägen för en på fri konkurrens grundadverksamhet. Likadana voro förhållandena på alla andra affärsområden.

Jordbruket var väl ändå gårdens förnämsta inkomstkälla. Det är redan nämndt, hvilka gårdar och hemman hörde till boet vid Liljeblads död år 1847. I hvilken utsträckning jordbruket bedrefs, huru många hästar, kor och får hemmanet kunde hålla, kan ej med tillhjälp af till buds stående källor utredas. Då man år 1871 sådde 7 tunnor råg och födde 25 kor och 10 ungkor, 6 hästar och 30 får, så kan man antaga att hälften af detta antal höllos år 1847, då hemmanet var hälften mindre.

Visserligen framgår ur den efter Liljeblad gjorda bouppteckningen, att Liljelunds hemman med såg och kvarn var värdt

1.000 rubel, men denna summa är naturligtvis endast för syns skull upptagen. I självfva verket var egendomens värde mycket större. Så förhåller det sig äfven med lösegendomen, som , hästar och annan boskap inberäknade värderades till 780 rubel. De siffror, som utvisa boets penningetillgångar, gifva oss en riktigare uppfattning af den förmögenhet, hvars förvaltare Ahl-ström skulle blifva. Det fanns rena penningar 3,000 rubel och säkra fordringar till ett belopp af 3,788 rubel 90 kop. Om vi räkna med de 1,500 rubel, som enkan gömt undan och som sedan gaf anledning till den bekanta Liljebladska processen, så fanns i boet i rena penningar 8,288 rubel 20 kop. Den utestående penningesumman visar att den i huset bedrifna låne-eller bankrörelsen var jämförelsevis stor.

Detta torde ha gifvit anledning till följande sägen, hvars sanningsenlighet ej garanteras, men hvilken såsom karaktäristisk här må anföras.

Liljeblad hade engång i en boda åt en viss Juho Andersson från Alajärvi visat en gammal silltunna och bedt honom se efter, hvad som fanns i den. — »Gammalt järnskräp finns där ju bara», sade Juho. — Titta djupare», sade Liljeblad. Juhogräfde djupare men hittade ingenting. — »Se ännu djupare.» Då hittades på bottnen af tunnan ett tjockt lager af fyra riksdalers mynt. — »Så mycket pengar här finns!» beskärinade sig Juho. — »Ja, här finns bara silfver», menade Liljeblad, »men annorstädes finns det ännu sedlar.» — Det berättas också att man under Liljeblads tid i en källare under farstugolfvet gamla byggnaden hållit penningar gömda. Om än dessa berättelser voro gripna ur luften, bevisa de ändock, att Lankoski husbonden af sina socknebor ansågs för en rik man, för en af socknens allra rikaste, något som han i självfva verket äfven torde ha varit.

Ahlström hade alltså en god grund att bygga sin framtida verksamhet på, om han också ej kunde anse såsom sitt mera än den tredjedel af hela egendomen som vid arfskiftet efter Liljeblad tillföll hans hustru.

Hans egen hemgift bestod af en häst, skänkt af fadern, schäs och 200 rubel i penningar. Men af större värde var hans insats af ungdomskraft och företagsamhet.

Närmare tio år förflöto dock innan den nye husbondens på Långfors andliga kapital bar frukt. De osäkra politiska förhållandena verkade förlamande på affärerna och omöjliggjorde all företagsamhet. Allehanda skyddsförordningar, monopol, och inblandningar från regeringens sida bundo allt initiativ till händer och fötter. Denna i vissa bestämda hjulspår intvungna tid bar den byråkratiska prägel, som Nikolaj I:s hand tryckt på alt offentligt lif och som äfven gjorde sig märkbar i privat-lifvet. Man hade inte tillfälle att förbättra och samla, utan måste på alla områden nöja sig med att spara och bevara det som fanns sedan gammalt.

Anna Margaretha Ahlström var på sitt eget lilla område en representant för denna tid och Antti måste i början rätta sig efter hennes ekonomiska principer och sedan dagligen kämpa mot dem. Hans ställning var så mycket mera ömtålig,som han, utom att han var förvaltare af hustruns egendom, tilllika var förmyndare för styfbarnen och således ansvarig också för deras egendom. Redan förrän han kom till gården fick han af utomstående höra antydningar om att han blott ville komma åt främmande egendom, eller att han ej skulle duga till att sköta den. Och alltid, då han ville utvidga sina affärer, mötte han motstånd från hustruns sida, som hvarje gång fruktade de värsta följder.

De första åren förflöto under uppfyllandet af de värf jordbruket, sågen, kvarnen och de små fabrikerna ålade honom. Han upptog en kärrodling i Pentinneva och arbetade i spetsen för sitt folk på åker och äng. Om hans principer som arbetsledare har berättats, att han alltid tog de bästa karlarne i sin tjänst och betalte de bästa lönerna, hvarför hans arbeten alltid blefvo bättre utförda än deras, som prutade på priset. Genom sitt

tillmötesgående och sitt skämtsamma sätt tillvann sig den unga husbonden sitt husfolks bevågenhet. De komma ännu i håg, huru han sjöng på ängen:

Polsterit, tiikit,

Läningit nätit, poikain liivivärkit Luhdin orsilla liehuvat, kas, eikös tuo tyttöjä mielluta.

Eller också sjöng han »Arvon mekin ansaitsemme», »Savo-laisten laulu eller någon folksång. — Första versen af Savo-laisten laulu finnes upptecknad i en almanacka från år 1858 bland allehanda anteckningar och i samma häfte finnes en visstump af följande innehåll:

Aktning äfven vi må röna Barn af Suomis vida land,

Fast ej rika skördar löna Här i trägnas sälla land.Och då måltidstimmen nalkades uppmanade han folket att äta duktigt för att orka arbeta och föregick dem själf med godt exempel. Och icke brukade han vänta på att bordet skulle dukas eller förarga sig öfver, om middagen händelsevis ej var färdig, då han kom hem. Råkade han ha brådtom, gick han till skåpet och tog därifrån kalla, helkokta potäter och sade åt köksan: »Så här åt också Kärjenkoski Samuli», och

därefter gick han åter till sitt arbete — så har en af hans gamla tjänarinnor berättat *).

Men huru Antti än sträfvade och stretade, icke fick han ihop mera än som behöfdes till det nödvändigaste. I en biografisk anteckning säger han själf, att inkomsterna af hans verksamhet icke voro större än att de just jämt räckte till att betäcka de dagliga utgifterna och kostnaderna för styfbarnens skolgång.

*) At Fru Matilda Roslin, som samlat och meddelat mig nästan allt som af mig ofvan anförts.DE FÖRSTA AFFÄRSFÖRETAGEN.

Det orientaliska kriget. — Den nya tiden tager Ahtströw från plogen. — „Veljekset" bygges. — *Veljeksets“ resor och deras resultat. — „Fortuna". — Framgången sporrar till nya företag. — Skogsköp.

E' gendomligt är att iakttaga, huru förändringar i folkens lif > och staternas inbördes förhållanden förorsaka förändringar i den enskildes lif, så att de historiska händelserna så att säga afspegla sig i de små förhållandena, inläggande i dem färger och omvexling, liksom vattendroppen afspeglar molnens Kång.

Såsom vi redan tidigare sagt var tiden före och under det orientaliska kriget dyster, tryckande och osäker. I synnerhet i kusttrakterna och där främst i städerna gjorde sig trycket gällande. Björneborgs stad och dess omnäjd led kännbara förluster såväl af självfva kriget som af dess följder. Den första olyckan efter krigets utbrott år 1853 var att stadens stora handelsflotta, som under tiden för den »stora rederiverksamheten» (1809—52) hade stigit till 5,000 läster, nu blef alldeles overksam, hvilket förhållande naturligtvis förorsakade orten storaskador. Inga nya fartyg byggdes och de gamla såldes, om köpare anmälde sig. Under kriget tog fienden 2 större och 17 mindre fartyg. Då staden genom branden år 1852 förlorat en stor del af sina byggnader och sin lösegendom och genom kriget nästan två tredjedelar af sin flotta, och då dess invånareantal minskats med tusen personer, tedde sig förhållandena i Björneborg ^fter det orientaliska krigets slut ganska sorgliga.

Men liksom vackert väder alltid följer på regn och rusk, goda tider på dåliga, så blomstrade också Björneborg snart upp. Den nybyggda staden ådagalade tio år efter kriget en utomordentlig lifaktighet och ifver på olika områden. Handelsflottan växte och var år 1866 5,844 läster och många fabriker och sågar anlades. Kort efter krigets slut började trävaru-affärerna antaga förut oanade proportioner. Då staden förut icke exporterat mera än omkring 25,000 tolfter plankor till utlandet, så blef exporten nu tre gånger större. År 1865 utfördes 88,000 tolfter plankor och 31,000 tolfter bräder*).

Alldeles säkert var det denna uppvaknande nya tid som tog Ahlström från plogen och ställde honom i ledet bland de män, som i spetsen för våra furubataljoner drogo ut för att eröfra sig en plats på världsmarknaden.

Redan under de forna dåliga tiderna torde Ahlström ha bedrifvit trävaruaffärer i eget namn och i liten skala på samma sätt som andra bönder, användande som rörelsekapital den lilla penningesumma han fått af sin far. Men

först 1857, eller kort efter fredsslutet, tager Ahlström steget fullt ut som själf-ständig affärsman. Det sker då han tillsammans med sin bror Erkki bygger ett fartyg, skonerten »Veljekset» (Bröderna).

»Veljekset», som byggdes i Sastmola, lastade I50standert trävaror och kostade 6,800 rubel. Första gången gick skonerten med en trävarulast från Brändö till Lübeck den 11 maj

*) J. V. Ruuth, Björneborgs stads historia, sid. 412.1858. Det var en tisdag. Redan föregående fredag hade skeppet varit färdigt att afsegla och vinden var gynnsam, men kapten Hedlund ville icke anträda resan på en fredag. I Ahlströms tycke var det ett onödigt dröjsmål och han fordrade att kaptenen skulle gå till segels. Men då storseglet skulle hissas, föll ett block ner på däck och resan måste upp-

Brändö hamn.

skjutas. I sitt fall var blocket nära att träffa Ahlströms far i hufvudet.

Om »Veljeksets» första last och resans resultat finnas numera inga uppgifter. Då Ahlström i en almanack af samma år antecknat, att han den 19 maj skrifvit ett bref till herrar D. Eschenburg i Lübeck och ett annat åt J. H. Brandt i Köpenhamn, hvilka sedermera visa sig vara emottagare af hans trävarulaster, så är det troligt att brefven rörde »Velj eksets» last, eller att lasten bestod af trävaror, som antingen såltseller utbjudits åt dessa herrar. Redan den 3 juli återvände skonerten till Brändö.

Däremot finnas noggranna anteckningar om Veljeksets» följande resor och laster. De äro upptagna i Ahlströms första ordentliga kontorsbok, i hvilken han år 1864 öppnar en någorlunda regelbunden bokföring. Denna första kontorsbok sträcker sig till år 1867 och alla där gjorda anteckningar äro skrifna med Ahlsröms egen handstil, hvilket bevisar att han var sin egen kontorist. Också korrespondensen sköttes att sluta af kopieboken, som vidtager från slutet af år 1863, af honom själf.

Boken börjar med en förteckning öfver skonerten Veljeksets» last under dess första resa år 1860. Lasten innehöll trävaror, tjära och pottaska. Trävaror fanns till nedanstående belopp: af Jaakko Mikkola för 33 rub. 84 kop., af Jaakkola

för 56 rub. 15 kop., af Berghems enka för 29 rub. 91 kop., af herr D. V. Vidbom (209 tolfter, 12 tum breda) för 782 rub. 68 kop., från Norrmarks bruk (385 tolfter å 9 tum) för 614 r. 72 k., äfvensom utskottsbräder (42 tolfter å 9 tum) för 45 rubel 51 kopek, samt af onämd person, kanske af Ahlström själf, (30 tolfter å 10 tum) till ett värde af 141 rubel. Från Norrgård 200 tunnor tjära värda 812 rubel, och 36 lispund pottaska för 36 rubel. Då härtill lägges utgifterna för släpningen af bräderna till lastageplatsen 194 rubel 68 kop., så stego utgifterna för varan och lastningen till c. 2,746 rubel. Synbarligen voro trävarorna Ahlströms egna och icke blott af honom emottagna i kommission. Utgifterna för matförråd kaptenens och manskapets aflöning, försäkring, besigtning, lastning m. m. stego till 644 rubel under ifårgavarande resa, och följaktligen utgöra kostnadena sammanlagdt 3,390 rubel. På debetsidan finnes antecknad en vexel på 4321 rub., så att nettovinsten således utgjorde 931 rub. Då Ahlström egde tre fjärdedelar af fartyget, tillföll honom en lika stor del af vinsten. Själf har han antecknat som netto behållning 630 rub. Samma summa, 630 rub.,iitgjorde vinsten äfven af »Veljeksets» andra resa samma år. Vinsten af den tredje resan var betydligt större eller 1,620 rub., beroende därpå att fartyget fick returfrakt till Björneborg. Nettobehållning af 1860 års resor utgjorde således 2,880 rubel.

Låtom oss ännu följa med »Veljeksetsv färder, eftersom vi med detsamma kunna följa med affärernas utveckling. År 1861 anträdde fartyget sin första resa eller begynte åtminstone intaga last redan i april. Då mottogs bräder af följande personer: Heikkilä i Otamo, Johan Salo, Juhola, Jaakko Mikkola, Gammelgård, enkan Mikkola, Norrgård i Kangasniemi och af Herman Starck till ett värde af 1,799 rub. Bland dessa fanns från Ahlströms egen såg bräder till ett värde af 198 rubel. De sammanlagda utgifterna för denna resa belöpte sig till 3,281 rubel 6 kop., försäljningen inbragte 3,677 rubel 45 kop., så att hela vinsten utgjorde endast 386 rub. 39 kop. Den andra resan under samma sommar inbragte mera eller 833 rub. 3 kop. Den tredje resan år 1861 inbrakte 1,998 rub. 91 kop., beroende den stora vinsten på returlast från Lübeck till Björneborg. Skonerten var under denna resa lastad med 367 tolfter bräder och 74 tunnor tjära. Bland dem som anskaffat bräderna omnämnas pastor

Granqvist från Siikais, Kivi från Kivi-järvi, Pitkäranta och Varsamäki från Lautjärvi, Kahri från Levasjoki och Ahlströms styfson Frans Oskar Liljeblad från Sastmola. Ahlström hade endast 22 */* tolfter egna bräder. Inköpspriset för bräderna var 957 rub. 47 kop. Tjäran kostade 6 rub. 25 kop. tunnan.

Veljeksets» första resa år 1862 är i det afseendet anmärkningsvärd att egaren själf då följde med till Tyskland. 1 kontorsboken finnes nämligen antecknadt: »Min resa till Tyskland 200 rubel. » Några andra uppgifter från denna resa finnas icke, men ändamålet med den var väl att göra bekantskap med tidigare affärsvänner och att knyta nya förbindelser.Sannolikt rufvade Ahlström redan då på planen att utvidga sin trävarurörelse, eftersom han redan före sin afresa börjat köpa skog och på hösten köpte han Saarikoski egendom.

På denna resa hade »Veljekset» en last af tjära till ett värde af 2,178 rubel 86 kop., men trävaror endast för 554 rub. 47 kop. (89 tolfter). Samma år gjorde »skonerten» en resa till Reval för att därifrån hämta 2,061 tunnor råg, och fick för frakten 1,030 rubel. Hela vinsten af 1862 års resor utgjorde 3,603 rubel 58 kop.

»Veljekset» var dock ej det enda fartyg, med hvilket Ahlström exporterade trävaror. 1 oktober 1861 afsände han en brigg Frithiof till J. H. Brandt i Köpenhamn med en last af 1,210 tolften bräder och 41 tunnor tjära. Dessa bräder voro uppköpta af samma personer, som redan blifvit nämnda. Då af denna last finnes i behåll en specifikation, den första i sitt slag, så kunna vi däraf se, hurudan vara Ahlström denna tid bjöd till salu. Större delen af bräderna, endast några tolfter undantagna, voro 7 alnar långa och 7—10 tum breda. Tjockleken är ej antecknad. Största delen är vattensågadt furuvirke. Mer än hundra tolfter äro handhyflade.

Men rörelsen utvidgas allt mer och mer, så att Ahlström år 1862 utom åt »Veljekset» ger last åt två andra på utlandet gående fartyg, nämligen skonerten »Lovisa»,*) kapten J. O. Malm, som den 15 augusti lastar 678 tolfter bräder, af hvilka 149 äro Ahlströms egna, 431 från Norrmarks bruk och resten

*) Såsom prof på, hvilka olika afgifter den tiden tryckte trävaruaffä-

rerna, bifoga vi här nedanstående kvitto:

Tull efter föreskrefne och å andra sidan stående Specifikation . . . 28:38

XJniversitetsfonds afgift...23: 23

Fattig- och arbetshusafgift...2:40

Sågningsafgift..52:79

Bak och lots och Inrättn. afgift............................... . . 6:80tillhörde de förut nämnde bönderna; samt galeasen »Fortuna., som att sluta däraf att han förser den med proviant och i öfrigt utrustar den liksom eget fartyg sannolikt åtminstone delvis egdes af honom själf. Det är ej nämndt, hvart Fortuna» förde denna sin bräd- och tjärlast, men vinsten af den i augusti anträdda resan finnes upptecknad till 609 rub. 48 kop. Fortuna» omnämnes i boken första gången om hösten 1861, och lär Ahlström enligt ett muntligt meddelande ha egt den gemensamt med Frans Oskar Liljeblad. Dessutom omnämnes i böckerna skonerten Lybeck», som kostade i inköp den 28 oktober 1861 1,800 rubel, för hvilken summa jämte kostnaderna för

fartygets utrustning Ahlström stannade i skuld hos säljaren. Sannolikt är att han endast var delegare i fartyget, för hvilket någon annan var redare.

Såsom namnet >Veljekset> redan antyder, voro Erkki och Antti, »Långfors bröderna», såsom de allmänt kallades, bägge med om att bygga fartyget. Huru stor Erkkis andel var, kan jag ej med stöd af böckerna säga. År 1861 omnämnes Anttis yngre bror Israel Ahlström såsom egare till fjärdedelen af »Vel-jekset», hvilken andel han möjligtvis köpt af sin bror Erkki. Israel, som var född år 1834 och sedan 1854 gift med Ahlströms styfdotter Maria Adolfina Liljeblad, var för resten sin broders högra hand vid öfvervakandet af trävarornas inlastning och sedermera vid skogshyggen m. m. Senare bedref Israel Ahlström trävaruaffärer för egen räkning, men ingalunda med

För afskrift och Vidim. af Fri- och Mätebrefve .

Expeditions afgift...........................

Sigill penningar.............................

Uträkning....................................

Charta till passet...........................

• • • -=35

. . . . 1:67

. . . . —: 12

• • • —:25

: 40

Summa 116:41

Degerby Sjö-tullkammare <1. 25 aug. 1N62 qvitteres af C. V. Perun.samma framgång som Antti, då boet efter hans död år 1870 försattes i konkurs.

Ofvanstående siffror utvisa, att Antti synnerligen väl lyckats i den trävaru- och fraktrörelse, som han hittills bedrifvit. Om än vinsten ej var stor, utgjorde den dock ett vackert tillskott till hemmanets inkomster.

Naturligtvis sporrade framgången till nya företag. 1 längden nöjde sig Antti ej mera med att köpa upp färdigsågade bräder. Vi se honom redan år 1862 köpa skogar bl. a. i Sideby och Siikais. Vintern 1862 betalar han åt Esaias Sjöström i arrende för skog 430 rubel och sågar 178 tolfter plankor och 202 tolfter bräder samt hugger dessutom 86 trän. På samma sätt betalar han i arrende åt Benjamin Sjöström 400 rubel, för hvilken summa han hugger 324 stockar, och åt en viss Anttila 130 rubel för 571 trän, hvilka alla flötas till sågen.

Det är nu första gången, som stocken flötas till sågen; därförinnan hade trävarorna köpts antingen färdigsågade eller släpats med häst till sågen.

Men redan följande vinter och vår är skogsafverkningen i gång i större skala än någonsin förr, ty på hösten 1862 köpte Ahlström Saarikoski hemman i Siikais för den goda skogens skull. Och med detta köp börjar ett nytt tidsskede i Ahlströms affärsmannautveckling, ty först nu begynte han riktigt på allvar bedrifva trävaruexport.AFFÄREN UTVIDGAS. — NÖDÅREN 1862—1868.

Kvinnoregemente. - Saarikoski köpet. — „Saarikoski äten guldgrufva." — Långforsköpet. — Alt Iström slutligen sin egen herre. Spannmålsimport från Reval. — Den nya sågen. — Exporten af trävaror i fuli gång i86p.

Prisen pa trävaror /86j. — „Lankoski" bygges. — Spannmålshandel under nödåren. — En resa till Reval. — Gåfvor åt de nödlidande. — Huru Ahlström hjälpte de behöfvande. — Maunu Ekmans fängslande. — Ekmans lönnmordsförsök. — Ahlströms sinnesnärvaro räddar hans lif.

Så mycken framgång Ahlström än haft i sin trävaruhandel, hade det likväl icke lyckats honom att väcka sin hustrus intresse för den sig allt mera utvecklande affären. Fru Anna Margaretha ville förvara och spara, Anders ville förtjäna och föröka och stod icke längre att hejda på den bana han beträdt. Då därför förre kronolänsmannen Pehr Birkman till försäljning utbjöd sin med storskog bevuxna egendom Saarikoski i Siikais socken, från hvilken timret med lätthet kunde flottas till Långfors, kunde Ahlström ej längre emotstå sin ifver, utan begaf sig påhöstsommaren 1862 till Birkman på Lyttskär i Björneborgs landsförsamling för att underhandla om köpet. Ofverenskommelse träffades och köpebref upprättades. Nöjd till sinnes återvände Ahlström hem, men mottogs där med förebråelsen, att han slutligen komme att blifva en usel tiggare och säkerligen skulle göra slut på sin hustrus och sina styfbarns förmögenhet. Frun hade varit så förgrymmad att hon hotat drifva Antti på porten. Liknande scener torde ha utspelats äfven på Lyttskär, ty följande dag anländer Birkman till Långfors och anhåller att få bryta köpet, emedan han och hans hustru hade ångrat sig. »Gärna återger jag dig detta, ty också min hustru har känt sig mycket olycklig öfver köpet», sade Antti och räckte Birkman köpe-brefvet.

Birkman reste till Saarikoski, där han uppehöll sig några dagar. Under vistelsen där inträffade stark frost som fördärf-vade all gröda. På återresan vek han åter in på Långfors och utbjöd ånyo egendomen till salu. Och nu uppgjordes köpet definitivt och det förra köpebrefvet trädde i kraft. Det var den 22 September 1862. Då köpet var afslutadt, bad Birkman Ahl-ström gifva sig en päls på köpet och erhöll också en sådan.

Priset för Saarikoski egendom var 8,000 rubel silfver. Till densamma hörde följande i sambruk varande skattelägenheter: Saarela n:o 1 jemte Maamuurain om 13/24 mantal och 1,300.02 hektarers ytvidd, Stenfors n:o 8 om mantal med det därtill hörande Katajamäki om r,/48 mantal af tillsammans 1,257.84 hektarens ytvidd. På egendomen funnos då för tiden 24 torpare, hvilka årligen utgjorde 1,072 dagsverken. År 1873 afkastade Saarikoski 81 tunnor råg och 23 tunnor korn. Egendomens hufvudvärde låg i dess skog, som var af bästa slag och redan torde hafva inbragt tredubbla köpesumman. »Saarikoski är en guldgrufva», sade Ahlström därom.

Detta köp efterföljdes snart af ett annat. Påföljande år tillöste Ahlström sig nämligen sina styfbarns andelar i Långforssamt öfriga egendomar med alla å dem befintliga inrättningar. Styfbarnen voro Johan Liljeblad (född 1832), som, understödd af Ahlström, studerat till präst och nu var kyrkoherdeadjunkt; — Maria Adolfina (född 1834), sedan år 1854 gift med Israel Ahlström; — Frans Oskar (född 1836), landthandlande i Sast-mola och gift med Maria Adolfina Iso-Näsi, hemmansägaredotter från Sastmola kyrkoby; — gymnasisten Karl Gustaf

Saarikoski egendom.

(född 1841);—och Katharina Wilhelmina (född 1843), gift med rusthållaren Frans Henrik Malmi från Kumo. Arfvingarna till Långfors önskade, enligt hvad det förljudes, på det lifligaste blifva kvitt styffadern och dennes affärer, emedan de fruktade, att han genom att oaflåtligt utvidga sig skulle komma på obestånd och draga deras andelar med i fördärfvet. Ahlström var för sin del äfven böjd för boskifte, då han i annat fall icke allenast varit bunden att sköta andras förmögenhet, utan äfven skulle kommit att föröka densamma till skada för sig själf och till nytta för andra, för honom egentligen alldeles främmandepersoner. Belåtenheten var således ömsesidig och styffadern likasålitet som barnen hade då en aning om de förtretligheter detta köp en gång skulle förorsaka.

Den köpesumma, för hvilken Johan Liljeblads arfvingar åt Ahlström och dennes hustru öfverläto sina arfslotter i halfva Långfors hemman n:o I, halfva Långfors hemman n:o 2, hälften af hemmanen n:o 1 i Etelämaa by och n:o 5 i Otamo by samt i Vähänäsi hemman i Ylikarvia by af Sastmola socken, liksom äfven sina andelar af det kort förut köpta Saarikoski, utgjorde i ett för allt 20,000 rubel.

Den 9 Juli 1863 underskrefs köpebrefvet. Det hade upprättats af C. K. Ollgren, som jämte Herman' Starck bevittnade detsamma. Det stadfästes den 5 Maj 1865 vid tinget i Ulfsby och Sastmola socknar, hvilket förrättades i Björneborg med vicehäradshöfdingen Frans Viktor Msexmontan såsom ordförande.

Och nu var' Ahlström således sin egen herre och kunde efter behag utvidga sin affär. Vi torde icke misstaga oss, om vi antaga att han kände oförställd glädje och tillfredsställelse öfver att hafva sluppit de bojor, som därintills fjättrat honom. Och vi behöfva för ingen del tro att denna tillfredsställelse berodde endast på tillfredsställdt förvärfsbegär; ty säkert är, att hvarje i större stil företagsam man finner mera glädje i själfva det arbete och den verksamhet, hvaråt han ägnar sig, än i dess resultat. Han vill öfvervinna svårigheter, undanrödja hinder på sin väg. Affärsmannen, representanten för det praktiska kan likasåväl som hvarje annan vara konstnär, hvilken mera än af något annat njuter af att ha fått en idé, att ha gjort den klar för sig själf och blifvit i tillfälle att utveckla och framlägga den.

Den tid som nu följde torde därför hafva varit en glad tid för Ahlström. Om vi kunde förflytta oss tillbaka till densamma och ville uppsöka patronen på Långfors, skulle man säkerligen visa oss till den ett stycke från vägen belägna forsen,vid hvilken han omedelbart efter egendomsköpet började uppföra en ny såg. Den äldre sågen hade varit tre husbönders, Ahlströms, Starcks och Erik Ahlströnis gemensamma egendom och varit enramig, men nu skulle den store skogsägaren få en egen såg och den byggdes tvåramig och förseddes med cirkelsåg. Orsaken, hvarför Ahlström ensam byggde sågen, säges ha varit den, att de andra ej ville vara med om anläggandet af cirkeln. Om sågbyggnaden finnas inga andra anteckningar än en af den 18 november 1862 så

lydande: »Den 17 började Lowén och

Kiija*) vid sågen med arbetet.» Sågen torde blifvi,t färdig om hösten 1863. Af ett bref till J. H. Brandt i Köpenhamn framgår, att sågen år 1865 arbetade med god framgång, eftersom Ahlström meddelar sin bemälde affärsvän, att han då förfärdigade 60 tolfter bräder i dygnet. I medeltal torde årligen försågats 20,000 stock.

Skogen började naturligtvis afverkas i den mån sågen blef färdig med bräderna. Emellertid finnes det icke häller några uppgifter om afverkningens storlek. Uti ingen händelse torde densamma hafva bedrifvits i större skala förr än vintern 1864— 1865. Till Israel Ahlström och en bokhållare Engholm utbetalda, till flera hundra rubel uppgående penningebelopp bevisa emellertid, att hygget redan blifvit satt i gång, främst i skogarna i Sideby, men till en del äfven i Långfors.

På grund häraf kunde icke häller trävaror i större eller ens samma mängd som tidigare afsändas till utlandet. »Vel-jekset» gjorde visserligen år 1863 sin sedvanliga resa (till Lybeck?), men inbragte icke större vinst än 620 rubel. Däremot synes under dessa år hafva bedrifvits export af tjära och isynnerhet import af säd, främst från Reval, men äfven från Stockholm. År 1863 synes Ahlström af Cederhielm & Luther i Reval hafva köpt 1,167 tunnor råg å 5 rub. 70 kop. tunnan. Sädesimporten

') Malakias Viklund.föranleddes af den svåra frost som år 1862 drabbade hela landet och ånyo infann sig år 1865 och sedan 1867, — hvarom mera längre fram. Dessa år voro prisen också på exportvarorna låga och tiden öfverhufvud dålig, hvaraf inflytande förspordes äfven på affärsområdet.

Först år 1865 börjar Ahlströms trävaruexport taga rätt fart. Det framgår bl. a. af den obetydliga omständigheten, att han då börjar använda kopiebok. Boken har han visserligen förskaffat sig redan år 1863 och i densamma kopierat tre affärs-bref, ett tilj Cederhielm & Luther i Reval angående sädesköp, det andra till J. Hartman i Nystad angående en fordran å 568 rubel för trävaror och det tredje till P. J. Wesander i Raumo angående en liknande fordran å 492 rubel, men då under hela året 1864 icke ett enda bref afkopierats i boken, torde icke häller några affärer, åtminstone inga större sådana, det året hafva blifvit uppgjorda.

Men påföljande år är allt i skick och bemödandena att få varorna försålda i full gång. Sågen utföser hoptals bräder och plankor, och kontoret, där Ahlström är sin egen kontorist, afsänder bref på bref. I mars 1865 afgå från Långfors 6, i april 15, i maj 8 och i juni 14 offertskrifvelser till olika personer i hemlandet och utomlands. I början innehålla brefven nästan uteslutande förfrågningar angående erhållande af fartyg bl. a. af J. Kavaleff i Helsingfors, Jonatan Malmgren i Raumo, Martin Ericsson i Åbo, J. P. Markström i Hammarland, M. H. Mårtensson på Houtskär, kapten Tengström i Korpo o. s. v. Åt Kavaleff säger Ahlström sig behöfva »fartyg i massa», ett 100 läster dragande för bräder till Antwerpen, tvänne lika stora för bräder till Lybeck och sex för sparrar till samma ort, ett för bräder till Köpenhamn, således inalles 10 skepp. Då det syntes vara omöjligt att i hemlandet få tillräckligt många fartyg, hör han sig före längre bort bl. a. hos C. D. Nordström i Stockholm, Ludvig Hageman och J. H. Brandt i Köpenhamn,oc h D. Eschenburg i l.ybeck. I frakt erbjuder han för bräderna 7 kopek per kubikfot till Lybeck och för sparrarna 8*4 å 8 l/* kopek, men får höja frakten för sparrarna till 9 Va kopek, innan Mårtensson på Houtskär och Nordström i Hammarland godkänna anbudet. Då Mårtensson sölar med att öfversända certe-partiet, får han af den otåligt väntande Ahlström allvarliga förebråelser. »Om H. H. narrat mig, så får H. H. vara beredd uppå att svara för följderna.» Någon synnerlig brådska var det emellertid icke det året med inlastningen, ty ännu den 21 maj var Sastmola hamn belagd med stark is — en varsel till det nödår som åter var i kommande.

Förutom för ofvannämnda tio fartyg, hvilka Ahlström försökte och förmodligen äfven lyckades erhålla, hade han last äfven för sitt eget fartyg »Weljekset», som den 16 juni afgick med trävaror till London. Lasten var adresserad till firman Sieweking Droope & C:o för att genom dess förmedling försäljas. Likaså lämnade han last åt skonaren »Lübeck» (kapten Hidén), hvari han, såsom redan nämnts, tidigare haft del, men hvilken han nu inlöst af den andra bolagsmannen Bonsdorff, emedan denne velat sända fartyget till annan ort.

Beskaffenheten af trävarorna och deras pris på den tiden framgår af ett till Olof Blom i Nystad den I juli 1865

adres-seradt bref, i hvilket Ahlström fordrar

för 7 tums bräder 1 r. 50 k. per tolft 8 » » 2 10 » 1 » » 9 » 2 »75 » " *' » > 10 1 » 3 » 25 » » t » 11 » •» 3 75 » » »

För sparrar, af hvilka han då hade 80,000 kubikfot, begär Ahlström (uti bref af den 16 april 1865) af Ludvig Hageman i Köpenhamntör 4 famnars 6,7 och 8 tums 5 1/t kop. per kubikfot » 5 6,7 och 8 » 6>/4) » » » 6 » 6,7 och 8 » 7 74 * > » » 7 » 6,7 och 8 » 87* 9 * »

Såsom villkor för köpet uppställdes, att 2,000 rubel skulle erläggas i förskott vid dess afslutande och återstoden gäldas medelst 3 månaders växel, beräknad från konossementets datum.

Trävaruförsäljningen synes på den tiden ännu icke hafva försiggått på grund af färdigt afslutade köpeaftal, utan antingen försändes varan till utländska handelshus i kommission för att föryttras till högsta möjliga pris eller också uppdrogs åt fartygets befälhafvare att efter ankomsten till destinationsorten anskaffa köpare.

Den 14 juni meddelar Ahlström A. B. Rehder i Lybeck, att han till denne afsändt en last bräder (9, 10 och 12 tums) och att han gifvit kaptenen i uppdrag att försälja dem till »den mest bjudande». För den händelse att flera handelshus skulle erbjuda lika höga pris, skulle Rehder hafva företrädesrätt. Häraf uppkom en mindre tvist med Rehder, som beklagade sig öfver att honom icke tillerkänts företräde vid köpet af varan.

Med anledning häraf skrifver Ahlström den 28 juni 1865: >>H. H. beklagar att jag ej afsändt mina brädlaster till H. H. och antager H. H. det härleda sig däraf att H. H. icke beviljat

mig förskott, som också är verkliga orsaken.----------Då H. H.

lidit stora förluster på stora prima hus i Finland, tyckes H. H. vara ytterst försigtig med icke stora och prima hus hvad förskott vidkommer och kan jag icke ogilla H. H:s handlingssätt därvidlag, men urskiljning bör man ha äfven vid de stora husen; ty oftast äro de just de stora som duka under. — Icke behofvet ensamt utan förmånliga kurser föranledde mig att begära förskott af H. H., och på sådana vilkor att H. H. ej gärna hade förlorat därpå, ty jag föreslog att H. H:s penningar skulle fåsättas i Föreningsbanken, tills jag hade betäckt dem med trävaror. — I anledning af allt detta har jag skäl ogilla H. H:s handlingssätt, ty utom hvad ambitionen lidit har jag förlorat 5 »/o på kursen, som jag i vintras redan kunde förutse.» — Denna sistnämnda antydan bevisar, hvilken framsynt finansman Ahlström redan hunnit blifva.

Förhållandet till Rehder hröts dock icke härigenom, utan redan i augusti erhöll lybeckaren en full last om 15,000 kubikfot trävaror.

Ahlströms kopiehok afbrytes plötsligt i augusti 1865 för att fortsättas först 1869, men af kortare anteckningar framgår, att sågen i början af år 1866 hölls i gång nästan oafbrutet natt och dag, med endast några dagars hvila; under sommaren och mot höstsidan stod den stundom t. o. m. par veckor. De stockar som försågades voro dels från Ahlströms egna skogar, dels köpta af bönder och af dem forslade till sågen. Inalles sågades det året intill november 9,910 stockar. För de bräder Ahlström detta år exporterade uppbar han bl. a. af Eschenburg i Lybeck 18,957 mark och af L. Hageman i Köpenhamn 16,956 mark.

A Koskär fanns på våren år 1866 ett upplag af 3,704 tolfter under vintern tillverkade bräder, kvilkas värde beräknades till 5,178 rubel. Den emotsedda rena vinsten af de bräder som tillverkades under tiden från april till september har Ahlström anslagit till 9,500 rubel.

Såsom bevis på det myckna bråket under denna vinter tjänar äfven att Ahlström uträknat att han med sin häst »Musta» under januari och februari färdats 82 mil, främst på resor till Siikais, Saarikoski och Otamo.

Under sommaren 1867 försändes flera fartygslaster bräder till A. B. Rehder, Hagemann och J. Fr. Wennberg i Lybeck. Genom Ahlströms förmedling försändes samma vår äfven 295 tolfter af hans broder Erkkis bräder till Lybeck. Påföljande år 1868 hade Ahlström i april på Markunkari ett upplag af 1,623tolfter bräder till ett värde af 6,711 mark, af hvilka bräder omkring en tredjedel köpts af särskilda bönder. Räkenskapsboken utvisar att han år 1868 åt Rehder försäljer varor för 6,552 mark och år 1869 åt Havetnann för 71.400 mark.

Tiderna hade åter allt mera försämrats till följd af missväxten åren 1866 och 1867. Redan år 1866 var penningebristen stor och utvecklade sig mot slutet af året till en fullständig kris. Bankerna gåfvo icke kredit och i Björneborg följde den ena bankrutten på den andra.

Ahlström hade i alla fall icke brist på rörelsekapital, eftersom han år 1866 kunde bygga ett nytt fartyg, som kostade honom öfver hundratusen mark. Förmodligen voro dessa penningar åtminstone till en del frukten af de föregående goda tiderna - guld från Saarikoski grufva.

Då detta byggnadsarbete är noggrant bokfördt, kunna vi följa dess fortskridande nästan dag för dag. Redan i oktober 1865 beställas från Lybeck 282 block, hvilka kosta 315 r. 37 kop. I början af år 1866 hugges allehanda trävirke såsom költrän m. m. Därförinnan har naturligtvis allt större virke redan anskaffats och alla dessa tillrustningskostnader stiga till 5,324 rubel. Mastträden kostade det ena 50 r. och det andra 70 r. Den 14 februari påbörjas det egentliga byggnadsarbetet och åt arbetarene betalas en dagspenning af 40 kop. Under de första tvänne veckorna utgöras sammanlagdt 279 dagsverken; under den tredje 238, den fjärde 240, den femte 194. den sjunde 329 och den nionde 403 dagsverken o. s. v.; vid skeppsbygg-naden voro således under den brådaste arbetstiden omkring 60 man sysselsatta —- ett i sanning vackert nödhjälpsarbete, som sålunda under den svåra tiden bereddes af en enda man. I april anländer segelduken från Petersburg och kostar 1,948 r. Seglen sys i Björneborg. Järnet tages från Norrmark och en gång hämtas det 13 hästlass däraf. Järndelama smidas i en enkom för ändamålet uppförd smedja. Målningsarbetet tordeliafva påbörjats i april, eftersom två penslar då bokföras. I juni torde byggandet af kajutan hafva vidtagit, enär 10 tolfter hattens för densamma då anlända och tillbehör till dörrar omnämnas. Då måste väl äfven däcket hafva varit färdigt. Ankarena, kättingarna och tågen anlända samtidigt. 1 juli verkställes tjärningen, eftersom 29 tunnor tjära dä bokföras. Den 21 juli

»Lankoski».

utskjutes fartyget och erhåller namnet »Lankoski». Arbetet på varfvet hade varat 22 veckor. En utskjutningsfest tillställdes som kostade 50 rubel. Byggmästaren Lindgren erhåller vid tillfället en gratifikation af 25 rubel. Den 25 augusti mätes fartyget och kort därefter börjar man anskaffa kärl och matvaror; af de förra må omnämnas 6 vattenbehållare, 6 stenkärl, 6 brickor och 4 tennskedar, af de senare 15 lisp. smör, 175 lisp. kött, 2 tunnor potäter, 24 kannor brännvin, 7 kannor rom och I lisp. socker.Den 16 oktober anträder »Lankoski» sin första resa till Malaga från Räfsö hamn, dit det därförinnan bogserats af björneborgska ångbåten »Necken». Till sagda dag hade det kostat den vackra summan af 134,637 m. 10 p. »Lankoski» mätte 335 läster och var således mer än dubbelt större än »Vel-jekset». Det var sålunda icke några obetydliga belopp, med hvilka Ahlström redan på den tiden rörde sig, då man minnes, hvad han några år tidigare fått lägga ut för de hemman han köpt. Och dessa medel synas i hufvudsak hafva varit hans egna, eftersom han redan år 1871 berömmer sig af att såväl » Lankoski» som hans öfriga skepp voro »ograverade».

Vid sidan af skeppsbyggandet och sin trävarurörelse bedref Ahlström allt fortsättningsvis spannmålshandel, hvilken under åren 1865- 68 gestaltade sig större än förr. Säden uppköptes förnämligast i Reval, men äfven i Petersburg och Stockholm, hvarifrån hufvudsakligen utsädesspannmål hemtades. Så beställer han i maj 1865 af Siemssen & Larson i Stockholm skånskt utsädeskorn och i juli 200 säckar mjöl utöfver de 200 tunnor han tidigare rekvirerat. I Reval hade han affärer främst med Cederhielm & Luther, hvilken firma år 1865 åt honom säljer 80 läster råg. År 1867 köper han från Petersburg af Neander & Tiedeman 2,450 mattor mjöl och år 1868 2,500.

Det har berättats, att Ahlström en gång själf skulle farit till Reval för att därifrån hämta mjöl. Sedan han med de penningar han fört med sig köpt så mycket mjöl han kunde få, fann han den kvantitet han erhållit obetydlig och anhöll af säljaren om lika mycket till på kredit. Man lofvade honom svar följande dag. Då han anlände till kontoret, låg på bordet ett telegram, som endast innehöll orden: »Ahlström säker». Nöjd återvände han hem med full mjöllast. Då lossningen af lasten påpörjades i Sastmola, voro arbetarena så försvagade af hunger, att arbetet gick ytterst långsamt. Först sedan de fått äta mjöl som runnit ur en sönderrifven matta, fingos de tunga säckarnai land. En del af lasten skänkte Ahlström sedan åt nödlidande.

Det finnes en redovisning för den 26 mars 1868, hvarur framgår att Ahlström därförinnan skänkt 8 */« mattor mjöl, som utdelats åt inalles 903 personer, och det har äfven påståtts, att han åt de nödlidande gifvit en fjärdedel af »Lankoskis» vinst. Säkert är åtminstone, att han det året af sina tillgångar utgifvit

1,000 mark för samma ändamål.

Då det en gång blifvit fråga om välgörenhet, må här anföras, hvad fru Mathilda Roslin skriftligen meddelat författaren härom:

»Jag vill omtala en anekdot från samma tid som mjölhämtningen, hvilken en numera afliden bonde för många år sedan berättat mig.»

»Såsom det måhända är er bekant», började han, »hade jag efter min faders död nyligen öfvertagit ett skuldbelastadt hemman och jag hade åtta yngre systrar och min mor samt ännu min morfar att underhålla. Jag kom till stranden, där mjöl försåldes. Jag hade ej så mycket penningar att jag hade kunnat komma åt ens en enda mjölmatta, men den behöfde jag nödvändigt. Jag hade ej mod att för patron omtala min belägenhet, jag var ung och blyg och tyngdes af bördan, och så hade jag aldrig förr talat med honom. 1 mitt bekymmer gick jag bak magasinet och undersökte åter innehållet af min penningepung. Jag kände nog till det, men i tankarna räknade jag slantarna ånyo. Jag hade försökt skaffa mig mera, men kunde ingenstädes ifrån få, alla behöfde nu själfva köpa. Då kom patron och uppmanade mig att göra detsamma. Jag blef smått generad. Men han sade vänligt: »Nå, Juho, hvad funderar du på, du ser så bekymrad ut?». — »Jag funderar här — svarade jag — huru jag kunde komma mig till en matta, men penningarna räcka ej till så långt.» — Ni vet, att det varså lätt att tala rent språk med honom, att jag omtalat hela min svårighet, innan jag märkte att jag gjort det.

»— Hvart kommer du med en mjölsäck i gården, då höslot-tern stundar?» sade han. »Tag två med detsamma.» —• »Men då jag inte har priset ens för en. En skuldsedel skulle jag gärna gifva, men — i vår gård finns det redan så mycket af dem, att jag ej vet, om den mera skulle göra tjänst. * — Inte bryr jag mig om skuldsedel, ditt ansikte gäller för mig såsom skuldsedel. Betala sedan du kan, det brådskar icke. Behåll nu dina penningar för andra behof, ni äro många, och tag två säckar. Under det han talade, framtog han sin plånbok, ref ur den en papperslapp, raspade på den med en blyertspennstump något och stack den i handen på mig. Jag kunde ej få fram ett ord, vet ej om jag ens tackade. Han tryckte häftigt min hand, vände sig plötsligt bort och gick hastigt sin väg, men jag såg att hans ögon voro fuktiga. Och tårarna trängde sig äfven i mina ögon. Då jag sedan såg på papperslappen jag hade i handen, upptäckte jag på densamma endast siffran 2, en kråkfot liknande ett klumpigt gjordt bomärke och tvänne A:n, allt skrifvet liksom med en järnspik. Och dessa tecken besitta nu en sådan trollkraft», tänkte jag. att hela min börda lyftats från mina skuldror! Jag gick till magasinet och gaf lappen åt försäljaren. Hvad månne han tänka om den? tänkte jag. Sedan han kastat en blick på densamma, sade han: »Rulla två kulir på er kärra.» — — Liknande lappar såg jag sedan hos många andra, på hvilkas ansikten skuldsedeln var skrifven liksom på mitt. — Följande år gaf Gud mig ett godt år, och jag fick också annars mina affärer i ordning samt skulden till patron betald. Och ännu då sade han: »Icke hade det varit så brådt med den saken, men du har sluppit att bekymra dig om den.»

»Jag begriper ej, huru jag skulle kunnat reda mig utan honom, ty jag hade ej kredit på något håll. och ehuru sakenvore obetydlig i mina nuvarande förhållanden, var den då af stor betydelse. Ty, ser ni, då fordringsegarene märka att någon riktigt blifvit bragt i trångmål, falla de genast öfver honom. Måtte Gud välsigna honom för hans godhet.»

Kn liknande scen har skildrats af folkskoleläraren A. Granqvist och meddelats författaren:

Det var sommaren nödåret 1868. Ahlström åkte med pastorskan Granqvist från Långfors till Sastmola. På vägen möttes de af en kvinna, skjutande framför sig en handkärra. 1 kärran sutto två barn. Två litet större vandrade vid sidan. Familjen såg mycket utsvulten ut. Modren skulle snart igen få en liten till. Ahlström frågade af kvinnan: Hvart är du på

väg, stackars människa?» Framåt försöker jag sträfva, bakom mig finnes intet bröd.» — »Har du ätit nyligen?»

— »Nog fick jag ju där på ett ställe så mycket att det räckte till för barnen, men själf har jag ej ätit sedan i går.»
— Har du man?»

Utan tvifvel, inte hade jag väl ensam kunnat skaffa så många.» — Nå, hvar är din man?» — Han stannade kvar i Kauhava för att sköta torpet, jag begaf mig med barnen för att tigga.» — Ahlström gaf kvinnan fem mark och bad henne vika in till I.ångfors, så skulle hon där få mat och nattkvarter.

Innan vi återvända till skildringen om affärens utveckling, må vi omtala ännu ett för Ahlströms karaktär betecknande drag från dessa tider.

I hans almanack finnes för den 18 juni 1866 följande anteckning: Stod sågen från kl. 8 f. m. till 3 e. m. Ekmanska

tumultet.»

Med den saken förhöll det sig enligt nyssnämnda sagesman, fru Roslin, på följande sätt:

»Då Ahlström på morgonen sagda dag på väg till sin vattensåg vandrade genom den s. k. Postihaka hagen, hörde han snarkningar från vägkanten och upptäckte i detsamma i närheten af spången tvänne män, som i skydd af buskar lågoutsträckta på en större sten. I den ena af dem igenkände han den från Sastmola hemma varande banditen Maunu Ekman, som lyckats rymma ur fängelset och förgäfves efterspanats. Den andra mannen kände han icke. Ahlström skyndade utan att väcka dem till sågen. Vid framkomsten dit kommenderade han på militäriskt vis:

»Stanna genast sågen, och alle man hit.

»Ekmans sten».

Så skedde.

»Åtta man med vapen och rep följa mig!»

Och så begaf man sig på väg.

På bron stannade Ahlström och berättade i korthet för männen hvad han sett och tilläde:

»Fördelade i grupper om två man skolen I gå åt olika håll, och sedan omringa vi dem.» — Han anvisade enhvar åt hvilket håll han borde gå. — »Och nu gå vi.Männen skingrade sig och närmade sig från alla håll det ställe, där de visste banditerna vara.

Då Ahlström, som skyndade förut, kom till stället, hade Ekman vaknat och satt med ryggen åt Ahlström; den andra sof ännu. Ögonblickligen kastade Ahlström sig öfver banditen och tryckte honom emot marken. För att icke väcka den sof-vande karlen vågade han icke ropa sina män till hjälp. Det lyckades Ekman att draga sin puukko-knif, men Ahlström högg genast tag i den och kastade den bort, samtidigt täppande munnen på honom så att han ej kunde skrika. De minuter som förgingo innan sågkarlarne hunno till hjälp tycktes honom som en hel evighet. Ekman bands och likaså hans kamrat, som slutligen vaknat och försökt slippa undan. Båda torde de hafva varit drukna och det påstås att de haft ännu en tredje kamrat, som aflägsnat sig för att köpa brännvin, som man på den tiden kunde få i alla gårdar. Men då Ekman affördes till fängelset, lofvade han Antti vedergällning, sedan han sluppit ur häktet.

Och han höll ord.

Em rättskaffens man, känd under namnet Loondin Salu, som bebodde ett litet torp i Alakylä skogen, hade hört Ekmans hotelse.

Efter det E2kman utstått sitt straff och åter frigifven rörde sig i bygden, körde Ahlström en höstdag med sin broder Krkki ned till Brändö hamn för att se efter inlastningen. Vägen går genom Tuorila by och Ylikarvia eller Kyrkobyn. De färdades i en ensitsig schäs och brödren satt på baksätet. På återvägen skulle de besöka jämväl Alakylä lastageplats eller det s. k. Jokikrooppi, därifrån Alakylä vägen ledde hem.

I kvällningen såg Loondin Salu Ekman med bössa på axeln smyga sig fram i skogen emot den från Långfors till

Alakylä ledande vägen samt försvinna ur synhåll. Som en blixt slog honom minnet af den hotelse han hört Maunu uttala. Hanvandrade omkring i skogen, men kunde icke mera finna ett spår af mannen med bössan.

»Om de nu återvända Alakylä vägen», tänkte han, »hvilket är mycket antagligt, eftersom de äfven vid Jokikrooppi hafva trävarulastning i gång! — Och så tänker väl äfven Maunu, hvart skulle han väl annars så här på kvällen smyga med sin bössa? Gode Gud stå nu bi!»

Jokikrooppi.

Loondi blef allt oroligare, han föll i skogen på sina knän och bad andäktigt den himmelske fadern skydda den hotade mannens lif och göra mordförsöket om intet. Han visste att Ekman var en god skytt och insåg att han från vägkanten äfven i höstkvällens skymning skulle råka sitt mål.

Redan höres från Alakylä vägen skrammel af hjul. Bröderna Ahlström färdas hemåt, i sakta lunk såsom man vanligtvis färdas på en smal byaväg i mörkret. Hästen hoppar till ensmula. Körsvennen rycker litet i tömmarna och hästen går snabbare framåt, ökande farten från traf till halfgalopp.

1 detsamma smäller vid sidan af vägen ett bösskott och lodet flyger i jämnhöjd med brödernas hufvuden emellan dem.

Antti hör det hvina tätt bakom sitt hufvud och Erkki framför sina ögon!

Gud hade hört sin tjänares bön.

Då Ahlström efteråt hörde härom, gaf han Salu natt-väktarebefattningen i byn.

Men hämndtörsten hade icke försvunnit från Maunus själ. Xågot riktigt lämpligt tillfälle att sätta sin hotelse i verket erhöll han likväl aldrig, och han gjorde icke något nytt försök, men man misstänkte nog, att han rufvade på något. Af det lömska skottet gjordes icke vidare affär, då ingen varit vittne till detsamma, om man också gissade hvem skytten var.

Måhända ville också Ekman gifva sig till tåls tills patron blifvit mindre försiktig.

Loondi varnade ofta sin herre, men denne ansåg bevakning icke vara behöflig. Men Loondi var envis:

Jag håller vakt! Jag vet att det behöfves, så mycket har jag varseblifvit. Var försiktig.»

Och han fick göra som han ville, tills han sjuknade och dog.

Det var liksom en ödets ironi, att efter Salus död hans enka, som var en lättsinnig kvinna, gifte sig med Ekman. Ekman var en god smed och äfven annars duktig arbetare och han arbetade på den tiden. Ekman gifte sig med enkan af orsak, att han sålunda erhöll bostad i skogen.

Det var en vinterkväll, klockan hade just slagit tio. Det var många år efter den ofvanbeskrifna händelsen på landsvägen. Ahlström satt i sitt arbetsrum och bläddrade i sina papper och sedelbuntar lågo framför honom på bordet. Då det redan var sent och han hade brådtom, hade han mot sin vana glömt att läsa dörren.Han tyckte sig höra steg och hviskande från förstugan. Nu mindes han att nyckeln var i låset.

I detsamma kringvreds nyckeln, dörren öppnades och Maunu Ekman steg in i rummet. Om Ahlström också blef förskräckt, då han såg banditen så sent på kvällen träda in i sin kammare, så sade han likväl alldeles lugnt:

»Hvad liar ni för ärende?»

»Jag skulle be», svarade Ekman med tillgjord ödmjukhet, »att patron ville hjälpa mig med tjugu mark, jag tänker köpa en ko och det fattas mig just så mycket.»

Hans ögon slukade girigt de på bordet liggande liundra-markssedlarna och talet om de tjugu markena lät ironiskt, där han stod och bugade sig.

Patron, som insåg det farliga i sitt läge ty detta hans arbetsrum var beläget på sidan af gårdsplanen i den s. k. hvita byggnaden och ingen af gårdsfolket uppehöll sig så sent i densamma — märkte att han råkat i fällan och

fattade därför hastigt sitt beslut. Maunu hade knappast hunnit sluta sin anhållan, innan patron fattade en hundramarkssedel från bordet och räckte honom den.

»Här har ni kons pris», sade han lugnt.

Ekman nästan tappade koncepterna och visste icke riktigt livad han skulle göra, ty resultatet öfverensstämde icke med hans beräkningar. Han hade tagit för gifvet att patron, i förmodan att han kommit ensam, skulle vägra att gifva något och köra ut honom, emedan han var en rask arbetare och icke var nödställd, ty af gammalt visste han ju att patron var en stark-händt och modig man. Förmodligen var han äfven försedd med något vapen, hvilket han skulle gripa till. Patron var emellertid alldeles vapenlös. Han väntade därför afslag.

Med koköpet hade det sin riktighet och likaså var det sant att det fattades tjugu mark i priset.Då Ekman begaf sig hemifrån hade han svarat sin hustru, då denna frågade, hvart han ämnade sig så sent: »Jag går att skaffa mig pengar.» Då hade hustrun under tårar bedt honom, att han icke skulle begå mord, hvartill han hade svarat, att han icke »på förhand kunde veta hvad som komme att hända».

Härintills hade han arbetat efter det han gifte sig, men det forna förbrytarelynnet började åter vakna till lif. Sannt är emellertid, att hustrun hade stor makt öfver honom och att hon ledde sin man så mycket en natur sådan som hans lät sig ledas. Och hon försökte använda detta sitt välde till att bryta udden af brottet. Därför var det just hon, som — då hon anade hvart han ämnade sig -r- föreslagit att han skulle begära de tjugu markena och att han skulle vara nöjd om han erhölle dem. Maunu hade då lofvat begära beloppet, men hade tilllagt, att han ej ännu kunde säga, huruvida han komme att åtnöjas därmed eller ej.

Och då nu hundramarkssedeln räcktes honom! Det rubbade hela hans plan.

Då patron lugnt tilläde: »Se där, tag!» trädde han närmare, emottog sedeln, bugade sig, tackade och gick sin väg.

Ahlström hörde tydligt tvänne mäns steg aflägsna sig från farstun. Näst Gud hade han sin egen sinnesnärvaro att tacka för sin räddning.

Många år efteråt, då Ekman redan för lifstiden insatts i fängelse, hade hans hustru, som gift sig för tredje gången, berättat, att Maunu i anledning af ofvan skildrade händelse sagt åt henne:

»Jag kunde icke döda honom, ehuru vi i sådan afsikt gingo dit, då han gaf mig hundra markr ehuru jag endast bad om tjugu — och då jag förstod, att han icke mera hyste fruktan för mina hotelser, eftersom där icke längre fanns någon natt-vakt och icke ens dörren var låst, ehuru högar af penningar lågo utbredda på bordet. Nej, jag kunde icke.»

I alla fall hade han dock efteråt ibland känt liksom litet ånger och förebrått sig sin blödsinthet — — då det fanns så mycket pengar och man likafullt lät dem ligga».AHLSTRÖM BLIR STORINDUSTRIMAN.

Feta dr efter de magra. — Pä vidare vatten. - Det nya skeppet „Saarikoski“. Fransk-tyska kriget. — En sträng dom öfver Bismarck. — Ovanligt liflig trävarn-liandel. — Trakasserier och motgångar.

e år, som följde på det stora hungersåret, voro åter goda

år. Det torde knappast i det finska folkets historia hafva funnits någon period så lycklig, så full af lif i både andligt och materiellt afseende, så fri från inre och yttre bekymmer, som det kvartsekel, af hvars sådd den nulefvande generationen njuter frukterna. Allt det vi nu betrakta som dyrbart, kärt och värdefullt, allt för hvars bevarande vi nu anstränga alla våra krafter, har till stor del förvärfvats från och med början af sjuttiotalet. Jämnsides med den statliga och kommunala utvecklingen och såsom en följd af dennna gick den materiella förkofringen. I Björneborgs stads historia säger författaren om det tidsskede, som började år 1870, att staden genom det fortgående framåtskridandet icke allenast igensopade spåren efter nödåren, utan äfven betydligt höjde sig öfver den ståndpunkt, på hvilken den befunnit sig vid början af denna tidrymd. Det var själffallet handeln, hvarpå denna utvecklingtydligast blef märkbar, och främst på trävaruhandeln. Förrän denna affärsgren genom byggandet af nya stora ångsågar kommit i farten, exporterades från Björneborgstrakten endast omkring 68,500

tolfter eller 2.1 miljoner kubikfot plankor och omkring 134,000 tolfter eller 356,000 kubikfot bräder. År 1885 steg trävaruexporten till 7.5 miljoner kubikfot och år 1892 till 8.0 miljoner. Och bland de affärsmän, genom hvilkas arbete och verksamhet detta resultat ernåddes, nämner Björneborgs stads historia Antti Ahlström såsom den andre i ordningen. Vi hafva framhållit dessa sakförhållanden blott för att belysa den bakgrund, mot hvilken Ahlströms affärsmannagestalt hädanefter aftecknar sig. Det är icke längre småleverantören, landthand-landen och allmogeskeppsredaren, som sysslar borta i en by i Sastmola, utan det är den store affärsmannen, som stiger fram för att konkurrera med den gamla handelsstadens mäktigaste firmor.

År 1869 finna vi Ahlström inbegripen i liflig brefvexling med såväl gamla som nya affärsvänner. I Mars säljer han 100 standert bräder åt C. O. Berg i Stockholm, i juni offererar han 60 å 80 standert (till ett värde af 5,000 mark) åt Sartori & Berger i Kiel, 200 standert åt Ehlers & Bruhns i Hamburg och af ett till Havemann & Sohn aflåtet bref framgår, att han uppskattar den under sommaren värkställda förságningen till inalles 4—500 standert. I juli försäkrar han det vid Långfors såg befintliga brädlagret för 12,000 mark. Då han icke är nöjd med de priser Havemann erbjudit för de tidigare lasterna, besluter han i juli samma år att själf fara till Lybeck för att försälja såväl de förra som tre nya skeppslaster; och från denna resa återvänder han först i oktober.

Ändamålet med resan blef äfven såtillvida ernådt, att Havemann lofvat betala 8 shilling mera per tolft och för detta pris erhållit tvänne skeppslaster (»Stora Oland» och »Viktoria»), men då redovisningen i december anlände, förklarade Ahlströmsig »högst missbelåten» med densamma. Havemann hade nämligen emot af gammalt vedertaget bruk sorterat bräderna i fyra klasser och icke såsom förr i endast tre. Men detta oaktadt torde affären ej hafva varit så alldeles dålig, då Ahlström åter följande vår (1870) åtager sig att till Havemann sända af sina varor (försäkrade för 5,000 Hamb. banco) och lofvar »sätta allt groll åsido». * i

Långfors’ såg.

Emellertid synas konjunkturerna i Lybeck icke hafva ansetts tillfredsställande, eftersom Ahlström börjar söka sig bättre marknadsplatser längre bort. Han står i underhandlingar med Carl Cohn i Hannover, H. V7. Stahl & C:o och Joachim Daniel Hirsch

i Hamburg samt P. A. Scheydt och G. F. Neame & C:o i London, och han sträfvar till och lyckas äfven under dessa år komma ända fram till Medelhafshamnarna Malaga (Mathias Huelin) och Marseille (Emil Rubach och H. Fölsch & C:o).Att Ahlström sålunda försökte komma ut på vidare vatten, berodde på de dåliga prisen ej blott i Tyskland, utan äfven i England. Så heter det om en sommaren år 1870 till Neame & C:o sänd last att den gifvit ett sämre resultat än han någonsin förr erhållit; »det var något så när som att skänka bort varan för intet». En annan driffjäder var att Ahlström numera hade egna stora fartyg, hvilka det lönade sig att sända längre bort och hvilka i hamnarna kunde afvakta lastens försäljning. År 1870 hade Ahlström nämligen ytterligare byggt ett nytt fartyg, hvarom mera längre fram.

Huru stora Ahlströms lager på den tiden voro och till hvilka priser trävarorna stego, finna vi af åtskilliga då gjorda offerter. Före vårlastningens början utgjorde lagret af under föregående höst försågade bräder omkring 3,000 tolfter och resultatet af försågningen under följande sommar och höst antogs blifva lika stort. Priserna varierade mellan 70 mark för 1 X 5 tums vara och 150 mark för 1 1 ¡> X 12 tums per standert (165 kubikfot).

Det lyckades äfven Ahlström att genom förmedling af konsul Carl Fredrik Degener i Helsingfors till en Medelhafshamn försälja en last af 250 standert samt en annan i det närmaste lika stor till Malaga.

I det med Degener upprättade köpekontraktet var såsom villkor upptaget att köparen egde såsom fraktfartyg använda sitt eget »goda skepp Lankoski». Frakten var fastställd till 95 mark per standert.

»Lankoski», kapten H. A. Hidén, som under hungersåret hämtat säd till Sastmola, hade därefter seglat bl. a. på Väst-Indien och i Januari 1870 anländt till Havanna, därifrån det hemkallades och i Maj inträffade i Helsingfors. Lasternas försäkringsbelopp varierade mellan 15,000 och 20,000 mark. Sedan lasten lossats i Helsingfors, afgick »Lankoski» till Sastmola och därifrån under kapten W. Wallin till Medelhafvet. Den förre kaptenen Hidén öfvertog det nya fartyget.Antagligen hade de goda resultaten af fraktfarterna eggat Ahlström till nya företag som

skeppsredare. Redan i Juni 1869 rekvirerar han kopparbult för skeppsbyggnad, i April beställas segel från S:t Petersburg och i medlet af Juni utskjutes från varfvet i Brändö ett barkskepp om 329 läster, hvilket i dopet erhåller namnet »Saarikoski . Fartyget hade kostat

157,000 mark.

På sin första resa anlände »Saarikoski» i början af November till Malaga och fick lasten såld till därvarande firman Mathias Huelin. I.asten hade afsändts innan köpet uppgjorts och kaptenen fick i uppdrag att försälja densamma.

1 det bref af den 12 November 1870, hvari Ahlström ger kaptenen anvisningar beträffande lastens försäljande, uppmanar han denne att snarast möjligt öfversända de penningar han uppburit i goda papper — dock icke franska. Orsaken, hvarför de franska papperen icke funno nåd för Ahl-ströms ögon, var det som bäst emellan Frankrike och Tyskland rasande kriget. Stormaktspolitiken förorsakade äfven andra bekymmer för »Saarikoskis» redare. Så snart fartygets last lossats, anmodar han Hidén att taga salt- eller annan lämplig last till någon norsk hamn. »Som krig ej mindre emellan Ryssland och Turkiet än Österrike och England mot Ryssen som medlare befaras, torde H. H. taga alla försigtighetsmått för att ej af fienden bli tillfångatagen. Om så skulle hända, att krig utbryter, vore Norge den säkraste plats för att få fartyget såldt därstädes.»

Det befarade »allas krig emot alla» kom emellertid icke till utbrott, men kaptenen gjorde dock såsom han blifvit befalld och skyndade med intagen saltlast till Norge.

Redan härförinnan hade kriget gripit in i Ahlströms affärsplaner. Uti ett till F. Wennberg i Lybeck den 3 Augusti samma år skrifvet bref meddelar han att han icke kan ditsända någon last, emedan han i tidningarna läst, att äfven Lybecks hamnvar blockerad, och han tillägger med finsk rättframhet följande för honom så karaktäristiska ord: • — måtte Bismark, upphofvet till allt det onda, så väl för menniskoblods spillan som enskilda fredliga medborgares egendoms försnillande af den Högste få sin välförtjenta lön.»

Förmodligen var det en följd af kriget, att Ahlström i början af följande år 1871 inskränkte sina anbud till Tyskland. Den enda offert han gjorde längre bort var den till Fölsch & C:o i Marseille under Mars, då han antog »att det olyckliga kriget slutat». Svaret ankom först i Augusti och något köp uppgjordes icke det året. Det var för öfrigt icke nödigt att uppsöka aflägsna marknadsplatser, enär prisen i l.ybeck nu voro goda.

Att döma af till Sartori & Berger i Kiel gjorda offerter hade Ahlström nu i lager å Markunkari och Jokikrooppi närmare 400 standert af vinterns församgning samt vid den af honom hösten förut förvärfvade Norrmark såg omkring 200 standert, hvilket allt med god framgång försåldes till Tyskland för cirka 150 mark per standert. Sommarens och höstens försågning, var betydligt större eller omkring 1,000 standert, hvilket var en följd af berörda Norrmarks köp, hvarigenom Norrmarks och Lamppis sågar kommo i Ahlströms ego. Jämväl af denna försågning försåldes en stor del till Tyskland, men äfven till England till firmorna Sieveking Droope & C:o, P. A. Scheydt, Neame & C:o och Wade & Sons. Såsom bevis på hurudana affärer härvid gjordes, må anföras, att en till Neame försänd last om 13,902 stycken plankor och bräder i ren vinst inbragte 27,800 mark och en annan till Scheydt å 18,169 stycken 23,450 mark.

År 1872 synes trävaruafsättningen hafva varit synnerligen liflig och efterfrågan större än Ahlström kunde tillmötesgå, ehuru han redan i Januari kunde offerera ända till 1,400 standert vid första öppet vatten.

Redan innan seglationens öppnande hade hela vinterlagret försålts, hufvudsakligen till Fingland. Äfven i Frankrike hadetillförsikten börjat återvända och ny verksamhetslust gripa om‘ kring sig. Men den franska marknaden måste åter lemnas ur räkningen, enär man befarade, att från Finland importerade varor därstädes komme att påläggas tull. Prisen voro själffallet höga i samma mån som efterfrågan var stor. I Lybeck erbjöds sålunda 8 shilling mera per standert än föregående år och det lägsta pris, för hvilket Ahlström försålde, utgjorde 14 Hamb. . b:co för 31 Va kvadratfot. Prisen förhöjdes ytterligare därigenom, att säljaren nu icke gick in på att nogare sortera varan, utan såsom vilkor kunde uppställa, att äfven smalare dimensioner skulle gå för fullt.

Höstexporten var ej så stor som vinterexporten, endast omkring hälften däraf, hvilket antagligen till en del

berodde därpå, att Långfors sågen i och för reparationer stod stilla i närmare fyra veckor, men måhända äfven i följd af brist på timmer, emedan man icke annorlunda kan förklara, att Norrmarks såg på arrende uppläts till handlanden F. W. Petrell från Björneborg, som därstädes försågade 8,000 stockar för en afgift af 18 mark per standert.

Trävarurörelsens lifaktighet under dessa och följande år framgår tydligast däraf, att hamburgerfirman C. Roenneberg redan i Augusti 1872 vill uppgöra köp för följande år och säger sig kunna erbjuda »de allra högsta toppriser» för trävarortill Spanien.

Men om Ahlström också alla dessa år hade glädje af sin affärsverksamhet, så vållade den honom likväl äfven ledsamheter. För att lemna en så vidt möjligt fullständig och mångsidig bild af den Ahlströmska trävaruaffärens öden, torde vi här äfven böra omtala några förvecklingar, som han råkade ut för, och några svårigheter, som han hade att öfvervinna, hälst desamma i allmänhet äro typiska för denna affärsgren.

Liksom under 1860-talet synes det allt fortfarande hafva varit svårt och förenadt med många omgångar att erhålla fartyg för transport af trävaror och Ahlströms egna fartyg räckte ejtill för behofvet. Då all transport på denna tid ännu verkställdes med segelfartyg, hvilka det gällde att hopsamla kring hela Östersjön från Sverige, Riga, Tyskland och Finland, främst från Ål jo och Åland, så hände det ofta att fartygen till följd af ogyn-samma vindar icke anlände i tid och icke i tid kunde afsegla. Sålunda infrös Lankoski» en gång hösten 1871 med full last i Räfsö och blef liggande overksam där öfver vintern, åstad-

Långfors’ såg ocli kvarn.

kommande dubbel förlust, då det i lasten placerade kapitalet sålunda stod räntelöst och egaren därtill gick miste om fördelaktiga vinterfrakter på de utländska farvattnen. På den tiden hade Ahlström ej ännu någon egen bogserbåt för fartygens förhjälpande ut till hafs och in i hamnen. Först hösten år 1873 anskaffades en sådan. Det satt därför mången gång hårdt i att få leveranserna i tid fullgjorda och det kan ej väcka förvåning, om mannens lifliga lynne stundom råkade i svallning. Så hände det t. ex. en gång i Juni 1871, då Ahlström förgäfves fick vänta på åländska skonare, som J. W. Jansson i Åbo lofvatanskaffa. Sannt är att vi haft ihållande motvind», skrifver Ahlström den 6 Juni — men stundom äfven tjenlig för framkomsten till Koskärs hamn; och då »Labora», som den 25 passato ansågs något sentida framkommen, i jemförelse med andra anlände långt förut till Sastmola, Brändö hamn, förefaller detta dröjsmål särdeles misstänkligt. I certepartiet står endast »förbinder mig vid öppet vatten afsegla till» o. s. v.; men detta kan omöjligen gillas som ursäkt till deras frånvaro, alldenstund jag lemnat H. H. ordres att befrakta vid första öppet vatten n. b. innevarande år! Slika finesser har jag ej ännu hört ens af Aländingar». — De efterlängtade fartygen anlände först den 10 Juni.

Ju mera affären utvidgades, desto större svårigheter bereddes äfven Ahlström genom dess skötsel från det aflägsna Långfors, dit alla telegram från Björneborg måste sändas antingen med posten eller med stafett. Däraf föranleddes mycket dröjsmål och mången förlust, isynnerhet då telegrammen, såsom oftå hände, voro otydliga eller alldeles obegripliga och det var omöjligt att få dem genast kontrollerade. En gång fick »Saarikoski» ligga flere veckor i Malaga till följd af ett otydligt telegram. Dessa svårigheter torde i sin mån hafva medverkat till, att Ahlström slutligen öfverflyttade först till Björneborg och sedan till Norrmark.

Redan på sin första såsom gosse företagna brädexportfärd hade Ahlström, såsom vi berättat, haft att tillbakavisa anmärkningar öfver förment dålig vara. Då lyckades det honom att öfvertyga emottagaren om varans goda beskaffenhet. Längre fram i tiden lyckades det honom icke alltid och fick han stundom betala rätt vackra lärpenningar.

Sålunda erhåller han, då han för Norrmarks bräder fordrar samma pris som han säger sig hafva hört att W. Rosenlew & C:o erhållit, af Scheydt i London till svar, att »H. H. ingalunda kan påräkna de priser som jag betingat för Björneborgs ÅngsågsBolags varor, åtminstone så länge den Norrmarkska tillverkningen ännu ej är känd här. Sedan den blifvit bekant och visat sig jämngod med Björneborgs Bolags varor, så är det väl möjligt att lika fördelaktiga priser kunna betingas för densamma, men ej förut. Bolaget sorterar sitt gods i »prima»,

»sekunda» och »tertia», då H. H. endast har prima & sekunda, den sed-nare kvaliteten således inbegripande sådana varor som Bolaget säljer som tertia till betydligt lägre pris. — Det var ett i form af kritik gifvet godt råd. Ett liknande råd fick han samma år äfven af Sieveking Droop & C:o. För erhållande af högsta pris vore det oundgängligt att sorgfälligt sortera och noggrant förteckna varan och i så god tid som möjligt, hälst redan i Januari, öfversända förteckningen. Så gjorde svenskarna och så äfven viborgarne.

Uti en efterfrågan klagar Boulognerfirman Borsch & Allum öfver den finska varans dålighet i allmänhet, enär den vore mjuk och snart toge röta, hvarför densamma ansågs föga duglig i Frankrike.

G. F. Neame i London håller för Ahlström en liten föreläsning öfver engelska affärskotymer i anledning däraf att Ahlström uttryckt sin missbelåtenhet med att Neame i England försäkrat en last, emedan han icke från Finland jämte konnois-sementet emottagit någon försäkringspolis:

»Eder ärade skrifvelse af den 31 passato, beträffande affären per »Serafina» tycktes utvisa, att Ni anser oss alldeles obefogade uti att behandla de i våra händer öfverlämnade uppdrag enligt stadfästadt bruk och i allmänhet välkända principer både här och i Edert land, och utaf egen mångårig erfarenhet äro vi förvissade om, att vi voro bundne till att besörja assurancen här, när inga motsatta order hade ingått från Eder.»

Försäljningen var gjord kost, frakt och assurance och hade köparne således rättighet att fordra erhålla Assurance Police samtidigt med Connoissementet; de äro på intet sätt bundne att nöja sig med utländska Policer, utan påyrka ganskaofta att erhålla Engelska fullgoda sådana, innan de utlämna sina aeeepter för lasterna.»

»Det är sannt, man kan visserligen vänta med accepternas erhållande till fartygs ankomst, men vanligen är dermed för-knippadt en risk, som i aflastares intresse bör undvikas, ty om lasten vid framkomsten skulle af en eller annan orsak fördömmas af emottagare, t. ex. från en ogynsam förändring i marknaden etc. finnes inga medel att tvinga dem att acceptera för factura värdet, och skulle de känna sig frestade att börja krångel om t. ex. oriktig sortering, dålig qualitée m. m. för att slippa ifrån köpet eller lättare få en önskad prisnedsättning.»

»Man har naturligtvis domstolar att vända sig till, men bör hvar man akta sig för att börja lagliga processer här, hvarest endast omkostnaderna stiga så ofantligt hastigt, att sjelfva summan i dispyt merendels försvinner till ett intet i jemförelse dermed. Fallet med »Serafina» var naturligtvis annat, eftersom fartyget anlände före Edra dokumenter, men icke desto mindre var det Eder skyldighet att underrätta oss om att Ni assurerat lasten; vi följde endast sedvanligt bruk, att försäkra såväl last som fraktförskott. — Under loppet af vår affärsrörelse har det åtskilliga gånger inträffat att aflastare utaf glömska ej nämnt något om assurance, men i alla sådana fall lita de på oss att hafva bevakat deras intresse genom assurances verkställande för deras räkning.»

Af allvarsammare natur var en annan tvist, också den med Xeame. Den framgår bäst af följande utdrag ur Neames skrifvelser:

London den 22 Juni 1872.

Refererande till vårt aktningsfulla af den 11 dennes, äro vi nu ledsamt nog nödgade underrätta om, att »Rurik» anländt till Hull och blifvit af köparne refuserad på grund af dess dåliga beskaffenhet. Naturligtvis kunna vi ingenting annat göra åt saken än att hafva lasten besigtigad, men då uppstår också frågorna om skilnaden i specificationer och den kortare medellängden. Närmare härom efter några dagars förlopp, Edert intresse skall ordentligt bevakas.London den 27 Juni 1872

Refererande till vårt aktningsfulla af den 22 dennes, lasten per Rurik» har beklagligtvis utfallit i en högst dålig condition, virket ‘måste hafva skeppats alldeles för färskt och surt, visande nu en djup mycket mörk inskärning i största antalet Plankor och Battens. Vi hafva mycket krångel med köparne om denna lilla last och frukta för att en allvarsam förlust för Eder skall uppstå.

l.ondon den 12 Juli 1872.

Åberopande vårt aktningsfulla af d. 27 passato, vi hafva sedan dess erhållit Edert telegram af d. 8 dennes sålydande: »Godkänner icke någon rabatt för »Ruriks» last, emedan varan vid inlastningen var ren och blank.» "

Det enda svar vi därå för närvarande kunna gifva är: att i vår tanke varorna kunde omöjligt hafva lidit så stor skada under en kort sommarresa, om de hade varit skeppade i god condition. Vi tro att köparne ingalunda vilja nöja sig med Edert svar, ehuru vi bemöda oss att på allt sätt bevaka Edert intresse.

London den 19 Augusti 1872.

Estimerade skrifvelsen af d. 13 passato är på sin tid ingången och är det rätt beklagligt att vi skola hafva så olika åsikter om beskaffenheten af Ruriks» last. Densamma finnes ännu qvarliggande orörd i West Hartlepool och äro vi förvissade om att köparnes klagomål skulle blifva bekräftade af hvem som helst, som betraktade den. — Vi hafva ännu ej betalt någon rabatt och skola ej heller sådant göra, med mindre vi tvingas dertill genom lagliga medel, men under sådant förhållande hoppas vi att det ej är Eder mening att vi skola förlora, eller betala beloppet utaf vår provision.

Eder framställning, att stipulera i Certepartier för regnfria lastningsdagar kan naturligtvis icke utföras, ty med sådana påståenden kunde fartyg ej befraktas — — —.

London den 28 Augusti 1872.

Tvisten beträffande lasten på »Rurik» är icke afslutad ännu och kunna vi ej ännu säga huru den saken må aflöpa.London den 24 September 1872.

Tvisten rörande lasten på »Rurik» har slutat på så sätt, att vi måst betala köparne enligt bifogade besiktningsbevis en rabatte för £ 25, 7 sh. jämte kostnader £ 3, 3 sh. eller tillsammans £ 28, 10 sh — hvilket belopp vi hafva under gårdagens dato placerat till Eder debet och anhålles om likstämmig bokföring. —

Ännu en motgång från detta annars goda år, hvilken förorsakade långt större förlust än de föregående. En med »Lan-koski» under sommaren till England afsänd last uppfyllde enligt emottagarens åsigt icke de vid affärens uppgörande öfverens-komna vilkoren, hvarför denne fordrade en prisrabatt af 200 pund. Ahlström erbjöd 150 pund, men efter långvarig korrespondens måste han likväl gå in på detta stränga vilkor, emedan han annars varit tvungen att börja en kostsam rättegång.

Men om han också fick emottaga råd och betala för dem, så fick han dock äfven gifva sådana. Detta hände honom vid en affär med firman La Rosa Pich & C:o i Malaga, med hvilken agenten herr Carlos Ant. Talavera i Björneborg hade inledt honom i förbindelse. Öfverenskommelsen var träffad och bräderna voro färdiga att inlastas, men fartyget hördes ej af. Ahlström meddelade då Talavera, att köpet komme att återgå, så framt varan ej afhemtades innan den 1 Juli. Detta utlofvades och Talavera meddelade, att Pich & C:o såsom förskott ville bevilja en vexel å 5,000 banco, hvilken borde utställas att betalas af herr Carl Roenneberg i Hamburg. Men då den i Före-ningsbanken diskonterade trattan förevisades herr Roenneberg, återsändes den protesterad, emedan något meddelande om densamma icke ingått från Pich. »För detta nöje», skrifver Ahlström till Pich, »fick jag utbetala i kostnader Fmk 220» och han tillägger förargad: »Under min 25 åriga praktik med trävaruförsäljningar på åtskilliga utländska hus har jag icke kommit att erfara en enda sådan behandling.» Saken ordnades till slutså, att Pich & C:o, på herr Claes Björnbergs speciella förord, erhöll lasten mot löfte att ersätta Ahlströms protestkostnader. Men ännu efter det Pich emottagit varan gjorde han svårigheter och erlade icke fakturans fulla belopp. Förhållandet blef så spändt, att Ahlström nekade att inlåta sig på vidare affärer med denna firma, innan det tvistiga beloppet 271 tyska mark guldits.KOP AF NORRMARK.

Betydelsen af köpet. — Norrmarks historia. — Auktionen. — Trassel ined K. J. Lönegrén. — Stuartarna vilja hörda Nornnark. — Frågan förfaller. — „Frimurarens“ gidldosa. — Anttis trollinedel. — Nya stora planer: Ahlström vill köpa Björneborgs ångsåg och försöker utan framgång förskaffa sig medel från utlandet. — Hans hustrus och dotters död.

det föregående hafva vi fått ett visst begrepp om huru

den Ahlströmska affären allt mer och mer utvidgades, huru Ahlström genom att köpa först Saarikoski och sedan Långfors förskaffade sig en säker grundval för sin trävaruhandel. Några sifferuppgifter öfver i hvilken mån

skogarna å dessa egendomar afverkades och till huru stor del de exporterade trävarorna härstammade från egna marker förefinnas icke. Det är emellertid troligt, att största delen utgjordes af eget virke, om ock äfven främmande skogar och till sågen framforslad stock uppköptes. De egna skogarna tjänade i alla händelser till att gifva den af Ahlström bedrifna trävarurörelsen en fast basis genom att göra densamma oberoende af främmande kapital och fluktuationer i skogsprisen. Dessutom ingåfvo de egna skogarna och egendomarna ökadt förtroende. Ringa bör ej hellerden iörmånen skattas att arbetskrafter med lätthet kunde erhållas bland egna underhafvande. Affären stod sålunda så att säga på tvänne i alla afseenden säkra fötter, Långfors och Saarikoski, till hvilka snart nog skulle komma en tredje. Norrmark, som gjorde den oomkullrunklig.

Köpet af Norrmark bör tillerkännas fullt lika stor, om icke större betydelse än de tvänne föregående egendomsköpen, emedan därigenom icke allenast den tidigare bedrifna trävarurörelsen utvidgades, utan ock en ny affärsgren, järnindustrin, tillkom.

Förrän vi gå att tala om köpet af Norrmark och de till detsamma hörande industriella inrättningarna, må vi emellertid gifva en kort öfversikt af detta för familjen Ahlström så viktiga och betydelsefulla ställes tidigare historia. Härvid hafva vi förmånen att nästan ord för ord kunna följa en af magister Niilo Avellan författad afhandling *), hvilken af honom godhets-fullt ställts till vårt förfogande.

Uti gamla jordeböcker användes namnet Norrmark (Norramarken) för att beteckna såväl nuvarande Norrmarks by som det i dess närhet belägna Finnby. Namnet Finnby var emellertid icke heller fordom alldeles okändt, hvilket framgår däraf att det åtminstone tvänne gånger anträffas i handlingar från 1500-talet. I stället för benämningen Finnby förekommer i alla handlingar från 1400-talet äfvensom, märkligt nog, i ett dokument af år 1753 namnet Kainunkylä, hvilket numera är okändt. Det är därför sannolikt, att en del af Norrmarks by ursprungligen kallats Kainunkylä, men att detta namn senare, då den svenska kolonisationen utbredde sig började utbytas mot »Finnby», hvilket namn småningom trädde i stället för det ursprungliga Kainunkylä.

*) Tillgänlig endast som manuskript under namn »Vanhan Ulvilan pitäjän maatilat.»HELSINGFORS 1905 HELSINGIN UUSI K1RJAPAINO-OSAKEYHTIÖANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905Godkändt af censuren, Helsingfors den 17 Juni 1907.Såvidt kändt omtalas Norrmark första gången år 1402. S:t Henriks dag sagda år skänkte Finlands förste ärkedjäkne Henrik Magnusson till ärkedjäknebordet sitt 8 stängers hemman i Norrmark för sin och sina föräldrars själars salighet. Huru länge hemmanet sedan förblef i ärkedjäknebordets ägo, är okändt. Därefter förgå hela tvänne århundraden, innan något minnes-värdt finnes antecknadt rörande Norrmark. De tolf hemman, hvaraf det då för tiden bestod, förblefvo rotehemman intill början af 1600-talet. Men från denna tid börja donationsgods uppstå i Norrmark. Genom kongliga brefvet af den 13 september 1603 erhöll löjtnanten Olof Johansson i lifstidsförläning ett hemman i Norrmark. Inom kort försvinner emellertid Olof Johanssons namn ur jordeböckerna, hvilket väl tyder på att han snart afled. Löjtnanten under Per Nilssons fana Zacharias Knutsson, som vid Kexliolms belägring fått sitt ena ben afskjutet, belönades genom kongliga brefvet af den 27 November 1613 för sin lifstid med ett af hemmanen i Norrmark. Donationen bekräftades genom kongliga brefvet af den 8 juli 1643. Äfven Hans Ragvaldsson Örneram, herre till Pänäs, innehade på grund af kongliga bref-ven af den 20 Augusti 1614 och den 8 April 1616 såsom lifstidsförläning ett hemman i Norrmark.

Alla nu nämnda förläningar voro gifna endast för lifstid och hemföllo därför åter till kronan efter förläningstagarenas död. Men åtskilliga af Norrmarks hemman gåfvos äfven med frälse-rätt. Den 15 April 1622 erhöll öfverkvartermästaren Gotthard Zechler såsom frälse under Norrköpings besluts villkor flera hemman, af hvilka 7 torde*) hafva varit belägna i Norrmark.

*) Uppgifterna rörande antalet af de gods Zechler ägde i Norrmark äro mycket varierande. Uti 1623 och 1629 års

jordeböcker upptages han såsom ägare af 10 hemman, i senare jordeböcker talas åter än om 5, än om 6 eller 7 hemman. Antalet torde likväl rätteligen hafva varit 7, att döma däraf att, såsom af domböckerna framgår, Zechlers måg Böning, som genom köp kom i besittning af svärfaderns hemman, erhöll fasta på 7 hemman i Norrmark.

6Genom kongliga brefvet af den 23 Juni 1646 meddelades Zechler bekräftelse å besittningsrätten till sagda hemman. Men snart nog öfvergingo Norrmarkska hemmanen genom köp till hans måg Reinhold Boning. Denne erhöll år 1651 af häradsrätten fasta på tre hemman, hvilka han den 30 oktober 1648 köpt af sin svärfader, samt därtill ännu på ett fjärde, som Zechler hade förpantat åt ryttmästaren Nils Olofsson för 100 riksdaler och 100 daler kopparmynt, hvilka belopp Böning nu erlade. Reinhold Böning fick dessutom år 1656 fasta på tre andra hemman i Norrmark, hvilka han likaledes köpt af sin svärfader. Sålunda kommo alla Zechlers frälsehemman i Norrmark i Bonings ägo.

Fyra af hemmanen i Norrmark förenades år 1651 med grefskapet Björneborg. Förutom de till grefskapet hörande och i Bonings ägo befintliga hemmanen fanns det ännu ett hemman i Norrmark, hvilket på behaglig tid var förlänadt åt en viss Gabriel Eskilsson.

Vid reduktionen bildades af Norrmarkska hemmanen följande nya hemman:*) ett under Hammars kompani af Lievens regemente hörande nyindelt rusthåll; ett under Rehbinders kompani hörande soldathemman; ett augmentshemman; ett oindelt kronohemman, och ett beneficiehemman för löjtnanten vid Hammars kompani och Lievens regemente.

Af de sex återstående hemmanen, hvilka hörde till Bonings frälse, indrogos åtminstone tre med 1638 års ränta, men efter-läts förre ägaren tio års besittning af desamma. De återstående tre hemmanen skulle enligt 1685 års jordebok hafva förblifvit i Reinhold Bonings (j- 1691) ägo, men denna uppgift förefaller dock högst tvifvelaktig, eftersom några frälselägenheter därefter icke finnes omnämnda i Norrmark.

Förestående indelning af hemmanen i Norrmark undergår emellertid innan kort den förändring, att i det egentliga Norr-

') Enligt 1685 års jordebokmark förefinnas följande lägenheter: Herrgårds säteri och

skatterusthåll, säteriandelen om 2/g och skatteandelen om 1/s mantal, Ollila skattehemman om s/ia mantal, Tommila skattehemman om l/t mantal, Vrangi skattehemman om Ys mantal, Kleemola augmentshemman om 3/s mantal och Simula aug-mentshemman om */* mantal; äfvensom i Finnby Uotila skattehemman om l/a mantal, Heikkilä skattehemman om */g mantal, Kahari skattehemman om 5/is mantal, Gabels skattehemman om */« mantal, Getings augmentshemman om 3/i mantal, Kuuri skattehemman om 1/z mantal samt Klemetti (nuvarande Svens-silä skattehemman om 1/i mantal.

Herrgårds rusthåll innehades i början af 1700-talet af kaptenen Gustaf Böning, en son af Reinhold Böning. Denne torde emellertid snart hafva öfverlåtit rusthållet åt köpmannen i Björneborgs stad rådmannen Adrian Gottleben, hvars fader rådmannen Gabriel Gottleben (-{• 1673), hvilken från Lybeck öfver-flyttat till Björneborg, blef stamfader för en stor köpmannaslägt. Adrian Gottleben dog år 1710 och Herrgårds rusthåll öfvergick då till hans enka Sara Nilsdotter Qvist samt efter hennes år 1739 inträffade död till deras dotter Maria Gottlehens man handlanden Carl Indebetou. Denne sålde den 5 November 1748 rusthållet åt biskopen i Åbo, vicekanslem Johan Brovallius, professorn Nils Hasselbom samt herrarne M. Sveder och H. Lidin. Något senare köpte dessa Herrgårds nya ägare af handlanden Adrian Adriansson Gottlebens enka Sara Polviander en tredjedel af Tommila skattehemman. Biskop Brovallius försålde emellertid redan den 10 december 1750 sin ägande l/* af Herrgård samt V12 af Tommila åt handlanden Niklas Pipping, från hvilken ifrågavarande hemmansdelar den 27 mars 1751 genom köp kommo i handlanden Gustaf Adolf Wittfoots ägo, hvilken tidigare ägde */• af Tommila. Den 6 mars 1751 träffade ägarene af Herrgård och Tommila sedan sinsemellan den öfverenskommelse, att Hasselbom, Sveder och Lidin åt handlanden Wittfoot försålde*/* af Herrgård för 2,942 daler kopparmynt och att Wittfoot å sin sida åt Hasselbom, Sveder och Lidin öfverlät sin ägande */« af Tommila för 1,942 daler kopparmynt.

På grund af denna öfverenskommelse delades Herrgård och Tommila mellan bemälda personer på så sätt, att handlanden Wittfoot erhöll hälften af Herrgård och hälften af Tommila, professor Hasselbom samt Sveder och Lidin gemensamt andra hälften af ifrågavarande hemman. Sveder och Lidin öfverlät emellertid redan före år 1753 sin rätt till Herrgård och Tommila till assessorn Kristoffer Rappe. Professor Hasselbom, handlanden Wittfoot och assessor Rappe köpte den 22 Januari 1756 Herrgård till skatte.

Efter handlanden Gustaf Adolf Wittfoots död år 1758 blefvo hans söner generalkonsuln Arvid Wittfoot och handlanden Thomas Wittfoot innehafvare af hans andelar af Herrgård och Tommila. Vid professorn Nils Hasselboms år 1764 inträffade död tillföllo hans andelar af ifrågavarande hemman hans son hofrättsrådet Nils Hasselbom, som år 1770 adlades med namnet Fredenskjöld. Assessor Rappes andelar af Herrgård och Tommila kommo genom köp i kornetten Adam Reinhold Weissman v. Weissensteins ägo.

Omkring år 1790 innehades Herrgård och Tommila sålunda af generalkonsuln Wittfoot och handlanden Wittfoot, hvilka hvardera ägde */«, hofrättsrådet Fredenskjöld, som ägde 3/g, samt kornetten Weissman v. Weissenstein, som ägde 1/h af hemmanen i fråga. Af desse afled hofrättsrådet Fredenskjöld år 1792. Hans enka Sofia Albertina Taube förvaltade sedan såsom förmyndare för sin son kornetten Reinhold Wilhelm Fredenskjöld de andelar af Herrgård och Tommila hennes aflidne man ägt. Medels köpebref af den 6 Augusti och den 12 Oktober 1795 försålde A. R. Weissman v. Weissenstein, A. och T. Wittfoot samt S. A. Taube i egenskap af förmyndare för sin son Herrgårds rusthåll och Tommila skattehemman äfvensom de meddem under tidernas lopp förenade 011 i 1 a och Wrangi skattehemman, Simula och Kleemola augmentshemman samt I.än-gelmäki och Lamppi enstaka skattehemman för 16,000 riksdaler åt landshöfdingen, generaladjutanten Carl Constantin de Carnall.

I stöd af ett den 22 April 1806 utfärdadt privilegiibref anlade de Carnall på Norrmark säterigårds mark på västra stranden af Torajärvenjoki å vid Makkarakoski fors, på 15 versts afstånd från Björneborgs stad, Norrmarks järnbruk. Privilegiet omfattade en stångjärnshammare med en härd samt 500 skeppunds smide och berättigade ägaren att uppköpa färdigt tackjärn i Grythyttans bärgslag i Sverige. Redan ungefär femtio år tidigare eller år 1758 hade i en annan högre belägen fors, Kuuskoski benämnd, inrättats en vattensåg med rättighet att såga 1,950 tolfter årligen.

Rörande bruket meddelar doktor Thekla Hultin i sitt arbete Historiska upplysningar om bergshandteringen i Finland» följande:

»Bruksanläggningen var ursprungligen planlagd mycket vidsträcktare. de Carnalls ansökning gällde nämligen tvänne härdar och 900 skeppunds smide, hvartill han senare ännu fogade ansökningen att få inrätta ett manufakturverk till förädling af 300 skeppund af det förenämnda stångjärnssmidet. Egendomens skogstillgång, hvilken beräknades lämna 1,917 läster kol, hade också varit härför tillräcklig, men då K. M:t betänkte att järnverket skulle komma att anläggas i en trakt af Finland, hvarest hufvudstadens vedbehof hämtades och då ett järnverk, ett glasbruk, två sågar samt flera skogödande inrättningar redan förut existerade å orten samt Björneborgs stad ifrån samma trakt påräknade trävaror, hvilkas utskeppning utgjorde stadens förnämsta handelsrörelse, ansågs den tillärnade anläggningen alltför vidlyftig. Vid 100 riksdalers vite förbjöds bruksägaren att af främmande upphandla kol för sitt verk. Under förväntan på privi-legiet hade de Carnall emellertid redan börjat bygga och erhöll den 17 Juni T 806 nytt tillstånd att omedelbart begynna smidet, så snart hammarbyggnaden var uppförd.»

Efter de Carnalls år 1832 inträffade död innehades före-nämnda jordegods af hans enka Ulrika Charlotta Renström (f 1834) samt tvänne döttrar Katarina Maria Charlotta och Magdalena Wilhelmina. Af dessa var Katarina Maria Charlotta gift med amiralitetskaptenen Frans Fredrik Wallenstråle och Magdalena Wilhelmina med viceordföranden i kejserliga senatens

Utsifjt öfver det nuvarande Norrmark.

justitiedepartement, geheimerådet Axel Gustaf Mellin. Efter amiralitetskapten Wallenstråles död sålde hans son löjtnanten Emil Wallenstråle och hans dotter kammarrådinnan Charlotta Stuart den 17 Maj 1864 sin ägande hälft

af Herrgårds rusthåll med alla därtill hörande hemmansdelar till hofrättsextranotarien Karl Johan Lönegrén, som samtidigt af geheimerådet Mellins arfvingar köpte andra hälften af ifrågavarande lägenheter.

Innan vi fortsätta skola vi — med ledning af hr N. Avellans manuskript — kasta en blick på de till Norrmarks Herrgård hörande öfriga hemmanens historia.

Ollila skattehemman bildade under slutet af 1600-talet i förening med Tommila ett rusthåll i kaptenen Gustaf Bonings hand. Därefter benämnes det oindelt kronohemman, men gafssedan åter såsom beneficiihemman åt kornetten Berndt Johan Eneskiöld. Ollila var då under någon tid emot af församlingen ställd borgen såsom löneförbättring upplåtet åt Norrmarks förste präst Georg Kuhlman, men då denne år 1753 uppsade arrendet, transporterade Eneskiöld den 27 September samma år hemmanet på assessorn Kristoffer Rappe, och denna öfverlåtelse blef af landshöfdingen den 17 Maj 1754 stadfäst. Assessor Rappe. skatteköpte Ollila den 26 Maj 1756. Genom något slags köpeaftal kom hemmanet sedermera i Herrgårds rusthålls dåvarande ägares ägo och har allt sedan intill närvarande tid varit förenadt med sagda rusthåll.

Tommila skattehemman utgjorde år 1690 jämte Ollila ett rusthåll, hvilket innehades af kaptenen Gustaf Böning, men blef sedan ett oindelt kronohemman. Något senare bildades af dess ena hälft ett kornettboställe och af andra hälften ett lönings-hemman för häradsfogden. Under 1700-talets fjärde decennium hade besittningsrätten till hvardera delen af Tommila kommit i handlanden Adrian Adriansson Gottlebens hand. Denne köpte den 8 Juni 1747 Tommila till skatte, men sålde kort därpå 2/s af detsamma till Åbo-handlanden Gustaf Adolf Wittfoot. Adrian Gottleben dog år 1750. Hans enka Sara Polviander sålde den af hennes aflidne man ägda tredjedelen af Tommila till Herrgårds dåvarande ägare Brovallius, Hasselbom, Sveder och Lidin. Ännu i dag är Tommila förenadt med Herrgård.

Vrangi skattehemman utgjorde i medlet af 1700-talet beneficiihemman för kaptenen Fredrik Dellvik. För dennes räkning odlades hemmanet af tvänne bönder. Då desse afträdde från sina hemmansdelar, erhöll assessor Kristoffer Rappe besittningsrätten till den ena af dem den 27 Maj 1754 och till den andra den 7 Augusti 1755. Assessor Rappe köpte den 25 Maj 1756 Vrangi hemman till skatte. Genom något köpeaftal kom Vrangi liksom Ollila i Herrgårds rusthålls ägares hand, och är allt ännu förenadt med sagda rusthåll.Kleemola var augmentsheminan under Herrgård. Hemmanet, som först innehades af allmogemän, kom på 1640-talet i Herrgårds ägarenes ägo. Desse köpte den 22 januari 1756 hemmanet till skatte, och från den tiden har Kleemola varit förenadt med Herrgård.

Simula utgjorde augmetshemman under Herrgårds rusthåll. Efter att hafva innehafts af bönder kom detsamma, liksom Kleemola, i Herrgårds ägarenes hand, hvilka den 22 januari 1756 köpte hemmanet till skatte. Simula är allt fortfarande förenadt med rusthållet.

Till det nuvarande Norrmarks bruksegendom höra ännu ett tiotal hemman uti Längelmäki by af Påmark kapell.

Längelmäki är en by som uppstått först under senare tider. Under förra hälften af 1700 talet anträffas i Längelmäki endast ett, Riutta benämndt, skattehemman om ‘/s mantal, hvil-ket under sagda århundrades fjärde decennium innehades af handlanden Carl Indebetou. Denne erlade skattelösen för Riutta, men öfverlät den 5 november 1748 hemmanet till Norrmarks Herrgårds dåvarande ägare biskop Brovallius, professor Hasselbom samt herrarne Sveder och Lidin. Skattebrefvet å Riutta är utfärdadt först den 10 november 1753. Från den tiden allt intill denna dag har Riutta tillhört Norrmarks Herrgårds ägare.

Af den till Längelmäki skifteslag hörande öfverloppsjorden bildades vid storskiftet år 1803 följande 12 halft mantals ny-byggeshemman, nämligen: Jaakkola, Juhola, Bergqvist, Koskela, Pääharju, Lahdensuu, Katavakorpi, Harju, Pantsar, Wiitaniemi, Haapakoski och Korkeakoski. Dessa nybyggeshemman kommo den 22 november 1803 i dåvarande ägaren af Riutta hemman generaladjutanten Carl Constantin de Carnalls ägo, som erhöll tio års skattefrihet å Jaakkola, Harju och Koskela, femton års å Katavakorpi och Wiitaniemi samt tjugu års å samtliga öfriga hemman.Norrmarks nuvarande stångjärnssmedja.Hemmanen äro allt fortfarande förenade med Norrmarks Herrgård.

Af alla dessa hemman och inrättningar, hvilka under tidernas lopp innehafts af professorer, biskopar, adelsmän och baroner, blef nu den förre bondesonen Antti Ahlström ägare. Så har det ofta gått och det ligger icke något märkvärdigt eller besynnerligt däri. Men tanken nöjer sig likafullt icke med att stanna inför ett sådant sakförhållande endast för att konstatera dess tillvaro. Den frammanar bilder af lifvets och historiens underliga lopp, af det gamlas försvinnande och det nyas oaflåt-liga födelse, af förgångna generationer, af det nuvarande slägtets förhållanden och af framtiden. Och så kan jag ej undgå att tänka mig huru t. ex. biskop Brovallius skulle känna det, om han plötsligt stode upp ur sin graf och ginge att uppsöka den lilla landtgård på forsstranden, där han måhända någon gång tillbragte sommaren, och då komme till en trakt, där elektriskt ljus strålar från tornprydt herresäte. Säkerligen skulle han tro sig stå framför ett förtrolladt slott och anse sig vara offer för en sällsam synvilla. Och likväl skulle det icke ligga något större under däri än i hvad lifvet, den största trollkonstnären, under alla tider erbjudit. — Men låtom oss återvända till verkligheten!

Allt ifrån år 1864 hade, såsom i det föregående redan nämnts, vicehäradshöfdingen Karl Johan Lönegrén varit ägare af Norrmarks bruk och detsamma underlydande hemman. Denne, som var född år 1823 (hans fader var stadsläkaren Fredrik Isak Lönegrén och hans moder friherrinnan Charlotta Lovisin), hörde på sin tid till Björneborgs driftigaste affärsmän. År 1858 anlade han tillsammans med handlanden konsul A. Björnberg Björneborgs mekaniska verkstad. År 1858 hade han köpt Fredriks-fors bruk med därtill hörande lägenheter.

Norrmark hade han påtagligen köpt till största delen på kredit, eftersom den ena hälften af godset ännu då Ahlströmtillträdde detsamma var intecknad för 80,000 mark till geheime-rådinnan Magdalena Wilhelmina Mellin och den andra hälften till dess begge förra ägare kammarrådinnan Charlotta Stuart för

20,000 mark och löjtnanten Emil Wallenstråle för 34,000 mark, eller sammanlagdt för 134,000 mark. Det var antagligen till följd af de dåliga och hårda tider, hvilka följde näst efter år 1864, som Lönegrén, hvilken, om han ock bedref trävarurörelse och höll järnbruket i gång, likväl hufvudsakligen torde hafva riktat sin verksamhet på jordbruket, icke kunde hålla sig uppe, utan år 1869 nödgades afträda sin egendom till sina borgenärer. Förutom ofvannämnda inteckningshafvare synas handlanden W. Rosenlew och Finlands bank hafva varit de största fordringsägarene.

På borgenärssammanträdet den 10 september 1869 beslöts, att Norrmark skulle försäljas på offentlig auktion, hvilken sedan utlystes till den 17 oktober 1870.

Enligt auktionsprotokollet skulle härvid försäljas, förutom Herrgårds rusthåll om 1 mantal samt Simula (l/a m.), Vrangi (7* ni.), Kleemola (‘/g m.), Ollila (5/i* m.) och Tommila (*/2 m.) hemman i Norrmarks by, Uotila (2/s m.) skattehemman i Finnby by, Westergårds (x « m.) skattehemman i Harjahangas by, alla i Norrmark kapell, äfvensom Riutta ('/s m.), Juhola (V2 m.), Jaakkola (7/m m.), Koskela (*/8 m.), Haiju (7* m.), Katajakorpi (7s m.), Kynäslahti (Via m.) och Wiitaniemi (7is rn.) skattehemman i Längelmäki by af Påmark kapell samt Kallela (Vs m.) hemman i Lamppi by af Hvittisbofjärd kapell, äfven det på Herrgårds mark byggda järnbruket, som bestod af en tack-järnssmedja med fyra härdar och en hammare, en finsmides-och tvänne spikhammare, hvarförutom på lägenheten fanns en större vattensåg. Alla dessa inrättningar försåldes med tillhörande inventarier.

Dessutom skulle följande af förre ägaren innehafda krono-hemman försäljas: Harju (7s ni.) hemman i Längelmäki by af Påmark kapell samt Alanen Pirttijärvi (7« m.), Ylinen Pirttijärvi(*/» m.), Pirttijärvi ('/» m.), Välimaa (*/o m.), Råfors ('/i m.), Kankaankorpi (*/« m.), Kankaanpää (*/# m.), Tyykilä (®/ie m.), Haapajärvi (®/i6 m.), Vuorenpää (l/* m.) och Peltomaa ('/r m.), i Hvittisbofjärds kapell utgörande sammanlagdt 2 ’’/u mantal, äfvensom den här byggda Lamppi vattensåg.

Emedan Lönegrén hade ansökt om tillstånd att för sin äldre sons räkning skatteköpa nyssnämnda kronohemman, och då det icke var säkert, huruvida den å Tyykilä kronohemman belägna Lamppi sågen (grundlagd år 1748) komme att åtfölja hemmanet, blef auktionen invecklad och köparen förorsakades därigenom sednare en mängd ledsamheter. Auktionen förrättades sålunda, att alla skattehemman först utbjödos för fastställande af deras pris, hvarefter dessa utropades jämte Lamppi såg för fastställande af dennas pris, och slutligen utbjödos såväl skatte- som kronohemmanen jämte Lamppi såg i ett köp. Den person, hvars anbud gällde alla dessa skilda delar, var

skyldig att stå vid sitt anbud och emottaga skatte-andelen, sågen och krono-andelen enligt den prissättning, som på detta sätt komme att erhållas. Såvida kronohemmanen icke komme att tillfalla konkursförvaltningen, skulle köpet blifva ståndande endast beträffande skatte-andelen äfvensom Lamppi såg, sedan det blifvit utredt, hvart densamma hörde.

Vid auktionen gjorde Ahlström högsta anbudet 182,200 mark för skatteandelen samt 182,800 mark för sagda andel jämte Lamppi såg, hvaremot högsta anbudet 437,100 mark för hela egendomen, såväl skatte- som kronolägenhetena, gjordes af brukskassören Karl Westerberg, som enligt företedd fullmakt förklarade sig hafva gjort inropet å peterburgske grosshandlaren Robert Grossmanns vägnar. Men då Grossmanns förmögenhetsförhållanden voro konkursförvaltningen obekanta, uppmanades Westerberg att ställa säkerhet härutinnan. Westerberg hänvisade till herrar E. M. Mejer & C:o och herr J. G. Kondojan-nosky, utan att likväl på något sätt kunna gifva stöd härför.På grund häraf kunde Grossmanns anbud icke godkännas, och hela egendomen utbjöds ånyo, hvarvid Ahlström inropade densamma för 300,000 mark, hvilket anbud af konkursförvaltningen godkändes.

Detta belopp kom emellertid icke att erläggas, emedan Lönegrén af Senaten berättigades att för sin sons räkning köpa Lamppi-hemmanen till skatte. Sålunda kom Ahlström att af auktionsskillingen betala endast 182,000 mark. Med denna utgång af saken torde han äfven själf hafva varit belåten, då han sålunda slapp med en jämförelsevis mindre penningutgift och icke öfverhöfvan behöfde anlita sin kredit. Då de i Norrmark intecknade Mellinska och Stuartska fordringarna om sammanlagdt 100,000 mark tillsvidare emot inteckning fingo innestå, utgjorde det belopp som inom en månad efter auktions-dagen skulle inbetalas 82,200 mark. Friherrinnan Mellins fordran på 80,000 mark, hvarå räntan 4,000 mark årligen erlades till senator J. Ph. Palmén, fick innestå ända till år 1876, då en af friherrinnans arfvingar öfverste A. Ramsay uppsade densamma. Stuartska lånet betalades på anfordran redan i oktober 1871.

Men nästan strax efter det Norrmark sålunda kommit i Ahlströms ägo, väcktes anspråk på att han åter skulle afstå därifrån. Lönegrén instämde nämligen såväl honom som för-valtarene af konkursboet till häradsrätten under påstående att auktionen varit olaglig och att köpet förty borde återgå. Före auktionen hade hemmanen icke på sätt lagen föreskref blifvit värderade och beskrifna och kungörelsen om auktionen hade upplästs i endast fem af häradets sexton kyrkor. Grosshandlaren Grossmanns anbud hade icke godkänts, ehuru i auktionskun-görelsen icke nämnts något om ställande af säkerhet vid auktionstillfället, utan tvärtom meddelats, att köparen hade en månads tid för fullgörande af likviden. Kassör Westerberg hade på handlanden Grossmanns vägnar hänvisat till peters-burgska handelshuset E. M. Meijer & C:o och handlanden

J. G. Kondojannosky samt dessutom varit beredd att genast ställa säkerhet för 30,000 mark, ehuru erbjudandet af denna säkerhet icke kunnat komma i fråga, då förvaltarene af boet nekat att meddela upplysningar om beloppet af den säkerhet som borde presteras. Vidare beskyllde Lönegrén W. Rosenlew för att denne, ehuru han själf uppträdt såsom köpare af Norrmark, likväl i egenskap af syssloman i Lönegréns konkurs tagit del i pröfvandet af Grossmanns anbud. Då härtill ytterligare kom, att Lönegrén icke fullt en månad efter auktionstillfället på Grossmanns vägnar erbjudit full likvid enligt dennes inrop, men detta anbud icke antagits, fordrade Lönegrén att Ahlström måtte skyldigkännas att till konkursboet återlämna de gods han tagit i besittning samt att konkursförvaltningen måtte åläggas att verkställa ny auktion.

I saken hörde förklarade sysslomännen i konkursen bland annat, att auktionen försiggått på lagligt sätt, och hvad beträffade den omständigheten att Grossmanns andra anbud förkastats, så hade detta skett af samma orsak som första gången, ity att Lönegrén vid anbudets görande icke företedt de för dess framställande erforderliga medlen.

Häradsrätten förkastade äfven den 21 mars 1871 käromålet såsom i allo obefogadt och så äfven hofrätten.

Förrän saken slutligen afgjordes i senaten, vidtog Lönegrén en åtgärd, hvilken förtjänar att omtalas, då den måhända bidrager till att belysa förhållanden, hvilka senare uppstodo emellan Ahlström och honom. Senaten hade den 11 november 1872 dömt Lönegrén till ett halft års fängelse för bedrägligt förfarande emot sina borgenärer. Dock hade senaten samtidigt berättigat hans äldsta son att skatteköpa oftanämnda Lamppi

kronohemman. Med anledning häraf vände sig Lönegrén uti bref af den 16 november till Ahlström med ett förslag, som afsåg att få till stånd en uppgörelse i godo af deras mellanhafvanden,innan senatens utslag i auktionsärendet meddelades. Uti brefvet vill Lönegrén låta påskina, att det vore alldeles ovisst, huruvida senaten komme att förklara auktionen beståndande.

»Häradsrätten och hofrätten hafva visserligen ogillat mina påståenden, men till stöd för dessa kan jag åter bland andra åberopa utlåtanden af Sveriges största jurister riksarkivarien Nordström och justitieombudsmannen Fröman, med hvilka jag i denna fråga kommunicerat mig. Saken rörer dessutom en ganska viktig principfråga, nemligen den, huruvida fordrings-egame i en konkurs helt och hållet efter eget godtfinnande kunna förfara vid realiseringen af massans egendom eller om lagstiftaren, likasom i andra civiliserade länder, äfven hos oss

däri ingripit, såsom fallet t. ex. är vid utmätningsauktion.--

Möjligen komma de oerhörda förvecklingar, som blefve en naturlig följd af auktionens upphäfvande äfven att i sin mån inverka på domaren, ehuru sådant minst vid principfrågors afgörande borde kunna komma i fråga.»

Ehuru Lönegrén sålunda är af den åsigten, att rättvisan — åtminstone den transmarina — är på hans sida, har han likväl tröttnat på tvistandet och föreslår därför, »i) att H. H. afstår till mina barn utan någon ersättning Kallela hemman med allt hvad där för närvarande finnes så i löst som fast, 2) att ifall Lamppi såg blifvit konkursmassan tilldömd, erlägger

H. H. den därför faststälda auktionsskillingen, hvarefter denna såg såsom den nu »går och står» samt med allt hvad därtill hörer, jemväl utan ersättning till Lönegréns barn öfverlåtes.»

I ersättning för denna tjänst svarar Lönegrén för, »att tvisten, beträffande den Norrmarkska auktionen, beroende på k. senatens afgörande, nedlägges, likasom alla andra till följd däraf uppkomna rättegångar, nu genast.»

Så lockande detta förslag än kunde synas, gick Ahlström likväl icke in på detsamma, utan afvaktade lugnt senatens utslag, som gafs några veckor senare eller den 5 december 1872Norrmarks nuvarande säg och smedja.och genom hvilket den försiggångna auktionen förklarades beståndande.

Men ännu en annan, skenbart mycket större fara gällde det att afvärja. Par år efter köpet eller i februari år 1873 erhåller Ahlstöm en af kammarrådinnan Charlotta Stuart och possessionaten O. E. Stuart, hvardera bosatta i Sverige, utverkad stämning angående lösande i börd af Norrmark med därunder hörande hemman. Vid det Ahlström i denna sak vänder sig till sin juridiska rådgifvare vicehäradshöfdingen O. Kumlin i Helsingfors uttalar han den förmodan, att utlänningar icke hade rätt att i Finland äga jord utan att af senaten hafva utverkat sig tillstånd därtill, och underrättar sig om, huruvida Stuartarna ansökt och erhållit sådan rätt. I sitt svar meddelar Kumlin, att han ur senatens protokoll fått reda på, att svenska undersåterna löjtnant Emil Wallenstråle och enkekammarrådinnan Charlotja Stuart, född Wallenstråle, år 1859 erhållit tillstånd att uti två år besitta den dem tillfallna hälften af Norrmarks bruk och att de därjemte anhållit att än vidare i fyra år få innehafva sagda egendom på det att de under denna tid måtte äga rådrum att densamma till finsk undersåte föryttra. 1 resolution af den 6 maj 1861 förunnades sökandene rättighet att ytterligare i två år äga och besitta omförmälda fastighet, likväl med förständigande att någon vidare tidsförlängning sökandena i berört afseende icke komme att beviljas. Någon senare ansökning om tillstånd att få äga Norrmark hade icke till senaten inlemnats. Att kammarrådinnan Stuart och possessionaten Stuart, i händelse dessa till Lönegrén försålt lägenheterna, icke ens om de vore finska medborgare vore berättigade att i börd återlösa desamma, därom var Kumlin med stöd af 6 kap. i J. B. fullkomligt öfvertygad. Kumlin antog dock att det var någon inom bördsled till säljaren stående skyldeman, som utverkat sig stämningen och i sådant fall kunde, enligt hans åsigt, possessionen, därest den i säljarens hand varit arfvejord och blifvit i börd köpt samt bördemännensenast å första rättegångsdagen af det ting då tredje uppbudet å fastigheten skulle tagas, i rätten nedsatt den köpeskilling, för hvilken lägenheterna i fråga blifvit till Lönegrén försålda, af finsk medborgare eller utländsk man, som utverkat sig tillstånd att ega och besitta fastigheten, vinnas i börd. Därför antog Kumlin att processen i dess dåvarande form skulle förloras.

Huru härmed än förhöll sig, så kände Ahlström sig i alla fall orolig för, huru saken skulle aflöpa. Fruktan var

likväl onödig, ty då kärandene icke på utsatt dag med bördeskillingen infunno sig för att bevaka sin rätt, förföll frågan om bördandet af Norrmark. Dagen (den 12 mars 1873), då saken skulle afgöras, var den kanske mest spännande i Ahlströms lif. Tvänne vänner till honom handlanden Lagerström och sjökaptenen Nordberg hade infunnit sig på Norrmark och på skämt berättat att posten samma dag hade kört in till Björneborg beledsagad af två kosacker, hvilket väl tydde på att den medförde stora penninge-summor. Först då klockan hade slagit sex utan att någon bördeskilling afhörts, erkände gästerna att de narrat Ahlström, som utan tvifvel då drog en djup lättnadens suck.

Detta skrämskott hade dock äfven sina följder för Ahlström. Oviss om, huruvida han möjligen skulle blifva nödsakad att lämna Norrmark och återvända till Långfors, därifrån han redan hunnit bortflytta, beslöt han att köpa Kautua bruk i Euraåminne, som just då stod till salu. »Då jag en gång lefvat på en herrgård, så återvänder jag ej mera till ett torp», skall han hafva yttrat.

Sågägaren Antti Ahlström hade sålunda blifvit bruksägare och herre till Norrmark och genom denna fredliga eröfring hade han med sitt rike förenat en vidsträkt ny provins. Om han äfven vid denna eröfring hade biståtts af lyckan, så visar dock det faktum, att han var den ende, som dristade åtaga sig denna skuldbelastade affär, hvilken energi och tillit till egen kraft och egen förmåga han lifvades och uppehölls af. Och ehuru köpe-summan med afseende därå, att Norrmarks värde af Ahlström själf uppskattades till minst 400,000 mark, var nog låg, medförde likviderandet af den till betalning förfallande posten likväl icke alldeles obetydliga svårigheter, emedan den under ofvan-nämnda process rådande osäkerheten uppenbarligen gjorde det svårare att erhålla kredit. Detta framgår på sätt och vis däraf, att det icke synes hafva varit så alldeles lätt för Ahlström att betala den Stuartska fordran på 20,000 mark och att fordringsägaren redan vidtagit åtgärd om beloppets indrifvande.

Men vare härmed huru som helst, alla svårigheter öfver-vunnos och Ahlströms glädje däröfver var otvifvelaktigt lika stor som hans vänners, af hvilka en, pastor J. Granqvist i Siikais lyckönskar honom till köpet och förutspår, att »Norrmarks bruk i hans händer snarligen borde göra honom till miljonär, om Gud förunnar lycka och god helsa». Detta uttalande af en samtida visar tydligt, hvilken uppfattning de som närmare kände honom hade om mannen.

För ro skull må här äfven omtalas hvilka andra funderingar folk hade om källan till Ahlströms framgång. Vid tiden för Norrmarks köp hade en man från Långfors uttryckt sin förundran öfver, hvarifrån patron kunde få så mycket pengar. — »Han är frimurare», hade en gammal gubbe svarat. — »Hvad är frimurare då för något?» — »I Helsingfors finnes det en smedja, där det fabriceras gulldosor. Då man före morgonmålet blåser på bottnen af en sådan dosa, så blir den fylld med pengar. Den, som får köpa en sådan dosa, är frimurare. Patron skall hafva en sådan dosa.»

Något sådant trolldon torde Ahlström icke hafva ägt, men en annan lyckobringare hade han, som hvarje dag före frukosten var i verksamhet. En af hans affärsvänner har berättat, att de en gång suttit tillsammans långt in på natten, men att Ahlström likväl redan tidigt följande morgon infunnit sig hos honom för någon affärs skull. Han hade redan hunnit springa och bråka,så att svetten lackade ur pannan. »Ni säger att jag alltid har tur och förundrar er öfver att jag städse har lycka med mig. Härpå beror min lycka» — och han torkade svetten af pannan.

Ständig vaksamhet, outtröttlig flit, oböjlig energi — se där Ahlströms trollmedel! Man skulle tycka, att hans verksamhets-begär, sedan Norrmark kommit i hans ägo, bort vara tillfreds-ställdt och att utvidgningsplanerna för någon tid skulle afstanna. Men så var ej fallet. Redan följande år uppstår i hans hufvud en ny plan, hvilken i betraktande af hans dåvarande tillgångar och hjälpmedel kan betecknas såsom ett jätteföretag. Han umgicks nämligen med tanken att köpa Storsands ångsåg i Björneborg, som skulle försäljas på konkursauktion. Sågen hade egts af handlandena K. Borg, J. Grönfelt och K. J. Löne-grén. Förutom sågen salubjödos såsom till densamma hörande

2,500 standert plankor och bräder samt omkring 180,000 stycken afverkad stock, alt för en köpesumma, som ej finge understiga en half miljon mark.

Redan i januari eller icke fulla fyra månader efter det Ahlström köpt Norrmark finna vi honom upptagen med att förskaffa sig penningar för realiserande af den nya planen. I hemlandet kunde han ej hoppas på att erhålla så stora belopp som för ändamålet behöfdes och han var därför tvungen att vända sig till utlandet. Först framställer han saken för P. A. Scheydt i London, som hade en stor fordran i Björneborgs ångsågs konkurs, och ber denne icke allenast uppgifva beloppet af denna sin fordran och låta densamma innestå emot inteckning, utan ock gifva penningar i förskott för betalandet af köpesumman. Såsom säkerhet utfäster sig Ahlström att ställa de skuldfria och honom ensam tillhöriga fartygen »Lankoski», »Saarikoski» och »Harmoni» samt en tredjedel af »Suomi» och dessutom alla de trävaror som funnos på lager och komme attförsågas till nästa öppet vatten. Scheydt ger emellertid ett nekande svar.

Då vänder sig Ahlström till Neame & C:o och utlofvar såsom säkerhet, förutom alt det förenämnda, Långfors hemman och Norrmark. Svaret lyder: »Vi endast förskottera emot tillverkningar, icke emot fastigheter. Intet engelskt hus ingår på proponerade vilkor.»

Äfven Engström & Browning försöker Ahlström stämma för sin sak, anhållande om kredit af ända till 700,000 mark och tror han sig redan följande höst af denna summa kunna återbetala 500,000 mark, till hvilket belopp han beräknar vinsten af alla trävaror under året för den händelse, att han erhölle ångsågen.

Engström & Browning svara som följer:

»Beträffande den proponerade affären, ifall H. H. skulle inköpa Björneborgs Ångsågsverken, så tacka vi för offerten och bedja H. H. icke illa upptaga, — eller tillskrifva någon brist på förtroende, att vi afslå den, åtminstone i dess nuvarande form.»

»Ersättningen i försäljningen af ett betydligt qvantum plankor etc. är visserligen frestande, men affären är något för vidlyftig och drager ut på tiden, för att under nuvarande osäkra politiska förhållanden konvenera oss, hvartill kommer att vår chef, som är nu gammal, ogärna inlåter sig på långtrådiga engagementer. Hade det varit fråga om ett och annat tusende pund att regleras under året, hade vi gärna tagit densamma i öfvervägande.»

»Kommer därtill, att de erbjudna säkerheterna, som utan tvifvel äro ganska nöjaktiga för inom Finland boende landsman — icke vore för utlänning eller i England hvad man kallar realiserbara. Affären är med ett ord, som den förelagts oss, mindre merkantil än financiell, — och vi söka egentligen merkantila affärer i utlandet»Ännu ett försök göres och denna gång vänder han sig till hamburgaren Carl Rönneberg med ett förslag om bildandet af ett bolag för inköp af ångsågen. Men icke heller hamburgaren är villig att räcka honom en hjälpsam hand.

Med den för honom egna envisheten besluter Ahlström i alla fall att gripa saken an — med egna krafter. Då vid auktionstillfället endast 100,000 mark behöfde slås i bordet, samman-skrapar han den summan genom att åt P. Sviberg sälja fartyget »Harmoni», genom att hypotisera sina till 368 standert uppgående lager i Jokikrooppi och Markunkari samt genom att af Havemann i Lybeck låna 10,000 mark banko. Därtill hade han gifvit kapten Hidén, som med Saarikoski befann sig i Norge, order att försälja fartyget, om någon hugad köpare yppade sig. .

Men alla dessa ansträngningar voro förgäfves. Sågen gick Åhlströms näsa förbi. Orsaken därtill var den, att han såsom konkurrent hade en man som denna gång var mera förslagen än han, kommerserådet F. W. Rosenlew. Då Rosenlew såsom syssloman i konkursen noga kände värdet af den till försäljning afsedda affären, hade Ahlström beslutit att med sina anbud stanna vid ett belopp som endast obetydligt öfverstege det af Rosenlew erbjudna. Efter att hafva gjort några bud hade Rosenlew plötsligt upphört att bjuda och aflägsnat sig. I stället hade en annan person, tullförvaltaren Oldenburg, fortsatt sina redan tidigare nu och då gjorda bud och uppdrifvit sågens pris till 800,200 mark. Då Ahlström visste att Oldenburg icke för egen räkning kunde göra anbud och antog att denne uppträdde såsom ombud för en viss mindre fordringsägare, hvars anbud icke skulle godkännas, afstod han från konkurrensen tagande för gifvet, att hans anbud likväl sist och slutligen skulle godkännas och att det därför vore onödigt att s. a. s. konkurrera med sig själf. Men hans bestörtning och förargelse voro icke ringa, då Oldenburg efter det klubban fallit företeddeen fullmakt, enligt hvilken den andre spekulanten var ingen annan än Rosenlew. En person som var närvarande vid auktionen har berättat, att Ahlström då icke kunde beherrska sitt

lifliga lynne, utan slog sig turvis för pannan och turvis på knäna, beklagande sig öfver sin kortsynthet. ‚F.n sådan s—ns tillställning!» utropade han allt emellanåt och detsamma utropade han ofta ännu efteråt.

Björneborgs ångsågs-bolag har allt från denna tid under V. Rosenlew & C:os ledning varit Björneborgs största trä-varufirma. Till dess framgång har bidragit sågens utomordentligt fördelaktiga läge vid mynningen af en bekväm flötled och dess närhet till Räfsö exporthamn, fördelar tack vare hvilka affären utan tvifvel äfven i Ahlströms hand skulle utvecklat sig till hvad den under ledning af hans lika skick- Anna Margaretha Ahlströms graf.

lige medtäflare blifvit.

Stora voro således de förändringar, som under de senaste åren inträffat i Ahlströms yttre lefnadsförhållanden. Till dessa kommo kanske ännu större i hans privatlif. Den 21 november år 1870 dog nämligen hans hustru Anna Margaretha.

I det föregående hafva vi redan omtalat att fru Anna Margaretha icke förstod sig på sin man i det afseendet, att hon skulle skänkt honom sitt understöd och sin medkänsla i hansaffärsföretag. Sålunda vunno bl. a. hans skeppsbyggnader icke hennes erkännande. Då Saarikoski skulle utskjutas, infunno sig några af Anttis vänner från Björneborg för att öfvervara tilldragelsen och dessa uppmanade frun att följa med till Sastmola. »Jag kommer ej», svarade hon, »och jag är ej nöjd med hela saken. Nog komma vi till rätta äfven utan skepp.» Och sedan hon sagt detta gick hon till sina hushållsbestyr så att nycklarna i den stora knippan vid bältet skramlade.

Denna olikhet i karaktärerna störde emellertid ej det goda

förhållandet och Ahlström hade säkerligen icke kunnat bevara %

sin stora aktning för kvinnan, om han icke hyst en sådan för sin egen hustru. Om någon större meningsolikhet uppstod och värdinnans ordflöde började rinna stridare än vanligt, slog Antti öfver till skämt och började sjunga: »TuolP on mun

kultani, ain’ yhä tuolla» — eller något liknande. Ofta skall han äfven hafva sagt till mor: »allt vore väl, om jag blott dagen i ända skulle sitta inne med dig i salen och du toge emot kvarnlapparna och jag lade pengarna i skåpet.»

Liksom Långfors’ aktsamma värdinna hade motarbetat köpet af Saarikoski, så motarbetade hon äfven köpet af Norrmark och skall äfven en gång fått detsamma afböjdt, på samma sätt som Saarikoski köpet. Detta torde hafva inträffat då Norrmark och Lamppi år 1864 öfvergingo i Lönegréns ägo. Då dessa sedan sex år senare åter stodo till buds, sade Ahlström: »denna gång skall jag ej lyssna till käringprat» — och uppgjorde köpet.

Om Ahlström äfven tidigare kunnat blifva ägare jämväl af Lamppi-hemmanen, torde det likväl böra antagas, att det var en lycka för honom att köpet då ej blef af. Ty kort därefter kommo affärskriserna och nödåren, under hvilka äfven Ahlström måhända hade haft det svårt att reda sig. År 1870 däremot hade tiderna blifvit bättre, så att icke ens de stort företag längre var ett vågspel.I sitt äktenskap med Anna Margaretha Långfors hade Antti Ahlström tre barn: Anton Alexander, född 1851 och

död 1853, Emilia Gustafva, född 1852 och död 1863, samt August Wilhelm, född 1855 och död 1888. Gustafva var sin faders älsklingsbarn och skall hafva haft musikaliska anlag. Under sin skolgång i Björneborg insjuknade flickan i en svår halsåkomma. Fadern var där för att sköta henne och gjorde redan förberedelser för hemresan, då han trodde att barnet skulle tillfriskna. Men då insjuknade Gustafva ånyo och dog några timmar senare i sin faders famn.

Äfven Anna Margarethas död kom plötsligt, utan att någon kunde ana den. Den förorsakades af hjärtslag. Tidigt på morgonen förenämnda dag hade den verksamma husmodern gått för att se efter korna i fähuset och hästarna i stallet. Vid sin ankomst till stallet hade hon märkt, att de okynniga drängarna under natten användt en af hästarne för en oloflig dansfärd. Efter att i anledning däraf vid dåligt humör hafva återvändt till sitt rum hade hon vanmäktig sjunkit till golfvet och, sedan hon lyftats på sin bädd, inom kort slutit ögonen till den eviga hvilan.

Ahlström själf befann sig då icke hemma, utan var rest till Björneborg i affärer rörande det nyss köpta Norrmark.EVA HOLMSTRÖM OCH ANTTI AHLSTRÖM.

Lycka — är ett ord, som man ofta möter, då man bläddrar i Antti Ahlströms lefnads bok. Den uppträder där i alla sina skiftningar: som medgång, som tur i affärer, som undgående af faror och förluster, men klarast och renast lyser den oss emot som den personliga lycka vi kalla kärlekens lycka. Denna lycka spirade upp under förlofningstidens ljusa vår — vecklade ut sina skäraste hjärteblad under den äktenskapliga samvarons försommar, och slog ut i full blom i form af en familjelycka, som fortsattes lifvet igenom. Och icke ens dödens dystra vinter var nog mäktig att förstöra densamma.

Antti Ahlström ville icke och kunde icke taga den med sig i grafven, utan lämnade den i arf åt de efterlefvande. Den lycka han gifvit och den lycka han fått finnes allt ännu kvar — icke som ett minne blott, utan som ett lefvande lif, som en allt upplifvande kraft. Allt fortfarande värmer denna lycka den husliga härd, vid hvilken hans plats nu är tom. Icke ens främlingen som träder under det tak, där Eva och Antti Ahlström älskade och högaktade hvarandra, kan undgå att känna en fläkt af denna lycka.Det är icke jag som borde skriiva det kapitel i Ahlströms biografi som nu förestår. Detta skulle rätteligen tillkomma Er, fru Eva. Ty jag vet, att jag aldrig skall kunna af den Eder så käre hädangångne gifva en bild, som fullt motsvarar Edra önskningar. Men jag vill icke heller försöka detta. Jag vill endast, då jag ju icke kan och icke vill lämna dessa blad tomma, fylla dem med de dokument Ahlström själf gifvit mig: med utdrag ur hans egna bref.

Och detta med så mycket större skäl som dessa bref — hans kärleksbref till sin unga trolofvade — äro egnade att icke blott tolka hans känslor för den kvinna, hvars hjärta han vunnit, utan ock att låta hela hans personlighet framträda i en den mest sympatiska dager. Ett af de vackraste dragen hos honom var hans djupa aktning för kvinnan, som han ställde mycket högt. Ofta hördes han uttala som sin öfvertygelse, att mannen icke vore värdig att lösa kvinnans skoband.

Lyckan är aldrig en gåfva, som faller ofvanifrån utan egen förtjänst. Hon skall sökas och finnas, men framför allt skall hon uppskattas och efterlängtas. En af Ahlströms gamla vänner har berättat, att Ahlström om någon uppfyllde detta vil kor. Ofta hörde man honom tala om sin längtan, sin saknad efter ett lyckligt äktenskap. »Om jag skulle finna en god hustru» — hade han engång suckat.

Och det dröjde icke länge, förrän han fann henne han sökte, mötte henne han längtade efter.

Det första sammanträffandet mellan Antti Ahlström och hans blifvande ledsagarinna genom lifvet, egde rum hösten 1870. Eva Holmström var då guvernant hos Ahlströms styfson pastor Johan Liljeblad i Nerpes. Det var en egendomlig tillfällighet att Ahlström då var stadd på friarefärd, ehuru ej för egen, utan för en god väns, pastor F:s räkning. Den tiden var det en tämligen allmän sed, att unge män gåfvo sig ut att söka sig en maka, och foro från socken till socken,t. o. m. från gård till gård tills de slutligen funno hvad de sökte. För säkerhets skull följde ofta en talman med, men F. hade inte en, utan två sådana, Ahlström och en pastor G. Expeditionen åkte i vagn och med två hästar en ruskig oktoberdag in till Nerpes prästgård. Efter att ha en stund beskådat den unga, behagfulla Eva, hade F. utbrustit: »Det var en

treflig guvernant! — Tror jag stannar.» Och han stannade några dagar och de andra med honom.

Man började redan bry Eva och hade henne att rodna gång på gång. Men F. kom sig aldrig till någon förklaring, ehuru Antti försökte göra sitt bästa att uppmuntra honom därtill. »Fria du bara till den granna Eva», hade han sagt; men

F. svarade: »Låt mig vara i fred — du kan spara henne för

dig själf.»

Och länge räckte det icke, innan Ahlström kom tillbaka, denna gång för egen räkning. Det var i april följande år och under tiden hade han blifvit enkling. Man gjorde då bland annat en utflykt till Kristinestad. Samma sommar i juni var Ahlström åter på besök hos Liljeblad i Nerpes, dit också Eva Holmström var bjuden. Samtidigt

uppenbarade sig på prästgården en annan friare, pastor C., sökande dock förgäfves tillfälle att förklara sig för den unga damen. Ty utan att Ahlström någonting sagt, hade hans känslor hlifvit uppenbara och vunnit genklang. Detta undgick icke häller den andra friarens skarpa blick och hade i synnerhet det hos honom framkallat oro, att Antti vid afresan viftade till afsked med sin näsduk.

Ehuru inga band ännu knutits, hade ett hemligt samförstånd dock uppstått. Om också Antti icke var hvad man kallar en vacker karl, hade hans manliga och glada väsen, det öppna uttrycket i de blå ögonen och det vackra draget kring munnen gjort ett outplånligt intryck på den unga flickans lättrörda sinne.

I juli firades ett bröllopp i Långfors. En af Ahlströms brorssöner Frans Ahlström skulle sammanvigas med Ida Norr-gård. Liljeblads voro bjudna till bröllopet och med dem naturligtvis också Eva Holmström. Tre kilometer från Långfors möttes de af Antti Ahlström, som kom dem till mötes åkande ensam i vagn och bjöd Eva plats vid sin sida. Till Anttis icke ringa ledsnad afböjdes artigheten och han fick kuska hem som han kommit ensam i sin vagn.

Lankoski fors.

Liljeblads togo in hos Ahlström på Liljelund, där också den blifvande frun till Långfors tillbragte sin första natt — utan att få en blund i sina ögon. Det var forsens brus, kanske än mera känslornas svall i eget bröst, som höllo henne vaken.

Brölloppsdagen, den 6 juli, var vacker och solig. Bröllopet var gladt och trefligt, brudparet ungt. Det dansades ute och inne och en musikkår från Björneborg stämde upp den ena glada melodin efter den andra. Vid middagen höll Antti ett tal till brudparet och talade flytande som — en präst,och en präst hade alltid varit Evas ideal och ett prästhem hennes drömda framtids lycka! Andra dagen dansades och lektes det åter. Eva och Antti drogos allt mera till hvarandra, den ömsesidiga sympatin tillväxte och utvecklades och då Antti tredje dagen, som var den 8 juli, gaf luft åt sina känslor, var detta icke mer en öfverraskning, utan en besegling af en i tysthet redan anknuten förbindelse.

Jag behöfver väl icke skildra den lycka som genomströmmade Anttis bröst, då han nu ändtligen funnit henne han sökt och hans framtids himmel log emot honom ljus och sommarvarm.

Men — denna himmel drogs plötsligt i moln och det som varit ljust blef mörkt.

Strax efter bröllopet reste de nyförlofvade till Björneborg för att beställa ringar. På återvägen därifrån försvann Anttis glädtighet småningom, han hade blifvit allvarsam och fåordig och tviflets.onda andar hade kastat sig öfver honom. Eva var tystlåten och blyg, och detta förklarades af Antti för köld och likgiltighet. Också torde några »vänner» haft sin del däri, att Antti allt mer började misströsta om att ha funnit den rätta. Och öppen som han var, dolde han intet af allt detta för sin fästmö. Så åtskiljdes man den gången.

Det är icke svårt att föreställa sig, med hvilka känslor den unga flickan emottog en dylik bekännelse och huru djupt hon kände sig kränkt i sin kvinnliga stolthet. Ett obarmhärtigt öde lade ännu sten på bördan. Eva var bjuden som brudtärna till ett annat bröllopp, hvilket hölls på Berga bruk i Malax, och med hjärtat fullt af sorg och besvikning reste hon dit från Långfors, måste vara glad med de glada och däremellan genomvaka sömnlösa nätter — huru -bittert allt detta kändes, är icke heller det svårt att tänka sig.

Men så kom ett ångerfullt bref från Antti och efter några dagar kom han själf till Kristinestad, ödmjuk och tillintetgjord, som om han sluppit en elak mara, den han icke kunnat bekämpa.Och så småningom blef allt bra igen och de ungas förbund knöts ånyo för att aldrig mera upplösas.

En liflig skildring från denna tid återfinnes i följande bref af den 21 juli från Antti till Eva:

»Du, min kära älskade Eva, säger i ditt bref, och detta icke utan orsak, »att du ej sålt dig lik en handelsvara åt den mest bjudande.»

»Englarne i himmelen skulle gråta af smärta och nedkalla alla afgrundens plågor öfver den mannens ringhet, som

skulle hysa så låga och nedriga tankar om en oskyldig och ädel qvinna, som att anse henne vara en handelsvara.»

»Med blygselrodnad och tårfyllda ögon knäfälle den usla mannen för dina fötter och bedje dig med ångerfullt hjärta om förlåtelse, att ha tänkt så nedrigt om dig.»

»Månne du, min älskade egen Eva, har anledning att med Profeten Nathan yttra: just du, David, är denna mannen.»

»Du har visserligen anledning att tänka ett och annat om mig, som plågat, sårat och skymfat dig.»

»Jag är visserligen en handelsman, men som sådan borde man ej helt och hållet vara utan menskliga känslor.»

»Huru lätt vore det icke att öfvergifva en flicka, om hon kunde anses som allt annat dödt ting, men så är icke fallet.»

»Då jag begärde ditt hjerta och din hand, så skedde detta icke att äfventyras med dig, min Eva, min föresats var orubblig och kärleken fullkomlig, som ingen menniska hade kunnat förändra, men kort derpå, då jag fann din tystlåtenhet, brist på ämnen till samtal och underlägsenhet att försvara dig, ansåg jag mig ha misstagit mig och dig ej kunna följa med min verkningskrets. Afven ansåg jag dig äga mindre sällskaps-vana, världserfarenhet, som tyngde och hvilade tungt på mitt hjärta, och detta gaf mig anledning till mitt handlingssätt.»Om jag tog saken från hvilken sida som helst, så var vägen mörk och dyster och alla svarta moln hvilade med tyngdens börda på min själ. Den onde anden hade påklädt sig, med fullkomlig föresats, sina svarta kläder, för att så svart som möjligt visa sig hos mig. —»

»Det är ej så lätt sak att öfvergifva en flicka, hvars hjärta man sårat, hvars namn och framtid man skymfat, hvars moder man tvungit att med Rachel gråta öfver sitt barns skymf och bortgång från ro till oro och kanske förtidig död, allt detta hvilar hårdt på mannens själ och samvete och gnagar oupphörligt hans känslor, om han dem har. —»

»Ditt bref har upplifvat mig på andra tankar om dig, än som jag tillförene haft.»

»Roligt är att träffas vid godt humör i nästa söndag — men kanske jag måste blygas för dig och dina anhöriga.»

»Men jag tänker som Luther i Worms: »här står jag och kan ej säga annat, än hvad jag sagt.»

»På samma sätt säger jag, ty jag förmår ej mera än Gud gifver mig magt och förmåga. Ärligt och rent har jag tänkt, om saken sedan tagit en annan vändning, det rår jag ej före.»

»Många helsningar till dig, min egen Eva, och må väl tills vi i söndag träffas. Just nu kommer posten.

Din egen Anders.»

Ett följande några dagar senare skrifvet bref visar, att alla moln numera skingrats. Antti berättar där, efter sin hemkomst från Kristinestad, huru han »under hela vägen tänkte att om han hade sin kära Eva vid sin sida, så skulle resan framskrida trefligare än ensammen». Han planerar en resa till Liljeblads i Nerpes och fantiserar att: »om en skrinnbana vore fästad vid telegraftråden, så ryckte jag dig hit till mig och sedan drucke vi kaffe tillsamman i stället att jag nu dricker ensammen kl. ^2 6 om morgonen —» och gifver sedan sin fästmö följande i sinvälmening rörande råd: »gör nu resor till Högholmen att bada för att du må få god aptit och blifva riktigt fet tills bröllopet blir», — »laga nu dina brudklädningar i ordning, om de stå att köpas i Kristinestads bodor (nemligen tyg). — Spara ingenting hvad som hör till brudens kostym och prydnad, ty vacker och stolt bör du taga dig ut.»

Följande med poetiska och vackra liknelser fyllda bref förtjenar att läsas i sin helhet:

»Långfors den 30 juli 1871.

»Min ömt älskade Helena!

»Tack för ditt bref af den 27, som jag i dag kl. 7 om morgonen bekom.

»Då jag kl. l/i 1 i natt anlände hem från min Eriksgata, trodde jag att under min bortvaru bref anländt till mig från min älskade Helena, men till min stora förvåning fanns intet bref.»

»Jag tänkte i mitt hjärta då: nu har Helena glömt bort sin Anders, nu är hon visst sjuk, nu ämnar hon säkert öfvergifva sin Anders, eftersom hon ej skrifvit någonting; mera brådt än jag kan hon väl icke ha, och ändock har jag hunnit i veckan skrifva bref till min älskade Helena, ehuru jag varit på resor 5 dagar i veckan.»

»Men det goda kommer aldrig för sent, så också nu. Då jag kl. 7 om morgonen stiger upp och tittar ut på gården, så ser jag en af Starckens pigor sträfva till min bostad, och*kommen närmare ser jag henne ha ett bref i handen — detta visst af min Helena, tänkte jag, och därvidlag bedrog jag mig icke.»

»I morgon, om väderleken är gynnande och inga förhinderliga bref i afton anlända med posten, ärnar jag resa till Kristinestad, för att helsa och gratulera dig på din namsdag. —»

»Denna namsdag bör anses, man tycker åtminstone så, bli den gladaste du någonsin förut firat. Kl. 3 å 4 tänker jag hinna

8till min älskade Helena. Kanske resa vi till Nerpes med samma, åtföljda af någon af dina syskon?»

»Du klagar, att du haft ledsamt efter det vi skildes, men bättre har det ej varit med mig heller.»

»Måtte saknaden i en aflägsen framtid efter hvarandra

vara lika stor, lika kär. Ack! huru ljuf, huru helsorik vore icke vår förening, vår samman-lefnad då. —»

»Måtte vi alltid kunna uppfylla hvarandras fordringar, gå hvarandras önskningar till mötes, så skall vår förening alltid vara lycklig och säll.»

»Vi skola växa, vi skola frodas uti vår kärlek till hvarandra, som en oskadd blomma växer och frodas vid en rinnande vattenkälla.»

»Vi skola blifva lika nödvändiga för hvarandra och sakna hvarandra som en torr och ofuktad jord längtar efter morgonregn eller dagg och som en mulen dag saknar och längtar efter den uppgående och strålande morgonsolen.»

»Vi skola värdera hvarandra likt ett gyllene äple, buret uti försilfradt fat.»

»Vi skola, då vi uti en aflägsen framtid nalkas och hamna vid evighetens portar, säga: Herre, här äro vi och de våra du gaf oss.»

»Måtte vi aldrig förgäta vår Herre; ty då förgäter han oss och tager bort sin välsignelse och då äro vi förtappade, ty

Antti Ahlström.den mörka, onda engeln träder då fram och för oss på olofliga vägar.»

»Då denna dag är en söndag som jag skrifver till dig, min älskade Helena, så ha religiösa tankar bemäktigat mina inre känslor.»

»Det är ingen synd att jag här beledsagar en varm kyss med helsningar till min älskade och saknade Helena.»

»Adjö tills i morgon, min goda, älskade Helena.

Din egen Anders.»

Detta ömma bref gjorde dock vid första genomläsandet ett alldeles förkrossande intryck på emottagarinnan. Hon hade glömt att det var Helenadag, och att hon hette Helena, och orden »min älskade Helena!» hade af henne tagits för »min älskade Hilma!» — så hette en af hennes systrar och hon läste och läste och rodnade och bleknade, men förstod ingenting förrän allt blef klart.

Helenadagen, den 31 juli, firades i Kristinestad och dagen därpå reste man till Nerpes. Bland de, bevarade brefven återfinnes en liten epistel af följande innehåll, som låter oss se en lifslefvande bild af den otåligt väntande fästmannen:

»Fröken Eva Holmström.

Ang. Nerpes vindskammare.

Nerpes prestgård den 1 aug. 1871.

Älskade Eva!

Om möjligt att så tidigt som kl. l/z 7 stiga upp, så gör det, ty allt sedan kl. 1/t 5, då jag dittills ej sofvit alls, har jag varit uppe, ute att gå, rökt, druckit kaffe och saknat dig. Kläd på dig och kom ut,

önskar din egen Anders.»Några dagar senare nedskrifver han några tankar, som gifva oss en inblick i hans idévärld och de grunder, på hvilka han ville bygga sin nya framtid:

»Du, min snälla Eva, säger i ditt bref, ibland annat: »att vi blifva lyckliga, om vi förtrösta på Gud och dessutom hafva kärlek och förtroende för hvarandra.» .

»Följden blir, om vi engång förtrösta på Gud, att vi då äfven hafva kärlek och förtroende för hvarandra; ty det är just Gud, som ingifver och uppfyller oss med allt det godt är och afleder våra tankar från allt ondt.»

»Om vi med Guds bistånd beflita oss om att glömma och öfverse hvarandras fel samt skåda saken från en ljus och god sida, huru lyckliga med Guds bistånd skola vi icke då vara!»

»Vi skola blomstra som en väl uppodlad vingård, att vi, i en aflägsen framtid, skola hafva glädjen se våra barn pryda vårt hus och blomstra, lik en annan blomsterträdgård.

»Gud skall välsigna oss och gifva oss förmåga att vi skola kunna gifva åt våra barn den skatten, den högsta och största rikedom, nemligen en sann och god uppfostran, förenad med gudsfruktan.»

»Huru lyckliga äro icke de föräldrar, som kunna, som förstå gifva sina barn en god uppfostran, de föräldrar ega den högsta skatten, den högsta rikedom på jorden, de föräldrar äro att värderas, ja, tusenfallt högre än de, som endast beflita sig om att lemna stora summor af klingande guld, som ej annat är än mull, åt sina barn och ganska ringa uppfostran.»

»Hvad är guld emot en god uppfostran, kunskap och bildning — jo, ingenting. Så ungefärligen yttrade fordom den vise Solon, då den rikemannen Kresus för honom visade och berömde sina rikedomar och frågade af Solon, om han sett lyckligare människa än han var. Solon svarar: jo, jag kände en man iAthén, som hade många väluppfostrade barn, honom anser jag mycket lyckligare än du Kresus.»

»Dessa ord kunna äfven tillämpas på din moder.»

I ett annat bref från samma tid är han lika allvarligt stämd. .

Min blomma, den jag vårdar, får jag efter några veckor ha hos mig, för att sedan med mig förenas till lifvets ledsaga-rinna. Då skall första stegen tagas på den långa jordelifvets vandringsväg och okändt är, hvilka mödor, motgångar och besvärligheter skola möta oss på den okända vägen.» — Han tror att den icke alltid skall gå öfver gröna ängar och ej alltid vara blomsterbeströdd, nej, ibland löper vandrings vägen igenom mörka ödemarker och vägen stänges af spetsiga och hvassa törnekvistar. —

Inga motgångar i lifvet blifva svåra och tunga att bära, då man med tålamod och litande på Guds hjälp går dem till mötes.»

»Efter en mulen dag skall solen åter skina och med klarare sken än förr.»

»Icke allenast motgångar skola möta oss på vår vandring, nej, de höra till undantagen endast. — Det finnes icke lyckligare förbund än äktenskapsförbundet är — de få motgångar (om de vore många också, anser man dem som få) möter man med tålamod och ståndaktighet, tänkande: hvad äro dessa små motgångar mot allt det ljufliga och trefliga, som vi få njuta af, att vi äro två lyckliga själar, som få alltid vara tillsammans och njuta af hvarandras sällskap; ty däri är hela vår sällhet och lycka.»

Vi kunna icke låta bli att ännu citera något ur dessa af en omedelbar känsla genomfläktade bref, i hvilka Ahlström så helt och lifligt ger sig själf:»I går afton (den 22 Augusti) var jag så orolig i anledning af den orkanlika stormen, som rasade hela dagen, men isynnerhet om aftonen och sedan hela natten, att jag sade till åt en af mina drängar att han skulle stå som nattvakt och vaka öfver den hemska och förstörande fienden elden, samt att, när posterr i natt kl. 12 eller 1 anländer till Starckens, fråga efter om jag möjligtvis skulle ha bref ifrån min älskade Eva.»

»Jag lade mig kl. l/< 12 i ty, som sagt, jag var orolig och hade grufligt ledsamt efter dig, så att sömnen tycktes alls icke besvära mig, hvarför jag skref och läste till kvart öfver elfva.»

»Klockan kvart öfver 12 hörde jag att posten res här förbi. Ja, tänkte jag, då inga bref hördes af: så har min älskade Eva ändå glömt bort mig, att hon ej mera skrifver heller till mig, och jag som har henne i så kärt minne, hvad skall jag tänka om henne!»

»Inga mörka aningar fick ändock insteg hos mig, utan jag hoppades, då morgonen skulle randas med en ny, trefligare och lugnare dag, att kanske posten ändå har bref till mig från min älskade Eva, fast drängen ej hämtade det; kanske han möjligtvis sofde, och i morgon får jag det från Starckens, som också hände.»

»Hvad vore lifvet utan kärlek, utan hopp, ty den ljufvar, den uppehåller människans inre känslor i en ständig förhoppning, hvaraf den, som ej älskat, har ganska ringa aning!»

»Jakob tjänte Laban i tolf års tid, endast af kärlek till sin älskade framtids förhoppning, icke för lön eller någon ersättning.»

»Kanske hade han tjänat tolf år till, om Laban sådant fordrat af honom. Så mycket gör en menniska af kärlek till en

annan.»»Jag anser mig ha tillräckligt af denna världens goda, men att äga dig, om också ingenting annat, så anser jag mig mycket lyckligare än öfriga världens goda utan dig.»

»Jag är visserligen icke den mannen, som ej vet värdera denna världens goda, som också är en Guds gåfva, och har jag ofta tänkt, huru Guds välsignelse har följt mig, men hoppas också kunna värdera kärleken som den förtjenar.»

»För pengar gör man ej allt hvad man kan, men väl för kärlek uppoffras allt hvad man har. —»

»Emottag dessa rader som ett bevis uppå, att den onde anden, som engång ville afundas mig, som engång ville herska öfver mig, har herskat ganska kort tid och måst vända om med oförrättadt ärende, emedan han funnit att ryggen är vänd mot honom.»

Af alla dessa bref framgår, att Ahlström var ej blott en praktisk man, en affärsman, att han intresserade sig ej blott för materiella saker, utan att han också tänkt öfver mångt och mycket annat och bildat sig en öfvertygelse också i ideella frågor. Af hans ursprungliga och omedelbara skrifsätt framgår dessutom, att också hans andliga kapital var självförvärfvad egendom, att hans lifsåskådning var en frukt mera af egen erfarenhet än af inlärda bokliga kunskaper. Och egendomligast är, att denne autodidakt från Sastmola i vissa af sina idéer stod framför sin tid, lemnande många höglärda herrar långt efter sig. En fråga, som först efter mera än ett decennium blef aktuell hos oss, var kvinnofrågan, frågan om kvinnans rättighet till lika bildning som mannen. Men i denna fråga hade Ahlström redan år 1871 hunnit bilda sig en fast och fullt modärn uppfattning. 1 ett bref, där han för Eva berättar om kyrkoherden Nyholms installationsfest i Sastmola, skrifver han bl. a. följande:

»Vid början af supén uppstod mellan prosten Ingelius och undertecknad en vänlig dispyt, som räckte under helasupén ungefärligen halfannan timme, angående kvinnans rättigheter att i läroverken utbilda sig så långt hon tycker.»

»Prosten Ingelius mente att kvinnan, sedan hon blifvit utbildad, skulle glömma sin rätta bestämmelse samt ej mera villa sköta sitt hushåll m. m. Allt detta bestred jag och tog deras parti; som jag alltid gjort.»

»Summan af dispyten som oss emellan var slutades med att hela sällskapet i synnerhet fruntimren, äfven opponenten prosten Ingelius, föreslog en skål för mig i anledning af mina goda tänkesätt om kvinnan.»

»Jag fann mig naturligtvis ganska smickrad, ej allenast för skålen, men mera att jag med heder hade gått igenom striden.»

»Prosten Ingelius mente, att jag måste stå i stor grace hos fruntimren. — Nog om den saken. I morgon eller öfvermorgon reser jag till Björneborg, för att beställa bjudningskort samt att bestyra om mina handelsaffärer. Jag lofvar icke bestämt att komma till min älskade Eva om lördagen, ty jag har här så mycket att uträtta, men väl om söndag. — Hinner jag icke om lördagen, så reser jag så tidigt söndag morgon, att vi till kl. 2 sednast äro framme i Nerpes. — Härom har jag idag skrifvit till Janne.»

»Med fredags posten skall jag tillsända dig bjudningskort, som du sedan med söndags posten kan tillsända till dina släg-tingar och bekanta.»

»Emellertid, om jag ej hinner till dig innan vi blifva före-lysta, får jag gratulera dig, äfven mig själf. — Måtte Guds välsignelse vara med oss och följa oss, måtte han förläna oss en treflig framtid, att vi i hans namn och efter hans vilja må vandra igenom denna bekymmerfulla värld. —»

»Måtte hans bistånd alltid vara med oss och, då den onde anden vill framträda, vi med Guds bistånd må öfvervinna den.»»Måtte vi aldrig ha minsta anledning att klaga öfver den dagen, då vi första gången sågo hvarandra, utan tvärtom tacka Gud, som med sin allvisa nåd förenat oss.»

»Måtte vi ha anledning att tänka: hellre med dig trifs jag fast i fattigdom, än med en annan uti öfverflödig rikedom.»

»Med torsdags posten väntar jag bref af dig, om icke redan förr.»

»I natt väcktes jag två gånger upp af sömmen. Första gången, kl. 10, kom en .stafett från Björneborg till mig, angående handelsaffärer. Andra gången, jemt kl. 12, slog en af mina pappersarbetare förfärligt på fönstret och ropade: »elden är lös i qvarnen vid sågen». Jag upp och med hela mitt folk till bruket, men till all lycka hade bruksfolket observerat elden strax vid dess början och med sågkarlarne börjat med släckningen, som också lyckades i anledning af lugnt väder så att, då vi hunnit till bruket, elden till det närmaste var släckt.»

»Mjölnaren hade haft eld eller brasa i eldstaden och somnat in, på natten hade eldbrand fallit på golfvet vid väggen, som deraf tändes. Längs efter väggen var den ett tu tre på taket. En del af taket brann ner och väggen skadades.»

Förlusten var ganska ringa, men hade kunnat bli ganska stor, om elden observerats en half timme efteråt.»

Ofvan nämnda söndag, som var den 27 augusti lystes det för patron Anders Ahlström och jungfru Kva Helena Holmström. Lysningsdagen firades i Nerpes med en utflykt till en villa vid hafvet. På återvägen sjöng Antti:

»Vid lindens fot en augustikväll

Helena satt invid sitt tjäll

Och såg med längtan ut på fjärden,

Dit Edvin fordom styrde färden.»Och så närmar sig förlofningstiden sitt slut och bröllopet står för dörren. Det beställes bjudningskort från Björneborg och — lax från Uleåborg. Den io september installerar sig en kokerska på Långfors. »Här herrskar all möjlig drift, ty här bakas, bullas, muras, skuras, målas, snickras, slagtas och tvättas m. m. men mera litet blir det färdigt ändå.»

Att fordringarna på yttre ståt ej voro öfverdrifvet stora den tiden, framgår tydligt nog ur ett bref af kontoristen Carl

Moliis till Ahlström, som då var inrest till Björneborg: »Målaren påstår att vänstra kammartaket (bakom salen) kommer att ta sig fult ut om det skall lappas; bestås därtill nytt öfverdrag af T.fors limmadt tapetpapper, så vore

åtgången 8 & — samma väggtapeter äro äfven mycket tunna och komma, om de ock målas, hvarken att hålla eller se bra ut; månne icke tolf rullor

till rummets försköning kunde Antti Ahlström. .

depenceras? Lika åtgång vore

för högra kammarens väggar; de kunde dock hellre undvaras, men icke är kostnaden så stor! Detta tak är redan må-ladt och duger väl som det är.» Men detta får dock icke förstås såsom om fästmannen sparat på slantarna, då det gällde. Det gör ett nästan rörande intryck, att i kopieboken bland af-sända affärsbref angående fartygsfrakter och plankofferter finna ett bref till guldsmeden C. R. Lundgrén i Åbo, med anmodan att sända »flere sorter guldarmband af de gentilaste», som böra »harmoniera eller öfverenstämma med de ifrån H. H. köpta broscher och örhängen», och vara noga afpassade efter ett medsändt mått af Evas handled. Handlanden Nummelin iBjörneborg får i uppdrag att anskaffa allt möjligt annat smått och godt, såsom en ännu bevarad räkning utviser: i fruntimmers doffelkappa å 55 Fmk. — 20 aln halfsidentyg å 2: 30 Fmk.

— 46 Fmk. — 1 st. parfymetui (af hvitt träd) å 22 Fmk. — 1 album med musik (!) 26 m. — 1 par blomvaser 7 m. — 2:ne syltskålar å 26 m. — 5 par fruntimmers handskar 15 mk. m. m.

— och bland alla dessa bröllopspresenter — 3 sågblad 9 m.

— belöpande sig hela räkningen till 425 mk. 15 p.

Vältaligare än de eldigaste

kärleksdikter tala dessa kära omsorger om de känslor, som besjälade den förälskade fästmannen, och det var väl icke utan anledning som en af hans vänner skref till honom: »Att

jag ej gratulerar dig, finner sin lösning däri, att jag helst gör det muntligen, men vill dock påminna dig att flitigt »duscha» i sågen för att något afkyla de förmodligen mer än tillbörligt svallande känslorna.»

Och så är det slut med kärleksbrefven — ledsamt nog, ty om förlofningstiden varit längre, hade biografens material också blifvit större. Det sista af brefven innehåller ett meddelande om att två hästar sändts till Björneborg »för att hemta ett och annat, äfven mareschaller. — Nästa tisdag kl. 4 inträffar jag i Kristinestad och påföljande dag resa vi till Långfors — — — Må nu väl, min älskade Eva, detta är det sista bref jag skrifver till dig med utanskrift Fröken den och den — — adjö, Eva».

Brölloppet var stort och ståtligt, gästernas antal 132, vänner och bekanta, inviterade från nära och fjärran — ända ifrån Arabiens sydligaste ort, hamnstaden Aden, dit ett till

Eva Ahlström.kapten Hiden, skeppet »Saarikoski», adresseradt bjudningsbref lydde som följer: .

»Att jag med Fröken Kva Helena Holmström ifrån Kristinestad kommer att den 21 dennes vigas till äktaståndet har jag glädjen underrätta.-------Då afståndet emellan Aden och Lång-

fors är något utöfver en dagsresa, förmodar jag att H. H. icke ids hedra mig med dess närvaro bröllopsdagen, hvaremot antagligt är, att H. H:s kära hälft ej visar samma oartighet, all-denstund vägalängden mellan B:borg är jemförelsevis betydligt kortare.»

Bröllopet stod den 21 september och vigseln förrättades af brudgummens stjufson prosten Liljeblad. Talet som denne efter vigseln höll åt brudparet var af följande lydelse:

»Till detta edert äktenskap, som nu med Guds ord blifvit stadfästadt, får jag såväl å mina egna, som öfrige här församlade värda gästers vägnar, önska den Högstes nåd och välsignelse. Vigtigt är detta tillfälle; denna förening afgör ju lifvets lycka eller ve; och hade ej den milde Skaparen för sina visa ändamål nedlagt hos oss den ömma böjelse som drager hjärta till hjärta, hvem skulle våga äfventyra en så vådlig förbindelse? Ack! huru inskränkt är vår synkrets, huru osäkra våra beräkningar. — Huru mången fann sitt hopp bedraget där han emotsåg en framtid af idel sällhet! Men denna förening sträcker sina följder utöfver tidens gränser. Den inverkar icke blott på makars

timliga tillstånd, utan och på deras ve och väl för evigheten och ett yngre slägtes bildning. Huru vigtig då en förening med så heliga förbindelser och så oberäkneliga följder! Ty hvad bör den ena makan för den andra vara? En trogen följeslagare för lifvet, en huld och ömsinnt vän, som delar alla öden, — som med samma önskningar och mål för-ljufvar glädjens stund och lättar sorgens börda och gör afhyddan, om ej ett jordiskt paradis, så ett kärlekens och fridens hem och ett förhus till Guds rike. — Detta är ock ett högtidligt tillfälle för eder, 1 förenade makar! — helgadt af Gud själf, som i oskuldens paradis förenade de första hjärtan. Många andra dagar, både sorgliga och glada, skola af eder glömmas, men ej denna dagen. Den skall ännu vara lika frisk i edert minne, då åren redan satt sin silfverkrona uppå hjessan. I hafven i dag ingått i det heliga äkteståndet. Inför Gud hafven I knutit det ömma bandet, och aflagt edra trohetslöften. — Slägtingar och vänner hafva samlat sig kring eder för att önska eder lycka och mången lycklig tår har fuktat myrtnet i kransen. I hafven åtagit eder de heliga förbindelser, för hvilka själfva föräldrakärleken måste vika. De veta dock dessa ålderstigna fader och moder att de behålla sitt rum i edra hjertan och afundas ej den kärlek som med dem delas. — Förgäten likväl icke, att det är föräldrarnes välsignelse som bygger hus ät barnen och att edra pligter af tacksamhet och kärlek mot dem ej med denna dagen sluta.»

»Du unga brud, du lämnar din hulda moders hals och den kära syskonringen, men hennes ömhet, hennes böner följa dig. — Ack, huru tom skall hyddan vara, då du ej mera är där! — Så blandar sig det bittra i hela lifvets glädje.»

»Dock önska vi i. dag glömma sorgen, ty detta är ock ett g/ädjefullt tillfälle. Huru kan brölloppsfolket sörja så länge brudgummen är när dem? Vi deltaga alla i hans lycka och såsom brudgummen gläder sig öfver bruden, så glädja vi oss åt hans önskningars fullbordande. Ty är icke detta hans bröllop f>s dag och hans hjärtas fröjdedag? Sluter sig icke den unga bruden till hans manliga bröst? Har hon icke förpligtat honom det trogna löftet: dit du gär, dit gar jag ock; där du blifver, där blifver jag ock; din slägt skall vara min slägt, och din Gud skall vara min Gud. Du, som bruden hafver, du den yppersta uti vårt lag, många och sälla blifve dina dagar! Var din lyckavärdig! En ung och dygdig maka anförtror dig sina öden. Låt henne finna kärlek och skydd invid ditt hjärta. Moder och syskon öfvergifver hon; må din ömhet hålla henne skadeslös för hvad hon förlorar. Räck henne den trogna handen, stöd henne under vandringens besvär, lätta hennes mödor, förljufva hennes dagar. — Ack, du unga däjeliga brud! Måtte aldrig lifvets bördor trycka tyngre än kronan som i dag dig pryder och af dig prydes. Måtte intet törne smyga sina taggar ibland blommorna i kronan. Måtte du blifva välsignelserik och lyckosam. Jag känner dig såsom en god flicka; dygd och ärbarhet äro dina bästa smycken. Dem får du ej aflägga med krans och krona. Vårda min broder med samma ömma kärlek, som din ärade man vårdat mig och mina syskon. — Du är ock en Kristi brud. Minns de löften du gaf din Frälsare vid din första nattvardsgång. — Bryt dem icke, de förenas gärna med kärleken till en dygdig make. Guds nåd omhägne eder begge och göre eder hydda till ett kärlekens och fridens hem, beva-kadt af förnöjsamhet, dygd och fromhet, som af goda änglar. Då skall Herren göra eder sammanlefnad ljuf och lyckosam och gifva eder den välsignelse vi för eder nederkalle:

Låt dem, Herre, i din fruktan Glädjens dag till mötes gå,

Tåligt böjas för din tuktan,

När du lägger korset på.»

Också andra tal torde ha hållits, ehuru de icke bevarats. I stället kan här meddelas ett tal — af brudgummen själf. Detta tal hölls visserligen icke på hans eget bröllopp, utan på ett annat ett år tidigare. Vi ha i konseptet till talet satt »mig» i stället för »dig» och tro oss sålunda ha fått fram de råd och maningar Ahlström på sitt eget bröllopp skulle ha gifvit — sig själf och sin unga hustru, ifall han där talat. Talet, hållet påfinska den 5 september 1870 på kyrkoherden Blombergs bröl-lopp, hade då varit i öfversättning så lydande:

»Vi, som i dag blifvit sammanvigda och förenade med band, som endast den hårdhändta döden förmår bryta — må vår färd sedan vara lycklig eller olycklig — vi, säger jag, ha fått på vår lott att under detta band med förnöjsamhet emot-taga alla motgångar som möta oss på denna vår timliga, mångskiftande resa.»

»Likasom kändt är, att icke alla dagar äro glada och fröjdefulla, utan att också törnetaggar emot vår vilja ibland yppa sig på vår stig, då vi vandra emot vårt framtida mål, så är det således nödvändigt, att vi ofta erinra oss det vi lofvat hvarandra: att älska hvarandra i med- och motgång, hvad oss än möta månde.»

»Då allt går emot vår vilja och alla möjliga motgångar med sin tyngd hota taga våra krafter till fånga och bryta vårt tålamod, låt oss då ihågkomma vårt löfte att älska hvarandra.»

»Då återigen, när solen skiner klar och ljus, när allt går efter vår önskan och lyckan påskyndar vår färd och Herren den Allsmäktige välsignar oss med sina gåfvor, då glömma vi snart sorg och motgång och glada i hågen göra vi hvarandra till viljes.»

»Gård och egodelar ärfva vi af våra föräldrar, men en god hustru gifves oss af Herren.»

»Således, då jag i dag från Herrens hand fått emottaga denna ofördärfvade och unga blomma, så är det min pligt att vårda henne med kärlek, råda henne med vänskap och leda henne med sedligt tal — och frid och kärlek, lycka och välsignelse skola alltid blomstra i vårt hem såsom ett grönskande träd vid randen af en rinnande vattenkälla.»

»Du, min unga brud, du är skapad till mannens hjälp, så bjud ock till att vara flitig i detta ditt värf. Må du aldrig söka råda öfver honom, men må du odla den gåfva du med allaandra kvinnor fått af Herren, nämligen att öfvertyga honom och inverka på honom. Du skall då få din man till allt som godt är, och om han högaktar dig, skall du styra honom såsom tråden styres från handen till rullen.»

»Såsom den härrliga solen om morgonen lyser öfver Herrans höga himmel, så gläder ock en sedlig älskande och bildad kvinnas ljufva ord mannens själ och uppfriskar hans krafter.»

»Ett godt ord är mera värdt än kärlek och sämjan är mera värd än guld och silfver.»

Så hade Antti kunnat tala på sitt bröllopp. Men om han också inte talade så, gestaltade sig hans äktenskapliga lif efter de principer han ofvan uttalat.

„Sämjan är mera värd än guld och silfver“ — det rådet gaf han andra och det rådet följde han själf.

»Vi ha det så trefligt med min kära Eva här, att mången ej kan ha det så trefligt som vi» — skref han åt sin svåger Ivar Lindroth omkring en månad efter bröllopet.

Det var smekmånadstrefnad, som räckte lifvet igenom. Icke sannt, fru Eva?

----*------ \

Innan vi sluta detta kapitel om Eva och Antti Ahlström, må här tilläggas några data om Eva Ahlströms släkt.

Fru Eva Ahlströms släkt är en gammal köpmans- och rådmanssläkt från Kristinestad, hvars anor på svärdssidan sträcka sig till början af 1700 talet. Hennes moders släkt härstammar ifrån Sverige och genom mormodren synnes franskt blod flyta i hennes ådror.

Eva Ahlströms mormor — och Thyra Ahlström-Borgs mormors mor — var en konstnärs dotter.

Eva Holmström föddes i Kristinestad den 21 januari 1848 och var yngst bland 9 syskon. Hennes fader var rådmannenoch handlanden Erik Kasper Holmström (född 1800, död 1849), hvilken år 1827 äktat en dotter till ägaren och grundläggaren af Berga glasbruk i Pörtom socken, Olof Sjöberg. Hon hette Amalia Maria Sjöberg (f. 1804, d. 1877). Erik Kasper Holmströms föräldrar voro handlanden Josef Holmström (f. 1773, d. 1819) och Helena Kristina Lebell (f. 1775, d. 1826). Josef Holmströms fader var handlanden och rådmannen Erik Holmström den yngre (f. 1741, d. 1821) och hans moder Maria Rislund (f. 1738), hvars fader var handlanden Johan Rislund. Denne Erik Holmströms fader var enligt tillgängliga släktregister den äldsta representanten för släkten Holmström, Erik Mattsson Holmström (f. 1709, d. 1770), äfvenledes handlande, gift med Anna Walberg (d. 1741).

Eva Ahlströms ofvannämda farmoders Helena Kristina Holmströms föräldrar voro handlanden Kasper Lebell (1746, d. 1813) och Elisabeth Arosell (f. 1743, d. 1779), rådman Johan Arosells dotter. Kasper Lebells fader var

viceborginästaren Kasper Lebell (f. 1717 och död i Vaxholm 1787) och hans mor Kristina Holmberg (f. 1721 d. 1787).

Om viceborginästaren Kasper Lebells fader handlanden Kasper Lebell heter det i Kristinestads äldsta kyrkoböcker af år 1728, att han »håller sig till Catholska kjörhjen i Stockholm», men i förteckningen öfver döda och begrafna läses: »anno 1762 oktober 15 underlades katholichen och Fändrichen Casper Lebell in templo». Denna Kasper Lebell var således militär och hade troligen flyttat till Finland ifrån Sverige och till detta land förmodligen ifrån Frankrike, hvilket namnet tyder på.

Hvarifrån Eva Ahlströms moders släkt egentligen härstammar, därom har forskningen icke kommit till full klarhet. I en kort biografisk släktregister Öfver »ätten Sjöberg» i Österbotten kommer postföreståndaren O. R. Sjöberg till den slutsatsen, att namnet Sjöberg icke var Olof Sjöbergs rätta namn, utan att bakom detsamma dolde sig en adelsman, hvilken år

• •

1792 tagit del i sammansvärgningen mot Gustaf III och sedermera under detta antagna namn flytt ifrån landet och därpå flyttat till Finland, hvarest han enligt egen utsago någon tid skall hafva vistats vid Fredriksfors bruk. Själf uppgaf han sig vara bärgsmanson ifrån Grythyttan socken i Sverige och född 1755. År 1796 grundläde han Berga glasbruk och innehade detsamma intill sin död 1823. Författaren till nyssnämda biografi berättar om honom att han i hela sitt enskilda lif betedde sig som en fullständig gentleman. Uti hans uppförande förspordes en anmärkningsvärd nobless och stolt aristokratisk värdighet. Äfven i hvardagslag uppträdde han vid middagsbordet alltid i stor toalett. Att Sjöberg hade förnäma eller åtminstone förmögna släktingar är troligt äfven på den grund, att han kunde grundlägga bruket och tvänne gånger efter inträffad brand återuppbygga detsamma. Något hemlighetsfullt måtte hafva varit för-enadt med hans tidigare förhållanden, då han icke tillät någon att befatta sig med dem och på dödsbädden fordrade att hans anteckningsböcker skulle uppbrännas. Huru som helst var Olof Sjöberg en icke alldeles vanlig man.FLYTTNINGEN TILL NORRMARK. UTLÄNDSKA RESOR.

Umgänget på Långfors. — Vaknande intresse för fosterländska frågor. — Flyttningen till Norrmark nödvändig.

— Alilströnis sjukdom. — Badresa till Ems och Lysekil. Rapporter hemifrån. — Bref från E. Avellan om landets tillstånd, nationalitetssträfvanden, folkskolor m. m.

— Vintern 187j—74 i Norrmark, resa pä våren till Ems och bosättning på hösten 1874 i Björneborg. — Jeremiader från Anian Bäckström. — Byggnadsplaner på Norrmark.

— Resa til! Görbersdorf sommaren 1876.

intern som följde på bröllopshösten förflöt stilla och ange-

nämt på det vackra Långfors, dit den unga fruns systrar och väninnor kommo på långa besök och där äfven hennes moder infann sig för att fira julen. Under dagarna var Ahl-ström naturligtvis upptagen af arbetet på kontoret, där han hade endast ett biträde, kontoristen Carl Moliis. Kvällarna hade han däremot lediga och då satt man vanligtvis och läste högt. Ahlström hade alltid varit intresserad af litteratur samt öfver-hufvud lifvad af andliga spörjsmål och ideella sträfvanden,ehuru hans närmaste i hemmet därintills icke kunnat skänka honom någon uppmuntran därutinnan. Genom sin unga hustru samt hennes anförvandter och umgängesvänner hade han nu kommit i en så godt som ny värld. Fru Eva hade erhållit en vårdad uppfostran och äfven hennes omgifning bestod af bildade och väluppfostrade personer. Umgänget med dem bidrog naturligtvis till att vidga Ahlströms synkrets, förfina hans karaktär och hos honom väcka nya intressen och nya ideal. Man kan taga för afgjordt att donatorn och fosterlandsvännen Antti Ahlström blef till i den luftkrets, hvaraf han nu omgafs.

Och denna väckande och förädlande umgängeskrets var icke inskränkt blott till de närmaste egna. Långforsboerna umgingos flitigt med de mest upplysta och framstående familjerna i trakten. Oe besökte dessa och emottogo i sin tur dem i sitt gästfria hem. Af dessa umgängsvänner må här nämnas prosten Gustaf Nyholms familj, enkeprostinnan Korsmän, pastorskan Granqvist samt kronofogden Pehr Birkmans och förre kollegan,

sedermera kommunalrådet Edvin Avellans familjer. Pehr Birk-man var en i alla afseenden fint bildad man och uppges ha varit en stor beundrare af Snellman, hvars »Saima» och andra skrifter han noga kände. Af honom erhöll Ahlström antagligen sin första fosterländska väckelse. Af allt att döma bör likväl hans vän Avellan betraktas såsom den, hvilken framför andra gjorde Antti Ahlström förtrogen med och intresserade honom för allmänna frågor. Avellan har visserligen för den, som skrifver detta, yttrat, att Ahlström utan all inverkan eller någon påstötning af honom gjorde sina donationer samt själf uttänkte och beslöt, för bvilka ändamål de borde anslås; men jag tror mig dock icke på något sätt förringa Ahlströms minne, om jag uttalar det antagandet, att det var tankeutbytet med Avellan, som i många fall gaf uppslaget till donationerna. 1 hvilket nära förhållande dessa båda vänner stodo till hvarandra och i huru hög grad detta förhållande var grundadt på öfverens-stämmande åsikter i de fosterländska frågorna, framgår bl. a. af några af Avellan under dessa år skrifna bref, hvarom mera längre fram. Här må endast anföras, att Avellan i ett bref af den 9 oktober 1872 kallar Ahlström till en tillställning, hvilken man kunde kalla Finska teaterns invigningsfest. Såsom kändt började vår finska scen sin egentliga verksamhet i Björneborg. »Enligt hvad du vet», skrifver Avellan från Björneborg, »gifver den finska teatern i söndag sin första föreställning. Dr. Bergbom, som bragt företaget till stånd, är då ännu kvar, men reser om måndagen bort. Det har därföre varit påtänkt att efter föreställningens slut arrangera en liten kollation för de spelande och framför allt lör Bergbom.

Jag har velat underrätta Dig härom, förutsättande att Du vill deltaga i en hyllning så väl för-tjent som denna, hälst det för företagets framgång å andra orter är af vigt att intresset vid dess första början icke visar sig alltför svalt. Vigtigt anser jag också att landsorten icke härvid blir orepresenterad.»

Nationalitetsfrågan och den därmed i nära samband stående frågan om folkbildningen hörde vid denna tid, i början af 1870-talet, till dagens mest brännande spörsmål. Behofvet af finskspråkiga skolor af alla slag, såväl högre lärda som folkskolor, skulle fyllas, och de finsktsinnade bemödade sig därom af alla krafter. Detta dubbla behof var det äfven som föranledde Ahlströms första steg på den offentliga välgörenhetens område, och, såsom vi snart skola finna, skedde detta några år efterhans andra giftermål. — Därförinnan hade han redan på ett annat område, det kommunala, tagit del i befrämjandet af allmänna angelägenheter. År 1869 hade han nämligen blifvit vald till ordförande i den nyss inrättade kommunalstyrelsen i Sastmola, hvilken befattning han skötte till år 1871, då han till följd af bortflyttning från orten nödgades afsäga sig uppdraget.

Den idylliskt lugna och lyckliga Långforstiden nalkades emellertid sitt slut. Sedan Ahlström kommit i besittning af Norrmark och därigenom ytterligare utvidgat sin affär, hvars tyngdpunkt nu naturligen aflägsnades från Långfors, kunde han icke längre förblifva bosatt därstädes. I juni 1872 flyttade han till Norrmark, för alltid lemnande Långfors, där han lefvat och bott i 22 år. Om öfverflyttningen af praktiska skäl också var oundviklig, så var det likväl icke utan beklämning det verkställdes. Antti Ahlström, liksom också hans unga maka, var en stor beundrare af naturen och denna var långt vackrare på Långfors än i Norrmark. Rummen därstädes voro dessutom större och bekvämare än i Norrmark, hvars karaktärsbyggnad, oaktadt densamma i tiden bebotts af t. o. m. mycket högtupp-satta herrskap, var trång och obekväm med sina låga och små rum. Då sommaren, under hvilken flyttningen verkställdes, därtill var het och luften i rummen kväfvande, äro minnena af denna flyttning icke synnerligen angenäma åtminstone för fru Eva.

Byggnaden, hvilken icke mera finnes till, var uppförd i gammaldags stil med brutet tak, en fullständig motsats till det bekväma och ståtliga corps de logis, som nu står icke långt ifrån det ställe, där den gamla byggnaden var placerad på åstranden. Den nuvarande karaktärsbyggnadens plats upptogs då af ladugården och andra uthus. Den nuvarande ståtliga parken med dess raka bekväma gångar och trefliga springbrunnar var naturligtvis icke heller till år 1872. Där den nu är belägen,såg man då endast öppna åkrar och åkerlindor. Järnbruket stod på samma ställe som nu.

Icke fullt en månad efter herrskapet Ahlströms ankomst till Norrmark väntade dem en glad tilldragelse. Den 8 juli skänkte Eva sin man en dotter, som erhöll namnet Thyra Helena. Naturligtvis hade Antti liksom fäder i allmänhet — föredragit en son, men uppriktig och stor var i alla fall den glädje han erfor öfver händelsen. Strax

efter barnets födelse nödgades han resa på ett bröllop till grannen Stark i Långfors, men hade ej ro att dröja där, utan återvände ännu samma afton hem till stor fröjd för Eva, hvars lyssnande öra redan på långt håll igenkände hans steg.

Vintern 1872 73 tillbragtes i Norrmark och upptogs,

såsom vi förut sett, af många bestyr och mycket bråk. Från-sedt den utvidgning af affären, som var en följd af Norrmarks-köp, blef densamma yttermera förstorad genom köpet af Kauttua bruksegendom, hvilket skedde på vintern 1873. Ehuru Ahlström numera hade flere biträden och bokhållare, fordrades hans personliga närvaro likväl öfverallt. Så t. ex. var han under hösten 1872 tvungen att i och för öfvervakande af lastningarna ständigt färdas fram och åter mellan Norrmark och Räfsö, dit färden gick öfver Lyttskär och därifån vidare med ångbåt. Likaså företog han allt ännu inspektionsresor till sina skogar. Det hade varit lyckligare om han bråkat mindre, ty en följd af de många oförsiktigheterna under den första vintern å Norrmark var den svåra sjukdom, af hvilken han allt från den tiden plågades.

Sjukdomen bestod i någotslags hastigt påkommande jemte envis andtäppa och elakartad hosta, som emellanåt gjorde andhämtningen mycket svår och förorsakade olidliga smärtor. Den hade uppstått till följd af en förkylning, som han ådragit sig på en skogsinspektionsresa. Han hade gått vilse och uttröttad kommit till ett skogstorp, där han lagt sig att sofva på en bänk'3'»

under ett söndrigt fönster. Färderna till Räfsö i regn och blåst, hvilka Ahlström — oförsigtig som han var — företog tunnt klädd, gåfvo sjukdomen fart, så att hans tillstånd redan i början af vintern 1873 blef så betänkligt, att han icke kunde taga del i ledningen af affärerna, ja, icke ens gifva föreskrifter rörande försäljningen af sina trävaror. Ju längre det led mot våren, desto mera försämrades hans tillstånd, så att läkaren, som för öfrigt icke kunde meddela någon hjälp, knappast någon lindring, redan började förutsäga ett förtidigt slut. Då blandade sig fru Eva i saken och med den hos kvinnor i dylika fall vanliga energin bragte hon det därhän, att Ahlström beslöt att vid sommarens ankomst resa utomlands för att söka hjälp.

Planen förverkligades äfven den IO juni, då Ahlström i sällskap med sin hustru, sin svägerska Hilma Holmström samt handlanden Grönfeldt med fru anträdde resan. Färden gick med ångbåten »Viriä till Åbo och därifrån till Stockholm, hvarpå resan fortsattes med ångbåt till Lybeck och så vidare med järnväg till Ems.

Luftombytet verkade genast välgörande på Ahlströms hälsa. Att döma af ett bref från Carl Moliis upphörde andnöden redan under resan. Denne skrifver nämligen: Särdeles glädjande

var att läsa att hälsan varit god på resan och att förhoppning om densammas återställande enligt i saken invigda personers omdöme ock är att emotse» — och fortsätter sedan skämtsamt: »Fortfar hälsan med sådana steg den nu gjort början, så lämna väl öfriga yttre förhållanden »intet öfrigt att önska», ty ibland de 3000 personer finner man väl alltid någon, med hvilken vänliga tankar kan förstås, om ock språket vore till hinders; — detta anser jag för en rimlighet, ehuru jag väl vet, att vattnet i alla tider icke varit benäget som ledande till »uppriktiga» bekantskaper.»

Hurudana »badkamrater» Ahlström hade i Ems, framgår af följande skämtsamma fortsättning i samma bref: »Det voreonekligen intressant att få se vår så högt af alla dess undersåtar afhållne Kejsare; jag skattar Dig lycklig för denna samman varo som badgäst; särdeles angenämt vore, om Du kunde få ett samtal i gång med Honom och detta vore ej så alldeles orimligt — förmodar jag — om icke fransyskan vore hindrande. Jag yttrar härmed min tanke uti en så svår sak, anseende den dock vara orimlig att fullfölja, änskönt väl vetande, att Hans Majestät och Finlands befolkning väl förstå h varandra.»

Från F.ms reste Ahlström ännu till I.ysekil, där den friska och rena hafsluften nästan helt och hållet fördref det onda.

Under sin vistelse utomlands emottog Ahlström regelbundet underrättelser angående de skilda delarna af hans »rike» och han börjar småningom gifva intrycket af en regent, som emottager rapporter af sina hemmavarande ministrar. Moliis sände sådana från Norrmark, Selim Bäckström från Kauttua och Ivar Lindrooth från Långfors,

till hvars förvaltare han blifvit utsedd. Af dessa relationer erhålla vi mycket omständliga upplysningar om den inre styrelsen af riket. Moliis underrättar Ahlström om virkesflottningen, lastningarna, försågningen, uppgjorda köp, fartygens resor och innehållet af kaptenernas bref, med ett ord om allt som hände till lands och sjös. Bland annat meddelas nogranna uppgifter om vattenståndet i såväl Norrmark och Lamppi som på Långfors, emedan både flottningen och sågarnas och brukens gång var beroende däraf. Vattenståndet var denna sommar ovanligt lågt. Norrmarks å var, i slutet af juli, alldeles torr vid dammen, då sågen och smedjan voro i gång, och på Långfors var det nödvändigt att låta kvarnen stå, för att kunna hålla sågen i gång. Härigenom försenades naturligtvis försågningen, hvar-jemte lastningen fördröjdes genom brist på folk. Från Norrmark och Lamppi forslades plankorna och bräderna landvägen till hafskusten, och i forlön från det senare stället varman tvungen att erlägga ända till 10 penni per kubikfot, och under den brådaste arbetstiden var det svårt att .få arbetskrafter ens för detta pris. Såsom en Ahlström speciellt intresserande nyhet meddelas i ett bref af den 1 juli, att »firman K. J. Lönegrén säges bygga en ångsåg vid Lamppi åns utlopp eller ett stycke längre framåt från Lamppi å, där 14 fot djupgående fartyg skola kunna lasta». Af denna såg väntade Moliis svår konkurrens. Det var den nuvarande Hamnholms sågen.

Äfven andra mindre angenäma nyheter förspordes från Lamppi trakten. Det berättades att Lönegrén stode i beråd att nedrifva Lamppi sågdamm, emedan den skulle förorsakat öfver-svämningar på hans ofvanom densamma belägna ängar. Allt emellanåt framträder Lönegrén äfven framgent i Ahlströms lif och alltid i förening med någon ledsamhet eller något trassel. Än motsätter han sig öppnandet af dammarna för genomsläppande af Ahlströms stockar, än samlar han åter vattnet ofvanför dammen och låter det sedan med ens störta ned, så att floden drifver de nedanför befintliga stockarna på böndernes ängar och därigenom förorsakar Ahlström ledsamheter.

Midt ibland affärsnotiserna förekomma nu och då underrättelser om »lilla Thyra», som stannat hemma med sin mormor. På hennes födelsedag skrifver Moliis: »I dag voro vi af fru

Holmström bjudna på förmiddagskaffe i anledning af Thyras födelsedag; denna stund var så mycket trefligare, som dagens hjältinna var i hopen, glad och frisk; Herr Sörensen *) spelte därvid äfven ett par stycken, hvilket allt förhöjde trefnaden. Jag skulle gärna ha lust att nämna, att lilla Thyra fått fram sin första tand, men är förbjuden att göra det, därför måste jag hålla inne med det.»

') Orgelnist och Wilhelm Ahlströms lärare.Molns’ href beröra äfven mera allmänna angelägenheter. Utaf ett af dem framgår, att principalen hade uppmanat sin kontorist att på något sätt befordra de nationella intressena på orten, men att denne ansåg sig sakna förmåga därtill. I ett annat är det fråga om en liten sockneangelägenhet, donerandet af en orgel till Norrmarks kyrka. »Såsom jag härvid skrifvit», säger Moliis, »vore herr Sörensen villig att utan skild betalning uppställa orgelverket, om det föräras af Dig till Norrmarks kyrka. Enligt hvad jag hört skola orgelverkets bälgar vara odugliga; att påkosta nytt läder till bälgarna vore väl ej så stor kostnad, hvarför Du äfven godhetsfullt ville förordna om Du åtager dig denna kostnad eller om det blir församlingens sak.» På utgiftssidan i det årets räkenskapsböcker finnes äfven antecknadt: »En orgel till Norrmarks kyrka 600 m.»

Såsom i det föregående redan nämnts, förtjäna de bref en särskild uppmärksamhet, hvilka Ahlström under sin vistelse utomlands fick emottaga af Avellan. Uti ett bref af den 12 juli 1873 berättar denne om det vackra väder som varit rådande under sommaren och om de förhoppningar på ett godt år man på grund däraf hyste. »Allestädes står rågen ovanligt vacker och det är anmärkningsvärdt att den ännu knappast någonstans är liggande. Under det vackra vädret har allt arbete gått synnerligen väl. Dina plankor hafva framkommit till Lyttskär utan att få en vattendroppe öfver sig.»

Men allt detta är endast företal och hufvudämnet för Avellans bref är nationalitetsfrågan. En träffande bild af entusiasmen för den fosterländska saken gifver följande utdrag ur nyssnämnda bref. »I slutet af förra månaden begaf jag mig med min familj till landtbruksmötet i Karkku, hvilket hölls den 1 och 2 i denna månad. Jag reste genom Kulla och Mouhijärvi och återvände sedan genom Birkala, Tammerfors, Tavastkyrö och Ikalis, på många ställen görande afstickare till gamla bekanta och äfven nya, hvilka vi lärde känna i Karkku och hvilka inbjödooss

att besöka sig. Denna resa var till följd af den .vackra årstiden och det vänliga bemötande vi öfverallt rönte 'så för mig som för alla de mina en verklig rekreationsresa. På landtbruksmötet var det en smula regnigt, samt för den samtidigt infallande marknadens i Tammerfors skull mindre folk än ofta förr. Men detta möte öfverträffade i stället de flesta tidigare i liflighet och fosterländsk stämning. Jag fick naturligtvis lof att tala mig nästan trött, men det var roligt att tala, då jag såg mig om-gifven af män, på hvilka jag såg mina ord göra intryck. Bland annat tog jag folkskolefrågan till tals och besvor till djupaste underjorden allt motstånd emot denna inrättning, som allena kan värna Finlands folks lycka och framtid. På aftonen af den andra mötesdagen företogs en gemensam utfärd till det dystra »Pirun vuori > på andra sidan Kulovesi. Också där försökte jag, visande på den härliga nejden under våra fötter, uppmana de olika ståndsklasserna att sluta sig samman för att i endräkt och genom samarbete skydda och förkofra detta dyra land. På berget liksom under hela mötet visades mig en artighet, som jag ej kan tillskrifva min person, men öfver hvilken jag är glad af det skäl, att jag däri ser ett bevis på, huru emottaglig man i landsorten är för ett fosterländskt ord. — Öfver allt hvar jag rörde mig och råkade i samtal med bekanta och obekanta lick jag höra frågor rörande Dig, hvars gåfvor till normalskolan och folkskolor väckt allas uppmärksamhet. Det var mig en stor glädje att besvara dessa frågor. Kort förrän jag begaf mig till landtbruksmötet kommo dina rikliga gåfvor på tal äfven med Rothstén, som var i Björneborg och som jag bjudit på middag till Johanneslund. Också han fröjdade sig mycket öfver dem och sade bland annat, att han icke längre så mycket skämdes för sin födelseort, som härförinnan varit så illa beryktad för sin ofinskhet. Han visste äfven berätta att bestyrelsen för nor-malskolefonden beslutit till dig allåta en tacksägelseskrifvelse. Men den har måhända redan kommit dig till handa.»»Tidningarna hafva hela sommaren varit ytterst torra, liksom alltid sommartid. Af märkligare nyheter påminner jag mig nu endast, att skolrådet i Uleåborg, som affordrats utlåtande öfver, huruvida elementarläroverket där borde blifva svenskeller finskspråkigt, tvärt emot de där kände petitionärernas anhållan, föreslagit att skolan måtte blifva finsk, äfvensom att biskop Schauman, då han nyligen inspekterade skolan i S:t Michel och därvid frågade, hvarför undervisningen försiggick på finska, ehuru skolan borde vara svensk, af lärarene erhöll det svaret, att af skolans 42 lärjungar endast 11 kunde svenska. Dagbladet, som nu ändtligen upphört att tala om behofvet af svenska skolor i Kuopio, Uleåborg och Tavastehus naturligtvis i den tron att bladet fått allt förnuftigt folk på sin sida, ehuru det värda bladet icke ens funnit godt att besvara den direkta fråga, som för någon tid sedan riktades till detsamma i Morgonbladet, hvar finska skolor då egentligen borde placeras, då Dagbladet alltid ropar blott: nej, nej — Dagbladet har nu börjat ansätta det ifrågasatta folkupplysningssällskapet och dess stiftare. Dagbladet fruktar att sällskapet skall gå finskhetens ärenden och utropar därför åter: nej, icke så. Fennomanerna utså endast tvedräktens och hatets frön ibland folket. Detta är en gammal visa, som man fått höra hundra gånger, om ock sällan med så vidriga ord. Men Dagbladet förlitar sig på sin läsarekrets dumhet — och det är märkvärdigt, att den i själfva verket slukar allt hvad Dagbladet stoppar i dess mun, att den omöjligt kan förstå att, om det bland folket finnes tvedräkt och misstro, det har sin grund i de missförhållanden, hvilka Dagbladet och dess konsorter med våld vilja vidmakthålla, och hvilka liksom en mara plåga och förarga folket. Få se hvad man från andra sidan kommer att svara. Alldeles liksom senast skollärarene i Uleåborg tvungos fram på stridsfältet, så äro nu lärarene i Jyväskylä, som ansökt om fastställelse af stadgarnaför folkupplysningssällskapet, utmanade till tvekamp med Dagbladet.» .

Såsom efterskrift tillfogar den annars allvarlige brefskrif-varen följande underrättelse, som säkerligen roade den skämtsamme Ahlström:

»Lönegrén umgås med planer att anlägga en ångsåg i Pohjajoki och har jämte Gibson stjälpt i en fors därstädes, men slapp med ett bad från affären.»

Uti ett annat af Avellan samma sommar skrifvet bref målas de dåtida ekonomiska och kulturella förhållandena med något dystrare färger:

»Såvida något särskildt icke ännu inträffar, får landet ett icke blott på råg och höfoder utan på de flesta orter äfven på vårsäd och potäter rikligen välsignadt år. Men kunna vi med tacksamhet taga emot denna välsignelse och rätt använda den till vårt eget och landets bästa? Skola vi hafva förstånd nog att spara något till kommande hårdare tider eller att af de öfverflödiga skänkerna offra en skärf för det allmänna bästa? Knappast. Ju rikare

gåfvorna, ju högre dagspenningarna, desto gladare och lättsinnigare lefves det, och då de onda dagarna sedan komma, befinner man sig åter i det eländigaste tillstånd, icke blott kroppsligen, då all förtjenst och alla håfvor förslösats, utan äfven andligen, då intet gjorts för folkets höjande och förädlande. Men det blefve för långt att ställa de tankar, som här insmugit sig, i samband med deras naturliga orsaker och att utlägga dem vidlyftigare. Jag vill här endast i korthet anföra några omständigheter, som jämte många andra bevisa, att vårt nuvarande ekonomiska välstånd äfven är egnadt att väcka dystra tankar och aningar. På Räfsö betalas nu 6 mark om dagen åt plankbärarene, och Rosenlewarne erbjuda i Björneborg 3 mark per man. På Fredriksfors bruk betalas 2 m. 25 p. åt man och 1 m. 20 p. åt kvinna och numera troligtvis äfven mera. Huru skall jordbruket kunna bära sådana löner ochmåste det icke snart råka i fullständigt lägervall? Lika fullt hafva några män från Sastmola och Hvittisbofjärd redan be-gifvit sig till Amerika och från Österbotten resa dit hundratals.»

»Fredriksfors bruks aktiebolag har för afsigt att bygga en ångsåg i närheten af Björneborg, på Karjaranta fältet, hvaraf det anhållit att få köpa en del invid stranden.»

»Påmarksboerna hafva beslutit att icke emottaga den pen-ningehjälp du erbjudit dem för inrättande af en folkskola. De behöfva ingen folkskola. I Sastmola har man fattat ett liknande beslut. Icke en enda röst har höjts för folkskolan. Och Norrgård har ledt motståndet. Gåfvan är obetydlig, den gagnar dig mera än Sastmolaboerna. Därigenom skulle de blott råka i fällan. Så har man sagt. Siikaismännen, påstås det, hafva beslutit taga emot gåfvan, men vilja först efter fem år sätta skolan i gång. Kankaanpääboerna, som redan hade en vacker skollokal färdig, vilja nu öfvergifva hela skolplanen och använda lokalen för något annat ändamål — troligtvis till brännvins-butik. Det är intet hopp om ett stigande af upplysningen, men oförskämdheten och brännvinssupandet tilltaga dess mera. Dagligen hör man utropas, huru man får 8 mark om dagen i lön och råg för 16 mark tunnan eller mindre.»

Äfven järnvägsfrågan, i hvilken dessa män senare med ifver förfäktade närapå enahanda åsikter, beröres i förbigående af Avellan i ett postskriptum till brefvet. »De österbottniska kommunerna hafva erbjudit jord, virke och dagsverken för en järnväg, som regeringen numera på allvar tyckes sysselsätta sig med. Där är en annan anda rådande än hos oss, hvarest man nästan velat ställa hinder i vägen eller åtminstone icke göra några uppoffringar. Men sant är ock, att få vi järnväg, så tvingas vikingaväldet därigenom i gemenskap med den öfriga världen och nödgas följa med.»

Den 21 september var Ahlström åter hemma i Norrmark och öfvertog omedelbart ledningen af sina affärer, att dömadäraf att hans namnteckning åter förekommer under afsända bref. Vintern 1873—74 upptogs af de vanliga. affärsbestyren. Här må endast nämnas, att Kaunissaari såg då byggdes och att han under höstvintern började umgås med planer att uppföra en ny karaktärsbyggnad å Norrmark samt i sådant afseende vände sig till t vän ne sakkunnige män statsagronomen H. Gibson och statsarkitekten K. J. F. von Heideken. Emellertid påbörjades ännu icke några byggnadsarbeten, ty följande sommar var Ahl-ströin åter tvungen att resa utomlands och efter återkomsten därifrån bosatte han sig i Björneborg.

Också badresan år 1874 hade Ems och senare på sommaren Lysekil till mål. Såsom ressällskap följde äfven nu, förutom fru Eva, Grönfeltarna. Så snart Ahlström åter kom bort ifrån den fuktiga björneborgska luften, kunde hos honom förbättringssymptom genast förmärkas och redan i Stockholm var han glad och hurtig till mods och roade sig själf och andra af hjärtans grund.

Denna badresa medförde emellertid icke i början det lugn och den sinnesro, som den sjuke hade haft behof af. Knappt hade han framkommit till Ems, innan han från sin kontorsföre-ståndare i Björneborg, kamrer A. Bäckström började erhålla allt mer och mer hopplösa bref. Vid läsningen af de upprörande skildringarna i dessa bref vore man frestad tro att den Ahl-strömska affären ohjälpligen stod inför sin undergång. Nu, då »faran», om någon sådan verkligen var förhanden, för länge sedan är förbi, kan jag icke neka mig nöjet att här intaga utdrag af berörda bref:

Björneborg, den 17 Juni 1874.

»Att kunna lämna penningar åt Sohlström att betala å ångbåtskontraktet denna månad, finner jag ej blifva görligt, såvida ej okända tillgångar hastigt beredas. Såsom sakerna nu stå, måste visst en del utgifter blifva beroende, t. ex. skogs-kontrakter, räkningar och dylikt, om man möjligen kan hållastången med de allra angelägnaste såsom vexlarne, fraktförskotten, tullumgälder, trävarutransporter, räntor, »Lankoskis» utrustning o. s. v. Att en betydlig del af dessa utgifter icke ingingo i kassa kalkylen är att märka; — men dessutom har tillstött en omständighet, som ställt mig i en sådan mellanhand, att jag redan ej såg annat för ögonen än en oundviklig stoppning och fruktade att jag skulle blifva tvungen telegrafiskt underrätta om ställningen och anhålla om en skyndsam hemkomst. Lyckligtvis har jag dock fått så ställt, att detta ej blifvit af nöden och att man fått något tid att vända sig på och är åter bättre till mods.»

»Förhållandet är, att diskonteringame afslagits i bankerne.

»Då jag i förgår inlämnade på Finlands Bank 30,000 marks vexeln jemte ansökan, förklarade Baron v. Troil undvikande, att han befarade det diskont ej skulle beviljas — lofvade dock insända — men på e. m. samma dag kom han till kontoret och återlämnade pappren med den uppgift att han ansåg sig ej kunna insända dem till H:fors, emedan han insåg att det vore till skada, men icke till nytta, till följd af de utlåtanden som kommit från Banken till honom; det gjorde mig naturligtvis oerhörda bekymmer med de tätt pågående vexlarne och ännu mer som icke trattor på engelska husen få diskonteras, då sådana åter någon gång förekommit — »utländska räkningen» redan stor. — Uti min nöd gick till hr Nordgren å hans kontor och talade vackert med honom, så att han lofvade bevilja ännu en diskont af 40,000, om de andra Direktörerne skulle det medgijva, då . dessa medel dock skulle användas till utlösen af förfallande vexlar. — För att taga tiden i akt infann jag mig redan i dag i Förenings Banken för att diskontera, hvilket lyckligtvis, efter mycket dividerande bland direktörerna, beviljades och jag kunde infria vexeln på 30,000, som var förfallen till den 20:nde. Då jag vunnit denna lättnad och fick börja tänka på nästa 40,000 till den 25, föll mig i hågen, att då jag har inne på kassa-kreditiv tillräckligt för att med tillhjälp af diskonterade 20,000 kunna lösa 40,000, skulle, om denne sistnämnde 20,000 beviljades, skulden till Förenings-Banken minskas med 20,000 — med dessa utsigter dristade jag åter på e. m. uppvakta Nordgren, ehuru uttryckligt var sagt att vidare ej skulle kunna komma ifråga. — Tit. Nordgren fann projektet antagligt och ansåg att under sådana omständigheter svårighet ej skulle möta. En stor lättnad! Som jag nu hoppas att detta går igenom, så är man hjälpt, hvad vexlar vidkommer till den 7 Juli, då Fru Thornbergs förekomma, — skulle så lyckligt vara att saltpriset från Vasa till dess skulle ingå, vore man då åter hjälpt. — Ridell *) är tillskrifven att icke fördröja remitteringen. — Enligt

*) Kapten på »Suomi».uppgift hade han bort börja lossningen i måndags. Sedan kommer 10/7 20,000 och u/7 25,000 — den epda utsigten för dessa är: att om i Nordiska Aktiebanken för Handel och Industri en 40,000 kunde få diskonteras och för hvilket ändamål fullmakt erfordras. Konditionerna för diskontering i denna Bank äro desamma, som i de andra, — det är väl för att skaffa åt sig pengar, som där erbjudes liberalare å insatta medel. — Utländska valutor köpas där ännu icke, hvilket väl allt bevisar att Banken ej är vid stark kassa. — En svår utgift är extra premierne för »Saarikoski» 2,250 mark, som ock tillkommit. — Lyckligtvis är å »Veras» och »Idas» laster att påräkna: den förras omkring £ 250 och den sednares omkring 550. — »Ida» börjar lasta i dag eller i morgon. »Vera» började tidigare. Till alla utgifter såsom skogsliqvider och de många byggnaderne synes det mig dock blifva knappt. Till Kauttua har redan gått 15,000 mark, inberäknadt det till Raumo, för tackjärns-omkostnaderne sända 1,000. —»

»Högst ogärna hade jag velat framställa förestående klagovisor, men anser mig tvungen underrätta noga om förhållandet på det H. H. må kunna beräkna hvad att göra är och iakttaga försigtighetsmått till undvikande af trångmål och skador . . .

A. A. Bäckström.»

Liknande klagovisor låter den vid de stora affärerna och penningebeloppen uppenbarligen alldeles ovane prokuristen höra äfven i de följande brefven. Någon dag senare underrättar han om en ny 40,000 marks utbetalning, som herr Oskar Falck snarast möjligt fordrade i afbetalning å köpesumman för Kauttua. »Dessa tider

erfordras ofantligt mycket penningar till dagliga utgifter — hvartill helt och hållet saknas anslag. Att låta plankforningen afstadna och skeppen blifva outklarerade, synes icke lämpligt, men temmeligen så är det ställdt. Jag skall visst bjuda till att vigilera, att det ej skall gå därhän, ifall det ej erfordras allt för länge, — att vigilera är ej i min smak och undvikes af mig till det sista.»

Alldeles så förtviflad torde ställningen likväl icke hafva varit, eftersom Bäckström, sedan den första förskräckelsen var öfver, den 4 juli skrifver: »Trefligt att jag för ögonblicket kanmeddela gladare utsigter. Då jag sednast skref, var jag skildt på dåligt humör därför att Selim var här och pinade mig om penningar och ville ej veta af reson. — Vexlarna hafva blifvit lösta i ordning, ehuru med svårigheter.» Men som förklaring till att han tog ställningen tungt, säger han, att det verkligen var svårt och att han fruktade att duka under af bekymmer och oro.

Och klagan öfver penningeknappheten afhördes äfven senare under sommaren. Därtill kommo äfven andra motgångar, bl. a., brast sågaxeln å Norrmark och försågningen måste afstanna för en månad. Därtill led en mindre galeas »Lyckan» haveri under resa till Kaunissaari.

Liksom föregående sommar fick Ahlström af vännen Avellan emottaga ett bref, hvari denne åter talar om väderleken och skördeutsikterna och berättar om en resa till landt-bruksmötet i Eura. Där hade de svensksinnade kommit förargelse å stad, bland annat genom att skilja sig från öfriga mötesdeltagare till ett särskildt kotteri, och så hade en präst uppträdt till försvar för brännvinsbränningen och emot folkskolorna — allt drag, som äro betecknande för tiden.

Af underrättelser som ingingo i de rapporter Ahlström under badresan emottog må ännu anföras, att förvaltaren Selim Bäckström för underhafvandena å Norrmark anställt »ett dundrande midsommarkalas», å hvilket tvåhundra personer varit närvarande och där stormande lefverop hade höjts för de bortavarande. Några dagar före denna fest beställer Bäckström från Björneborg 350 hvetebröd och 100 kannor öl. Det är karaktäristiskt för denne trogne, för gårdens bästa nitälskande tjenare, att han ber uppköparen försöka nedpruta priset å hvetebröden från fyra till tre penni stycket. .

Återresan från Ems skedde längs Rhen till Köln och därifrån med järnväg till Hamburg, hvarest »Saarikoski» då höll på att intaga last. Från Hamburg hemfördes vackra mattor ochfrån Köpenhamn en salongsmöbel, densamma som allt ännu är i bruk. .

Efter hemkomsten synes Ahlström under hösten hafva företagit en resa till Vasa, där hans son Wilhelm *) besökte gymnasium. För vintern nedslog han sina bopolar i eget stenhus i Björneborg.

Ehuru Ahlström under vistelsen utomlands kände sig väl och där icke led af andtäppan, synes denna plåga åter hafva inställt sig och vintern 1874—75 var för honom en af de svåraste. Sjukdomen tvang honom att långa tider hålla sig inom fyra väggar och då icke heller fru Ahlström under denna vinter mådde väl, var lifvet då icke synnerligen angenämt.

Den 22 maj 1875 förökades familjen med en son, hvilken erhöll namnet Antti Walter.

Sommaren tillbragtes nu i hemlandet, på det vackra Kauttua; hösten och vintern åter i Björneborg.

Stadslifvet behagade emellertid icke Ahlström och allt fortfarande umgicks han med tanken att med kontor och allt flytta på landet. Detta framgår bland annat däraf, att han hösten 1875 på fullt allvar återupptager planerna att bygga på Norrmark, hvilka uppskjutits till följd af de dåliga tiderna och måhända äfven för Kauttua köpets skull. Härvid anlitade han statsagronomen Gibson såsom rådgifvare. I ett bref af den 15 oktober 1875 meddelar Gibson att han i l.emo socken funnit »ett ställe som heter Bukkila, hvarest finnes uppförd en byggnad tillhörande en grefvinna Mannerheim; byggnaden behagar honom mycket och är troligen en af de smakfullaste i landet.

*) Dä Ahlström på våren 1874 befann sig på Kauttua, ankom från Björneborg underrättelse om att Wilhelm, som då gick i skola därstädes, insjuknat i smittkoppor. Fru Eva skyndade då utan att frukta för smitta till sin styfson för att träffa honom och skaffa honom vård. Förhållandet emellan sonen och styfmodem hade alltid varit godt

och denne hade pä intet sätt motarbetat fadrens nya giftermål, utan tvärtom uppmanat honom därtill.Nedre våningen är uppförd af tegel, den öfre af trä» och lofvar Gibson försöka skaffa sig ritningarna till denna byggnad, om Ahlström så önskar. Det lyckades honom emellertid icke, ty den förnäma grefvinnan hade svarat att »herr brukspatron Ahlström hade god råd att skaffa ritningar själf, ja, bättre än hon». Ritningarna, hvilka voro anskaffade i Frankrike, hade i tiden kostat 5,000 mark. — Då dessa ritningar nu icke kunde fås, försökte Gibson erhålla andra bl. a. af fröken Linder å Svartå och af grefve Creutz å Malmgård. Men fröken Linder skrattade honom midt i synet och mente att andra likasom hon kunde skaffa sig ritningar själf. Grefve Creutz nekade visserligen ej att lämna ritningar, men ursäktade sig med att de voro på Malmgård inlåsta bland andra papper och icke kunde fås förrän nästa juli månad. »Men den 2 i denna månad», fortsätter Gibson, »hade jag ett kort besök af en engelsk arkitekt, hvars bekantskap jag gjort för 20 år sedan; han var på väg hem från S:t Petersburg, dit han hade blifvit sänd af hertiginnan af Edinburgh att skitsa någonting för henne. Jag omtalade för honom min olägenhet vid Norrmarksbyggnaden och hade honom att med blyerts skitsa en sådan. Han lämnade mig en engelsk villa på landet, hvilken jag nu jemte tvänne biträden hållit på med och omskapat till en finsk villa på landet, utaf träd. Jag har iakttagit dina meningar så mycket som möjligt. Det kan om så önskas inredas till två särskilda våningar, men det är ej så på ritningen.» Gibsons på detta sätt tillkomna ritningar antogos dock icke af Ahlström af orsak att icke alla hushålls-och familjerum voro placerade i nedre våningen, hvilket för honom var af vikt, emedan han såsom sjuklig ville bebo endast nedre våningen och ha den öfre till gästrum.

Ehuru Gibsons bemödanden icke ledde till något resultat, hafva vi likväl velat omtala dem, emedan de väl karakterisera den ståndpunkt, på hvilken vår »inhemska» byggnadskonst då för tiden befann sig.Först år 1877 fick Ahlström af en svensk arkitekt Lagerspets ritningarna till den nuvarande karaktärsbyggnaden å Norrmark, och kostade de 1,665 mark.

I juni 1876 reste Ahlström åter utomlands, denna gång till Görbersdorf, och återvände därifrån på hösten, för tillfället fullkomligt återställd, såsom synes af ett till Moliis den 30 oktober skrifvet bref: »Jag har nöjet meddela att jag under

sista sommaren särdeles återvunnit min hälsa så att jag nu endast behöfver vara litet försigtig.»

Och låtom oss nu under intrycket af denna glada underrättelse gå tillbaka i tiden för att se, hvad annat Antti Ahlström hade fått till stånd under åren närmast efter sitt andra giftermål.DONATIONER INTILL ÅR 1877.

Ahlströms intresse för folkupplysningen i c k e „tomt prat“.

- Sastmola folkskolas grundläggande och donationerna till densamma. „Antti Ahlströmin rahasto.“ — Donationer för grundläggande af folkskola i Siikais och Panta rk. Allmogens motstånd. — Ahlströms pedagogiska åsikter.

Idet föregående hafva vi redan omnämnt det intresse för allmänna fosterländska sträfvanden, som kort efter Ahlströms andra giftermål väcktes till lif hos honom. Då flere af hans större donationer förskrifva sig just från det tidsskede, som i det föregående behandlats, torde det vara på sin plats att här i ett sammanhang något vidlyftigare omtala desamma.

Det gör ett egendomligt intryck att den första urkund, hvari Ahlströms donationer till förmån för folkbildningen beröras, stämplar hans intentioner i detta afseende såsom »tomt prat». Det är en af hans vänner landtmätaren Achilles Wahl-roos från Södermark, som den 23 mars 1871 skrifver som följer: »B. B. — Då Ditt uttalade intresse för folkupplysning visar sig vara endast tomt prat, hade Du kunnat underrättamig därom, så att jag ej, tagande Dina ord för verkliga, be-höft narra kommunalstämmo-ordföranden att i fåvitsko utlysa stämma om folkskola i Norrmark till den 3 April, sedan Du genom bortarrenderande af Simula omöjliggjort planen, jag begriper ej på hvilken förnuftig grund.»

»Emedan jag gärna ville liafva Norrmarkska förrättningen bort från min bokföring och redovisning, anhåller jag att Du godhetsfullt ville underrätta mig, om Du ännu står fast vid Ditt beslut att låta allt vidare åtgörande med afseende å hemmanens delning förfalla, i hvilket fall jag kunde få afföra förrättningen, såsom af Dig återkallad

och aflämna alla densamma rörande koncept, kartor och handlingar på bruket, emedan de då ej torde behöfva till länelandtmäterikontoret afsändas.»

På detta bref svarar Ahlström den 30 mars: »Till alla

delar bemärkande innehållet af Ditt vänskapsfulla bref för den 23 dennes får upplysningsvis meddela, att Du antingen på något sätt missförstått eller vill uttolka min mening på annat vis än enligt öfverenskommelsen oss emellan aftaladt var angående folkskolan. Du hade ju allaredan kunnat hålla kommunalstämman och icke söla bort tiden i fåvitsko, ty nog är det redan tid att arrendera jorden för den som om sommaren vill använda den, och icke vänta på några möjligheter; i alla fall är jag icke hindrad lämna plan till sagde skola, om ock Simula blifvit bortarrenderadt, hvilken jag städse är beredvillig hålla till skolans tjenst.>

Att Ahlströms intresse för folkupplysningen sålunda icke var endast »tomt prat , framgår redan af det ofvanstående. Skolan kom visserligen icke dä ännu till stånd, men år 1874 uppbyggdes densamma och förseddes med nödiga inventarier och erforderlig undervisningsmateriell till ett sammanlagdt värde af 8,800 mark. Skolans förste lärare från år 1875 var Juho Fabian Palonen. Skolan, som åtminstone delvis uppfördes af byggnads-materialier på det ofvannämnda Simula, är vackert belägen inärheten af Norrmark å. Den är samskola med manlig lärare; flickornas handarbete ledes af en lärarinna.

Därförinnan eller år 1873 hade Ahlström redan lagt grunden till den första folkskolan i sin födelseort Sastmola. De grundstenar, på hvilka denna bildningsanstalt hvilar, och de stödbjälkar, mot hvilka dess väggar restes, förtjäna att här in extenso återgifvas. Stiftelseurkunden för skolan är så lydande:

Antti Ahlströms folkskola i Sastmola.

»Härmedelst förklarar jag mig villig, att till förmän för en blifvande folkskola i Sastmola förära mitt i Sastmola Ofverby by belägna Anttila hemman med alla därtill hörande åbyggnader och ägor; skogen dock undantagen, hvaraf endast ved för skol- och lärare-lokalens värme samt gärdsel för hemmanets ägor får afverkas, då skadade träd därvid böra företrädesvis anlitas och således för bättre ändamål tjenlig skog sparas. Skollokalens inredning samt lämplig renovering å boningshus för en skollärare förbinder jag mig därjämte att på egen bekostnad låta verkställa.»'

»Hemmanets utfallande inkomster och utgifter öfvertages ai underskrifven, till den tid skolan ännu ej kommit i verksam-het, hvarefter (d. v. s. sedan skolan kommit i stånd) dessa förmåner och skyldigheter såsom löne-bidrag tillfallå skolläraren.»

»1 kraft af detta gåfvobref har jag tillika velat förbehålla; i händelse skolan blifver så öfverhopad med elever, att fråga kunde uppstå om hvilka elever vunne företrädet i skolan, så anser jag mig böra framhålla att de mindre bemedlades barn företrädesvis böra få besöka sagde skola.

Norrmark den 9 Juni 1873.

A. Ahlström.»

Detta gåfvobref afsändes samma dag det undertecknats till kyrkoherden i Sastmola G. Nyholm och åtföljdes af köpe-brefvet rörande Anttila hemman med därtill hörande handlingar samt en 15 marks karta i och för erforderlig lagfart. Till medlemmar i skoldirektionen föreslog donator kyrkoherden Nyholm, kronolänsmannen O. Pettersson, kyrkovärden J. Kugg och handlanden Johan Ahlström.

De till skänks erhållna byggnaderna och egorna, hvilkas värde i lagfartsprotokollet angifves till 3,000 mark, förmådde emellertid icke rycka Sastmolaboerna ur deras likgiltighet för folkets upplysning. I stället för att donatorn skulle erhållit tack för sin gåfva, väckte densamma missnöje och motstånd, emedan den blott komme att tillskynda kommunen utgifter i och för lärarens aflönande. Ehuru kommunen möjligtvis hade kunnat tvingas att påtaga sig den jämförelsevis ringa utgift, som utöfver statsbidraget kunde erfordras för aflönande af läraren, beslöt Ahlström att, till undvikande af trassel och för att påskynda skolans öppnande, själf åtaga sig att svara för alla erforderliga utgifter. Uti ett till kyrkoherden Nyholm den 28 mars skrifvet bref »förklarar han sig villig att

bestrida det nödvändiga för skolans framtida bestånd utan något tillskott af församlingen, helst denna vid sednaste sammanträde kunde så tappert försvara sig vid fråga om någon uppoffring för folkskolan. Det enda sastmoliterna för egen del kunde tänka för sig, vore imitt tycke, att i stället bestrida kostnaderna för en skola för flickebarn, hvilken torde vara lika behöflig som för gossar.»

Och detta beslut bekräftades genom ett nytt storartadt gåfvobref af följande lydelse:

»Till betryggande af den af mig i Sastmola socken bekostade Folkskolas framtida bestånd förbinder jag mig härmedelst att inom ett år härefter erlägga Tiotusen (10,000) mark jemte fem procents ränta derå, mot vilkor, att hufvudstolen, förräntad antingen uti någon bankinrättning eller emot annan godkänd säkerhet, bör evärdeligen orubbad innestå.»

»Tillika har jag ansett mig härvid böra förbehålla, att två femtedelar af löpande årliga räntan bör användas som lönebidrag för skolläraren och återstående trefemtedelar till skolbyggna-dernes underhållande m. m. som anses för skolan behöfligt, och hvilket sednare det tillkommer ett härtill utnämndt skolråd, bestående af församlingens Kyrkoherde eller den predikoembetet förestår och sockens Kronolänsman jemte tvenne gode män, hvilka sednare utväljes i samråd med ägaren af Norrmark bruk, att efter tidens kraf och omständigheter pröfva, hvilket allt härmedelst försäkras.

Norrmark, den 10 Oktober 1874.

A. Ahlström.»

Sedan Ahlström sålunda beslutit för egen räkning grundlägga och underhålla skolan, började han redan på våren höra sig efter lärare till densamma från följande läsetermins början. I sådant afseende vände han sig till sin forna skolkamrat lektorn vid Jyväskylä seminarium N. Järvinen, som den 14 maj skrifver:

»Heders Broder! Ympäri mennään, yhteen tullaan! Det lärer vara omkring 30 år sedan den tid då vi sleto på samma skolbänkar i B:borg. Med erinran om denna bekantskap tager jag mig friheten att bortlämna alla titlar. Det var angenämt för mig att vårt sammanträffande just skulle ske på folkskolans gebit. Det anförtrodda uppdraget har jag samvetsgrannt sökt utföra och får nu till lärare för Sastmola folkskola föreslå lärarekandidaten Selin, som med denna termin afslutar fullständig kurs vid seminarium.»Också angående en annan lärarekandidat Julius Leineberg uttalade Järvinen sin åsikt och rekommenderade äfven honom. Denne hade redan tidigare vändt sig till Ahlström med anhållan om platsen i hans skola samt om par hundra mark penningar i förskott för att kunna slutföra sina studier — hvilken summa honom äfven beviljades.

Båda dessa kandidater inbjödos att under sommaren infinna sig å Norrmark för att tala om saken. Ahlström befann sig då utomlands och de emottogos af kontoristen Moliis, som uti bref af den 27 juni 1874 gifver följande skämtsamma karakteristik af dem:

»För en half vecka sedan hade jag besök af sockneskol-läraren J. F. Selin, på resa till Sastmola. Jag talte med honom då, att Din afsigt var, att bedja honom vara god hålla uppsigt öfver arbetets gång och att allt blir i godt skick uppfördt förutom uthusen, som skulle lämnas tills Du återvänder från utlandet, samt att Selin gerna här finge ersättning för kost och hvad han under denna tid nödgas påkosta sig. Mannen, lång till växten, bärande glasögon på en välformad romersk näsa, ingifvande väl respekt till det yttre, stod, efter hvad jag erfor, långt ifrån insigten uti nutidens sedoläror. Han talar i öfrigt endast finska, är född i Luvia, där han också tillsvidare kommer att bosätta sig. Allt nog; Selin begaf sig till Sastmola, där han skulle närmare rådgöra med Herr J. Ahlström och Kyrkoherden. Selin återvände påföljande morgon med underrättelse, att han endast besökt den förra och besett de tillärnade skolhusen, som enligt uppgift därstädes skulle undergå en uppsnyggning, för att sedan vara tjenliga till skolhus. Att skolrummet kommer att eldas medelst en bagarstugu-ugn, hvars bakdel skulle utskjuta genom ett annat rum, tyckte Selin ej alls om och ansåg för öfrigt att lokalen tarfvade ånyo uppföras från grunden börjande, hvartill tiden numera vore för knapp, för att vara be-boeligt i höst. Äfven visade han motvilja för den utlofvade extra löneförmånen, emedan han var i tro att egendomen skulle varit bättre än den är o. s. v.»

»Saken måste jag då lämna i denna kritiska belägenhet, inväntande om bättre råd för Selin, hvars adress jag

redan uppgifvit. Herr Leineberg var äfven här. Selin hade väl kunnat obemärkt bortsmuggla Leineberg i en öfverrocksficka, om n. b. den varit tillräckligt djup. Leinebergs yttre och beteende iöfrigt var mera herremanslikt än Selins. Resonementerna med Leineberg varade ej länge — blir skolan färdig, så är väl l.eineberg redo.» *

Hufvudorsaken därtill, att Selin ej hade lust att komma till Sastmola, var emellertid den, att, såsom lian skrifver, »hela församlingen motarbetar och är fiendtligt stämd emot skolan». Lärare vid skolan i Sastmola blef, sedan Selin afsagt sig platsen, J. l.eineberg, som sålunda var den förste läraren i den första af Ahlström grundade folkskolan. År 1876 fick skolan i Sastmola af sin grundläggare ännu till skänks ett harmonium, som kostade 592 mark. Och år 1880 erhöll denna bildningsanstalt en ståtlig gafvelvägg ofvan grundstenarne och stödje-pelarne — en i öfversättning så lydande donation:

»Djupt kännande, hvilket stort inflytande Hans Majestät Kejsar Alexander 11 under sin tjugufemåriga regering utöfvat på det finska folkets såväl sociala som politiska utveckling, och önskande att på den fröjdedag, hvilken Finlands folk firar med anledning af denna för fosterlandet lyckliga tidrymd, bringa till stånd något, som äfven under kommande tider bure vittne om det nulefvande släktets känslor, anslår och skänker jag härmedelst till Sastmola folkskola, hvilken jag år 1873 grundlagt å Ylikarvia Anttila hemman, och för hvars underhåll jag sedermera den 10 Oktober 1874 anslagit ett belopp af tiotusen (10,000) mark, såsom tillägg till dessa mina förfoganden ytterligare tiotusen (10,000) finska mark att under benämningen »Antti Ahlströmin rahasto» oförminskad förvaltas, med iakttagande af följande villkor och bestämningar:

1:0 Fonden, hvilken blir innestående hos mig, intecknas i mitt egande Norrmarks Bruk jämte därunder lydande egendomar och kvarstår bunden vid detta intill dess jag, eller den som innehar Norrmarks Bruk, icke längre önskar behålla fonden i sin värjo;

2:o Å fonden erlägger jag eller den, som innehar Norrmarks Bruk, så länge medlen förblifva innestående, fem (5) procents ränta, likväl så, att räntebetalningen beräknas från den 2 Mars 1881 och för första året intill den 2 Mars 1882 utgår endast för hälften af det donerade beloppet eller 5,000 mark och först från sistnämnda dag för hela beloppet;

3:0 Om jag eller den, som innehar Norrmarks Bruk, önskar upphöra med att behålla fonden i sin värjo, underrättas skolansdirektion tre månader förut härom och eger direktionen sedan öfvertaga förvaltningen af fonden; •

4:0 Då fonden öfvertagits af dir&ktionen, böra dess tillgångar hållas räntebärande emot tillförlitlig säkerhet, och är direktionen ansvarig för förvaltningen af medlen;

5:0 De å fonden utfallande räntorna sammanslås årligen med de räntemedel, som utfalla af förenämnda af mig år 1874 gjorda penningedonation, och af den sålunda uppkomna summan användes sedan under hvarje följande år: A) trehundra (300) mark till lönebidrag för läraren; B) en så stor del som förhållandena påkalla till anskaffande af undervisningsmateriel, uppvärmning och belysning af skolrummen, reparationer af dessa m. fl. skolans behof; samt C) hvad därutöfver återstår till bildande af en skild stående fond sålunda, att såväl sagda öfverskott som räntorna å den blifvande nya fonden årligen läggas till kapitalet till dess fonden uppgår till tiotusen (10,000) mark;

6:0 Den sålunda uppkomna nya fonden, som benämnes »Antti Ahlströmin Apurahasto» bibehålies oförminskad, och räntorna däraf användas, liksom äfven hvad som utöfver lärarens lönebidrag och skolans årliga utgifter blir öfrigt af räntorna från de andra fonderna, till löneförbättring för läraren samt till understöd för fattiga, begåfvade och ordentliga elever äfvensom i skolans tjänst aflidne lärares enkor eller till tjänstgöring oförmögne lärare, på sätt direktionen finner nödigt och lämpligt;

7:0 Om direktionen hellre ville förskaffa skolan eganderätt till skogen på Anttila hemman, hvilken jag i skolans grund-läggningsbref af 1873 förhehållit mig själf, förlorar detta gåfvo-bref all verkan och de i detsamma för skolan utfästa tiotusen (10,000) mark återfalla till mig eller mina rättsinnehafvare;

8:0 Skoldirektionen åligger att årligen afgifva redovisning för förvaltningen af fonderna, under min lifstid till mig

och efter min död till mina arfvingar eller, om dessa så önska, åt revisorer, hvilka Sastmola kommun på allmän kommunalstämma utser.

Björneborg, den 2 Mars 1880. .

A. Ahlström.»

Den fosterländska entusiasm, hvarom dessa donationer tala ett så vackert språk, är desto mera anmärkningsvärd som den icke upphörde med de \'ttringar, som i det föregående omtalats. Redan en månad innan donationsbrefvet till förmån för Sastmola skola underskrefs eller den 13 maj 1873 anträffa vi i Ahlströms kopiebok ett till kyrkoherden i Siikais K. Blomberghadresseradt bref, däri han, »då nyttan af en folkskolas tillvaro äfven i Siikais torde vara en allmänt erkänd sak, men till en början oftast svårigheter i ekonomiskt afseende möta för upplysningens befrämjare att få denna angelägenhet uträttad», förklarar sig villig att »till sagde skolas tjenst utbetala 2,000 mark, med den förutsättningen att församlingen tillsläpper de återstående erforderliga medlen och skolan sålunda med det första kommer till stånd».

Ett ord för ord lika lydande bref afsändes samma dag äfven till pastor Wald. Wallin i Påmark.

Ahlström var således initiativtagare också här — banbrytare för upplysningen äfven i dessa mörka ödemarker! Ty därförinnan fanns det icke folkskola i någondera af dem.

Antagandet, att »nyttan af en folkskolas tillvaro vore en allmänt erkänd sak», höll emellertid icke streck, hvarken med afseende å Siikais- eller Påmarkboerna. Först hösten 1876 öppnades den första högre folkskolan i Siikais, efter att emellertid redan under ett års tid hafva varit i verksamhet såsom förberedande ambulatorisk skola. Då Ahlström icke erfor något om att skolan kommit till stånd, återkallade han gåfvan, hvilken likväl sedermera genom process återvanns från honom.

Också skolan i Påmark hade sina öden, hvilka det lönar mödan att förtälja såsom belysande våra folkskoleförhållanden under dåvarande tider.

Efter att hafva emottagit gåfvobrefvet grep pastor Wallin sig an med byggnadsanstalterna och hoppades med afseende å det goda ändamålet kunna erhålla byggnadstimmer till någorlunda godt pris af sockneboerna. För stockarne fordrades emellertid 1 mark per famn, hvarföre Wallin på ett möte ställde till auktion. »Ingen åtog sig dock att hemta stockar till skolan, hvilken af en närvarande betecknades som »hävityksen kau-histus», mot lägre pris än 2 m. 75 p. per stock, hälften 18 fots, lälften 24 fots.» Visserligen förskräcktes pastorn öfver det hisk-liga priset, men beslöt dock antaga anbudet för 200 stockar.

Det sved i hjertat», skrifver han, »att se huru ogina tnen-niskorna äro emot all upplysning, samt att dagligen erfara, huru svårt det är att bryta bana för något nytt emot gamla fordomars makt. Dock engång, vill Gud, skall väl hoppets stråle förvandlas till klart sken i det nuvarande skumma mörkret ... Större svårigheter än jag hitintills haft i denna sak, ty nu far jag fram med kontanter i näfven, skall jag väl få erfara, men jag vill dock, likt sjömannen på det stormande hafvet, styra emot målet och hoppas förvisso att jag nästa höst kan inviga folkskolan, om också då ännu ej i fullständigt skick.

Och svårigheterna voro visserligen icke slut härmed. Under vintern och våren hade byggnadsarbetet med de af Ahlström skänkta medlen väl fortskridit så långt, att skolhuset i juli 1X74 var under vattentak och att utsikt förefanns att med af honom ytterligare utlofvadt penningebidrag jämväl inredningen skulle kunna något så när bekostas. Men därmed slutade motgångarna ännu icke. För att kunna öppna skolan var det nödvändigt att erhålla statsbidrag och därtill erfordrades, att kommunen åtoge sig att anskaffa hö för en ko för läraren samt erforderlig vedbrand. Wallin utlyste kommunalstämma och talade till gubbarne i vänskap och förtrolighet om skolan, samt föreslog dem att gifva förbindelse på erläggande af 3 å 4 tunnor säd årligen från lånemagasinet, som dock enligt med läraren He-lenius träffad öfverenskommelse ej behöfde erläggas förrän efter 10 år, anseende detta motsvara i det närmaste en kos foder. Med afseendc å veden talte jag ej något, utan tänkte tillsvidare få frivilliga bidrag, i synnerhet som läraren åtagit sig att förse själfva skolrummet med ved som ersättning för begagnandet af till skoltomten hörande åkertäppor.» Men allt förgäfves. Wallin talade till döfva öron och tjocka skallar, och ehuru

han hade förskaffat sig en mängd fullmakter, måste han dock gifva vika, då närapå alla satte sig på tvären. Desto längre har jag nuHELSINGFORS

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ

1905ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905

Godkändt af censuren, Helsingfors den 23 Augusti 1905.ej kommit ', skriiver Wallin den 20 juli 1874, »men funderar dock stundom på nya utvägar. Det förargar mig redan att vi alls begynnte med denna skola, så nödvändig den just genom detta motstånd visar sig vara, ty penningarna skulle säkert på annat håll kunnat användas med större glädje, — men kanske här med större frukt, tänker jag. Tiden skall väl utvisa detta

och Gud ensam vare hjälpen.---------Engång skall väl den dag

randas, då äfven dessa ödemarkernas innevånare skola förstå värdera det som till deras tjänst blifvit gjord t.»

Skolan öppnades emellertid den 12 oktober 1874 och erhöll den 12 november samma år statsbidrag. Man skulle sålunda trott att dess framtid varit betryggad och tvänne år hade densamma äfven varit i verksamhet, då skolans grundläggare den 22 november 1876 fick emottaga ett sålydande bref från kapellanen i 1’åmark J. W. Bärlund:

Folkskolan i Påmark är stängd. Men skall den äfven förblifva stängd? Det vore bedröfligt. Nej, man bör tvärtom hoppas, att den snart åter skall lefva upp till fromma för upplysningen. Detta hopp kan emellertid icke realiseras, med mindre kommunen själf åtager sig att upprätthålla densamma. Men just därom har nu uppstått fråga, huruvida härvarande skola egentligen tillhör Påmark eller Er? I alla handlingar har den kallats Eder skola. Därför hyser man här den tro och fruktan, att om kommunen tillegnade sig den med Eder gåfva uppbyggda skolan och anställde lärare vid densamma, Ni eller Edra arfvingar kunde återfordra de medel Ni skänkt till skolan. Och icke utan skäl. Ty i Edert bref af den 13 maj 1873, däri Ni utlofvar 2,000 m. såsom bidrag till skolan, ingår följande villkor: »med den förutsättning att församlingen tillsläpper de återstående erforderliga medlen . Nu är kommunen naturligtvis tvungen att erkänna att den icke uppfyllt detta villkor. Således har Ni eller Edra arfvingar rätt att när som helst återfordra penningarna. Men såvida detta icke är Eder mening, vore det för skolan synnerligen önskligt, att Ni godhetsfullt ville aflåta ett bref af det innehåll, att de medel Ni skänkt skolan här, aldrig komma att återfordras, på det att skolans härvarande vänner, hvilka dess framtid också annars ger tillräckligt bekymmer, må kunna känna sig trygga och lugna i detta afseende. Utan alla villkor borde Ni emellertid icke gifva Edra penningar,utan borde vid donationen nödvändigt fästas det villkor, att medlen skänkts endast till förmån för skolan. Ty, ledsamt nog, finnas här äfven sådana, som nu ville upplåta folkskolelokalen till bostad för klockaren. Men så länge kommunen icke har en duglig folkskolelärare, få vi icke förvåna oss öfver slika barnsliga tankar.

Detta var och är den sak, man anmodat mig att tillskrifva Eder om och anhåller jag därför att Ni åtminstone med några ord ville besvara brefvet.»

I sitt den 29 i samma månad daterade svar skrifver Ahl-ström: »skolan i Påmark, hvartill jag förärat mk. 2,700, är församlingens och icke min och hvarken jag eller mina efterkommande skola göra anspråk på de af mig till densamma skänkta medlen, men detta under det bestämda vilkor och förbehåll att skolan aldrig får användas till något annat än till skola».

De första af Ahlström grundlagda skolorna gåfvo upphof åt andra. Sedan folket en gång vaknat och genom erfarenheten öfvertygats om gagnet af folkskolor, började desamma själf bemöda sig att tillfredsställa behofvet af sådana. Att så skedde förökar endast de banbrytande skolornas kulturhistoriska betydelse.

Beträffande grundläggarens af ofvannämnda skolor pedagogiska åsikter må här anföras, att han ofta för

nuvarande läraren vid Sastmola skolan framhöll, att det främst gällde att uppfostra eleverna till praktiska och rättskaffens människor och att med religionens tillhjälp försöka hos dem inplanta hat mot lögn, stöld och annat ondt. Äfven borde läraren, om han hos eleverna upptäckte några särskilda gåfvor och anlag, försöka leda deras utveckling i denna riktning. Icke heller borde eleverna bortskämmas med öfverflödiga gåfvor och premier och skolgången öfverhufvud icke göras för dem alltför lätt, emedan det var nyttigt att de fingo erfara möda och bekymmer för sina studier. Dessa hans på människokännedom baserade principer hade uppenbarligen sin grund i iakttagelsen, att det som är lätt fånget äfven är lätt förgånget.Särskildt önskade Ahlström att i de ungas sinnen skulle inpräglas intresse för djurskydd, d. v. s. medkänsla mot djuren *).

Om föräringarna till förmån för djurskyddet skola vi tala längre fram.

På den tiden då Ahlström gjorde sina första stora donationer var man icke van vid sådana uppoffringar för nationella och allra minst finskt-nationella ändamål. Därför väckte dessa Ahlströms donationer äfven en mer än vanlig uppmärksamhet, såsom vi allaredan funnit af Avellans bref.

Såsom ett litet bevis därpå tjänar äfven följande af en viss A. Mellin skrifna bref:

Sedan jag i tidningarna sett, hvilken kärleksfull och öm-hjärtad vilja och lust farbror haft att verka för detta älskade fosterland med stora gåfvor och skänker, hvilka i framtiden skola bära vackra frukter för fäderneslandet, får också jag för min del här till farbror frambära mina hjärtliga tacksägelser för allt detta och isynnerhet för det att farbror så verksamt tagit sig an (on niin suurta huolta ja tointa pitänyt) grundandet och byggandet af folkskolan i vår hemsocken. Det är så, att Gud

*) I denna liksom i många andra saker hafva Ahlströms anhöriga sökt följa hans föredömen. Så hafva föreläsare på firmans bekostnad rört sig i bygderna meddelande undervisning i djurskydd, och en hvar som färdas förbi t. ex. kommunalhuset i Sastmola kan på dess vägg läsa en så lydande skrift: Haf medlidande med djuren och misshandla dem icke, pina, plåga dem icke och hall deth icke illa, minns att äfven djuren äro skapade af Gud och att de känna ångest och smärta.» Invid landsvägen uti Finnby i Norrmark läses på flera väggar:

Hästens bön: Mata, vattna och rykta tnig väl! Var vänlig emot mig! Ryck icke hardt i tömmarne! Slå mig icke i uppförsbacke! Gör mig icke ett för stort lass! Sko mig väl! Skydda mig om vintern för kalla betsel och lägg ett täcke på min rygg! Smek mig emellanåt. Jag bär dig; jag drar dig; jag lefver endast för din skull. Du vet, att jag icke kan tala om mina plågor; men Gud skall belöna dig.»låter ett frö hos folket växa bättre oc h högre än andra frön och sedan göra stora under bland folket; liksom fordom Moses, som ledde Israels folk från den stora träldomen till Kanans förlofvade land, så har äfven denna farbrors välgärning varit för detta värt älskade fädernesland.»

Men ännu större fröjd och öfverraskning väckte underrättelsen därom, att Ahlström donerat io,cxx> mark till förmån för finska elementarläroverket i Helsingfors. Då nämligen tvärtemot ständernas petition beslut fattats om den enda högre finskspråkiga läroanstaltens i Helsingfors förflyttande till 1'avaste-hus, öppnades år 1873 en nationalsubskription för ett nytt läroverk. Frågan om grundandet af den nya skolan var på den tiden en af dagens allra mest brännande frågor, och det finska partiet egnade densamma alla sina krafter. Partiets tillgångar voro på den tiden icke stora och bland de finsktsinnade var man icke van att se förmögna eller förnäma personer. Då det nu blef bekant att äfven bland dem funnos sådana, som icke blott ville, utan äfven kunde lätta bördan, en för tio, så kan det icke väcka förundran, att glädjen däröfver var oförställd och att också andra började fatta mod. Detta var särskildt en sida af de Ahlströmska donationernas betydelse och den bör ingalunda såsom sådan underskattas. Detta insågs redan då, såsom framgår af det erkännande, hvilket kort efter donationen kom Ahlström till del i form af följande tacksägelsebref:

»Helsingfors, den 3 Juni 1873.

Högtärade Herre!

Insamlingsbestyrelsen för det Finska Elementarläroverket i Finlands hufvudstad har haft äran af Eder emottaga en gåfva, hvars like ännu icke kommit detta företag till del. Redan gåf-vans belopp är i och för sig ett stort och

kännbart tillskott till de medel, med hvilka Finlands medborgare skyndat att under-Stödja denna sak, hvilken vederbörande redan trodde sig hafva helt och hållet tillintetgjort (masennuksiin kukistaneensaj. Men Eder gåfva har äfven en annan betydelse, hvilken vi anhålla om att här få påpeka. I vårt land inträffar det öfverhufvud sällan, att representanterne för den större industrin med någon ifver understödja ideella sträfvanden, allra minst de finska na-tionalitetssträfvandena. Detta missförhållande i de praktiska (keinollisten) och nationella intressenas ställning till hvarandra är enligt vår åsigt så mycket mera beklagligt, som det försvagar hvarderas kraft, i det att de förra därigenom beröfvas det förädlande fosterländska sinnelag, som ensamt kan skänka företagsamheten dess rätta driffjäder, och de senare åter den materiella grundval, som är ett oeftergifligt villkor för hvarje företag. Edert ädla föredöme har emellertid hos såväl oss som alla ifrare för den nationella saken väckt den glada öfvertygelsen, att de fosterländska sträfvandena börja vinna understöd och uppmuntran äfven af dem, hvilka genom siu verksamhet och flit föröka nationalförmögenheten, och att det naturliga samband, som existerar mellan alla redliga sträfvanden, skall blifva allt mera skönjbart och befästadt.

Tillåt, herr Patron, att vi af denna dubbla anledning å egna och den goda sakens vägnar till Eder frambära vår djupaste tacksamhet och högaktning.

J. W. Alander. Z. J. Cleve. Karl Ferd. Ignatius.

Yrjö Koskinen. F. K. Nybom. Th. Rein.»

Vi afsluta här detta kapitel om de Ahlströmska donationernas vårflod, hvilka förutom ofvannämnda stora gåfvor under åren 1873—75 strödde omkring sig mindre sådana bl. a. till Finska Missionssällskapet 500 m., till Räfsö bönehus 200 m., till Sjömansmissionen 100 m., till Björneborgs stads fattiga 100 m. o. s. v. Den nationella hänförelsens och de vaknade fosterländska sträfvandenas sunnanvind hade bragt skogarnas snö och käla att smälta och frambragt en flod som utgjutit sig öfver och bevattnat vår odlings åkerfält. Och denna hänförelse var hos Ahlström, lika litet som hos finskhetens öfriga vänner endast stundens entusiasm, endast en tillfällig vårström, utan den framflöt från denna stund såsom en kraftig ådra, hvilken visserligen steg och föll beroende af biflödenas styrka, menaldrig hämmades i sitt lopp. Vi skola nämligen se, att Antti Ahlström hädanefter hvarje år utan ett enda undantag allt intill sin död ihågkom fäderneslandet och dess inrättningar med regelbundna värdefulla gåfvor.

Värdet af hans donationer ökas ytterligare därigenom att han af allt att döma och enligt hvad många af hans vänners intyget icke gjorde dessa för att förskaffa sig själf ära och rykte, utan af kärlek till saken. Detta hindrade naturligtvis icke, att han säkerligen erfor uppriktig glädje öfver det erkännande han erhöll. Det vackraste uttrycket af allmänhetens tacksamheten var enligt min åsikt den gärd som doktor Julius Krohn egnade honom genom att år 1876 införa hans porträtt och biografi i den af honom redigerade »Suomen Kuvalehti en ära, hvilken på den tiden ingalunda kom hvar man till del.LITET OM AFFÄRENS SKÖTSEL OCH UTVECKLING.

edan Ahlström köpt Norrmarks bruk, såg lian sig, såsom

vi redan nämnt, tvungen att lämna det afsides liggande

I.ångfors och gifva sin rörelse ett nytt centrum, från hvilket han bekvämare kunde leda de allt mera olikartade och invecklade affärerna. Ty förutom trävaru- och rederirörelse hade han numera äfven ett järnbruk att sköta.

Kontoret följde naturligtvis med till Norrmark. Det hade därintills förestått af en enda man, Carl Moliis. Tills vidare skötte Moliis allt fortfarande förste kontoristens åligganden, bl. a. utrikeskorrespondensen. Förvaltaren af Norrmarks bruk Selim Bäckström öfvergick nu äfven i Ahlströms tjänst och fick bl. a. skogsköpen och flottningen sig anförtrodd. Då hufvud-kontoret år 1874 flyttades till Björneborg, blef kamreraren

Kontorets flyttning till Nornnnrk och Björneborg nr iHyj. — Ahlströms första bokföring. Hufimdbokm i huf-vudet. — Nugot om sdgrörelsen och järntillverkningen a Nornnnrk.Anian Bäckström dess föreståndare och Moliis kvarstannade såsom kassör och bokhållare å Norrinark.

Bröderna Bäckström hade varit i brukets tjänst på Lönegrens tid och sedan under konkursförvaltningen i par års

tid haft detsamma på arrende.

Ända till denna tid hade Ahlströms bokföring stått på en jämförelsevis primitiv ståndpunkt. Från år 1859 till 1871 hade han kommit till rätta med en enda omkring tvåhundrafemtio foliosidor innehållande bok, uti hvilken allt som skulle bokföras infördes, såväl virkesköp som försäljningar, inkomster och utgifter för fartygen m. m. Något egentligt bokslut synes icke hafva uppgjorts, utan utmärktes utagerade affärer genom öfverkorsning i boken. Såsom ett karakteristiskt exempel på Antti Ahlströms bokföringskutymer på den tiden har kommerserådet G. Sohlström berättat för författaren, att då han en gång frågade, huru mycket byggandet af »Saarikoski» kommit att kosta, Ahlström svarat: »Vet inte.» — »För du inte bok?» —

Nej, hvad behöfver jag föra bok, när jag flyttar pengarna från ena västfickan till den andra». — Ahlström afsåg därmed, att då han med eget folk afverkade stock i egna skogar och betalade lönerna med egna pengar, några debet- och kreditposter icke voro af nöden. Det berättas äfven att han sagt, att han vid årsslutet undersökte huru mycket penningar han hade i pungen — och där var bokslutet. På en fullt så ursprunglig ståndpunkt var bokföringen väl icke, men af allt att döma hade han likväl hufvudboken — i hufvudet. Och där fanns den så fidlständigt, att hela hans affär in i de minsta enskildheter låg framför honom såsom en uppslagen bok. Också då affären var som störst påstås det att Ahlström utan att se i böckerna och innan han erfarit resultatet af bokslutet för-vånansvärdt noga kunde uppgifva, huru mycken vinst eller förlust hvarje gren af rörelsen under året lämnat.Moliis var nog så skicklig i sitt yrke och de affärsbref han skref äro klara och på sak gående. Ibland kunde han vara ganska skarp. Vi ha förut sett typiska prof på hans skämtsamhet. Ahlström kom väl öfverens med honom, om ock biträdets oregelbundenheter ofta bragte husbondens lifliga blod i svallning. Det berättas att denne någon gång såg sig tvungen att undangömma en del af kontoristens kläder för att få honom att stanna hemma och, då icke ens detta hjälpte, gaf honom respass — som snart återtogs efter ingången förlikning.

Anian Bäckström, en ytterst noggrann man, ordentlig såväl i sitt arbete som sitt lif, ställde kontoret och bokföringen på ny fot, hvilket var absolut nödvändigt nu, då affären utvecklat sig åt alla håll. Ehuru han, uppvuxen som han var i något gammalmodiga och mycket mindre affärsförhållanden, i längden under affärens allt större utveckling icke förmådde följa med sin husbonde, är hans verksamhet i den Ahlströmska affären likväl värd stor uppmärksamhet. Han införde så att säga den inre ordningen i maskineriet — Ahlström drog nog själf försorg om ångan. Icke heller får den omständigheten underskattas att bröderne Bäckström såsom gamla Norrmarksboar — deras fader hade varit inspektor på Norrmark och dött i slag konkursauktionsdagen — kände till de forna förhållandena och arbetsmetoderna på bruket samt dess affärsvänner och därigenom för den nye husbonden underlättade rörelsens fortsättande.

Innan Norrmark öfvergick i Ahlströms ego hade i sågen drifvits någon träförädlingsrörelse, men egendomens stora och goda skogarna stodo likväl till största delen orörda och torde de hufvudsakligen hafva användts till kolning, hvartill äfven grofstock påstås hafva användts. Sedan Ahlström blifvit herre på täppan, erhöll sågrörelsen ny fart såväl å Norrmark som äfven i Lamppi, hvarest Ahlström hade sågen på arrende ända tills den efter utagerad process åter kom i Lönegrens ego. Dettill konkursboet erlagda arrendet utgjorde omkring 400 mark i månaden.

Då vi längre fram skola gifva en utförligare framställning af Ahlströms trävarurörelse under dessa år, må här endast såsom bevis på, hvilken fart denna rörelse erhöll genom köpet af Norrmark, anföras att på Norrmark och i Lamppi under åren 1871 —1876 försågades inemot en half miljon stock, eller i medel-ltal c. 70,000 stockar per år, hvaraf omkring hälften från egna skogar, och att värdet af den under året utstämplade varan enligt bok utgjorde närmare halfannan miljon mark. Då trävarupriserna i början af 1870-talet voro synnerligen goda, kan man väl förstå den högt upp stigande linje, som i den grafiska bilagan anger vinstbeloppen af rörelsen å Norrmark och som år 1873 når sin höjd.

Såsom vi redan tidigare anfört fanns å Norrmarks järnbruk, då det öfvergick i Ahlströms hand, en tackjärnsmedja med fyra härdar och en hammare, en manufaktursmedja med en hammare och två härdar äfvensom en finsmidesverkstad och tvänne spikhammare. Dessa föråldrade inrättningar tyckas emellertid icke i längden hafva

tillfredsställt Ahlström, eftersom han i maj 1873 besluter sig för att ställa smidet på annan fot, eller att förändra detsamma till s. k. Franche Comtésmide, och därför anhåller om tillstånd att inrätta två härdar, två räck-hamrar och en smälthammare samt att öka den årliga smides-kvantiteten till 1,000 skeppund, eller helst »å ett obegränsadt belopp». Samtidigt beställer han från Tykö järnverk i Bjernå de för omändringen erforderliga tillbehören. 1 oktober voro de nya smedjorna i gångbart skick och kunde prestera dubbelt så mycket smide som förut. Denna omändring var af behofvet påkallad, ty efterfrågan på järn var å orten större än tillverkningen. 1 början af 1870-talet stodo en mängd skepp under byggnad och det var företrädesvis för dem Norrmarks järn behöfdes till allehanda knän, spikar och bultar. Ofta stodovid bruket långa rader foror afvaktande sin tur och köparene brukade t. o. m. med brännvinssupar muta smederna att för deras räkning aflägga järn.

Af Norrmarks järnbruk ågångna öden må ännu anföras, att dess smedja tvänne gånger nedbrann under Ahlströms tid, första gången år 1883 och den andra år 1893. Förra gången nedbrunno förutom smedjan äfven järnmagasinet, kolhuset och badstugan. Senare gången nedbrann endast smedjan och återuppfördes den då af sten.

I)e goda trävaruprisen och den framgång han i allmänhet haft och antagligen äfven det utomordentliga resultatet af Norr-marks-köpet, lockade Ahlström att allt mera utvidga sin affär.

Den 24 mars 1873 underskrefs ett köpcbref, genom hvilket han blef egare af Kautua bruksegendom.KAUTUA FÖRE AHLSTRÖM *)•

Knutna järnbruk grundlägges af Lorente Creuts dr 16X9. — Bruket öfverlåtes dr /yoo som pant till handlanden Paul Timm. — Kautua under stora ofreden. — Paul Titnm arrenderar bruket dr ryy<) till sin son Pärmen Timm. - Lilla ofreden. — Kolstriderna d Kautua. — Johan Pärmen Timm ägare af Kautua 1766— 1801. — Anders Henrik Falck 1801—1851. — Oskar Falck 1851— 1866.

Kr autua utmärker sig genom ett synnerligen naturskönt ^ läge. Det är icke blott den vackraste af Ahlströms egendomar, utan ock en af de vackraste i Satakunta, ja måhända t. o. m. i hela Finland. Då man från Euraådal, där landsvägen går fram genom en skoglös nejd, bestående af åkrar och ängar,

*) Vid nedskrifvandet af detta kapitel har författaren haft förmånen använda en af forstmästaren Harald Borg med stor omsorg efter å Kautua förvarade gamla handlingar författad broschyr »Kautua bruks historia». På de allra flesta ställen har jag ordagrannt följt herr Borgs framställning. Jag begagnar mig af tillfället, att för herr Borg uttala min uppriktigaste tacksamhet för detta värdefulla bidrag vid arbetets utförande. Också dr. Tekla Hultins arbete Historiallisia tietoja Suomen vuoritoimesta» har af mig begagnats.anländer till den mellan branta åsar brusande forsen med dess klara och genomskinliga från Pyhäjärvi kommande vatten, som än stänker sin fradga öfver stenar och dammar än pressar sig fram under gamla gråa byggnader, så tycker man sig vara försatt till någon trång bärgsdal. Brukets byggnader äro delvis förfallna och leda tanken till förgångna tider, bort från nutidens

Sägen och stangjärnssmedjan i Kautua.

fina ångsågar och dess lifliga fabriksverksamhet. Å Kautua förflyttas vi minst hundra år tillbaka i tiden. Här slår emot oss en fläkt af det gamla Finland, ja, af det gamla Sverige, dit också egendomens historia leder oss. Kautua är nästan ett museum, en bild från de forna brukspatronernas tidehvarf med sina patriarkaliska seder. Detta intryck af någonting uråldrigt förstärkes ännu därigenom, att icke blott självfva bruket är ett af de äldsta i vårt land, utan äfven trakten däromkring en afde äldsta kulturorter i Finland. Kjulo socken med sina historiska traditioner, hvilka, huru otillförlitliga de än må vara, åtminstone vittna om att den andliga kulturen är gammal på orten, är ej långt aflägsen ifrån Kautua. I)e talrika i Kumo-och Eurafloddalar anträffade fynd, bestående af bronssaker och föremål från äldre järnåldern, hvilken anses hafva börjat omkring 800 e. Kr., häntyda på, att Eura socken jämte Kumo och Kjulo varit det centrala bosättningsområde, ifrån hvilket en del af det öfriga Satakunta småningom koloniserades.

Vid tiden för den svenska eröfringen anträffades den tätaste bosättningen för det mesta vid de stora sjöarna, Kjulo-träsk och Pyhäjärvi, samt vid floderna, Kumo älf, samt Eura-och Lappoåar. 1 Eura var den tätast befolkade

platsen vid Euraås utlopp ur Pyhäjärvi, uti Kautua by.

På 15- och 1600-talen innehades en icke ringa del af jorden i Eura socknen af adliga ätter, hvilket, såsom bekant, var fallet öfverallt i Finland. Här liksom å Fredriksfors kommu egendomarna senare eller på 1700-talet i händerna på svenska och finska affärsmän. Äfvenså var en icke mindre del gifven i förläning. Sålunda fick hertig Johan den 27 juni 1556 i för-läning Kumogårdslän, hvilket omfattade äfven Eura socken. Från år 1585 innehades denna förläning af Johan III:s andra gemål Gunilla Bjälke och från 1590 till 1600 af deras son Johan.

De första uppgifterna, som stått herr Borg till buds om lägenheterna i Kautua by, anträffas i »Jordebooch öfver Neder sattakunden pro Anno 1654». Kautua by bestod då af tio hemman, hvaraf två voro ryttarehemman, ett infanteriets frihemman samt de sju öfriga ärftliga frälsehemman, enligt • Norrköpings besluts» villkor förlänade den 20 mars 1651 åt deri berömde fältherren Arvid Wittenberg, som i det 30-åriga kriget var en af den svenska armens öfverbefälhafvare.

Då Arvid Wittenberg dog år 1657, öfvergick förläningen till hans arfvinge generallöjtnanten Leonhard Johan Wittenberg.Enligt »Nedre Sattagunda Härads Landsjordebohk pro anno 1681» hade de ofvannämda två ryttarehemmanen enligt »GeneralmUnster herrars» grefve Henrieh Horns och Lorentz Creutz’ href, dat. den 12 december 1663, från ryttare förbytts till frälsehemman emot Eurakoski och Kiukais, som äfven innehades af Wittenberg såsom frälse. Af de öfriga sju frälsehemmanen äro sex antecknade såsom för tiden öde, och det tionde betecknas som »Gemene Ruuthe hemman under Ofverst Steff-kins Regimente och Cap. Carl Bloms compaklhe».

År 1679 dog Leonhard Johan Wittenberg barnlös och för-läningen hade nu enligt »Norrköpings beslut» bort återgå till kronan, men enligt landshöfdingen Harald Oxe’s bref af den 28 juli 1681 innehade Wittenbergs änka förläningen såsom af-betalning å kronans skuld till sterbhuset.

1683 års jordebok upptager endast tre hemman såsom öde, och det tionde var enligt landshöfdingen Lorentz Creutz’s bref, dat. d. 22 mars 1683, underlagdt Eura moderkyrka till kapellans bol.

Ar 1685 blef den Wittenbergska förläningen reducerad, och de forna frälsehemmanen förvandlades till kronohemman och bebrukades af kronolandbönder. Af de reducerade lägenheterna utsågos de, som genom ägornas godhet och vidd stodo framom de öfriga, till ryttarehemman eller rustnings-stommar. De refvades och skattlades, hvarefter den till kronan utgående räntan anslogs till rustningens upprätthållande.

Af lägenheterna i Kautua by sammanslogos Myllylä och Tapola hemman till ett ryttarehemman af ryttmästar Lindelöfs kompani. Detta innehades enligt 1690 års jordebok af landshöfdingen Lorentz Creutz. Fem hemman underlades såsom augument särskilda rusthåll i Kyrkobyn, Sorkis och Vaanis och tre voro oindelta.

1 1696 års jordebok finna vi att Creutz’ska rusthållet består af tre hemman Myllylä, Mikkola och Tapola med Ollila och Aili såsom augument.I 1701 års jordebok framträda lägenheterna i Kautua by slutligen sådana de sedan dess förblifvit; Creutz’ska rusthället N:o 1)0 bestående af tre hemman Myllylä, Tapola och Aili, med Lamppu och Ääri såsom augument; rusthället N:o 91 bestående af hemmanen Ollila, Mikkola och Tasanen. Heikkilä är augument under rusthället N:o 89 och Luistari är oindelt och öde.

Kautuas historia är olik Norrmarks och Fredriksfors’ historia däruti, att den består endast af några längre tidsskiften af enahanda karaktär. Då egarene till sistnämnda egendomar och med dem själfva egendomarnas öde ofta skifta och bruken gå från den ena till den andra, kvarstår Kautua i fyra eller rättare tre slägters ego, däri inberäknad också den nuvarande inne-hafvaren, som egt det i närmare fyratio år. Ifrågavarande slägter äro, utom den Ahlströmska, den Creutzska, Timmska och Falckska, af hvilka de sistnämnda bilda så att säga en enda slägt, då geheimerådet Anders Henrik Falcks arfvingar på mödernet tillhörde Timmska slägten. Detta har gifvit Kautua och trakten däromkring dess säregna prägel och färg med trefna planteringar och trädgårdar. 1 synnerhet är den storartade furuparken en minnenas heliga fristad, som väl aldrig fått kvarstå osköflad, om icke slägttraditioner och familjeminnen hållit vakt vid hvarje stam. Dessa minnen ha naturligtvis med den största pietet respekterats också af den nuvarande egaren.

Kautua bruk grundlädes af friherre Lorentz Creutz. Han föddes år 1646 å Sarflaksgård i Nyland och egnade sig företrädesvis åt bergshandtering. Sedan han genom resor i de flesta länder i Europa utvidgat sina kunskaper i facket, utnämndes han först till assessor och sedan till vicepresident i bergskollegium. Ar 1683 blef han landshöfding öfver Åbo län och direktör för Finlands berggrufvor. Såsom sådan verkade han mycket till höjande af landets järnindustri. Också som enskild person arbetade Creutz ined den största energi för samma sak. Förutom Kautua grundade han Forsby, Tykö, Pojo och Kirjak-Parti af parken i Kau tua.kala järnbruk. Han var en outtröttligt verksam man, som icke alltid gaf sig tid att beräkna, om de företag han startade kunde bära sig. För att få sina planer så snart som möjligt realiserade, handlade han ibland ganska egenmäktigt med åsidosättande af hvad lag och författningar föreskrefvo. Så började han, antagligen något år efter det han flyttat till Finland, utan föregående undersökning och tillstånd, bygga en masugn å Gärdsböle hemman i Ulfsby socken och kort därpå skulle han anlägga tvänne stångjärnshamrar i Hvittisbofjärd och Staffmåla i samma socken, men var tvungen att af en eller annan orsak afbryta arbetet härå. Gärdsböle var måhända samma plats, där Fredriksfors bruk nu står och de två sistnämnda torde ha funnits någonstädes vid den å som flyter förbi Norrmarks bruk.

Under sina färder på spaning efter lämpliga bruksplatser hade Creutz naturligtvis fäst sig vid forsarnas kraft i Kautua by och insett deras lämplighet för anläggande af en större indu-• striel inrättning. Det större fallet i Kautuaström hörde sedan urminnes tider till den i södra ändan af Pyhäjärvisjö belägna Yläne gård, som då egdes af Creutz.

År 1687 anhöll Creutz 0111 tillstånd att få uppföra ett hammarverk i Kautua fors. Bergskollegium förordnade den 29 april 1687 inspektören David Starman att förrätta syn å stället angående lämpligheten af en sådan anläggning. Utom Starman voro vid syneförrättningen närvarande Creutz' ombud Johan Kämpe, kyrkoherden i socknen Mathias Langius, fogdeskrifvaren Johan Löfblad samt några bönder. Då i syneprotokollet ingår beskrifning öfver vattenförhållanden i Kautua jämte där befintliga inrättningar m. m., så må här meddelas några utdrag ur detsamma.

Kautua ström, heter det i protokollet, kommer ifrån en stor insjö, Pyhäjärvi träsk kallad, som säges vara fyra mil långt och en god mil bredt. Strömmen är temmeligen stor och strid och har vid första utloppet strax vid träsket ofvanför stora ström-fallet af gamla tider en mjölkvarn varit byggd och tillåten under Yläne gård. För dess obekvämlighet och ringa fall hade kvarnen redan länge stått öde och obrukbar, så att intet kvarnhus mera var tillseendes. På detta ställe hade Creutz år 1682 begynnt uppföra en sågdam, men då fallet var lågt och det var att frukta att dammen skulle göra de kring träsket boende åboerna skada, hade Creutz med böndernas tillåtelse låtit gräfva ett nytt utfallsdike ifrån Pyhäjärvi, ungefär ett halft stenkast från stora strömsutloppet, därifrån vattnet leddes till ett särskildt utlopp och förenade sig med strömmen först nedanför stora fallet. I denna ränna hade Creutz låtit inrätta en sågkvarn med ett blad, som vid tiden för syneförrättningen var i full gång och till hvilken sågstocken hemtades både från Yläne gård och kringliggande trakter.

Utom genom kungsådran ledde sig vattnet genom fyra grenar och vattenfall. Tre vattenådror gingo till lika många fotkvarnar, som tillhörde Kautua by och den fjerde ådran gick till en välterkvarn, som tillhörde Vahe kronogård. Ett halft stenkast nedanför det förra kom ännu ett vattenfall med en fotkvarn och en gammal sågkvarn. Fotkvarnen var uppbyggd år 1666 af grefve VVittenberg, men stod för tiden öde. Efter detta kom det tredje strömfallet ungefär tre stenkast lägre ner och uti det tvenne fotkvarnar en på hvardera sidan om strömmen, tillhörande den ena bönder i Sorkkis och Kyrkobyn, den andra Lähteenoja säterigård.

Således kvarn vid kvarn. Men det fanns dock plats .och vattenkraft mer än nog också för ett järnbruk där den gamla mjöl- och sågkvarnen stodo. Grundläggandet af ett sådant mötte inga svårigheter och städernas affärsmän hade här inga intressen att bevaka såsom senare i Fredriksfors. Tvärtom tycktes Kauttua bönderna, hvilka voro fattiga och bebodde frostömma hemman, ha varit nöjda att erhålla arbete och förtjenst åbruket. Sedermera kommo bönderna nog på andra tankar, då kolningsskyldigheten började bli alltför betungande.

Det var förresten i början icke alls fråga om böndernas kolningsskyldighet, utan påstod sig Creutz kunna skaffa kol till brukets behof från Yläne gårds skogar, därifrån de skulle fram-befordras om sommaren med pråmar och

vintertiden öfver isen. Stångjärnet skulle tagas från Tykö masugn i Bjerno, därifrån det sjövägen hemtades till brukets lastageplats vid Fura ås mynning och sedan landvägen till Kautua.

I sitt utlåtande till bergskollegium tillstyrkte Starman hammarverkets byggande på det ställe där detsamma ännu i dag står.

På grund af detta utlåtande och emedan »mån altijdh för Landetz kultur nyttigt ansedt, att på dhe Finske orterne å be-

qvemlige ställen brukzbyggnader inrättas------warder härmedh

Landzhöfdingen Högvälborne Hr Lorentz Creutz effterlåtit på förberörda orth och ställe en Fullkomlig Hammarbyggnad att inrätta och förfärdiga låta, skolandes han till ehrsättning af den omkostnad der på anwändas lärer, ifrån dato uthi hammarskattens ehrläggande niuta Sex åhrs Frijheet. —--------»

Privilegiibrefvet är dateradt Stockholm den 21 juni 1689 och undertecknadt af Fabian Wrede, Jacob Bure och Robert Kinninmundt.

Hammarverket blef samma år uppfördt och omfattade en hammare och en härd. I hammarskatt erlades efter frihetsårens utgång 3 */a Sk®" i enlighet med förordningen af den 2 jan. 1693, hvari föreskrifves ett skeppund för hvarje hundrade.

Den 30 december 1697 erhöll Creutz tillstånd att från sitt egande Kirjakkala bruk flytta en härd till Kautua och samtidigt ökades hammarskatten med ytterligare 3 Sk®'. Den årliga tillverkningen utgjorde 650 Sk®. Tackjärnet hämtades från Sverige.Kautuas grundläggare grefve Creutz dog 1698 och bruket öfvertogs af hans son, sedermera öfverstelöjtnanten vid lifdra-gonerna Claes Creutz, men upptagen som denne var af krigiska värf, kunde han icke egna mycken tid åt brukets skötsel. Då han år 1700 drog ut i fält, pantsatte och förskref han den 23 juni nämnda år bruket med rusthåll och kvarnar till handlanden Paul Timm i Stockholm mot af denne försträckta 4,000 daler kopparmynt. Till säkerhet för detta lån fick Timm inteckning i Kautua bruk den 20 juni 1701 samt sedermera trenne uppbud 1703.

Det var oroliga tider med krig och örlig, alla arbetsföra män fördes till Karl den tolftes krig och stora ofreden stod för dörren. Den försigtiga svenska handelsmannen ville icke riskera sina kapitaler i ett finskt, för honom främmande företag. Hammaren stod och något tackjärn hade på tvenne års tid ej anskaffats till bruket. Mest ledo brukets arbetare, hvilka då hade hvarken arbete eller någon inkomst.

En litet bättre tid randades för bruket, sedan Claes Creutz 1706 stupat vid Fraustadt och bruket öfvergått till Timm, som emottog detsamma af sterbhuset som betalning för sin fordran. Samma år meddelades honom däruti immission af landshöfding Jacob Bure.

Följande år kom hammaren och ena härden åter i gång. Smidesdriften var dock äfven därefter obetydlig. Strax då Timm tillträdde bruket, inföll ett dåligt år, och spannmål måste för dyrt pris anskaffas för brukets behof. Under den påstående krigstiden var där brist på arbetsfolk, de närmare belägna skogarna voro genom kolande utödda och den fjärmare boende allmogen var både ovan och ovillig att kola, en olägenhet, som icke ens i senare tider kunnat helt och hållet afhjälpas. Slutligen led bruket af den olägenheten att det icke fanns någon sommarväg till dess lastageplats Raumo, så att allt tackjärn som »med mycken hazard och kostnad» för brukets räkninghämtades från Sverige till Raumo, först följande vinter kunde transporteras till bruket och först därpå följande vinter såsom stångjärn återtransporteras till Raumo, för att vidare utskeppas till andra sjöstäder. 1 följd af alla dessa svårigheter befann sig Kautua alt ännu år 1713 »i ett mycket slätt tillstånd», hvarför bruksägaren hos bergskollegium anhöll om 8 à 10 frihetsår från hammarskatt och kontribution. Hans anhållan förordades af bergmästaren, som förmodade »att handelsmannen Timm lärer uti detta brukets drifvande upptröttna och nödgas lemna det öde igen, så framt det icke med någon förmohn understödt warder». Den 9 april 1713 beviljade bergskollegium bruket 8 års frihet från hammarskatt från och med 1707 till 1714, samt från kontributionerna från 1707 till 1712 men därefter skulle kontributionema enligt nya kontributionsplakatet erläggas.

De beviljade förmånerna kunde dock icke befordra brukets uppkomst, emedan stora ofreden med alla dess fasor strax därpå inföll. Allt som fanns borttogs eller förstördes. Lika stora förluster förorsakades därigenom, att all drift afstannade och alla inrättningar förföllo under egarens bortavaro.

Den bild som Kautua efter krigets slut erbjöd var en bild af landets tillstånd öfverhufvud. Af bergmästar Johan Festings relation om järnbrukens i Finland »rätta tillstånd» efter stora ofreden, daterad den 22 nov. 1722, framgår att bruksbyggnaden så till tak som väggar var så förfallen att intet smide kunde förrättas, förrän den blefve alldeles ånyo uppbyggd. Nästan alla järnredskap funnos dock kvar. Bälgarna voro förstörda af väta, emedan taket var söndrigt, rännan, 50 alnar lång, förfallen. Kolhuset var till väggar och tak mycket förfallet, något kol, ungefär 200 läster, fanns dock kvar. Af bruksfolket funnos endast byggmästaren och tre hammarsmeder, hvilka beklagade sig dageligen se döden för dörren af hunger och svält, af orsak att Timm icke lät sig vårda om bruket, mycket mindre om det arma folket. »Om detta ynkeliga hushållet» hade Festing till-skrifvit Timm, »som intet velat sig att svara hvarken honom eller bokhållaren på dess många skrifvelser». — »Men är handlanden Timm så nachlässig och okristlig att han för sin egen och publici nytta frågar hvarken efter bruket eller folket, som likväl på dess inrådande för hans skull till att konservera egendomen vågat både lif och blod i det de kvarblifvit, der likväl andra, som sjelfva suttit vid sina värk, lemnat allt i sticket, hvarför är min underdåniga, ödmjuka bön på det arma folkets vägnar — — det kollegium behagade föreställa handelsman Timm detta omilda och otacksamma handlandet mot det fattiga folket.» Denna föreställning uteblef ej heller, hvilket framgår af bergskollegii protokoll d. 30 april 1725.

Sedan bergmästaren insändt de äskade underrättelserna om de finska brukens tillstånd samt bruksägarena förklarat sig sinnade att åter uppbygga sina ödelagda verk, vidtog bergskollegium slutligen några åtgärder för den ruinerade näringens återupplifvande. Genom bergskollegii öppna resolution af den 1 juni 1725 beviljades Kautua, likasom öfriga bruk i landet, åtta frihetsår ifrån 1724 års början för tionde och hammarskatt, samt andra ordinarie och extraordinarie kronoutskylder. Likaså befriades bruksfolket och arbetarena från kontribution och andra kronoutgifter, utom mantalspenningarna, tills verken så kommo i gång, att de där kunde hafva sin näring och förtjenst.

På Kautua återuppbyggdes stångjärnshammaren år 1724 och den ena hammarhärden år 1725. Följande år uppfördes äfven kolhusen och sågen- (med en ram och ett blad, försågande 20 å 30 tolfter bräder om året). Den andra härden uppfördes icke förrän 1730 och ännu år 1732 erfordrades åtskilliga byggnader, förrän bruket kunde anses komplett. Allmogens okunnighet i kolning samt motvilja mot denna näringsgren, hvilken den ej ansåg lönande, utgjorde äfven en hufvudsaklig orsak till att bruket efter fredsslutet icke ville repa sig. Sålunda tillverkades år 1725 allenast 27 SkS, 1726 60 SkS", 1727 118Sk0", 1731 165 SkS" och 1732 intill maj månad 72 SkS" stångjärn, hvilket smide på långt när ej motsvarade den efter frihetsårens slut ålagda hammarskatten, 6 SkS" årligen.

På grund af de stora omkostnader Timm hade af brukets iståndsättande och emedan han vid ryssens infall förlorat all den egendom han vid bruket ägde, anhöll han om ytterligare 6 frihetsår från hammarskatten och andra ordinarie och extra-ordinarie kronoutskylder, hvilket af Kongl. Majest, bifölls den 26 okt. 1732. För afhjälpande af brukets kolbrist vidtogos mångahanda åtgärder, hvarom redogöres i ett sammanhang längre fram.

Såsom nämnts hade Timm redan år 1706 efter föregången värdering blifvit uti Kautua lagligen immitterad och allt sedan dess suttit uti ostörd besittning däraf. Men i början af 1730 talet hade öfverstelöjtnanten Lorentz Creutz's arfvingar börjat göra sina arfsanspråk till Kautua gällande. Af å Kautua förvarade handlingar framgår, att friherrinnan Augusta C. Wachtmeister, gift med en bror till bemälte Creutz, medelst fullmakt, dat. Åkerholm d. 13 augusti 1731, berättigat auditören

J. Östman att »föryttra Sterbhusets rätt till hvem helst det vara må, emot en så stor köpeskilling, som åsämjas kan». Genom en den I sept. 1731 upprättad förening förklaras och erkännes Paul Timm för ägare af Kautua, sedan han betalat till rytt-mästaren baron Georg Hindrich Lybeckers arfvingar femtusen daler kopparmynt. Baron Georg Hindrich Lybecker var måg till ofvannämnda friherrinna Wachtmeister, och hade dels genom arf, dels

genom byte och köp blifvit ägare till arfvet efter Creutz. Han befullmäktigade äfven Östman den 4 sept. 1729 att »vigilera och drifva» saken mot Timm angående Kautua. Enär bruket år 1706 blifvit värderadt till 10,760 daler kopparmynt, ansåg en senare förmyndare för Lybeckers arfvingar, assessoren Carl Lillienstjerna, den erlagda summan för liten och ingick med Timm, för undvikande af vidlyftiga processer, en förening dat.Stockholm d. 27 juli 1734, enligt hvilken Timm skulle betala en summa af 7,400 daler i »plåtar och banco». För bruket hade Timm således erlagt in summa 11,400 daler, då den Creutz år 1700 gifna försträckningen inberäknades. Men ännu så sent som år 1760 fingo de Timmska arfvingarna utbetala 1,500 daler för en Barbara Christina Creutz tillhörig arfsdel i Kautua.

Emellertid hade Timm, för att yttermera betrygga sin äganderätt till bruket, ansökt om skatterätt till de rusthåll, på hvilkas mark detta var anlagdt. Enligt Kgl. Maj:ts resolution på allmogens besvär vid 1731 års riksdag skulle de rusthåll i Finland, som under sista kriget lidit svår tunga af rustningens vidmakthållande och under ryska invasionen blifvit ruinerade, till ersättning för deras ånyo upprättande erhålla skattemanna-rättighet. Sedan Timm med häradsrättens »attestatum» bestyrkt, att rusthållen haft en »betydlig känning» af ryska invasionen, erhöll han ansökt skatterätt till rusthållen N:o 90 & 91 förmedelst kammarkollegii skattebref af den 16 okt. 1733. Efter att hafva låtit trenne gånger uppbjuda bruket och rusthållen, erhöll han häradsrättens fastebref af den 10 maj 1737. Häri uppgifves köpeskillingen till 11,400 daler.

På grund af hög ålder och måhända äfven tilltagande sjuklighet bortarrenderade Paul Timm år 1739 efter föregången inventering bruket till sin son Parmen Timm på 6 års tid emot ett årligt arrende af 1,500 daler kopparmynt. Det kan vara af intresse att med ledning af inventariet från nämnda år bilda sig en föreställning om, huru bruket på den tid var bebyggdt.

Själfva hammarbyggnaden var gammal med buktiga väggar och ruttna syllar, men förmodades dock ännu en tid vara duglig, rännor och dammar voro i godt stånd, men härdarna för det mesta utbrända. Mangården var belägen på samma plats som den nuvarande. Denna bestod af följande byggnader: norr på gården stod en gammal år 1698 af landshöfdingenCreutz uppförd byggnad bestående af förstuga, sal, tvänne kamrar bakom salen, kök i förstugan med kammare på sidan och en liten kammare i förstugan. Till förstugan ledde en trappa med tvänne uppgångar. Fönstren voro små och försedda med luckor. Denna byggnad var ganska förfallen, isynnerhet till golf, fönster och lås, Söder om mangården var en år 1738 uppförd byggnad under brädtak, indelt i tvänne kamrar, förstugor, en afplankning till järnkontor samt bagarstuga med vind öfver och afdelningar. Den större kammaren på norra sidan hade spåntadt och paneladt mellantak, dörrbeslagen voro förtenta, fyra fönster med förtenta beslag och röda vindjärn. En del fönster voro försedda med luckor, en annan del med järngaller. På östra sidan var en liten byggnad belägen, indelt i två kamrar, förstuga, kvist och trappa samt vindsrum med förstuga. På norra sidan fanns ännu ett öppet lider för körredskap. Midi på gården stod en ny brunn, samt ett städ för att hugga sönder järn uppå. Omkring det hela ett förfallet plank med en stor mangårdsport i tvänne delar. Ladugården var inrättad för 6 kor och med fårkätta, stallet förfallet. Utom de nu uppräknade fanns en mängd mer eller mindre förfallna uthus.

Förteckningen öfver lösegendomen upptager bland annat silfver till ett värde af 414 daler och tenn till 134 daler. Bland silfverpjeserna observeras en förgylld silfverpokal med initialerna P. M. T. och C. B. 17)$, vägande 38 lod, ett dussin silfverskedar vägande 56 lod samt en förgylld silfvertumlare. Mland koppar anträffas naturligtvis den oundvikliga brännvinspannan med hatt och pipor, vägande 1 lispund och 6 skålpund.

Med brukspatronernas bibliotek synes det hafva varit mycket klent beståldt. Förteckningen upptager endast »Nya Lagboken» och Schrivers och Molleri postilla.Trenne hästar, »klippare», stodo till patronernas disposition och fyra kor försedde hushållet med mjölk.

Smedernas skuld till bruket var 3,621 daler, hvaraf synes framgå att arbetarenas ställning ej var den bästa.

Paul Timm dog den 17 juni 1741 efterlämnande enka, född Maria Magdalena Hilcke samt fem söner och en dotter. En ny inventering och värdering förrättades därefter af berg-

Parti af Kautua å.

mästaren Magnus Linder. I värderingsinstrumentet upptogs Kautua bruk och fastighet till 20,000 daler kopparmynt. Lösörena och inventarierna stego till 41,659 daler.

Enligt arfskiftet tillföll en femtedel af bruket med fastigheterna sonen Parmen, som af sina samarfva bröderna Petter, Abraham, Samuel och sin aflidna bror Johan Pauls barn tillhandlade sig år 1743 de öfriga fyra femtedelarna för en summa af 24,000 daler kopparmynt. Parmen Timm hade också en systerMargaretha Kristina, gift med landssekreteraren i Umeå, Qvist, men hon var af föräldrarna förklarad arflös.

Knappt hade Parmen Timm hunnit litet upparbeta bruket från dess förfall, då åter krig utbröt, den s. k. lilla ofreden, förlamande all verksamhet, hämmande all utveckling. Ehuru Kautua icke direkte berördes af kriget, led det dock af dess följder bl. a. därigenom, att intet tackjärn kunde erhållas från Sverige. Efter krigets slut beviljades bruket tre års frihet från kronoutskylder.

Brukets ägor utvidgades under Parmen Timms tid genom köp af Vaanis skatterusthåll i Eura för i fastebrefvet af den 4 oktober 1748 nämnda 4,600 daler. Han ansökte äfven att få lösa till skatte ett antal kronohemman, nämligen Lamppu och Ääri augmentshemman i Kautua by, samt Kerolä och Härkälä i Mestilä by. Skattebref å dessa erhölls den 16 december 1745. Bruksrörelsen utvidgades likaså genom anläggande af en knipp-hammare, hvilken priviligierades den 30 april 1745.

Länge fick dock ej Parmen Timm arbeta på utvidgandet och förkofrandet af bruket, ty han afled redan den 4 maj 1750, efterlämnande enka, född Maria Haartmann, med hvilken han ingått äktenskap den 10 mars 1741, samt tvänne söner och tvänne döttrar. Den unga enkan, som vid mannens död var trettio år gammal, ingick år 1753 nytt äktenskap med auditören sedermera hofrättsrådet Lars Magnus Nordstedt.

Enligt bouppteckningsinstrumentet efterlämnade Timm i Finland en förmögenhet af 123,595 daler kopparmynt, hvaribland Kautua bruk med fastigheter uppskattades till 60,000 daler.

Af det utförliga bouppteckningsinstrumentet kunna vi sluta till att välstånd och komfort rådde i det Timmska hemmet. I sin pudrade peruk och i de långa, till halsen hopknäppta, kulörta (»sjögröna, violetta och grå») rockarna samt i skor och silkesstrumpor, tog sig brukspatronen helt säkert ståtlig ut. Patronessans garderob var ej mindre väl försedd, ty vi finna en svart, en brun och en ljusblå »moire rob», en »triumphantspäls», en »triumphants rob», en grön »rob de rong», af lystring, en violett taftrob samt en massa sidensalopper och hermelinskinn.

Bland juvelerna, hvilkas värde steg till 786 daler, fästa vi oss vid ett pärlband bestående af 37 äkta pärlor. Guld och silfver fanns för 2,280 daler, och bland dem många präktiga

Parti af Kautua fors och knippsmedja.

pjäser. Ostindiskt porslin saknades ej heller och ett otal järnbeslagna koffertar innehöllo det rika linneförrådet, upptaget till 1,736 dalers värde. I biblioteket anträffas 23 st. böcker, mest religiösa, historiska och juridiska.

Bland åkdon upptages en täckvagn och en kursläde med björnskinnsfäll. I bränneriet återfinnes brännvinspannan från 1739, men utsliten och söndrig, samt 2 destilleringspannor.Enligt Timms testamente af den 14 februari 1747 skulle hans enka sitta i orubbadt bo så länge hon ej trädde i annat gifte.

Bruksrörelsen sköttes efter Timms död af en förvaltare Carl Linderberg ända till juni 1753, då enkepatronessan Timm ingick nytt äktenskap med auditören Lars Magnus Nordstedt. Enligt kontrakt af samma år arrenderade Nordstedt bruket på 6 års tid emot 4,000 dalers årligt arrende samt särskilda andra villkor. Då arrendetiden utgick år 1759, utarrenderades bruket och fastigheterna, förutom Vaanis, åt bruksförvaltaren Matias Hageman emot 10,500 dalers årligt arrende. Arrendekontraktet förlängdes sedan emot 15,000 dalers arrende yttermera till juni 1766, då Kautua bruk öfvertogs af sonen Johan Parmen Timm, för att antingen drifvas för arfvingarnas gemensamma räkning eller måhända emot arrende af honom själf, hvilket nu ej kan afgöras, då inga handlingar angående saken stått att finna. Han bodde själf i Kautua och innehade egendomen intill sin död år 1801.

Åtminstone hälften af denna tid var bruksägaren dock genom sjukdom hindrad att mera verksamt öfvervaka brukets skötsel. Han var gift med Christina Charlotta de la Myle, dotter till kaptenen Karl Johan de la Myle. Af hans systrar var en Maria Helena gift med professorn i matematik Martin Johan Wallenius och en annan Agatha Christina med kyrkoherden i Eurajoki doktor Johan Pihlman.

Vi hafva tidigare nämnt, att en stor svårighet för Kautua utgjordes af kolfurneringen, då smidet var grundadt på köpta kol, men allmogen visade sig högst motvillig att härutinnan tillmötesgå bruksägarens önskningar. Däraf uppstod svårigheter redan i början af brukets tillvaro och striderna och processerna räckte i öfver hundra år ända till år 1862. Då dessa strider höra till Kautuas historia och isynnerhet till därtill hörande skogars historia, må de här skildras i sina hufvuddrag.1 anledning af Paul Timms klagomål öfver att bönderna, som under stora ofreden bl. a. åter vant sig vid svedjande, ehuru sådant på dessa orter redan synes kommit ur bruk, dessutom brände tjära, tillverkade plankor och bräder och på detta sätt sköflande skogen, påbjöd både bergskollegium och kongl. kommissionen af år 1726, att bönderna skulle åläggas att emot skälig ersättning förse bruket med kol. Vederbörande kronobetjening skulle vaka öfver att detta påbud åtlyddes. Enahanda påbud hade utfärdats redan tidigare. Genom resolution af den 5 juni 1727 förbjöds vid vite af 10 daler silfver allmogen i Eura, Kjulo och Säkylä socknar inom två mils omkrets kring bruket att utöfver eget husbehof tillverka tjära, bräder, träkärl m. m. Bönderna tredskade och fingo plikta, då höga vederbörande alltid vakade öfver brukets intressen. Saken drogs inför rikets ständer genom allmogens representanter. Under denna privilegiernas gyllene tid vågade bönderna icke ens anhålla om kolningsskyldighetens afskaffande, utan inskränkte sina fordringar endast därtill, att denna skyldighet måtte fördelas efter hemmanens mantal samt kolpriset höjas. Klagandena fingo nöja sig därmed att priset, 2 daler för lästen, skulle kvarstå, men samtidigt förbjödo dock bruksegarena att höja järnpriset.

Genom länestyrelsens resolution af den 22 juli 1740 stadgades, att bruket skulle årligen erhålla 1,4c» läster kol, hvilka lägenheterna emellan fördelades sålunda, att på hvart och ett hemman kom 7—15 läster kol efter ett pris af 2 daler 8 öre å 3 daler lästen. Då likväl endast ungefär hälften af den fastställda kvantiteten i själfva verket levererades till bruket, instämde Timm 1745 de tredskande till tinget. I anseende till de föregående årens krigsoroligheter och svårigheten att erhålla arbetsfolk, ansåg rätten likväl att bönderna icke med afsigt försummat sin skyldighet, hvarföre de sluppo med varning.

Vid 1746—47 års landtdag klagade Eurabönderna åter öfver kolningsskyldigheten, men befanns det efter inhemtadel’tsifít ttfver Kautua.samma genom Åbo Hofrätts dom af 1781 till K au tu a bruks fördel och baron Lybeckers anspråk förkastades.

Dessa tider fördes äfven viktiga rättegångar om råer och äganderättsförhållanden. Redan år 1761 förordade landshöfdingen på anhållan af brukets ägare landtmätare att påbörja storskiftet i Kautua och Mestilä byar, men enär omkretsråena voro stridiga och en tvist uppstått emellan Kautua å ena samt Nuorante rusthåll och Eura Kyrkoby å andra sidan angående samfäld äganderätt till en skogsmark öster om Eura å, hvilken tvist år 1778 afgjordes till brukets fördel, kunde storskiftet i Kautua by påbörjas först år 1782. Storskiftet af åker och äng slutfördes år 1783 och fastställdes af ägodelningsrätten år 1784, men med skiftet i skog drog det ut ända till år 1788, emedan fråga uppstått om öfverloppsjordens frånskiljande till kronan. Kammarkollegium, under hvars pröfvning saken dragits, resolverade dock den 7 mars 1787, att Kautua by skulle få bibehålla all dess innehafda skog och mark, utan att därifrån någon ny skatt skulle erläggas. Storskiftet fastställdes sedermera af häradsrätten den 20 mars 171)0. Brukets lägenheter i Kautua by erhöllo sålunda, sedan äfven Eura Storäng blifvit skiftad år 1777, sammanlagdt 1,763 hektarer jord.

1 Mestilä by, hvarest bruket ägde tvänne skatteköpta kronohemman, Härkälä och Kerola, var samma förhållande med afseende å storskiftes-förrättningen som i Kautua by. Skiftet kunde nämligen icke påbörjas förrän stridigheter angående råer och byn tillhöriga urfjällsängar inom Hinnerjoki bys gränser blifvit afgjorda och fastställda. Först den 8 maj 1793 stadfästes storskiftet af egodelningsrätten. Härvid erhöll Härkälä och Kerola, sedan äfven delningen af urfjällsängarna inom Hinnerjoki by blifvit den 16 sept. 1801 fastställd, tillsammans 1,020 hektarer skattskyldig jord.

Efter långvarig sjukdom dog Johan Parmen Timm den 3 december 1801 efterlämnande enka, fyra döttrar och tvännesöner. Brukets ekonomi var ej den bästa, skött soni den var i många år af endast betjäningen. Därför öfverlämnade sterb-huset skötseln af bruket och dess ekonomi åt häradshöfdingen Anders Henrik Falck, som den 26 mars 1802 ingick äktenskap med Agatha Eleonora Timm. De oerhörda besvär och bekymmer Falck härvid påtog sig finnas lifligt skildrade i hans hustrus efterlämnade »Lefnadsminnen», hvilka vi delvis komma att följa vid beskrifningen af den närmast härpå följande tiden. Egendomen beskrifves såsom i grund förfallen. Johan Parmen Timms svåger, ¡irosten Pihlman lefde ännu och ville hafva ut sin arfve-del. En svår missväxt drabbade år 1801 större delen af landet medförande stora förluster åt bruken därigenom att bruks-ägarene enligt tidigare kontrakter voro förbundna att förse sina arbetare med råg till lägre ¡iris, medan de själfva nödgades uppköpa rågen för högre pris.

Falck själf insjuknade våren 1803 i häftig feber och blod-störtning. O himmel!» utropar i anledning häraf Jians hustru i sina anteckningar. »Styrk nu ditt svaga sviktande verk att beskrifva min namnlösa sorg och olycka. Solen tycktes för mig ha mist sitt naturliga sken, jag såg idel natt och mörker för mig; måtte försynen aldrig, aldrig här i lifvet på någon människa utom mig lägga en sådan börda. Ja, himmelen bevare till och med mina fiender, om jag egde sådana, därför. Aldrig trodde jag att jag skulle genomgå en sådan händelse. I.ikvisst skedde det; man skickade till Åbo efter en ung läkare, som näst Allmaktens godhet, som ändå aldrig öfvergifver människosläktet, ehuru han agar, hittade på tjänliga medikamenter, som för det första ej allenast döfvade smärtan, utan ock lindrade den. Hade han nu fått vara i fred, tror jag visst att han ändå snart nog hade öfverstått sin sjukdom. Men oerhörda bekymmer, ledsamheter och tusen förolämpningar under denna tid gjorde otroliga recidiver; och hvart och ett af dessa voro alltid svårare att häfva än själfva sjukdomen. Ifrån kvndelsmässodagen till påskC -

Den ¡;amía karaktilrsbyggnaden i Kautua.var jag ej en enda natt afklädd. Då begynte den sjuke blifva något bättre, men jag var så frånvänd att sofva, att flera veckor gingo till denna öfning.»

• Under denna förskräckliga tid», d. v. s. samma år, nedbrann äfven stångjärnssmedjan, som bland de förfallna byggnaderna var den bästa. Smedjan uppfördes åter och år 1802 påbörjades uppbyggandet af ett tvåvånings corps de logis, hvilket enligt bruksböckerna kostade omkring 2,000 riksdaler. Detta karak-tärshus kvarstår än i dag. Likaså uppfördes en ny såg åren 1804—05.

På grund af en förordning af den 15 juni 1803, som tillät utvidgning af stångjärnstillvärkningen, ökades smidet äfven å K au tua. Kongl. Maj. tillät nämligen den 29 november 1805 att brukets vid tvänne härdar innehafvande 700 Sk/7 smide skulle få ökas med 200 Sk/? å köpt tackjärn grundadt nytt smide vid de gamla verkstäderna mot rekognitionsafgift, samt att bruksägarena dessutom skulle tillåtas mot dubbel hammarskatts erläggande anlägga en ny stångjärnshammare med en härd och 450 Sk/7 årlig tillverkning, hvarigenom hela tillökningen utgjorde 650 Sk/7. Privilegiet utfärdades den 3 februari 180b. För de vid den nya härden beviljade 450 Sk/7 smide skulle dubbel hammarskatt jämte bevillning erläggas ifrån 1808 års början, då den nya hammaren och härden vid privilegieförlust skulle vara inrättade, men för den därjämte beviljade tillökningen af 200 Sk/7 vid gamla härdarna skulle rekognitionsafgiften betalas med 40 skillingar banko för skeppundet. Ifrån denna tid bestod alltså Kautua bruk af två stångjärnshamrar med trenne härdar och stångjärnssmidet utgjorde 1,350 Sk/7. Den nya stångjärnshammaren uppfördes vid öfre forsen 200 alnar ofvanom den gamla och midtemot den tidigare uppbyggda knipphammaren. Utom denna fanns ännu i samma fors tre kvarnar, af hvilka Heikkilä hemman hade del i en. För att blifva ensam ägare till hela forsen ingick Falck år 1804 bytemed innehafvaren af nämnda hemman som 'skulle erhalla Kautuas hälft i en skattekvarn, belägen i nedre forsen. Andra hälften ägdes af Luistari boställe. Å detta byte erhölls häradsrättens fastebref den 22 april 1806.

Det nya hammarverket hade knappast hunnit börja sin verksamhet, då 1808—09 års krig inbröt, afskärande all sjöfart på Sverige, därifrån tackjärnet skulle hämtas. Smederna måste, oaktadt de ej hade arbete, underhållas i väntan på bättre tider. I sina »Lefnadsminnen» fortsätter Agatha Eleonora Falck: »Nu hånglade åter några tunga år fram. Likväl afled salig pappas svåger (prosten Pihlman), en af våra blodiglar, och vi sluppo ändteligen honom; men i stället ville min äldste bror (Johan Parmen) anlägga egen hushållning vid Kautua. 1 det stället

skulle han gifva oss lösen. Han hade redan fått egendomen omhanden och skött den i sex veckors tid, då han ledsnade därvid för de stora utgifterna, bad sin svåger med gråtande tårar taga Kautua åter och gifva honom Vanis, det vi hade fått, om köpet hade stått.» — Efter kriget var Falck sysselsatt med att på allt möjligt sätt iståndsätta bruket och öka dess inkomster. Knipphammaren, som reparerats, nedbrann om våren 1811 och några år senare stångjämshammaren, hvilka båda genast byggdes ånyo.

År 1811 dogo Falcks svägerskor Katarina Lovisa och Maria Charlotta Timm. Den sistnämnda testamenterade sin lösegendom jemte den henne tillhöriga andelen i fastigheten af sin fasta egendom till sin syster och svåger, såsom »ett veder-mäle af den erkänsla, hvaraf detta tacksamma hjerta är intaget för den ömma omvårdnad jag städse åtnjutit, för de tjenster mig blifvit beviste, och den nit hvarmed mitt väl alltid blifvit befodradt af min kära Svåger Häradshöfdingen Anders Henrik Falck, och hans kära hustru min älskade Syster Agatha Eleonora Timm».Dels genom arf, dels på grund af särskilda afhandlingar och köpebref, träffade den 12 november 1810 och 8 januari 1812 med Johan Parmen Timm, den 8 januari 1812 med C arl Fredrik Timm och enkefru Christina Elisabeth C harlotta 1 imm samt den 25 april samma år med framlidne hofrättsrådet Lars Magnus Nordstedts dotter Catharina Nordstedt, blefvo hofrättsrådet Falck och hans hustru emot erlagda 73,466 riksdaler 32 skillingar svenska riksgälds sedlar ägare af fem sjette delar af Kautua bruk och fastigheter.

Falck hade således kommit i besittning af största delen af Kautua bruk med därtill hörande lägenheter. Den återstående delen erhöll han efter sin hustrus död genom giftermål med dennas syster Johanna Carolina I imm.

Fastebref å sina andelar erhöll Falck den 5 mars 1813. Brukets ägor utvidgade han senare genom köp af 1 uurila hemman i Mestilä by år 1830 för en köpesumma af 3,190 riksdaler.

Den Timmska slägten hade således på svärdssidan spelat ut sin roll på Kauttua. Slägten fortlefver likväl ännu på andra håll i rätt nedstigande led, delvis bland allmogeklassen.

Agatha Eleonora Falcks ättlingar däremot hafva öfver-hufvud intagit mera framstående platser i samhället.

Förrän vi fortsätta vår skildring om Falcks verksamhet som ägare af Kautua, skola vi kasta en blick på hans verksamhet på andra områden. Han var född 1772 * Kumpuranta by i Keriinäki socken, där hans fader var kronofogde. Han blef student 1785, studerade juridik och erhöll vicehäradshöfdings titel 1797. I sin hustrus anteckningar skildras han såsom en af Åbo stads intelligentaste och skarpaste unge män, ja, som '»hela landets fixstjärna». Kort efter det han gift sig eller år 1802 »fick han accordera sig en jurisdiktion (öfver d. v. Vemo och Nedre Satakunta domsaga) af en liderlig häradshöfding, som hette Sacklén; men igenom ett gement bedrägeri gick han miste om lönen. 1 15 ar tjänade han således för intet,och var spannmålen så hög, att den t. o. m. betalades med 18 rd. tunnan». Hans förmåga hade dock blifvit uppmärksammad pii annat håll. Efter att en kortare tid år 1814 ha varit t. f. landshöfding i Vasa län, kallades han 1816 till ledamot i senatens justitiedepartement och utnämndes 1820 till chef för finansexpeditionen. Orsaken till att Falck blef sa uppmärksammad

Tomur i Kautua.

och framdragen, var enligt hans hustrus anteckningar den, att embetsverken vid denna tid voro fulla af lycksökare, som ej tänkte på annat än sin egen fördel. »De åto således sig till fördärf och drucko än värre, ända tills de dogo som flugor. Nu började man att tänka på dugligare människor. I så fatala omständigheter och nöd sökte man förtjänsten där den satt uti sin trefliga skugga på landet. Kejsaren lät fråga om ej Falck ville emottaga en tjänst i hans regeringskonselj med bibehål-lande af sin ännu lönlösa jurisdiktion.» Falck biföll och flyttade till Åbo med barnen och sin svägerska, medan fru Falck stannade i Kautua, synbarligen ej rätt tillfredställd med sin mans nya ställning, som tillät honom att besöka hemmet endast livar-annan vecka och sedan senaten flyttats till Helsingfors endast några gånger om året.

Senator Falck hade en ansträngd arbetsdag under de år

Vid Pyhäjärvi strand i Kautua.

han tillhörde landets styrelse. Han var dess inflytelserikaste och mäktigaste man och månget viktigt uppdrag anförtroddes honom. Dåvarande generalguvernören, grefve Zakrevskis gunst gjorde honom nästan »allsmäktig». Under koleraepidemin 1831 anbefalldes Falck ensam, med samma makt som senaten eljest ägde och endast under generalguvernörens öfverinseende, vadtagandet af åtgärder för pestens hämmande. Som finansman torde Falck ej varit lyckad. Under furst Menschikoffs tid föriJorade han sitt inflytande och erhöll år 1833 på egen begäran afsked från alla sina embeten. År 1828 tilldelades honom geheimeråds titel och år 1830 upphöjdes han i adligt stånd. Fru Falcks »lefnadsminnen» sluta just vid denna tid, då hennes man återflyttade till Kautua. Hon skrifver därom: »Således är han uti sin skugga åter. Måtte han nu finna sig lika så nöjd som förr; men jag befarar motsatsen, ty en så verksam själ som nu i så många år har varit uti aktivité och är ännu vid sin fulla vigör, huru vore det möjligt att nu på landet kunna förnöta sina dagar.»

Den ömma makan misstog sig. Kautua och Fredriksfors, som Falck denna tid köpte af finska statsverket, gåfvo honom nog sysselsättning. Utom annat fanns det en mängd processer att sköta och den gamla lagmannen var en stridslysten man. I Fredriksfors hade han sin stora kolstrid med Anola. 1 Kautua var han ofta ute ömsom som klagande ömsom som svarande.

För att rödja ur vägen konkurenter till sina mjölkvarnar väckte Falck år 1808 process emot särskilda lägenhetsinne-hafvare i Lähteenoja, Sorkkis och Kura Kyrkoby, hvilka sedan urminnes tider innehade kvarnställen i Kautua nedre fors. Processen afgjordes till Falcks fördel såväl i härads- som lag-mansrätten, men Falck ingick emellertid en af Åbo hofrätt den 14 mars 1812 stadfäst förlikning, hvarigenom han afstod till sina motparters framtida evärderliga ägo samma kvarnställen, på villkor, att sistnämnda parter aldrig framdeles skulle emottaga främmande säd till förmalning.

Kort efter det Falck slagit sig ned på Kautua påbörjade särskilda lägenhetsinnehafvare kring Pyhäjärvi en lång och förbittrad strid emot ägaren af Kautua, yrkande på rensning af Kautua forsar, för att få Pyhäjärvis vattenyta sänkt. Redan år 1739 klagade särskilda Säkyläboer, att vattnet i Pyhäjärvi hade stigit och förorsakat dem mycken skada och år 1747 anhöll Parmen Timm om tillstånd att få undanskaffa en sandbank.som bildat sig vid åns utlopp ur sjön. Striden börjades därmed att lägenhetsinnehafvarena kring Pyhäjärvi den 4 maj 1835 ingåfvo en till landshöfdingen ställd skrift däri de anhöllo, att Falck skulle förpliktas att undanrödja de ofvanför det såkallade nya hammarverket i Kautua fors anbragta fördämningar och andra inrättningar, hvilka vore hinderliga vid upprensning och fördjupning af insjöns utlopp i Kura å och uppförts med förbiseende af de för anläggningen af sagde hammarverk den 3 februari 1806 utfärdade privilegier. Landshöfdingen förvisade saken såsom tvistig till häradsrätten i orten, där sökandene ägde sin talan utföra. Processen fördes vid flere såväl ordinarie som urtima ting och till sakens utredande anställdes syner å stället åren 1838, 1843, 1845, 1846 och 1848, hvarvid skiljaktiga meningar yttrades, ej mindre rörande läget af det nya hammarverket och nämnda inrättnings beskaffenhet samt den för detta värk erforderliga vattentillgången, än beträffande möjligheten att, utan förändring af hammarverket, upprensa ån i afseende å vattnets fällande å Pyhäjärvi. Falck förstod att på alla upptänkliga sätt fördröja sakens afgörande och skall han hafva yttrat, att sålänge han lefde ingen fällning skulle ifrågakomma. Detta blef äfven fallet, ty då geheimerådet Falck afled, hade processen ännu ej afgjorts i senaten. Kort därefter föll emellertid senatens utslag, den 10 december 1851, enligt hvilket hofrättens dom fastställdes och bruksägarena förklarades skyldige att undanskaffa alla vid lugnvattnet ofvanför hammarverket uppförda, till vattnets höjande tjänande damminrättningar samt att därstädes i stället inrätta en skurdamm. Klagandena meddelades tillstånd att under vissa iakttagelser utföra ifråga-komna upprensningsarbete inom två års tid. Vidare fälldes bruksägarena till böter för att de under stridens hetta uti sina till hofrätten ingifna skrifter inblandat hvad som till saken ej rätteligen hörde äfvensom för ohöfviskt skrifsätt.Karaktärsbyggnad i Kautua.Fällningen af Pyhäjärvi företogs år 1852, då öfverste Oscar Falck, en son till geheimerådet, var egare af Kautua. Ända till det sista synes också lian hafva spjärnat emot denna fällning. Bland annat lät han kronobetjäningen lägga beslag på det af Säkyläboerna till Kautua släpade trävirket, som skulle användas vid rensningsarbetet. Detta kunde ske, emedan, såsom nämnts, lägenhetsinnehafvare på en omkrets af två mil kring bruket icke ägde rättighet att använda sin skog till annat än husbehofsvirke. Af ett bref till Falck från chefen för ingeniör-kåren för väg- och vattenbyggnaderna, sedermera

geheimerådet Knut Adolf Ludvig Stjernvall, framgår, att Falck haft för afsikt, att innan rensningsarbetet påbörjats låta rifva dammen, för att därigenom försvåra, om icke omöjliggöra rensningen. Stjernvall uppmanar Falck att vara framsynt i denna sak och icke företaga rifning af dammen, sägande sig vara öfvertygad därom, att fällningen af sjön icke skulle vara bruket till men, utan tvärtom till väsentlig nytta.

Tidigare har redogjorts för de långvariga tvisterna emellan bruket och den kolningsskyldiga allmogen och de i anledning däraf vidtagna åtgärderna. Oaktadt alla öfverhetliga påbud fortfor allmogen att tredska, såväl under geheimerådets som öfverste Falcks tid. Otaliga gånger fick bruksägaren genom kungörelser i kyrkorna påminna bönderna om deras kolnings-skyldighet och instämma dem till tinget för oloflig tjärubränning m. m. År 1815 klagar Falck hos landshöfdingen att de kolningsskyldiga under två års tid företagit sig att leverera kolen så sent på våren att bruket nödgats stå stilla i långa tider. Landshöfdingen resolverade clå, att innehafvarene af de lägenheter, som äro anslagna till kolning, vid vite af 5 rubel silfver skulle fullgöra denna skyldighet inom 14 dagar efter det de genom kungörelse i kyrkan blifvit därtill uppmanade. Åren 1837 och 1850 upprepas samma klagan och landshöfdingen höjer vitet till respektive 10 och 15 rubel silfver. I anledning af dennalandshöfdingens sista resolution ingingo åtskilliga af de kolnings-skyldiga ined ansökan till H. K. M. därom, att förbudet emot fritt användande af deras skogsalster skulle upphäfvas. Denna ansökan afslogs af H. K. M. för den gången genom utslag den 9 april 1850, jämte det guvernören i Åbo och Björneborgs län anbefalldes att söka emellan Kautua bruks ägare och förbemälde allmoge åvägabringa vänlig öfverenskommelse för tio år framåt om det pris bruksägaren vore villig betala och allmogen nöjd att emottaga för dess till bruket afstådda skogsprodukter, men om sådan öfverenskommelse ej kunde träffas, borde därom till H. K. M. inberättas. Geheimerådet Falck synes privatim hafva vändt sig till ministerstatssekreteraren Alex. Armfelt i Petersburg och för honom framställt sin sak. Ett bref från grefve Armfelt af 1850 till Falck låter oss förmoda detta. 1 brefvet meddelar han Falck H. M. K:s utslag samt återsänder tvänne af Falck honom tillställda afskrifter. Likaså synes öfverste Falck i sin tur hafva tillskrifvit ministerstatssekreteraren och anhållit om hans tillgörande för att få saken afgjord till sin fördel. 1 ett å Kautua förvaradt konceptbref från år 1859, adresseradt till Armfelt, vädjar öfversten till »den utmärkta godhet och fördragsamhet Eders Exellence städse visat alla, som haft den lyckan att nalkas Eders Exellences person, och i synnerhet min aflidne fader Geheimerådet Falck i lifstiden — — — bönfallande det vi<l underdånig föredragning af ofvan förutsedda underdåniga hemställan Eders Exellence ynnestfullt måtte behjärta min betänkliga oförskyldt iråkade ställning--------samt genom Eders

Exellences kraftfulla förord hos H. K. M. förskaffa tillbörlig åt-lydnad åt Höga Ofverhetens Bud och befallningar, samt nedslå intrigens genom krokvägar sig banande tillfälle, att upplyfta hufvudet».

Till följd af utslaget af den 9 april 1850 föranstaltade bergstyrelsen sammanträde, emellan bruksägaren och de kol-ningsskyldiga, men någon öfverenskommelse kunde icke åväga-bringas. Sedan guvernören härom till H. K. M. inberättat, återupptogs saken till behandling och utslag afkunnades den i december 1862. Enligt utslaget pröfvade H. K. M. i nåder rättvist upphäfva och undanrödja vitesförbudet af den 5 juni 1727 och förnyelsen därå den 3 april 1761, hvilka inskränkte de kolnings-skyldiga lägenhetsinnehafvarenes eljest lagliga rätt att använda sina skogar, samt tillerkänna lägenhetsinnehafvarena lika fri dispositionsrätt öfver deras skogar som landets öfriga jordägare i allmänhet åtnjuta, likväl med skyldighet för dem att sa länge bruket hålles i gång ansvara för de 1,420 läster kol, hvartill bruket såsom redan anförts, är för sådant ändamål berättigadt, och hvilket belopp kommer att vid skeende reglering af vederbörande bärgmästare fördelas samt af guvernören fastställas.

Geheimerådet Falck, som egt och förvaltat Kautua under en tid af ett lialft århundrade, dog den 30 november 1851. Han efterlämnade tre söner och två döttrar af förra giftet. Hans första hustru Agatlia Eleonora Timni hade dött 1837 och följande år ingick Falck, såsom redan nämnts, nytt äktenskap med Johanna Karolina Tirnrn. Af sönerne dog den äldsta, protokollsekreteraren Viktor Napoleon Falck ogift samma år som fadren. Kautua jämte Fredriksfors öfvergick nu till sönerne lagmannen Paul Emil Falck och öfversten Oscar Falck, sedan dessa tillöst sig systrarnas, Alexandra och Maria Louise Falcks andelar*).

*) Om dessa fruntimmer ger Anders Ramsay i sina memoarer »Från barnaår till silfverhår» följande träffande

karaktäristik: Jag måste här om-

nämna de bägge fröknarna Alexandra och Marie Louise Falck, döttrar till den på sin tid så mäktige senatsordföranden, finanschefen, geheimerådet Falck, efter sin i Piikis belägna egendom kallade Storgårdsfröknarna. Den äldre af dem, Alexandra, benämndes vanligen Storgårdsherm. Klädd i manlig dräkt, höga stöflar och påk i handen, kraftig och storväxt, litet mustascherad, vandrade hon mvndig och manhaftig omkring på fälten, i hagarna och skogen, såg efter godset och utdelade med bjudande och ljudande stämma sina befallningar. System Maria Louise, det mest kvinnligt kvinnliga man kan tänka sig, klen med pipig och gnällande röst, skötte däremot köket ochMen redan år 1855 upplöstes bolaget och delades egendomarna dem emellan så, att Paul Emil Falck fick Fredriksfors och Oscar Falck Kautua.

öfversten Oscar Falck föddes den 10 februari 1807 på Kautua. Han blef student i Åbo 1824. Fänrik vid i:sta finska skarpskyttebataljonen 1828 transporterades han påföljande år till I åfgardets finska skarpskyttebataljon. Underlöjtnant år 1830 bi vistade han polska fälttåget 1831 och erhöll medaljen för Warschaus bestormning; kapten 1838; öfverstelöjtnant 1842; chef för finska grenadier skarpskyttebataljonen 1846; afsked med öfvetstegrad 1850. Oscar Falck ingick äktenskap med friherrinnan Johanna Charlotta Mellin år 1847 och hade med henne två söner och fyra döttrar.

Den relaterade sjöfällningen samt kolningsprocesserna torde vara de viktigaste händelserna under öfverste Falcks tid, lnil-ken utgick år 1866, då han den 9 januari afled. Bruket öfver-gick nu till hans enka och barn, men skötseln var öfverlämnad i främmande förvaltares händer, och dessa brydde sig icke alltid om huruvida bruket lämnade ägarena vinst eller förlust Om

bordet och allt hvad till den inre ekonomin hörde. I förmåga att prata har väl knappt någon kunnat öfverträffa dem, ty deras munnar gingo som ett perpetuum mobile, skramlande och slamrande utan afbrott, så att de knappt hörde hvad andra sade eller lämnade någon tillfälle att säga ett ord med.

Ehuru fröken Marie Louise var af en så kvinligt vek natur, skall hon likväl genom sin större intelligens och med begagnande af fruntimrens medfödda fina mjukhet vetat att i en sådan grad tillskansa sig det verkliga väldet, att alla, om än för andra omärkbart, lydde hennes vilja och själfva den myndiga Alexandra måste underkasta sig den.

De bägge damerna utmärkte sig genom en stor och säregen djurvänlighet. Pa deras egendom Storgård slaktades eller aflifvades ej de större kreaturen, i synnerhet icke om de voro favoriter. När djuren blifvit så gamla, att de förlorat sina tänder och därför ej mer kunde förtära fodret, matades de med grötar och annat, tills de afledo i en naturlig död. Och detta skedde långt innan nagon djurskyddsförening ännu var påtänkt.»en af dem berätta ännu lefvande personer, att han afsigtligen vanskötte egendomen, för att sedan då arfvingarna, till följd af att bruket allt mera skuldbelastades, blefve tvungna att försälja detsamma, själf komma i besittning af egendomen. Stångjärns-smedjan torde för det mesta hafva stått, då bruksägarene ej hade medel att köpa kol. Därtill fördes ett högt och dyrbart lif å Kautua, som i synnerhet om somrarna öppnade sina gästfria dörrar på vid gafvel.

Familjen Falck torde år 1874 ha flyttat till Åbo och därmed var Falckska tiden å Kautua till ända. Men än i dag fortlefver minnet af geheimerådet och öfversten bland det äldre folket och många äro de historier, som det har att berätta om dessa på sin tid mäktiga herrar. *

*KAUTUA UNDER AHLSTÖM.

Köpet af Knutna afgöres af det vackra vädret. — Ett anonymt bref. — Kaunissaari ängsäg bygges är 1874. — Knutna under Wilhelm Ahlström.

Då Ahlström skulle köpa Kautua, var han ännu under resan dit tveksam, huruvida han skulle uppgöra affären eller icke. Det är rätt betecknande för mannens lättrörliga temperament, att frågan slutligen afgjordes — af det vackra vädret. Under resan och vid ankomsten till stället var himmelen mulen och sinnet nedstämdt. »Jag köper icke!» Men då solen om morgonen lyste och kastade sitt sken öfver forsens skum och för-yplde de sekelgamla furornas kronor i parken, utropade han för sig själf: »Jag köper det ändå!» — och så blef Kautua hans.

Naturligtvis var det dock icke uteslutande en tillfällig stämning som afgjorde saken. Därtill fanns nog också andra mera reella skäl. Det var just då som Stuartarne ville börda Norrmark och ifall detta skett, hade Ahlström varit tvungen att återflytta till Långfors. Därtill hade han dock ingen lust. »Han ville icke till ett torp, då han redan bott på en gård.»Hufvudorsaken torde dock varit den, att Ahlström ville utvidga sin affär och därtill erbjödo Kautuas egna och den omgifvande traktens goda skogar jämte den bekväma flottleden ett utmärkt tillfälle. Och att Ahlströms kalkyler voro riktiga, därom vittnar den grafiska bilaga som visar, huru affären med Kaunissaari ångsåg, där Kautuastocken försågades, gestaltade sig.

Köpebrefvet undertecknades den 24 mars 1873. Det undertecknades utom af Ahlström af enkefru Charlotta Falck å egna och hennes omyndiga barns Bernhards, Agnes' och Elviras vägnar, äfvensom af Hanna, Ebba och Oskar Falck. 1 köpet ingick utom bruket med alla inventarier, sågen, kvarnarne och alla till dem hörande inrättningar, äfvensom ladugården och hästarna, samt arrenderättigheten till en lastageplats i Raumo stad. De till bruket hörande lägenheterna voro följande: skattehemmanen Lamppu ®/g mantal och Ääri ®/g mantal, båda i Kautua by, Tuurila J/i2 mantal, Kylä-Härkälä ®/8 mantal, Metsä-Härkälä ®/8 mantal, Vainio-Kerola 1/b mantal och Kylä-Kerola 1/s mantal i Mestilä by, samt skatterusthållen Tapola 1 5/i2 mantal och Uotila 1 1/n mantal i Kautua by.

Köpesumman var 380,000 mark, hvaraf för skattehemmanen beräknades 100,000 m. och för rusthållen enahanda belopp, för själfva bruket 165,000 mark och för lösegendomen 15,000 mark. Egendomens värde torde dock uppgått åtmintone till det dubbla, då Ahlström vid detta liksom vid öfriga större köp utan tvifvel följde den af honom ofta uttalade principen, att om man ville göra en god affär, man ej borde betala mer än hälften af det köptas verkliga värde. Några år senare uppskattades Kautua i själfva verket af honom till 700,000 m.

Köpesumman erlades sålunda, att redan i oktober samma år inbetalades 205,000 mark och icke långt därefter 51,000 mark, så att i slutet af år 1874 endast en inteckning å 124,000 mark kvarstod. Likviderandet af så stora summor inom så kortKaunissaari ångsâg.Kaunissaari ångsàjtid synes dock ha mött vissa svårigheter, öm också trävaru-konjunkturerna just då voro goda. I oktober förfrågar sig Ahl-ström hos J. W. Lillja i Åbo och friherre J. A. von Bom i Helsingfors angående möjligheten att erhålla ett 150,000 marks lån. Den kassabrist som Anian Bäckström i sina förut relaterade bref från år 1873 ständigt klagar öfver torde till en icke ringa del ha förorsakats af Kautua köpet, hvartill ännu kommo remont-kostnader stigande till närmare ett halft hundratusen mark. Troligen hlef ställningen följande år ännu svårare, då trävarupriserna föllo och Ahlström anlagt Kaunissaari ångsåg. Han synes då varit allvarligen betänkt på att afbörda sig en del af sina egendomar och minska sin affär. Den 22 april sänder han till Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning samt Kristiania Morgonblad och London Times en annons, däri han utbjuder till salu både Kautua och Kaunissaari. Då annonsen kort därpå återkallades, innan den hunnit ingå i de tvänne sistnämnda bladen, hade Ahlström således genast ångrat sig. Måhända hade hans vid denna tid mycket dåliga hälsa bidragit till att han ville slippa åtminstone en del af bördan af de allt mera utvidgade affärerna. Då Lillja år 1874 erbjuder honom egendomar och skogar, svarar Ahlström, att »som han redan lagt sig till så många egendomar, han ej mera vill lägga sten på bördan». .

Men om Ahlströms ställning under denna tid verkeligen var svår, så gjorde hans afvundsmän sitt till för att om möjligt förvärra densamma. En af dem, hvem han sedan må ha varit, försökte på ett mycket elakt och illistigt sätt skada hans kredit i utlandet. Bland ankomna bref finnes bevaradt ett till G. b. Neame & C:o i London den 26 november 1874 från Björneborg afsändt sålydande bref: »Inlåten Eder ej i affärer med A. Ahlström utan full säkerhet. Ställningen ej länge hållbar. Ahlsrtöm är sin sons förmyndare. Dessa medel 150,000 mark utgå med förmånsrätt framför alla. Komma sedan inteckningarna m. m.Oprioriterade få intet. Sen upp i tid! Anonym varning ej alltid att förakta.

X.»

Anslaget lyckades dock icke. Det anonyma brefvet tillsändes Ahlström »som ett bevis på det förtroende vi hafva för H. H.»

Neames agent i Åbo, genom hvilken brefvet sändes till Ahlström, hade redan förut med anledning af samma sak

den t3 april 1874 skrifvit till honom: Om jag skulle fästat

synnerligt afseende vid de onda rykten, som om H. H. voro i omlopp när jag hitkom, så skulle jag icke dragit i betänkande att på egen bekostnad göra en så kort resa som till Björneborg, men just därföre att jag ej ansåg dem trovärdiga brydde jag mig ej om att taga något steg för att öfvertyga mig personligen om, huru sakerna stodo, utan skref blott till Björneborg för att få veta anledningen till dessa rykten. Ej heller har jag med en rad därom underrättat Neames, som ej heller frågat mig om H. H:s ställning sedan jag var i London. Då jag äfven från andra håll erhållit konfirmation på H. H:s egna uppgifter, så bryr jag mig ej om att göra en onödig resa till Björneborg och hoppas jag H. H. ej misstycker, att jag försökt få reda på rätta förhållandet, emedan jag nu är i bättre tillfälle att kunna vederlägga de om H. H:s ställning förklenande rykten.»

Så snart Ahlström den 1 juli 1873 emottagit Kautua, lät han där vidtaga en mängd reparationer. Till en början hade han för afsigt att ombygga den gamla förfallna sågen, men afstod därifrån nästan genast, och öfverflyttade Kautua försåg-ningen till Kaunissaari. Vattensågen å Kautua sågade endast till husbehof och går den allt ännu i samma takt, likt en gammal styfbent gångare, som rör sig i hemkörslor, medan den snabb-fotade Kaunissaari springaren rusar i väg medhinnande på en dag lika mycket som den förre på ett helt år.Å järnverken däremot företogos omfattande reparationer. Likasom å Nornnark omändrades det gamla tysksmidet till Kranche-Comté-smide med tvenne härdar och två stångjärnshammare. Samtidigt inrättades också en modern trecylindrig biåsmaskin. Dessa omändringar voro alla af behofvet påkallade, då järnåtgången då var mycket stor. Den nya smedjan blef färdig i slutet af år 1874. Detta år köptes för brukets behof 3,823 skeppund tackjärn för 97,413 mark och hemtades detta till största delen från Sverige och endast till en ringa del från Tyko och Fredriksfors; år 1877 köptes 2,308 skeppund tackjärn för 44,176 mark. Smidesbeloppet var år 1872 1,365 skeppund och bruttoinkomsten 90,004 m., år 1875 resp. 2,223 skeppund och 107,129 m., 1876 2,064 skepp, och 96,281 m. och år 1877 1,816 skeppund och 83,976 m.

Om jordbruket å Kautua må följande siffror anföras. Ar 1871 skördades 188 tunnor råg, 89 t. korn och 329 t. hafre; hö bergades 12,590 lispund; ladugården, bestående af 29 kor, var utarrenderad för 25 m. stycket med brukets föda. Ar 1873, då skörden första gången tillföll Ahlström, var denna 239 t. råg, 77 t. kom och 361 t. hafre.

Kautua affären var dock till allra största delen baserad på trävaror. Genast efter sitt tillträde lät Ahlström afverka skog, mest köpskogar, hvilka skulle sågas å Kautua. Men då samtidigt tillfälle erbjöds att anlägga en ångsåg vid Euraåns utlopp, flötades all stock till Kaunissaari.

Kaunissaari-såg är såtillvida märkelig i firman Ahlströms utvecklingshistoria att den är firmans första ångsåg, om Storsands år 1872 grundlagda nya ångsåg, af hvilken Ahlström egde en tredjedel tillsammans med handlandena G. Wentzel och A. Rohde, icke tages med i beräkningen.

Sågen uppfördes på en plats, som redan tidigare utsetts till plats för en ångsåg. Handlanden K. E. Francke från Sverige hade nämligen år 1872 af ägaren af Vuojoki egendom,bergsrådet Lars Magnus Björkenheim arrenderat en del af Iso-Kaunissaari holme jämte Verkkari udde för anläggandet af arbetarebostäder för en arrendesumma af 3,OCX) mark om året. Arrenderättigheten transporterades den 24 noyember 1873 på Räfsö ångsågsaktiebolag, som dock afstod från planen att bygga sågen och koncentrerade sin verksamhet å Räfsö. Bolaget

Kaunissaari lastajjeplats.

öfverlät därför den 9 maj 1874 arrendekontraktet till Ahlström. Redan tidigare eller i januari samma år synes Ahlström ha beslutit att anlägga en ångsåg någonstädes i Kaunissaari trakten och i februari sände han bröderna Bäckström till stället för att utse lämplig plats för en sådan. Anläggandet af såg invid hafsstrand var också en alldeles nödvändig sak, ty utan en sådan hade Kautua förlorat en stor del af sin betydelse.Redan i februari finna vi Anian Bäckström på resa i olika trakter af Sverige med uppdrag att köpa maskineri till sågen. Han gör mycket noga reda för sina observationer och föreslår bl. a. inrättandet också af ett stäfverk. Maskineriet beställdes å Köpings mekaniska verkstad och kostade 32,178 m. I slutet af år 1877 var sågen färdig uppsatt. Utom af ett

maskineri af 30 hästkrafter bestod sågen af två enkla ramar, en dubbel cirkelsåg och tre stäfsågar. Med byggnader och allt kostade sågen 141,118 m. 51 p.

Knappt hade sågen i mars 1877 kommit' i gång, innan förvaltaren Ivar Lindström rapporterar att sågen gått sönder. Först efter en månad var maskineriet åter repareradt och sågade första veckan circa 1,300 stockar och andra veckan 2,500 st. Under en månads tid hade den nya sågen uppslukat 10,314 stockar och spytt ut 173 */« standert plankor och bräder. Under de närmast därpå följande åren sågades å Kaunissaari ungefär

1,500 standert årligen.

Kaunissaari var genast från början en god och inbringande affär, då sågen nästan utan all konkurrens kunde erhålla material från en vidsträckt nejd med bekväm flottled och då densamma hade ett säkert ryggstöd i ägarens egna skogar. Det hade sålunda varit en dålig affär, ifall Kautua och Kaunissaari funnit köpare t. o. m. för det begärda priset 1,100,000 m. Kaunissaari har en utmärkt hamn, där ända till 16 fot djupgående fartyg kunna lasta invid kaijen, hvarifrån de sedan längs en nästan rak farled utlöpa i hafvet.

I detta sammanhang må ännu nämnas några ord om Kautuas senare öden. Ahlströms son af första giftet August Wilhelm Ahlström hade år 1877 gift sig med enkefru Louise Poussadoux från Paris. Hans innestående arfslott efter modern steg till 400,000 m. och erhöll han nu för detta pris Kautua med alla tillhörigheter utom den stock som till 10 tums tjock-lek fanns i skogarna och som Ahlström förbehöll sig till afverk-ning under sju års tid.

Ehuru Kautua sålunda öfvergick till en ny ägare, torde Antti Ahlström dock ha varit den som hade uppsigt öfver det hela, då Wilhelm Ahlström för det mesta vistades utrikes.

Under Wilhelm Ahlströms tid fördes tvänne processer berörande brukets rättigheter. Under geheimerådet Falcks tid har redan omnämts en år 1812 fastställd förlikning emellan denne och innehafvarene af en kvarn uti Kautua nedra fors, enligt hvilken kvarnägarene förbundo sig att ej emottaga främmande säd till förmalning. Nu hade samma kvarnägare uppfört en ny kvarn på den förras plats, men med flera par stenar, och främmande mäld emottogs till förmalning. Enär Ahlström ansåg detta tilltag stridande emot ofta nämnda förlikning, ansökte han om kvarnens stängande. Process härom fortgick en tid, tills Ahlström med sina Vederparter ingick en den 1 maj 1880 af senaten fastställd förlikning. Enligt denna förlikning skulle kvarnägarene genast och för evärdelig tid få besitta och underhålla sin kvarn, emot det att de för sin del afstodo från en af dem emot Ahlström påbörjad tvist angående Kautua tullvattenkvarn i öfra forsen.

Den andra prosessen rörde skiftet af fiskevattnet i Pyhä-järvi, hvilket skifte förrättades år 1883, därvid vattnet tillföll Kautua och Heikkilä hemman samt Luistari boställe med uteslutande af lägenheterna i Sorkis och Kyrkobyn. I anledning däraf väckte år 1887 särskilda lägenhetsinnehafvare i sistnämnda byar en rättegång, hvilken fördes vid särskilda häradsting och i Abo hofrätt, som afkunnade slutlig dom i målet den 18 juni 1889, fastställande det år 1883 förrättade skiftet.

Under Wilhelm Ahlströms tid förändrades år 1880 den gamla enramiga husbehofssågen till en tvåramig. Likaså inrättades ett mejeri, hvilket äfven drifves af vattenkraft.Wilhelm Ahlström dog 1888 uti Amiens i Frankrike. Af den aflidnes enka och minderåriga dotter Andrée Louise köpte Antti Ahlström Kautua vid å stället förrättad frivillig auktion den 24 september 1889 för en summa af 400,000 m. och blef sålunda än en gång ägare af Kautua.

Man skulle ha tyckt — och så resonnerar man ofta under studiet af den Ahlströmska affärens utveckling — att han åtminstone nu, då han först underlagt sig Norrmark och kort därefter köpt Kautua samt uppbyggt Kaunissaari, hade fått tillräckligt svängrum för sitt verksamhetsbegär, man hade tyckt att den »skog- och järnrike Anders» med så mycket större skäl bort unna sig en liten hvila, som hans hälsa allt fortfarande var vacklande. De nyss öfverståndna svårigheterna hade, så tycker man, bort afhålla honom från nya företag. Så resonnerar hans biograf och så tänkte också hans samtida, då de hörde att han år 1877 tillhandlat sig ett nytt bruk och nya egendomar. »Ahlström har blifvit galen!» — skola de ha utropat, då det blef bekant att han blifvit ägare af Fredriksfors’ bruk och att han betalat för detsamma närmare en miljon mark. Men Ahlström hade åter endast

gjort en god affär.FREDRIKSFORS’ HISTORIA.

Fredriksfors förhistoria. — A notas och Leinebergs ägare af Kurckska, Finckeska och Lillienstedtska slägterna i¡44 — iy68. — Berndt Johan Hastfehr grundlägger Fredriksfors bruk tyyo. — Hastfehr säljer sina besittningar titt assessor Jonas Beckman iy8i. — Beckmansba tiden /y8r—/S/y. — Beckman utvidgar bruket och egorna. — Fredriksfors under finska kronan rS/y r8jo. — Anders Henrik och Pant Emil Falck ägare af Fredriksfors i8yo—i8j8; kolstriden med Anola. Lönegrenska tiden r8j8— i8yo. — Det s. k. „Svenska bolaget“ köper Fredriksfors af grefve Creutz i8ys och säljer detsamma till Ahlström i8yy.

Innan vi öfvergå till skildringen af Fredriksfors’ bruks och Leinebergs m. fl. hemmans införlifvande med Ahlströms öfriga besittningar, skola vi i enlighet med vår plan redogöra för deras tidigare öden. Ehuru Fredriksfors’ lika litet som de af Ahlström förvärfvade andra brukens och egendomarnas förhistoria direkt berör hans lifsgärning, är densamma dock egnad att sin mån belysa hans verksamhet. Det är nämligen upplysande att se, huru ortens ekonomiska utveckling steg för steg förberedes för det gynsamma resultat, hvilket ernåddes först dåde ifrågavarande besittningarna slutligen kommo i Ahlströms hand. Naturligtvis hade ju både Kautua och Nornnark samt i synnerhet Fredriksfors också förut »burit sig», men till slut hade de dock dels genom egarenes oförmåga dels till följd af dåliga tider och andra oöfvervinnerliga svårigheter skuldsatts och intecknats för så ansenliga summor, att de antingen gingo under klubban eller försåldes under sitt värde. Jordbruket hade under olika tider nog lämnat mer eller mindre god afkastning, men några lysande resultat tyckes det dock aldrig kunnat frambringa. Järnhandteringen å Fredriksfors gaf öfverhufvud en klen vinst, då brukets kommunikationer voro dåliga och tillgången till råmaterial, malm och kol, dels svår dels knapp. Endast med tillhjälp af sina privilegier och på bekostnad af jordbruket kunde järnhandteringen under tidernas lopp någorlunda trifvas, utan att dock någonsin uppnå någon högre blomstring. Först sedan trävaruindustrin riktigt fått luft under vingarna och nya förhållanden framkallat en ny man, som visste begagna sig af dem, begynte en ny tid randas för dessa besittningar. Men om också det utmärkta tillstånd, hvari dessa nu befinna sig och hvilket de på grund af Ahlströms traditioner allt fortfarande torde bibehålla, till stor del måste räknas Ahlström till förtjänst ty hvad skulle väl ha hindrat en Falck, en Lönegren eller det »svenska bolaget» att draga nytta af dåvarande fördelaktiga trävarukonjunkturer — så må det dock ihågkommas att Ahlström i alla fall byggde på sina föregångares arbete. För att nu hålla oss endast till Fredriksfors, så var det ju dessa föregångare, hvilka drogo tillsamman de särskilda lägenheterna, öppnade råarna, dikade åkrarna, uppsamlade vattnen för bruket i reservoarer, byggde smedjor, smält- och masugnar, uppförde mejerier, fähus och stall samt framför allt vårdade egendomen tillhöriga gamla skogar och skapade en mängd nya sådana. Såsom utvidga re af skogsområdet bör i synnerhet assessor Jonas Beckman ihågkommas. Rättvisa och billighet fordra således, att ocksåAhlströms föregångare få sin plats i den kedja, hvars olika delar denna beskrifning vill sammanlänka.

Liksom Norrmarks och Kautuas gå äfven Fredriksfors’ annaler långt tillbaka i tiden. Då Fredriksfors’ historia ända intill början af 1800-talet är gemensam med Anolas, kunna vi icke underlåta att i det följande beröra också Anola och dess ofta ryktbara ägare. .

Anola allodialsäteri nämnes i gamla handlingar första gången i sammanhang med egendomens förste kände ägare Peter Olofsson *). Peter Olofsson, som lefde omkring år 1480, var son till Alissa Henriksdotter Hom, fru till Kankais; Anolas första kända ägare tillhörde sålunda på mödernet den sedermera så ryktbara Hornska slägten. Peter Olofsson dog barnlös, troligen vid unga år, och öfvergick Anola då till hans moder. Denna innehade egendomen endast en kortare tid och sålde densamma eller egentligen fyra hemman i en by med detta namn den 17 januari 1488, med sin mans Magnus Nilssons och sin brors Klas Henrikssons samtycke, till »välborne Laurens Jonsson, Rådman i Åbo» **), till ett pris af 40 mark svenskt mynt. Efter Laurens Jonsson synes Anola en kortare tid ha varit i Djekne-slägtens ego. Några medlemmar af denna slägt ha gjort sig kända för sina stora donationer till kyrkan. Åtminstone ägdes Anola senare af Peter Andersson Djekn hvilken skänkte egendomen såsom belöning för trogen tjänst åt en viss Johan Säck.

Från denne Säck öfvergick Anola till Kurckska slägten, ' hvilken sedan i flera led innehade egendomen. Säck

sålde Anola till Jöns Eriksson Kurck, herre till Lauko, år 1542, hvilken erhöll fastebref därå år 1550.

*) Nedanstående uppgifter angående Anola och Fredriksfors stöda sig delvis på herr Niilo Avellans manuskript.

**) Lagus: Finska adelns gods och ätter.Jöns Knutsson, herre till Lauko och Anola, var född 1503 och dog; före år 1583. Han var, i likhet med sin far, lagman i Österbotten och Satakunta. Jöns Knutsson namnes år 1570 såsom ägare af Kero frälsehemman i Suolisto by, hvilket sedan i egenskap af rå- och rörshemman såsom evärdeligt frälse följde med Anola intill år 1813, då det förenades med Fredriksfors.

Jöns Knutsson hade tvenne söner, Axel och Knut, af hvilka den förre erhöll Anola och den senare Lauko.

Då Anola genom Axel Kurck och under den tid denne var där bosatt erhåller historisk betydelse, må här nämnas några ord om ställets ryktbara ägare.

Axel Kurck, herre till Anola, född år 1555, kallas år 1581 löjtnant och år 1583 ryttmästare. 1587 utnämndes han till domare i Öfra Satakunta och år 1590 till domare i Vehmo härad. År 1393 erhöll han fullmakt att vara konungens befallnings-hafvande i Finland. När klubbekriget utbröt rycktes han med i dess hvirfvel. Bönderna hoppades kunna förmå honom att blifva anförare för upproret och en afdelning klubbemän drog öfver Ulfsby till Åbo. Kurck sällade sig dock icke till bönderna, utan ryckte emot dem och slog dem i närheten af Anola i december 1596. Följande år deltog han i Klas Flemmings österbottniska fälttåg, hvarigenom bondeupproret kufvades. Axel Kurck tyckes ha varit en krigarnatur, som utan betänkande gjorde sin pligt och icke befattade sig med politik. Genom sin börd och sin ställning som en af landets förnämste män framträder han dock i alla tidens händelser. Under kampen emellan konung Sigismund och hertig Karl slöt han sig till den förre och blef af honom utnämnd till förste befälhafvare i Finland. Ehuru Kurck snart insåg, att Sigismunds löften ej voro att lita på, vidtog han dock alla nödiga åtgärder emot hertigen, men blef fullständigt slagen vid Marttila år 1599. Kvarlefvorna af hans här flydde till Viborg, hvilket eröfrades. Axel Kurck tillfångatogs och dömdes till döden i Åbo, men benådades ochsändes till Stockholm. Där fördes han tillsammans med Arvid

Stålarm tvänne särskilda gånger till stupstocken utan att domen

dock blef verkställd. Slutligen benådad, återfick Kurck sin frihet _ •

jämte sina egertdomar år 1602 och var år 1609 med i kriget emot Ryssland. Sina sista lefnadsår intill sin död år 1640 till-bragte Axel Kurck, bruten till hälsa och krafter — i följd af den tortyr han underkastats af hertigen — på Anola. Han ligger begrafven i Ulfsby kyrka, som han under lifstiden ihågkommit med donationer. Å hans grafsten skådas än i dag en i full järnrustning klädd riddare med yfvigt skägg, svärd vid sidan och armarna lagda i kors öfver bröstet. I kyrkan förvaras också hans harnesk, hjelm och pansarskjorta.

Axel Kurck dog barnlös och hans betydliga förmögenhet gick i arf till hans brorsson Jöns Knutsson. Denna (f. 1590) var en lika ryktbar man som farbrodren. Han var fint bildad och mycket berest Ar 1625 utnämndes han till befallnings-hafvande öfver Åbo slott och län och år 1627 till befallnings-hafvande öfver Viborgs slott och län. Under sin vistelse i Åbo var han äfven president i Åbo hofrätt såsom den förste finne på denna plats. Han älskade och befrämjade vetenskaperna och uppträdde äfven själf som historisk och juridisk författare. Som lagtolkare var han skicklig och samvetsgrann, hvarjemte han var mäktig finska språket. Han var ovanligt rik och ägde förutom Anola äfven Lauko och Kjulo gårdar samt flere egendomar i Sverige. 1 sitt privata lif älskade presidenten Kurck i likhet med tidens andra magnater lyx och glans, så attaman i Åbo sade sig gå till »hofvet», då man begaf till slottet. Då Jöns Knutsson dog, hölls öfver honom i egenskap af vetenskapernas gynnare ett minnestal å Åbo akademis vägnar. — Under Jöns Knutssons tid förenades Leinebergs frälsehemman jämte flere andra därmed förenade lägenheter med Anola.

Jöns Kurck var tre gånger gift. Efter hans död år 1652 delades hans egendomar emellan hans barn. Anola tillföll dådottern Katharina Elisabeth, som var gift med öfverste Axel Posse, född år 1627. Enligt Lagus *) skulle denna egendom tillfallit dottern Barbro, som var gift med en af trettioåriga krigets hjältar riksrådet Gustaf Evertsson Horn. Detta synes dock herr Avellan föga sannolikt. I alla fall voro Katharina Elisabeth Kurck och dennes man Axel Posse åtminstone år 1662, då den senare dog d. v. s. tio år efter egendomens delning, i besittning af Anola,

hvilket därefter i långa tider innehades af enkan. Denna synes dock icke ha varit vuxen uppgiften att sköta de vidsträckta possessionerna, eftersom hon var tvungen upptaga ett banklån, för hvars återgäldande det pantsatta Anola efter hennes död å offentlig auktion den 12 juni 1706 för en summa af 14,000 daler kopparmynt försåldes till borgmästaren i Stockholm, sedermera kammarrådet Olof Törn-flycht. I egenskap af gammalt frälse berördes hvarken Anola eller det därunder lydande Kero af reduktionen, hvilken inföll under Katharina Elisabeth Kurcks tid. Däremot torde Leinebergs frälsehemman jämte öfriga till Fredriksfors hörande lägenheter återgått till kronan, men öfverlämnades sednare år 1708 till lagman Erik Bosin i ersättning för af honom frångånget gammalt frälse och försåldes af denne redan samma år till borgmästaren Törnflycht, i hvars hand Anola och Leineberg sålunda återförenades, för att därefter i mer än ett århundrade förblifva i samma ägares värjo.

Olof Törnflycht som var en förmögen affärsman, dog år 1773. Han efterlämnade en dotter Margaretha, som var gift med riksrådet grefve Johan Lillienstedt.

I.illienstedt, som skref sig »grefve och friherre till Anola», ökar äfven han raden af de bemärkte män, hvilka varit ägare af Anola och Leineberg. Han var född i Björneborg (1655) och hette, innan han blef adlad, Paulinus. Han var statsman

') Finska adelns gods och ätter.och skald. Fadern, Paulus Sigfridi Raumannus (eller Raumo-Finlandus), var en lärd man, kyrkoherde i Mouhijärvi. \ id Åbo akademi gjorde sig sonen snart känd genom sin rika be-gåfning. Adertonårig uppträdde han inför akademins medlemmar och gynnare med ett latinskt tal öfver vårens fägring, hrån Åbo öfverflyttade han till Uppsala. Också här uppträdde han som talare och skald, bland annat med en latinsk dikt på hexameter, hvilken förhärligade Finland och finnarne. Han lämnade likväl snart sånggudinnorna och blef tjänsteman först i kammarkollegium och sedan vid statskontoret. Adlad år 1690 erhöll han en rad diplomatiska uppdrag, af hvilka det viktigaste var mäklandet af freden i Nystad. År 1727 upphöjdes l.illien-stedt i grefligt stånd och dog år 1732 i Pommern.

Af grefve Johan Lillienstedts arfvingar såldes Anola den 29 juli 1768 till majoren Johan Hastfehr, som var ägare af det närbelägna allodialsäteriet Sonnäs. Efter Johan Hastfehrs död til 1 föl 1 Anola sonen, öfverste Berndt Johan Hastfehr.

Då under Berndt Johan Hastfehr en ny tid randas för Anola och Leineberg och då egendomskomplexerna under hans och hans efterträdares tid erhålla sin slutliga afrundning, skola vi, innan vi gå vidare, kasta en blick på andra till nuvarande Fredriksfors hörande lägenheters historia.

Utom Anola allodialsäteri, om 2 mantal, och Leinebergs frälsehemman om */a mantal, ägde Hastfehr följande lägenheter: uti Suolisto by Grannila säterirustholl, om 1 mantal med 8 torp, Sollakåla sågkvarn och en klädes- och vadmalsvalk; Kero eller Kerola frälsehemman samt Mikkola skatterusthåll med under rusthållet köpta tvänne augmentshemman; i Härpö by tvenne Greula och tvänne Lambola skattehemman; i Sastmola socken Knuusi skattehemman; i Hvittisbofjärd tvänne Knuutila frälsehemman med ett obebodt torp samt Sandö och Björnö holmar med hvar sin åbo *).

*) Köpebrefvet emellan Hastfehr och Beckman 1781.Å Lcincbcrgs frälsehemman var redan år 1642 uppförd en husbehofésåg och en vattenkvarn. Kort därefter nämnes hemmanet i handlingarna såsom Jöns Kurcks frälse och det följde sedan, såsom ofvanför nämnts, med Anola ända intill reduktionen, då detsamma torde ha indragits till kronan. Genom landshöfdingens bref af den 16 maj 1708 tillföll Leineberg jemte åtskilliga andra hemman lagman Erik Bosin, hvilken redan samma år försålde dem till Olof Törnflycht, hvarefter Leineberg öfver ett sekel följde med Anola *).

Granttila säterirusthåll torde redan 1540 tillhört Klas Andersson Vestgöthe, herre till Viksgård och Koskis. Denne man, som var en af hertig Johans ifrigaste anhängare, — hans hustru Karin hade varit hertigens frilla — afrättades på Hrik XIV:s befallning år 1563. Grannila öfvergick då till hertig Johans gunstling Olof Svart, som var fogde bl. a. öfver Raumo gård. Olof Svart lefde ännu år 1575. Han var gift med Ingeborg Larsdotter Broke, enka efter Nils Michelsson, herre till Lies-niemi. Deras son Matts Olofsson Svart, som dog år 1598 ägde äfven

han Grannila. Efter honom ägdes Grannila af hans måg Klas Andersson Skalm, herre till Storgård, som dog år 1639. Grannila öfvergick nu till Skalms enka Karin Svart (död 1676) och dennas öfriga arfvingar, från hvilka säteriet troligen genom köp öfvergick till Erik Nilsson Ehneskö1d, landshöfding i Södra-Finland. Då Grannila var gammalt frälse, berördes det icke af reduktionen, utan stannade i den Ehneskö1dska familjens ego. År 1750 tillhörde Grannila hofrättsrådet Carl Cedeström, som för 7,300 daler kopparmynt pantsatte detsamma till handlanden i Björneborg Carl Indebetou, hvilken åter sålde Grannila till Berndt Johan Hastfehr.

Kero frälsehemman följde, såsom ofvanföre nämnts, oaf-brutet med Anola och kom slutligen äfven det i Berndt Johan Hastfehrs ägo.Den tredje lägenheten i Suolisto var Mikkola skatterust-håll. Jungfru Kerstin ‚Jönsdotter hade gifvit hemmanet till Nådendals kloster, för sin provent», hvilken gåfva stadfästades den 1 mars 1456 af hennes moder Ingeborg, Jöns Arnikassons enka, samt Kerstins begge systrar Margaretha och Karin. Vid Gustaf I:s reduktion blef Mikkola fråntaget klostret och förklarades för konungens arf och eget. År 1570 gafs det i pant för ett lån till Märta Stensdotter lIle, fru till Porkkala, som var gift med Gustaf Fincke, herre till Sonnäs, samt öfvergick därefter som säkerhet för samma lån till deras son Götrick Fincke. Gustaf och Götrick Fincke, far och son, hvilka hvardera jämte Sonnäs ägde Mikkola rusthåll, ha sin plats i Finlands historia såsom befrämjare af nyodlingar i Savolax. Gustaf Fincke blef år 1547 ståthållare i Savolax och kvarstod såsom sådan i tolf års tid. Om honom har sagts, att han var begifven på slem vinning och att han riktade sig bl. a. genom mutor. Att han var en förmögen man, framgår bl. a. däraf, att hans enka kunde låna penningar åt konungen. Götrick P'incke var från år 1583 aslottsherre i Nyslott och ståthållare i Savolax samt innehad dessa embeten i sexton år. Han var en godhjärtad och mycket försigtig herre, som åtnjöt stort förtroende bland landskapets befolkning. Ett vackert minne har han lämnat efter sig genom den mildhet, hvarmed han efter klubbekriget sökte lindra allmogens lidanden. Han blef riksråd 1602 och dog 1617, samt blef begrafven i Ulfsby kyrka. Äfven han var en förmögen man och icke heller han fri från girighet. Götrik Finekes enda arf-vinge var hans dotter Margaretha, som blef gift med Evert Karlsson Hom, fader till den tidigare nämnde Gustaf Evertsson Horn. Mikkola tillföll sålunda nu den Hornska släkten.

Evert Horn är en af de utmärktaste män vår historia känner. Född 1581 egnade han sig redan tidigt åt krigareyrket och tilldrog sig genom sin tapperhet och sina ovanliga krigaregenskaper Karl lX:s uppmärksamhet. År 1605 följdehan med konungen på dennes tåg till Liffland och uppbådade följande år, efter det olyckliga slaget vid Kirckholm, 1,000 man från Finland, med hvilka han tågade till Pernova. Följande år var han närvarande vid Karl lX:s kröning och bar då tillsammans med den unga prinsen Gustaf Adolf Finlands baner. Sin egentliga ryktbarhet vann han i kriget mot Kyssland, där han utförde de mest lysande hjältebragder. Han stupade vid belägringen af Pihkova 1615. Försmående sina officerares råd hade han ifört sig sin anföraredrägt och blef nu lätt igen-kännelig ett mål för fiendens eld. Älskad af hög och låg beklagades hans bortgång af hela hären och icke minst af Gustaf II Adolf, som var närvarande vid bisättningen i Kankais. Senare öfverflyttades den dödes stoft till Tavastska krafkoret i Åbo domkyrka, där en grafvård af marmor samt en glasmålning med Gustaf Adolf stående vid Horns sida tala till hans minne. Tvärt emot sin tids råa krigarseder var Evert Horn mild mot de besegrade, och tog kvinnor och barn i beskydd.

Fifter Evert Horns död tillföll Mikkola hans son Gustaf Evertsson Horn, som var gift med Barbro Kurck och som l.agus förmodar en tid ha varit ägare också af Anola. Under reduktionen återgick Mikkola, likasom I.eineberg, till kronan och förvandlades till militieboställe under Rehbinders regemente samt sednare till skatterusthåll. Såsom sådant ägdes det först af rådman Nils Larsson, öfvergick omkring år 1720 till bergsrådet Anders Strömmer, hvilken tillhandlat sig äfven Sonnäs och följde sedan fortfarande med denna egendom under Strömmers arfvingar riksrådet Carl Hermelin, Johan Hastfehr och Berndt Johan Hastfehr *).

Den Hastfehrska slägten var af tyskt ursprung och kom öfver till Sverige från Estland. Af slägtens medlemmar erhöll Johan Hastfehr svensk medborgarerätt och upphöjdes i adligtstånd år 1731. Han var först 1754—60 öfverste vid Jämtlands regemente och förflyttades sedan till Björneborgs regemente. Han var gift med Margaretha Elisabeth Stackelberg, dotter till karolinen fältmarskalken B. O. Stackelberg. Johan Hastfehr dog 1769 å Sonnäs.

Johan Hastfehr och hans hustru testamenterade alla sina egendomar till sonen Berndt Johan Hastfehr under det villkor, att efter fadrens död enkan finge åtnjuta alla inkomster från Sonnäs och att sonen, »utom den skuld för hvilken Sonnäs gods stod till Riksens ständers bank, borde betala till sin syster, majoren och baron Arvid Hastfehrs fru friherrinnan Ottiliana Hedvig Hastfehr och till sin aflidne systers friherrinnan Margaretha Magdalena Hastfehrs elfva års gamla dotter Margaretha Hedvig Enesköld hvardera femton tusen daler pappers-mynt, icke såsom arf utan såsom gåfva .

Berndt Johan Hastfehr har äfven han sin om ock föga ärorika plats i Finlands historia. Han föddes 1737, tjänade först som fänrik och sedan som major vid Jämtlands regemente samt öfverflyttades i likhet med fadern till Finland, där han avancerade till major vid Björneborgs och därefter år 177b till öfverste-löjtnant vid Åbo läns regemente. Genom slöseri och oförsigtiga affärsföretag råkade han i sådant trångmål, att han år 1775 af fruktan för bysättning var tvungen att rymma ur landet.

Möjligt är att han redan då ansattes af de holländska kreditorer, hvilka sedermera tvingade honom att sälja sina gods. Från detta trångmål räddades han dock för tillfället af konung Gustaf 111, som därjämte ökade hans inkomster genom att befordra honom till öfverstelöjtnant samt sednare till chef för Savolax-brigaden.

Hastfehr äger en särskild betydelse i Fredriksfors' historia därigenom, att det var han, som grundläde järnbruket. Redan år 1762 hade brukspatron Nils Kock med ständernas bifall erhållit tillstånd att å plats som han framdeles finge bestämmaoch efter det undersökning å stället verkställts, uppföra ett järnbruk med ämneshammare. Utan att begagna sig häraf sålde Kock privilegiet till bruksägaren Johan Cahman, som i sin tur sålde detsamma till Hastfehr. I en den 5 februari 1770 till bergskollegium inlämnad ansökning anhöll Hastfehr om tillstånd att få uppföra bruket å sitt ägande Leinebergs frälsehemmans mark.

Bergskollegium förordnade bergmästaren Magnus Linder att »i vederbörande sakegares närvaro undersöka byggnings-sättet, vattentillgången och skogsfångsten med flere erforderligheter för denna sökta ämnes- och järnmanufakturinrättning». På den utsatta dagen, den 22 oktober 1771 infunno sig å Leinebergs hemman utom Hastfehr borgmästaren Lars Sacklén och handlanden Nils Gottleben, Petter Bergén och Henrik Wadén som representanter för Björneborgs stad, prosten i Ulfsby Mikael Lebell, kaptenen Odert Johan Gripenberg från Haistila, fänriken Berndt Wilhelm Hästesko, landtmäteri-ingeniören Johan Åhman, ryttmästaren Johan Gustaf Gripenberg, skrifvaren Gustaf Tocklin och en samling af Ulfsby tingslags allmoge.

Representanterna för Björneborgs stad, som hade kommit tillstädes för att bevaka stadens intressen, motsatte sig brukets uppförande på skäl, som belysa tidens protektionistiska åskådningssätt. »Då staden hade sin handel af skogstillverkningen utaf omliggande allmoge, och detta ställe ej vore beläget mera än I s/r mil Björneborgs stad, så skulle staden — enligt

borgmästaren Sackléns förmodande — därigenom komma mycket att lida i sin handel och rörelse, i händelse de omliggande krono- och skatteskogarna skulle användas till detta verks förnödenheter. Ty förmodade borgmästaren att skogarna af sagda egendomar hvarken nu eller framdeles måge till detta verks förnödenheter anslås och underläggas och förmente han sig äga så mycket mera fog till detta andragande som de flesta Hastfehr tillhöriga frälsehemman vore uti stora byalag och ejännu hunnits genom storskifte utbrytas, så att han därigenom äfven kunde söka tilWälle att afverka de i byalagen samfälta krono- och skatteskogar. Gottleben, Bergen och Wadén tilläde härvid att Hastfehr och dess efterträdare ej framdeles måtte tillåtas tillhandla sig några krono- och skatteegendomar.»

Häröfver utlät sig Hastfehr, att »som han enligt den nu tillstädesvarande och uppvista skogskartan, upprättad år 1769 af ingeniör Åhman, å Suolisto säteri och tvänne frälsehemman samt ett skatterusthåll med Leinebergs frälsehemman, bestående tillsammans af 2 n/is mantal och utgörande deras skogsvidd 5,001 tunnland, samt likaledes å Anola bestående af 3 2/s mantal och egande omkring 6,000 tunnland skog, ägde tillräckligt tillgång på timmer och storväxta trän, så förmodade han att denna skog, som sträckte sig i söder från Leineberg till Anola till 1 l/i mil i längden och ®/4 mil i bredden, skulle vara mer än tillräcklig för de tillämnade verkens behof, så att

han ej skulle behöfva uppgifva till kol sina öfriga frälselägenheter, som i flere byalag voro belägna i samfällighet med krono- och skattelägen-heter. Han trodde dock att då hans frälsehemmans ägor blifvit vederbörligen utbrutna, ingen torde kunna förneka honom att nyttja sina frälsehemmans skogar, ifall de mot förmodan skulle behöfvas till vattenverket.»

Fänriken Berndt Wilhelm Hästesko förbehöll sig att hans innehafvande boställes skog ej måtte till detta verk nyttjas och samma förbehåll gjordes i till syneförrättaren inkommet bref af majoren och riddaren Berndt Johan Enesköld. Åboerna från Levanpelto, som varit i tvekan att ett bruk skulle anläggas å deras mark, protesterade emot dess anläggande därstädes på den grund att Hastfehr ej ägde flere än tvänne frälsehemman i Levanpelto, men föreslogo att verket måtte anläggas vid Leineberg, som ägde alla reqvisita därtill. Levanpeltoboerna yrkade dock att en kungsådra skulle hållas öppen vid Leinebergs kvarn, utan att dock kunna bevisa att de hade någonlaglig rätt till ett sådant yrkande. Ett likadant villkor gjordes också af Karlsmarks-boerna, men vid efterseende befanns det, att ej heller vid deras egna nedanom Leineberg byggda kvarnar någon den minsta kanal lämnats öppen. Vid företagen mätning befanns att fallet vid Leinebergs kvarn var 2 */* aln.

Då allt detta var utredt, anhöll Hastfelir, att honom måtte tillåtas inrätta en åmneshammare med en härd å det ställe som vid Leinebergs kvarnfors nu utsedt var, och än vidare nobilitera samma järn med en knip- och manufakturhammare nedanom sagde fors samt därvid nyttja tvenne härdar med fyra ässjor i hvarje härd till utsmide af bult- och bandjärn, smärre sorter fyrkant, hästskor, söm, skyfflar, spadar, spiksorter och flere husbehofs svartsmiden, varande han sinnad nämna detta verk »Fredriksfors».

I syneprotokollet förordade bergmästar Linder Hastfehrs ansökan på de skäl denne anfört. Genom resolution af den 1 februari 1771 biföll också bergskollegium till ansökningen. Det årliga ämnessniidet å bruket skulle ej få öfverstiga 345 skep-pund, inberäknadt 15 %:s frälsefrihet. Tackjärnet skulle köpas ifrån Nora, Nordberg och Westerbergslagen. Från erläggande af hammarskatt beviljades 9 års frihet börjande från år 1771. Efter frihetsårens utgång skulle i skatt erläggas 3 skeppund årligen. Egaren förbjöds vid vite af 1,000 daler silfvermynt att försälja stångjärn på platsen. Bruket kallades Fredriksfors*).

Några år senare anhöll Hastfehr att från Bränninge bruk i Södermanland till Fredriksfors få öfverflytta I skeppunds hammarskatt med åtföljande smides- och köpetackjärnsrättighet. Kongl. Majestät förklarade dock en sådan anhållan betänklig. Men då Hastfehr i anledning af afslaget anhöll att utom ämnesjärn

*) I Satakiwtn museum i B:borg finnes en silfvermatsked med fiiljande inskrift: »Denne sked år skiänkt af Baron B. I. Hastfehr till Annola åt

bonden Johan Johanson fiir des ofilrtrutna möda och arbete vid Fredriksfors bruks anläggning år 1771.»också få från bruket försälja stångjärn, lämnades honom »i anseende till förekomna ‚särskilda omständigheter» — d. v. s. troligen hans penningeknipa — tillstånd till öfverflyttandet af hammarskatten, dock på det villkor *att det, »ej måtte lända till prejudikat för andra att sig derpå beropa». Till följd af nämnda smidesöfverflyttning anhöll nu Hastfehr att från Stockholms tackjärnsvåg få upphandla 101 skeppund tackjärn jemte 15 skeppunds tillverkning för frälseråttigheten. Den förstnämnda ansökningen bifölls den 11 juli 1774, men som ingen frälse-rättighet åtföljde det smide som nu ifrån Bränninge bruk blifvit flyttadt, så kunde de tillika begärda 15 skeppund tackjärn ej beviljas. Enligt bergskollegii resolution af den 12 december 1777 utvidgades brukets inrättningar med en hjälphärd för att underlätta smidet särdeles vid tillverkandet af hammare och städ. Denna utvidgning motiverades af bergskollegium därmed, att bruket var vida aflägset ifrån andra bärgverk och att det ägde tillräcklig skogstil Igång, men ett smalt vattendrag, som ofta hindrade verkets drift, hvarigenom det blef omöjligt att så snart som fordrades erhålla hammare och städ, när de förra blifvit förlorade, då tvänne härdar på stället ej voro att till gå. I denna resolution säges vidare, att alla de egendomar, Anola, Leineberg, Suolisto m. fl., hvarifrån Fredriksfors försågs med kol, arbete och körslor, må detsamma såsom därifrån oskiljaktiga underläggas.

Något år därefter anmälde Hastfehr hos bergskollegium att hans smiden ej hade tillräcklig åtgång så länge han hade rätt att tillverka endast af de i privilegiebrefvet uppräknade sorterna, hvarför han anhöll att icke allenast få utsmida en del eller 200 skeppund af det beviljade smidesqvantum, stort 345 skeppund, till allehanda sorters

plåtar, utan ock inrätta en plåthammare med sina eldstäder framför hammardammen till den vid verket i gång varande knipsmedjan. Tillika anhöll Hastfehr, att då å hans egor funnes en ansenlig tillgång påmyrmalm samt därjämte någon anledning gåfves på bärgmalm, få uppbygga tvänne små s. k. myrugnar nedanför gamla hammardammen. Alla dessa ansökningar biföllos den 14 november 1781 och den nya plåtharhmarinrättningen uppfördes 2 y* verst nedanom Fredriksfors och kallades Fredriksberg; myrmalms-ugnarna erhöllo 9 års skattefrihet från år 1782.

Ugnarna blefvo dock icke uppförda af Hastfehr och hans bana såsom bruksägare och järnförädlare afslutades med denna ansökan. Redan samma år var han nämligen tvungen att till gäldande af sina skulder försälja såväl sina gods som sina bruksanläggningar. Om hans verksamhet på andra områden må nämnas, att han, efter att af konungen år 1781 ha utnämnts till chef för Savolax brigaden, förde befälet i Savolax, då Gustaf 111 började kriget emot Ryssland. Hans rapport att ryssarna skulle gjort ett anfall öfver gränsen vid Vuolteensalmi i Puumala föranledde krigsförklaringen. Det har dock påståtts, att några till ryssar förklädde savolaxiska bönder på Hastfehrs befallning utfört detta anfall. Hastfehr begynte i juli 1788 belägra Nyslott, men då Anjalamännen meddelat honom sina planer, upphäfde han belägringen, drog sig tillbaka från staden och började underhandla med ryssarna och Sprengtporten, förklarande sig villig att befrämja de finska.självständighetsplanerna. År 1790 dömdes han till döden för landsförräderi, men benådades troligen till följd af delaktighet i konungens intrig att få kriget förklaradt. Han vistades sedan hos sina slägtingar i Skåne, men begaf sig snart till utlandet, först till Köpenhamn, sedan till London och slutligen till Ryssland, där han blef öfverste och år 1809 dog i hvita Ryssland. Hastfehr var en äfventyrare, lismare och lycksökare. — Han var gift med Fredrika Brigitta Bonde, dotter till riksrådet grefve Gustaf Bonde.

Hastfehr torde icke, åtminstone personligen, synnerligen mycket ha befattat sig med sina lägenheters skötsel och brukets drift. De sista åren företräddes han af friherre Arvid Hastfehr.Om dennes åtgöranden vittna tvänne afhandlingar. Den ena är ett emellan honom och några Inderö byamän uppgjordt aftal angående upplåtande af Hakkiluoto vid Sandudden till lastage-plats för bruket. Genom den andra afhandlingen förbinder sig Arvid Hastfehr att åt bonden Thomas Thomasson Äijä i Koskis by utbetala ett lispund järn årligen såsom ersättning för den skada en i Joutsijärvi träsk uppförd dam åstadkom å en Äijä hemman tillhörig äng Ahmasjoki, och afsäger sig Äijä nu och för evärdeliga tider all klagan angående denna dam. Häraf synes, att det redan då, år 17X0, fanns en dam vid Joutsijärvi för kvarhållande af vatten för brukets behof. Dammen gaf dock sedermera anledning till allehanda tvistigheter mellan bruket och bönderna. •

Den största af de fordringsägare, för hvilkas tillfredsställande Hastfehr var tvungen att sälja Anola och Fredriksfors jämte sina öfriga besittningar, var en holländsk hypotheksbank, som utgaf lån emot fastigheter i Sveriges rike. Från denna bank, som sköttes af Christian van Orsay & Söhne i Amsterdam, hade Hastfehr år 1773 erhållit 22,000 riksdaler holländsk courant emot 6 12 procents ränta. I.ånet sköttes af Hastfehr så illa, att därå år 1781 var oguldet, förutom hela kapitalet, 4,866 rd. i räntor. Dessutom var Hastfehr skyldig ett annat med Orsay & Söhne samarbetande holländskt hus Barth 30,865 rd. eller in summa 57,731 riksdaler holländskt d. v. s. 50,516 riksdaler svenskt mynt. Lånen hade förmedlats af ofvannämnda banks agent i Stockholm assessor Jonas Beckman. För denna skuld öfvergingo Anola och Fredriksfors med alla till dem hörande hemman och inrättningar i den holländska bankens ägo, för hvars räkning, ehuru i Beckmans namn, de inköptes den 24 november 1781. Sålunda blef Beckman ägare af lägenheterna endast till namnet ända till år 1791, då de af honom själf öfvertogos.Den köpeskilling, för hvilken Hastfehr såide sina gods och anläggningar, utgjorde 55,555 riksdaler specie. Sedan skulden blifvit afdragen från denna summa, hade Hastfehr ännu kunnat räkna sig till godo 5,039 riksdaler, men då köparen icke ville ingå på någon afhandling om kontant penningeutgift, ingicks emellan Hastfehr och Beckman den öfverenskommelse, att den förre för den resterande summa skulle få räkna sig tillgodo två års inkomst från de försålda egendomarna, dock emot skyldighet att på egen bekostnad låta iståndsätta den plåthammare och de två myrugnar, å hvilka han några dagar innan köpekontraktet undertecknades erhållit vederbörligt privilegium. Men som Hastfehr var i behof af pengar, ingick han i sammanhang härmed med Beckman en aversionshandel därom, att han i ett för allt på vinst och förlust för de begge åren genast skulle

erhålla 4,000 rd.

Innan vi följa assessor Beckman i hans trettioåriga verksamhet som förvaltare af och ägare till Fredriksfors, torde det icke vara utan sitt intresse att kasta en blick på de Hastfehrska egendomarna och inrättningarna, deras skötsel och inkomster m. m., i synnerhet som en mängd uppgifter härom äro tillgängliga i arkivet å Norrmark.

Innan Hastfehr sålde sina gods lät han till ledning för köparen beskrifva och värdera dem. Beskrifningen utfördes af en viss Johan Hedblad med ledning dels af jordeböckerna, dels af egna iakttagelser, dels ock enligt af Hastfehr meddelade uppgifter. Ehuru ifrågavarande uppgifter också beröra lägenheter, hvilka icke tillhöra Ahlströmska firman, och ehuru särskildt Anola senare åtskiljdes från Fredriksfors, intaga vi här i sin helhet beskrifningen angående de Hastfehrska egendomarna, då densamma synes vara egnad att gifva en föreställning om en dåtida gods- och bruksägares ekonomi.

Anola gård — så börjar beskrifningen — är belägen vid Kumo elf, 13 mil från Åbo, 1 */* mil från Björneborg, i envacker situation, och eger en ansenlig, ny och vacker byggnad. Karaktärsbyggnaden ar af tvänne våningar, hvaraf den nedre innehåller 8 rum med 2 förstugor, den öfre äfven 8 rum, samt 2 garderober i en förstuga under brutet trätak. Fyra hvälfda. källare äro under denna byggning.

Nere på gården finnes en flygel bestående i ena ändan af tvänne till visthus tjänliga bodar och ett bryggeluis, som ock är apteradt till bagarstuga, hvarifrån å ena sidan är dörr till mjölkkammareu samt på andra sidan till fä- och fårhuset, som sedermera har gång ut åt bakgården. Vinden, som är afdelt, utgör på ena ändan torkvind med en mangelkammare och på den andra höskulle. Uti förenämnda bagarstuga eller brygghus är en brunn med pumpvärk, som gör denna annars mycket goda och bekväma inrättning ännu fördelaktigare.

Söder på gården är en lika flygel bestående i ena ändan af fyra oinredda rum; den andra af ett stort och vackert stall med vagnshus, hvari är brunn och en stallkammare. Bägge dessa flyglar äro under likadant tak som karaktärsbyggningen.

Bakom nedre flygeln är en byggnad, bestående af fem rum, som bebos af ena landbonden; bakom södra flygeln är kryddgården. -

Gårdsplanen, som är stor och jämn, är med plankvärk stängd.

Midt emot själfva herrgårdsbyggnaden å något afstånd är en landbobyggnad för tvänne landbönder, i godt stånd.

Väster om själfva karaktärshuset i Kumo älf, som löper vid pass 200 å 250 steg nedanom och gör en smalare ådra åt gårdssidan, är Kyrkholmen belägen. Dit är en ny bro öfver ån. Denna holme, öfver hvilken synes byar, åkerfält och ängar på åns höga stränder och skog, utgör en ibland de angenämaste belägenheter. På gårdens andra tre sidor äro åkrar, ängar och skog rundt omkring.A Grannila säteri i Suolisto by, beläget en mil från Anola, bestod åbyggnaden endast af ett boningshus med fyra rum och förstuga samt ett par bodar; för öfrigt landbohus. Hela denna by innehöll detta säteri, Mikkola rusthåll och Kero frälsehemman. Säteriet sköttes af tvenne landbönder.

Fredriksfors bruk är anlagdt, säges det vidare i relationen,

Fredriksfors’ stångjämssmedja

å fjerdedels frälsehemmanet I.einebergs ägor, på ett af naturen väl danadt ställe, österut från Anola, i 1/a mil från Björneborg om vintern, men 2 1/a mil sommarvägen.

Bruket var mycket reguliert bygdt, således redan då som nu, då det hela ger intrycket af en i sin begynnelse stadd stad. Inspektorsbyggnaden, bestående af fem rum och förstuga, uppbyggd för tio år tillbaka, var i godt stånd. Därtill hörande bodor, lador, fähus och stall voro försvarliga; en del af dem voro upp-HELSINGFORS

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ

1905ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905

Senssuurin hyväksymä, Helsingissä 28 p:nä Syysk. 1905.förda senare än hufvudbyggnaden. Boningsrum och tillräckliga uthus funnos för sex stångjärnssmeder, två knipsmeder, byggmästare och fem dagkarlar.

Stångjärnshammaren med tvänne härdar strax nedanom bruksgården i väster var till byggnaden väl inrättad, men gick verket med underfall. Dammen var 70 alnar lång, byggd af trä, med tvänne kistor, i godt stånd. Rännan 82 alnar lång och 3 alnar bred, borde nästa år ombyggas.

Spikhammaren, belägen ungefärligen 400 alnar öster ut från inspektorsgården — där sågen nu står — var väl byggd och inrättad, däruti var en skorsten med tvänne ässjor, en räckhammare, och tvänne spikhammare, hade tvänne hjul; det stora eller hammarhjulet drefs med bröstfall och bälghjulet med öfverfall. Dammen, bo alnar lång, borde nybyggas, hvartill virke redan var framfördt. Rännan var 21 */• aln lång och i godt stånd. Här var ett försvarligt kolhus på stolpar, tudelt .för knipsmederna.

Mjölkvarnen med ett par stenar och hjul var nyligen uppbyggd, till nyttjande för bruksfolket, gaf 1 ’/a 3 tunnor

i tull.

Tvänne kolhus, byggda af resvirke, voro väl inrättade och för icke länge sedan uppförda. Ett värkhus var äfven nyligen uppsatt af resvirke. En ny spannmålsbod och tvänne järnbodar voro här uppbyggda.

Än vidare framgår af relationen, att bruket hade sin lastageplats vid Sonnäs 1 1 4 mil fnån bruket, djt stångjärnet släpades med godsets dragare och därifrån det sedan fraktades med pråmar till Sandudden 1 3/s mil. Tackjärn återhämtades därifrån så framt det inte transporterades vintertiden. För detta ändamål var en holme arrenderad för en riksdaler och på holmen en tackjärnsbod uppbyggd.

Om vattendraget anföres att en hålldam var nyligen anlagd vid Joutsijärvi 1 V2 mil från bruket, af timmer med kistor

16och ett litet hus ofvanpå med lås för luckorna. Dammens längd var 37 alnar, bredden 9 alnar och höjden 4 ‘/i alnar. Grundluckorna för denna damm sägas icke vara i behof att pådragas innan medio Julii, emedan till den tiden annat vatten underhölle bruket. Dammarna voro tvänne till antalet, icke särdeles kostsamma att underhålla; och var det nödigt att för hufvuddammens bestånd i framtiden därtill söka allmogens be-gifvande och häradsrättens stadfästelse.

Till Fredriksfors bruk hörde äfven ett sågverk, Norra sågen kallad, för 20 år sedan anlagdt nära Hamnholmen i Sastmola ungefärligen 600 alnar frän lastageplatsen. Sågen hade Hastfehr år 1773 tillhandlat sig. Den räntade till kronan mellan 5 och 6 rd. På fem års tid från år 1776 till och med

Följande tabell gifver en öfversigt af inkomsterna år 1781:

Mantal Summa skatt PO ñ £ 3 X Si a >• rt Cb *1 r V. 0 » * £ a 2 n s r-F -n v>- *-t Smör Rd s. r. Tr. kp. Tr. kp. Tr. kp. Tr. kp. L/7 n st. st. st. LS" s Anola med till- hörigheter . . 957 3- 4 156 - 48 8 18 l6 — 24 2 5 2¡/i 71/:» 32 41 2 t/ä Fredriksfors bruk med till- hörigheter . . 816 4 4 122 IO 27 15 4 5 — — - 5 8 V* 20 59 IO Hviitisbrofjärds norra srfg med tillhörigheter . 19t» 3« 4 2 — 2 1 1 8 - i,970 27 — 280110 77 23 22 21 — 24 2 5 7'/j I6-V« 52 108 12 V*

år 1780 sågades inalles 1,291 '/« tolfter diverse bräder, som med alla omkostnader efter en uppvisad förteckning kostat 707 rd., hvHket gjorde per tolft 9 rd. 26 sk. Vid försäljningen af varan hade erhållits sammanräknadt 1,422 rd. När omkostnaderna afgått, blef öfverskottet 715 rd., som gjorde under 5 år en årlig reveny af 143 rd. Vattentillgången vid sågen var ganska liten, så att verket ej kunde drifvas mer är höst och vår, men troddes med ringa kostnad delvis kunna genom rensning och gräfning ifrån det ofvanför liggande så kallade Oxjärvi upphjälpas. Som det icke fanns något privilegium på stockköp för denna såg, vore det nödigt att sådant utverka

för dess framtida bestånd.

Räntorna från de Hastfehrska egendomarna voro år 1776 endast 923 rd., men beräknades år 1781 till 2,483 rd.

*— g *0 (l 3# <§ a X 7T S3 p= - P < a rr P ^ K Vi ~ C: -t JG a 7T O, Kol för betaln. cr. 4*J nj S* V O £L 3* X *-t — ft t -P B- 3* X -1 m Cl ft c ñ p g H 0 *1 -t p n P= 51 0 -t P^ Salt braxen C/3 3 x' TT Cf Ce 3 Ä ? 1 w L0 ST 3 0] 7T X ps X p -* 0 X p -t ,/? ff Rd. s. r. st. St. Läst I.iist St. Tr. Tolft Tolft L t? 1.0 L0 Tr. Tr. Tr. 2 IO 107 18 5 i,3'4 198 354 -< 66 56 34 ' 4 79 38 10 1,192 40 204 30 2 2 IO 10 I — 4 — 48 54 27 f-: — 146 37 40 16 I3/4 2l/2 I 5 6 t* '4 333 36 3 2,44ft 238 55H 30 2 2 IO 10 I l6 4 .»/i 2‘/> * '"9 I IÚ 61För landtmannaprodukter erhölls den tiden följande priser: i t. råg 2 rd. 16 sk. — i t. korn 2: —. i t. hafra i: 05. — 1 t. ärter 2: 16. — 1 oxe 6: —. 1 ko 3: 32. — 1 får —: 24. — 1 svin 2: 1 L0" smör 1:08. — 1 \M talg 1:08. — 1 \J& ull

2: 10. — I LS" lin —: 40. 1 1.2? färsk fisk —: 08. 1 U torra

gäddor —: 18. — 1 t. strömming 3: —. IOO st. kräftor —: 02. — 1 tolft 7 alns bräder —: 32. — 1 dito golf bräder —: 40. — 1 famn björkved —: 06.

En oxe var sålunda nästan dubbelt så mycket värd som en ko, ett svin endast litet mindre värd än en ko, talgen stod i samma pris som smöret och trävarorna voro mycket billiga.

På egendomarna funnos: å säterierna 9 halftorpare, å skattehemmanen lika många och å frälsehemmanen 33; dessutom funnos 4 skattebönder, 6 skattbetalande torpare samt 17 kol- och dagsverkstorpare; smeder och byggmästare funnos 13 hushåll, inalles sålunda 84 hushåll, hvilka betjänade bruket med körslor och arbeten.

I skeppund stångjern kostade i tillverkning och umgälder 5 rd. 17 sk. 4 rst. och såldes vanligen för 7 rd. 24 sk. Svart-smidet kostade skeppundet 11 rd. r 5 sk. 8 rst. och inbringade 12 rd. 22 sk. År 1779 utsmiddes å Fredriksfors 606 skepp, och år 1780 668 skepp, stång- och ämnesjärn.

Bruket och egendomarna värderades af Hastfehr till 54,988 rd. Det pris han för dem erhöll var sålunda litet större än värderingssumman.

Till en början sköttes egendomarna, såsom redan nämnts, af Beckman för de holländska köparenes räkning, men synas inkomsterna de första åren ha varit så små, att de icke ens betäckte ombudsmannens resekostnader, hvilka t. ex. år 1782 stego till 224 rd., hvarför denne var tvungen att påföra dem sina principaler. Bruksförvaltaren Johan Moberg var en otrogen tjänare och afsattes innan kort, sedan han erkänt sig hafvaundandolt och ur brukets räkenskaper bortlämnat järn m. tn. för 125 rd. *)

Småningom synas dock brukets affärer ha förbättrats. År 1784 påföras resekostnaderna icke mera holländarene utan bruket. Sedan Beckman tagit ledningen af bruket i sin hand, begynte han förbättra och utvidga detsamma, hvarför han också, ehuru bosatt i Sverige, långa tider vistades å Fredriksfors. Så uppbyggde han de tvänne myrugnar, å hvilka Hastfehr erhållit privilegium. Dessa ugnar visade sig dock icke motsvara sitt ändamål. Oaktadt malmen ansågs vara af god beskaffenhet, blef tillverkningen dock ojämn och felaktig. Beckman öfvergaf dock icke hoppet att kunna tillgodogöra sig den malm han redan anskaffat. Dessutom hade han utverkat sig rättighet till upptagande af malm ur Sääksjärvi uti Hvittis socken samt genom köp erhållit en fjerdedel i Kalkunmäki järnmalmsfält uti Kisko socken af Nylands län. Han anhöll därför att i stället för myr*) Bland Fredriksforska papperen finnes en sålydande angivelseskrift af smeden Lars Holmström: »Om jag tordes fråga Herr Patron om det tack-jern som ligger på vägen 19 mil från bruket, om det kunde vara mögeligit att Herr Patron ville vara så god och låta sina egna bönder göra en resa efter det jemet på vinter före. Det är beklageligt att vi ej får jrrn till att arbeta på, det är oss en stor skada att vi blifva i stor gäld och skuld och Herr Patron till stor skada att hammaren ej får gå, ty herr Inspektorn Moberg hnshållar alltför illa i allting och nu bryr han sig om ingenting, han lät frysa ned i isen nästan 100 Sk. tackjem vid Gammelby i höstas, så att vi äro utan arbete, om vi ej får jern till oss af det som är pä vägen, om det komme på något sätt. Om jag tordes beklaga i hvad hat jag är hos Mober för sanningen som jag betygar, att han på allt mögeligit sätt bjuder till att dräpa mig och förfära och fördärfva på allt ilistigt sätt för det jag har varit på Patrons sida och med det jag kom honom på skam medan jag talade sanning, men ej så mycket som jag bordt ha talat mera som vi alla viste med honom men för hans hotande

vi ej tordes säga huru det stod till, ty nu får jag uppbära allt hat som han öfver att han skall af-flytta; men Gud gifve vi finge en rättvis man i stället, annars måste vi taga till flykten alla.»ugnarna få uppbygga en masugn vid bruksströmnien, där en mjölkvarn då befann sig, utan någon förändring i dambyggnaderna. I ansökningen anmäler Beckman tillika att han hade mer än tillräckligt kolfång ifrån de säteri- och hemmanslägen-heter, hvilka vid brukets anläggning blifvit undersökta och uppskattade, hvarförutom han under senaste år tillhandlat sig och underlagt bruket åtskilliga hemman, hvilkas skogar kunde åstadkomma en betydlig årlig kolning.

Gammalt spannmålsmagasin och gamla masugnsbyggnader ä Fredriksfors.

Masugnsprivilegiet med 9 frihetsår erhölls den 19 april 1784. Masugnen blef dock färdig först år 1787.

I sin ansökning hade Beckman, såsom ofvan nämnts, anmält sig hafva med bruket införlifvat flere nya hemman. Då järntillverkningen till följd af ökad koltillgång utvidgades, visade det sig att, då endast en plåtsmideshärd var anlagd, det privilegierade kvantum af 200 skepp, plåtar icke hann tillverkas. Beckman anhöll därför och erhöll den 21 december 1791 till-låtelse att uppföra en andra plåthärd, så att plåtverket nu komatt bestå af en hammare med tvänne värmningshärdar. Bruksägaren förbjöds vid vite af to rd. för hvarje skeppund att nyttja härdarne till nedsmältande af tackjärn; om förbudet andra gången öfverträddes, komme vitet att fördubblas och tredje gången skulle bruksägaren gå sina rättigheter förlustig.

Sedan Beckman i tio års tid skött bruket för andras räkning, fann han affären så lönande, att han år 1791 af den holländska banken tillhandlade sig Fredriksfors' bruk med därtill hörande egendomar. Den 11 februari undertecknades köpebrefvet. Köpesumman utgjorde 40,000 rd. för egendomarna och bruket »med allt hvad därtill underlyder och ligger eller lagligen tillvinnas kan, i våto och torro, närby och fjärran, intet undantaget». Kontant betalning erlades dock icke, utan undertecknade Beckman tvänne på Christian van Orsay & Söhne ställda reverser, hvardera lydande å 20,000 rd. med 3 procents ränta. Den årliga afbetalningen å kapitalet var 675 rd.

Beckman egde äfven ett annat bruk, ett litet manufakturverk, Mariefors i Vestergötland, där den årliga stångjärnstill-verkningen steg till 200 skepp, och svartsmidet till 150 skepp., och dit tackjärnet togs från Nora. Då mycken besparing å bruksdriften kunde vinnas, om Mariefors-smidet öfverflyttades till Fredriksberg, där dessutom kol och arbete voro billigare, anhöll Beckman år 1794 att få verkställa denna öfverflyttning, förbehållande sig dock att, ifall hela det sammanlagda smidet icke kunde medhinnas, honom då måtte vara öppet lämnadt, att efter föregången anmälan få återupptaga de Mariefors tillhörande verkstäderna, som genom öfverflyttningen kunde varda nedlagda.

I anledning häraf förrättades undersökning å Fredriksfors och uppträdde åter såsom vid brukets grundläggning bl. a. Björneborgs stads representanter, protesterande emot öfverflyttningen. Borgmästaren Carl Mörtengren befarade att som den tillämnade öfverflyttningen måste medföra ett större behof afskogsafverkning det kunde hända att brukets skogar med tiden blefve alldeles utödda och bruksägaren vore nödsakad att ersätta bristen genom inköp af nya skogslägenheter eller genom allmogens förbindande att till brukets behof aflämna sina skogs-afkomster. Genom ett sådant förhållande skulle staden lida ett märkeligt intrång uti dess privilegierade handel med hvarje-handa trävaror och slutligen sakna dess nödtorft af bränsle och byggnadsvirke. På dessa grunder ansåg sig borgmästaren böra å stadens vägnar protestera emot den begärda smides-öfverflyttningen. Också bönderna protesterade. Hen förut nämnde bonden Thomas Thomasson Äijä från Koskis by an-drog, att han väl icke hade något att påstå emot den åstundade smidesöfvertlyttningen, men ansåg dock nödigt göra det förbehåll att i händelse vid skeende delning någon öfverloppsjord skulle återstå för de hemman uti l.evanpelto-, Palus- och Koskisbyar, hvilka kunde vara med assessor Beckman i sam-fällighet, assessorn då icke måtte taga sig anledning af brukets behof att förskaffa sig större andel i öfverloppsjorden än å dess ägande del efter hemmansmantalet rätteligen belöpte sig.

Den öfriga delen af den vid syneförrättningen närvarande allmogen ansåg liksom fullmäktigen för Björneborgs stad den tillärnade utvidgningen af bruksrörelsen äfven för sig vara äfventyrlig, ifall däraf skulle följa någon uppdämning till skada för deras ägor, eller något slags tvång med kolleverering till bruket, hvarjämte de, i den

mån körslor och foror tilltogo, trodde sig blifva mera betungade med väglagning.

Till svar å dessa påståenden förklarade assessorn att han hvarken nu eller framdeles hade för afsigt att göra staden Björneborg något intrång uti dess ägande rättigheter till handel med allmogen, så mycket mindre som här icke var fråga om någon annan betjäning till, bruket än den assessorn af sina egna hemman och lägenheter kunde erhålla, äfvensom ases-sorn hvarken tänkt eller tänker göra något anspråk på vidareöfverloppsjord uti samfällighctsmarkerna än som på hans hemman efter mantal sig belöper, utan skulle hvar och en få därvid njuta hvad honom efter författningarna tillkommer. Beträffande sedan allmogens gjorda erinringar, så trodde Beckman dem af sig självfva förfalla, enär han nu än ytterligare förklarade det hans tanke icke vore att för det till öfverflyttning ämnade smidet inrätta nya verkstäder eller göra någon ändring uti förut privilegierade dammar och damfästen. Det befarade tvånget med kollevereringen kunde på intet sätt ega rum, enär bruksägaren icke uppgifvit andra än sina egna skogstillgångar, som han säkert visste vore mer än tillräckliga för hela smidet och behöfde således hvarken nu eller för tillkommande tider begära något af andras skogar, utan skulle det i alla tider helt och hållet ankomma på hvars och ens välbehag, om han funne sin räkning vid att i en eller annan mårtto göra bruket någon betjäning. Och livad slutligen angick anförandet om vägbyggandet, så kunde därom icke heller någon fråga vidare uppstå, sedan kongl. maj:t och riksens kammarkollegium genom utslag under den 18 januari 1792 hade afgjort den saken till hvars och ens framtida efterrättelse.

Icke heller denna gång fästes något afseende hvarken vid Björneborgs stads fullmäktiges eller böndernas påståenden, utan beviljades Beckman genom bergskollegii resolution af den 4 februari 1794 rättighet till öfverflyttande af Mariefors-smidet till Fredriksberg. Och som assessorn förklarat det han icke ville drifva plåtsmidet högre än till 200 skeppund om året, så nedsattes det vid Fredriksberg tillåtna plåtsmidet till detta belopp. Däremot erhöll Beckman tillåtelse att förädla det för plåtsmidet afsedda ämnesjärnet till spik och allehanda andra redskap.

Sålunda blef hela smidestillverkningen vid Fredriksfors' och Fredriksbergs bruksinrättningar under den därstädes förut antagna stämpeln 215 skepp, ärligt stångjärnssmide, inberäknadt15 skepp:s frälserätt, med 2 skepp, i hammarskatt, samt 495 skepp, rörligt ämnessmide, inberäknadt 45 skepp.s frälserätt med 4 l/s skepp, hammarskatt, hvartill bruksägaren årligen fick uppköpa 716 1 2 skepp, tackjärn från Nora, Norbergs och Västerbergslagen. Vidkommande sedan assessorns ansökning om verkets understödjande med frihetsår, så emedan det befanns att utaf de Fredriksfors masugn år 1784 tillagda 9 frihetsåren trenne år förflutit utan någon nytta för bruket, fann bergskollegium skäligt tillägga 6 års förlängning. För den nu medgifna smides-öfverflyttningen kunde däremot inga frihetsår beviljas.

Den så erhållna öfverflyttningsrättigheten ansåg sig Beckman dock icke behöfva begagna. Tiderna vid adertonde århundradets slut voro osäkra och början af nittonde århundradet var för bärgshandteringen än ofördelaktigare. Nödåret 1801 återverkade också på denna industrigren och järnpriserna gingo allt mera ned. Åren 1805 och 1806 voro äfven de nödår, hvartill kom, att afsättningen å järn var knapp såväl hemma som i utlandet. Härefter synas villkoren för järnhandteringens bedrifvande dock hafva förbättrats, hvartill också bidrog 1803 års förordning, som medgaf utvidgning af stångjärnstill-\ erkningen.

1 anledning af denna förordning anhöll Beckman att emot erläggande af föreskrifven rekognitionsafgift få öka stång-järnssmidet allt eftersom därmed skulle medhinnas. Då han, efter att hafva tillhandlat sig 11 frälsehemman, hvilkas sammanlagda areal var 2,367 tunnland 13 2/3 kappland och hvilka an-sågos medgifva en årlig kolning af 286 V2 läster, bevisat att han för den anhållna smidesökningen kunde erhålla 2,194 läster kol årligen, beviljades honom den 5 mars 1806 en tillökning af 400 skeppunds stångjärnssmide emot en rekognitionsafgift af 36 skilling banco för skeppundet. Dessutom skulle dubbel hammarskatt erläggas, dock med afdrag från rekognitions-afgiften enligt gängse markegångstaxa. Malm förklarade sigBeckman få från egen järngrufva å Söderby säteris mark i Börstills socken af Stockholms län. Ehuru det i privilegiebrefvet intet nämnes om uppbyggandet af en andra stångjärnshammare, synes en sådan med tvänne härdar ha kommit till stånd. Brukets tillåtna smide var sålunda i slutet af svenska tiden år 1809 1,100 skepp., för hvilket erlades 14 skepp. 16 lisp. i hammar-

Gamla kontorsbyggnaden å Fredriksfors.

skatt. Masugnen var vid samma tid i gång i medeltal 93 dygn om året.

År 1806 fanns sålunda å Fredriksfors bruk: en masugn, en malm- och kalkkrossmaskin, försedd med ett vattenhjul, som samtidigt betjänade ett kross- och vaskningsverk, där det vid blåsningen uppkomna slagget krossades och vaskades. På andra sidan af ån stod smedjan med stångjärnshammaren och tvänne härdar. 1 den högre upp belägna manufaktursmedjan fanns en knipphammare och tvenne spikhammare i sammastock samt två härdar. Å Fredriksberg fanns en plåthammare med två härdar samt en knipphammare med en härd.

Men åter inträffade dåliga tider, kriget bröt ut och all fredlig näring låg nere. Huru de politiska händelserna under och efter skiljsmässan från Sverige verkade å Fredriksfors, framgår ur en af Beckman är 1810 till regeringskonseljen inlämnad ansökan, däri han anhåller, »att då kriget lagt oöfver-vinnerliga hinder för anskaffande af malm och tackjärn från Sverige, och Fredriksfors bruk jämte masugn af sådan anledning hvarken till smide eller blåsning varit i gång eller haft någon tillverkning, icke en gång till det belopp som hammarskatts och recognitionsafgifterna utgjorde, honom måtte förunnas befrielse från sagda afgifter för år 1809, hvilken för Fredriksfors utgjorde 632 rubel». Regeringskonseljen förkastade Beckmans ansökning på den grund att bruket utom på myrmalmer blifvit grundadt på sjömahn från Sääksjärvi sjö i Hvittis socken och Kalkunmäki järnmalmsbrott i Kisko socken, hvilka, inom landet belägna, äfven år 1809 varit tillgängliga.

Härmed slutar assessor Jonas Beckmans verksamhet som ägare af Fredriksfors. Han dog 1811. Ehuru Hastfehr var brukets egentliga grundläggare, tillkommer dock Beckman äran af dess iståndsättande och drifvande så godt omständigheterna det medgåfvo. Att sluta af det tillåtna smidesbeloppet, var Fredriksfors’ bruk 1809 det sjunde i ordningen i Finland och då uti landets största bruk Kimo smidesbeloppet vid samma tid utgjorde 1,765 skepp., var detsamma å Fredriksfors 1,110 skepp. De öfriga brukens smidestillverkning var endast något hundra skepp, större än å Fredriksfors, som dessutom livad manufaktursm idet beträffar var det första i landet.

Beckmans plats i Fredriksfors historia bestämmes dock icke endast af hvad han där åstadkom som järntillvärkare. Hans betydelse för bruket är än större såsom utvidgare af egendomens skogs- och jordareal, isynnerhet om man ser sakenmed en nutida affärsmans ögon. Ehuru han både för styrelsen och bönderna gång efter annan försäkrade sig icke vara i behof af några nya landvinningar för brukets drift, gjorde han dock sitt bästa för att underlägga sig alla åtkomliga krono-skogar. Därtill hade han nog äfven stöd i gällande författningar, enligt hvilka bruksägaren hade rättighet att till skatte inlösa kronohemman, som ansågos nödvändiga för bruket. Detta privilegium hade visserligen tilldelats under villkor, att bruksägaren vore skyldig att låta den förre åbon och hans efterkommande ostördt bebo hemmanet så länge desse erlade en viss skatt, hvilken utgick i form af kol. Denna författning torde också i allmänhet ha efterlefvats, men det oaktadt är det klart, att bönderna å de af bruken skatteköpta hemmanen blefvo ekonomiskt mycket beroende af bruksägarena och från själf-ägande jordbrukare småningom förvandlades till kolare och dagsverkare. Då bruksägarene anhöllo om att få skatteköpa kronohemman, protesterade bönderna alltid däremot, fordrande åt sig självfva enahanda rättighet. Vanligtvis afgjordes saken dock till bruksägarenas fördel. Så gick det också å Fredriksfors.

Kort efter det Beckman tagit omhand de Hastfehrska lägenheternas skötsel eller år 1783, anhöll han att för underdånig skatterättsfordran erhålla införsel i skatte- eller jordägande rätten till kronohemmanen Kiilo n:o 1, Jämsä n:o 6, Hamppu-nen n:o 8 och Elli n:o 9 i Palus by, samt Tuomala n:o 2 i Härpö by, hvilket också beviljades. Likaledes anhöll han att få till skatte inlösa följande hemman i Levanpelto by: Maijala n:o I, Krekula n:o 3, Kittilä n:o 4 och Uotila n:o 8. Aborna å dessa hemman fältväbeln Gustaf Fredrik Tocklin, Anders Sigfridsson Krekula, Maria Sigfridsdotter och Sigfrid Abrahams-son Kittilä samt Matts Simonsson och Thomas Thomasson Uotila yrkade på att ännu i femtio år få bo kvar på de af dem bebrukade hemmanen, hvarjämte Krekula påstod sig ha erhållit skatterätt till sitt hemman. Krekula fick behålla hemmanet, menangående de andra hemmanen resolverade kongl. kammarkollegium, att då de på Militien vore indelta, så, alldénstund de af assessor Beckman uppgifna räntefordringarna 59 daler 13 öre silfvermynt, härrörande från framledna kongl. rådets herr baron Förhus’ arfvingars underdåniga skatterättsfordran af Kumo gods i Kumo socken, som borde utan

föregången undersökning om hemmanens häfd och tillstånd innehafvaren ersättas, icke allenast fullt svarade emot ofvan nämnda hemmans räntor, utan äfven öfversköto desamma med 2 rd. 12 sk., fördenskull och då åborna dylika fordringar icke kunnat förete, och dessa hemman vore af den beskaffenhet, att de till ersättning för kongl. majestäts och kronans gäld kunde användas, kunde något afseende å åbornas påstående att genom städje få förskaffa sig besittningsrätten till hemmanen, icke göras, utan pröfvades skäligt att för ofvannämnda skatterättsfordringar bevilja assessorn Beckman införsel i skatte- eller jordägande rätten till kronohemmanen, hvilka således komme att i jorde-böckerna från krono till skatte omföras; och komme assessor Beckman att för öfverskottet 2 rd. 12 sk. erhålla ersättning i någon annan kronans lägenhet, enär han sig därom anmälde».

Det är lätt förklarligt att bönderna, som från urminnes tider bebott och brukat hemmanen som sina egna, icke godvilligt skulle lämna dem, ej heller emottaga dem af Beckman med de onera han funne för för godt att pålägga dem och af hvilka kolningsskyldigheten var den mest betungande. De besvärade sig till kongl. maj:t och anhöllo att dem måtte tillåtas samma hemman städja. Genom nådig resolution af den 18 nov. 1784 förkastades besvären, emedan besvärandena ifrån Levan-pelto icke nedsatt borgen för kostnad och skada eller bilagt kammarkollegii öfverklagade utslag — således af formella skäl. Hvad åter åborna å Palus- och Härpö kronohemman angick, så »hade de icke haft någon i författningarna grundad anledning att kongl. majestät med klagomål omedelbarligen besvära».Kongl. maj. pröfvade således »på enahanda sätt som då till-förene slika frågor uppkommit och till bibehållande af den säkerhet sådana fordringar böra ega om ersättning, Beckman utan omgång böra till sin rätt förhjelpas».

Att förhjälpa Beckman till sin rätt betydde naturligtvis afhysning, hvilken också verkställdes. En del af de gamla åborna stannade kvar på de villkor assessorn dikterade, andra åter, hvilka icke ville gå in på den nye husbondens fordringar och underskrifva de erbjudna kontrakten, tvungos att lämna sina hus, sedan dessa — såsom det heter i afhysningsprotokollet — »medelst dörrars och fönsters borttagande gjorts dem till boende aldeles onyttiga.»

De från sina hemman fördrifna bönderna försökte ännu — ehuru först efter sex års förlopp — vinna sin sak. I deras till häradsrätten inlämnade stämning påpekades, att »landbo-kontrakten ej otydligen i anseende till där förelagda svåra villkor visade, att herr assessorn förnämligast till styrka för Fredriksfors’ järnbruk tillöst sig skatterättigheter, hvadan jämväl hemmanen för bruksrörelsens utvidgande blifvit samma bruk underlagda och nu hörde därunder; fördenskull och då Fredriksfors’ bruk anlades med det förbehåll att denna inrättning icke skulle lända någon till förfång och skada, där de dock genom detta verks anläggning blifvit sina hemman alldeles förlustiga, anhöllo de ödmjukast att i likställighet med kongl. brefvet af den 23 september 1747 varda till hemmanens besittning förklarade berättigade och därvid tryggade». Lag-mansrätten, dit saken i vädjoväg inkommit, förkastade besvären och synes saken ha blifvit därvid. Assessor Beckman, den forna juristen — han hade tidigare varit landssekreterare — uppträdde under rättegången med stor säkerhet, yrkande bl. a. ansvar å böndernas advokat för det denne skulle ha uppeggat bönderna till denna tvist. Ädelmodigt nog efterskänkte han dock bönderna rättegångskostnaderna.För en jämförelsevis liten summa, ungefär etthundrade riksdaler hade Beckman sålunda utvidgat brukets egor och skogar med tillsammans 3 u/24 mantal eller 14,476 9/i» tunnland.

Beckman nöjde sig likväl icke med denna landvinning. Kronan fick äfven på annat håll släppa till af sina skogars skatter, hvilka den dag som är ännu icke uttömts. En skildring om, huru Rudanmaa skogrika utmark tillföll Fredriksfors bruk, är äfven den ett blad icke blott i de Ahlströmska possessio-nernas förhistoria, utan öfverhufvud i landets odlingshistoria.

I slutet af 1700-talet, innan storskiftet dragit sina noggranna råar kring skogar och marker, funnos uti nästan alla socknar också i trakterna kring Björneborg kronan tillhöriga allmänningar, i jordeböckerna införda under namn af utby-skatter. Några bland desse bestodo af ängar eller åkrar, men de flesta af ängar och skogsmarker; åtskilliga sådana allmänningar voro med räntorna anslagna under militie- och landsskatts-indelningarna, andra åter kronan förbehållna. Allmänningarna utgjordes i regeln af öde områden långt aflägsna ifrån de bebodda trakterna och bärande grof skog utan annan odling än hvad närmaste byamän inkräktningsvis kunnat åstadkomma, men dessa områden hade aldrig blifvit uti någon jordebok införda och kronan hade af dem icke haft någon nytta, utom då

någon nybyggare nedsatt sig där och åt sig uppodlat ett ordentligt hemman. Det var först genom slika nybyggare som uppmärksamheten fästades vid allmänningarna, ty förut hade de merendels i brist på skogs- och jagtbesigtning af grannar och sockneboar inkräktats och på flerahanda sätt underkastats åverkan: den ena hade därstädes upptagit åt sig en äng, den andra ett fiskeläge, den tredje hade huggit timmer o. s. v. utan åtal eller minsta eftersyn. Och sedan långa tider, ja sekler på detta sätt framflutit — heter det i en relation af landshöfdingen i Åbo län — hade de mest tilltagsna åverkarne framdragit vittnen, som vid domstolarna intygat deras nyttjorätt till mar-kerna, hvaruppå domstolarna varit färdiga att tillerkänna dem äganderätt till dessa, änskönt vittnenas egna hemman varit å allmänningar inrättade.

När skogarna i Björneborgs närmaste omgifningar började aftaga, synas de lätt åtkomliga kronoallmänningarna ha tilldragit sig stadens affärsmäns uppmärksamhet. År 1778 hade rådmannen Eilert Wilhelm Mentzer och handlandene Johan och Nils Gottleben af åbon å Näentö skattehemman i Tyrvis fått sig tillerkänd rättigheten till Rudanmaa utjord, hvilken denne enligt gamla kartor skulle äga, och hade dessa gjort ansökning om inrymning i nämnda utjord för att där uppodla skattskyldiga hemman. Denna ansökning gaf anledning till landtmätare-och rågångsförrättningar åren 1778—79. Utjordens rålinier drogos därvid genom följande punkter: Saunakoski—Lahna-

järven koski—Multasaari. Här fanns 4,256 tunnl. skog, 4 tunnl. odlingsbar jord och 33 tunnl. äng samt 1,040 tunnl. impedimenter. Skogsmarken var bärgig och stenig samt beväxt med gran, tall, björk och något asp, »som icke kunde afhämtas i anseende till markens hölstriga beskaffenhet utom vid sådana vintrar, då mycken snö existerade». En del af marken var t. o. m. så oländig, »att det icke syntes möjligt att heller framdeles släpa stock därifrån, såvida inga vägar där voro till finnandes eller för dragare kunde inrättas». Af utjorden gradsattes en del med 1, en annan del med 2 (af högsta värdetalet 5) och ansågs densamma således så godt som värdelös. Från skogen i Rudanmaa har emellertid den Ahlströmska firman afverkat stock för omkring 40,000 m.

Då råarne voro uppgångna, förklarades utjorden år 1781 kronan tillhörig, utan afseende på Palus-, Koskis-, Levanpelto-, Finnby- och Lassilabornes protester och ehuru vid landtmäteri-förrättningen voro representerade så klingande namn som ägaren af Maijala Odert Johan Gripenberg, ägaren af Äijälä friherrinnan Elisabeth de Carnal samt friherre Arvid Hastfehr,hvilka enhvar försökte draga den feta biten till sig. De björne-borgska affärsmännen, hvilka icke kunnat bevisa Tyrvisbons rätt till Rudanmaa allmänning, besvärade sig till kammarkollegium, ehuru utan resultat. Kammarkollegium förkastade besvären troligen på den grund, att Rudanmaa icke egnade sig till odling. Upptagandet af nybyggen i en bärgig ödemark hade väl icke heller ingått i Mentzers och Gottlebarnas planer, utan torde deras afsigt endast varit att få disponera öfver skogen. Detta antagande ligger så mycket närmare till hands som all slags handel, äfven den med trävaror vid den tiden var i uppgående, men särskildt anskaffandet af mastträn blifvit allt svårare. Johan Gottleben var en af Björneborgs stads driftigaste affärsmän och torde han hafva drifvit saken å något hemligt bolags vägnar.

Det var Beckman som skulle njuta frukterna af Rudan-maas afskiljande till kronojord. Liksom några år tidigare, då han till skatte inlöste ofvannämnda hemman i Levanpelto- och Palusbyar grundade han också nu sin ansökan om Rudanmaas skatteköp på de skatterättsfordringar, som han hade hos kronan, och hvilka han förskaffat sig af baron Arvid Forbus’ arfvingar. Nu stödde han sig dessutom därpå, att han, i fall skogsmarken tillfölle honom, fritt kunde använda och därifrån erhålla vattenkraft och skog till nytta för bruket. Då såsom redan nämnts styrelsen denna tid särskildt ville befrämja järnindustrin i landet, bifölls Beckmans ansökning af kammarkollegium den 18 Januari 1785. Hofrättsrådet Nils Fredensköld, som då var delägare i Norrmarks finbladiga såg, förmente, i saken hörd, å egna och sina medintressenters vägnar, att sågen enligt dess till-ståndsbref af år 1753 bland andra skogar också hade sin stockfångst ifrån Rudanmaa, men detta påstående lämnades utan afseende, då i tillståndsbrefvet Rudanmaa icke såsom kronojord omnämnts och än mindre till stockfångst anslagits. Också Gottleben och Mentzer försökte, ehuru utan resultat,hindra köpet, då de enligt sitt förmenande vore närmast berättigade till kronojorden, emedan denna genom deras tillgörande blifvit förklarad kronan tillhörig och råarna på deras bekostnad iippgångna. Rudanmaa vidsträckta skogmark inlöstes af Beckman för 16 rd. silfvermynt eller ungefär — ioo finska mark.

Utom dessa processer angående jordebesittningar hade Beckman med ortens bönder äfven andra sådana angående vattenrättigheter och dambyggnader.

I Koskis by invid den från Joutsijärvi kommande ån, hvar-ifrån Fredriksfors bruk får sin vattenkraft, fanns utom husbehofs-mjölkvarnar äfven en s. k. sågkvarn, som ägdes af bruket och bönderna gemensamt. Sågen var vid tiden för Beckmans öfver-tagande af bruket så förfallen att dess ombyggande var af nöden. I fall byamännen icke vore därtill villiga, förklarade sig Beckman såsom innehafvare af frälsejord sinnad att invid den gamla sågen för egen räkning uppbygga en ny sådan dels för husbehof dels för virkesförädling. Byamännen ville behålla sin gamla såg, utan att dock motsätta sig uppförandet af den nya, då det fanns plats och vattenkraft för båda. Vid syne-förrättningen anförde Koskis-, Levanpelto- och Paulus-boarna klagomål öfver dammen vid Joutsijärvi, hvarigenom vattnet ofvan-för dammen så uppdämdes, att de med sina grunda bragder icke kunde fiska. Då Beckman lofvade såsom skadeersättning betala åt bönderna 20 lisp. järn årligen samt med dem träffade den öfverenskommelse, att i en 93 alnar ofvanför dammen midt i ån liggande stor sten skulle inhuggas ett djupt kors, ofvanför hvilket vattnet icke finge uppdämmas, erhöll han rättighet att bygga sågen. I en särskild öfverenskommelse bestämdes dessutom att vattnet i Joutsijärvi icke finge uppdämmas så, att ån nedanför dammen bottenfröse. Bönderna å sin sida förbundo sig att å sina nedanför belägna kvarndammar hålla behöriga bottenluckor, så att intet vattenflöde uppstode. Oaktadt alla öfverens-kommelser förekommo dock alltjämt tvistigheter angående deskador flodvattnet åstadkommit. Ehuru skadorna vanligen uppstått antingen af alltför ymnigt vattenflöde eller ock af böndernas vårdslöshet att hålla sina dammluckor i skick, var Beckman dock tvungen att köpa eller tillbyta sig nedanför sågen liggande åkrar och ängar. Af allt detta hade situationen tillspetsas så, att då Beckmans nybyggda såg år 1789 nedbrunnit och en annan skulle uppföras, ägarene af den gamla sågen egenmäktigt ned-refvo dammen. För att bli ensam ägare af vattnet och slippa alla trakasserier, begick assessorn slutligen så, att honom vid det kort därpå utförda storskiftet tilldelades icke allenast nästan alla stränder rundtorn Joutsijärvi, utan också hela sågforsen, som då föll inom Kittilä hemmans råar.

I detta sammanhang må ännu nämnas, att Fredriksfors bruk under Beckmans tid förde äfven några andra vattenrättsprocesser bl. a. med Karlsmarksboarna, hvilka alla synas ha afgjorts till brukets fördel. *

De llesta af de farhågor bönderna vid brukets grundläggande och utvidgande uttalat angående de skador brukets grannskap skulle tillskynda dem hade sålunda besannats. Så fingo bönderna också till slut bära tungan af en ny väg. Det finnes ett helt band rättegångshandlingar angående underhållandet af den väg, som nu leder från Fredriksfors’ bruk till den längs Kumo älf löpande landsvägen. Det var bruket som be-höfde vägen till sin lastageplats vid Gammelby, medan bönderna fingo bekosta dess underhåll.

Af allt att döma tyckes Beckman ha varit en sträng herre, som nog förstod att bevaka sina intressen. Huru väl han lyckades i sina sträfvanden, framgår bl. a. af den summa,

132,000 rd. silfver, hvartill hans efterlämnade egendom vid arfskiftet efter hans död värderades. På tio års tid hade brukets och hemmanens värde mer än tredubblats. Såsom läsaren torde erinra sig, betalte Beckman år 1791 för Fredriksfors med underlydande lägenheter endast 40,000 rd.Beckman hade tvänne söner, auditören Petter Gottlieb Beckman och brukspatronen Gustaf Beckman samt tvänne döttrar, Beata Kristina, gift med öfverstelöjtnanten Gripenberg, och Fredrika Lovisa, gift med kaptenen Adolf Fredrik Silfver-svärd. Emellan dessa arfvingar ingicks den 31 december 1813 en sådan öfverenskommelse angående egendomarnas fördelning, att de manliga arfvingarne erhöllo Fredriksfors’ bruk med Leinebergs hemman samt underlydande lägenheterna i Suolisto-, Levanpelto-, Palus- och Koskisbyar, och de kvinliga Anola med hvad därtill hörde. Sålunda sprängdes den med så stor möda skapade fastighetskomplexen i två delar och därefter ha de så länge förenade Anola och Fredriksfors gått hvar sin egen väg och endast då och då mötts — i tingsstugan. Då vi i denna skildring hafva att följa endast med Fredriksfors, må här blott nämnas, att Anola år 1816 öfvergick till dykeri-kommissarien Isak Fellman och efter hans död till vicekonsuln Isak Carlström, som ägde Anola ända till sin död år 1838. Carlströms arfvingar sålde godset 1840 till generalguvernörs-adjointen Alexander Amatus Thesleff, som genast öfverlät detsamma till kommerserådet Johan Grönfeldt. Efter dennes död köptes égendomen år 1855 af

vicehäradshöfdingen August Fredrik Järnefelt och sedermera år 1877 af kommerserådet Frans Vilhelm v. Frenckell. För närvarande äges Anola af kommerserådet Waldemar von Frenckell.

För att återkomma till Fredriksfors, stannade icke heller detta gods länge i Beckmanska familjens ägo. Redan 1817 den 29 mars sålde bröderna Beckman bruket och lägenheterna till senatorn Heribert Conrad Reuterskjöld för 72,000 rd. Vid arfskiftet hade Fredriksfors uppskattats till 84,666 rd. Den 18 september samma år öfverlät Reuterskjöld köpebrefvet till senatorn friherre Adolf Gustaf Mellin, hvilken redan tre dagar senare erhöll fastebref å Fredriksfors. Den 28 oktober, allt samma år, hamnade egendomen i Finska Statens ägo, för hvars räkningdensamma sköttes intill år 1830, då godset den 22 september 1830 köptes af viceordföranden i senaten geheimerådet Anders Henrik Falck, som för detsamma erlade ett pris af 240,000 rubel banco assignationer.

Af köpesumman blef geheimerådet emot inteckning statsverket skyldig 200,000 rubel banco. År 1835 hade ännu ingen kapitalafbetalning skett, och räntan för de två föregående åren var dessutom obetald. Med anledning häraf gjorde Finlands Banks direktion hos senaten förfrågan, huruvida den intecknade egendomen borde för statsverkets räkning försäljas eller om den bristande inbetalningen finge nu och framdeles, då liqvid i rättan tid ej skett, i vanlig ordning utmätningsvis genom vederbörande landshöfding indrifvas. Senaten svarade, att gällande författningar rörande lån ur bankens primitiva fond icke kunde i förevarande fall tillämpas, utan ägde direktion härvid ställa sig till efterrättelse, hvad allmänna lagen i sådant afseende innehölle. År 1839 var lånesumman ännu oafkortad och tio år senare återstod däraf 37,714 rubel silfver samt en del af räntorna. Ännu år 1857 utgjorde skulden till statsverket 27,428 rubel silfver och var bruket dessutom graveradt med ett privat lån stort 7,000 rubel.

Från geheimerådet Falcks tid återfinnas jämförelsevis få uppgifter angående Fredriksfors' bruks drift. Ägaren var bosatt å Kautua och egendomen sköttes af förvaltare. Antagligen gick driften sin gilla gång och torde inkomsterna icke heller varit de sämsta, då järnkonsumtionen å orten betydligt tilltagit, sedan skeppsbyggeriet i Björneborg på trettio- och fyratiotalen uppblomstrat. Järn från Fredriksfors exporterades denna tid äfven till Ryssland, t. ex. till Reval.

En hel mängd mutsedlar utvisa, att man från eget land sökte erhålla malm för masugnen. År 1836 erhölls mutsedel å bärgsmalm på Storskärs holme uti Töfsala socken och ett annat fynd gjordes 1847 uti ett kärr i Nauhia by i Hvittis. År 1852försökte man upptaga malm alldeles i hemknutarna: i Pyhäjärvi och Sääksjärvi sjöar samt i Suolisto hy. Falck hade år 1830 för 1,570 rubel af statsverket köpt en fjärdedel af Sillböle grufva i Helsinge socken. Ett bolag som bestod af Falck, bergsrådet John Julin och kaptenen I.ars Magnus Björkenheim försökte också, ehuru med klent resultat, tillgodogöra sig grufvan.

Den inhemska malmen torde till en del varit orsaken till att smidet å Fredriksfors ej alltid var af bästa kvalitet.

I kapitlet om Kautua har nämnts, att geheimerådet Falck där sökte förbättra jordbruket bl. a. genom sjöfällningar, då dessa ej stodo i strid med hans öfriga intressen. Fällandet af sjöar var den tiden mycket på modet och omhuldades särskildt äfven af styrelsen. Sjöfällningar företogos också i Fredriksfors-trakten. Så fälldes på Falcks initiativ Kotojärvi träsk äfven-som de ofvanför detta belägna Tyvijärvi och Ylinen Lahnajärvi, hvartill tillstånd erhölls redan år 1838, ehuru arbetet påbegyntes först 1850. De genom fällningen vunna ängarna inbringade åren 1851 —1865 inalles 1,462 mark, hvaraf på Fredriksfors' andel föll 574 m. Också Sammaljärvi träsk fälldes under den Falckska tiden.

Under geheimerådet Falcks tid väcktes och fortsattes sedermera en process om Anolas förpliktande att anskaffa kol och göra körslor för Fredriksfors' bruks behof. Då denna i sitt slag ganska märkliga tvist på sätt och vis kompletterar vår skildring om de långvariga kolstriderna å Kautua, och då gamla tiders privilegieanspråk än engång söka göra sig gällande på tröskeln af en ny tid, må det tillåtas oss att litet utförligare referera gången af processen.

1 kongl. maj:s beslut af år 1777, på grund hvaraf Hast-fehr erhöll tillstånd till brukets utvidgande, heter det att de egendomar, från hvilka detsamma hade sin kolfångst, sin arbetskraft och sina körslor, vore såsom oskiljaktiga

från bruket dettaunderlagda. Men vid arfskiftet efter Beckman hade såsom ofvan-före visats Anola med tillhörigheter afskiljts från Fredriksfors.

Denna olaglighet, som i öfver tjugu år fått ostraffadt existera, observerades nu plötsligt af juristen och lagmannen geheimerådet Falck. År 1844 lät denne instämma dåvarande ägaren af Anola kommerserådet Johan Grönfeldt yrkande på icke mer eller mindre än kommerserådets förpliktande att till honom, Falck, såsom ägare af Fredriksfors, genast afträda Anola egendom emot det att geheimerådet till kommerserådet utbetalte de 35,170 rd. banco, för hvilka sagda egendom hade bruket frångått, sä fraint kommerserådet icke ville åtaga sig att till bruket förrätta kolning emot 2 rubel banco ass. för lästen eller till kolning upplåta egendomens skog emot 30 kopek för lästen i stubbehyra, samt dessutom förbunde sig att årligen från Gam-nrelby lastageplats till bruket forsla 2,000 skeppund malm emot 20 kopek för skeppundet, i hvilket fall geheimerådet medgaf att Anola egendom finge i komerserådets hand lagligen förblifva.

Innan målet af häradsrätten hunnit afgöras, afled kommerserådet Grönfeldt år 1848. Processen fortsattes dock emot hans enka och son, handlanden John Fredrik Grönfelt, samt öfriga arfvingar. Vid urtima tinget den 10 janunri 1850 förkastade häradsrätten käromålet, pröfvande rättvist bibehålla Grönfeldts sterbhus vid besittningen af egendomen. Ehuru Anola vid Fredriksfors' anläggning uppgifvits till dess betjäning med kol och körslor, följde däraf dock icke — enligt häradsrättens åsikt — att innehafvarene af egendomen, sedan den blifvit till annan man öfverlåten, vore pligtige att till det af geheimerådet betingade priset för brukets behof prestera kol och körslor eller upplåta skog.

Lagmansrätten, till hvilken saken i vadeväg hänskjöts, var af en annan mening. Medelst dom af den 12 mars 1850 utlät sig denna sålunda, att, såvida Anola blifvit till kolfång och arbete för Fredriksfors anslaget, godset icke kunnat bruketfrånskiljas utan därtill erhållet tillstånd af högsta makten. Således hade arfsföreningen efter Beckman och alla andra härom sedermera gjorda transaktioner varit olagliga samt borde följaktligen återgå. Rätten fann därför rättvist ålägga svarandena att förstkommande fardag afträda Anola till geheimerådet emot 47,663 rd. svenskt banco efter kurs i ryskt mynt.

Hofrätten i sin tur fann, att af de i brukets privilegiebref begagnade uttrycken och ordställningarna icke kunde dragas den slutsats att bruksägaren blifvit förbjuden att skildt från bruket afhända sig Anola, utan endast att innehafvarena vore förpligtade till kolning och körslor för brukets behof. Hofrätten tillerkände sålunda icke Falck rättighet att tillösa sig Anola. Däremot ansåg hofrätten Falck berättigad att för Fredriksfors' bruk blifva från Anola med kol och körslor betjänad, dock icke emot den af Falck erbjudna ersättningen; och ankomme det således på geheimerådet att, ifall godvillig förening parterne emellan icke kunde träffas angående beloppet af det kol och arbete innehafvarena af Anola skulle till bruket utgöra och den ersättning som därför borde erläggas, i laga ordning å ort som vederbör därom utföra talan.

Innan saken afgjordes, dog geheimerådet, men processen fortsattes af hans son lagmannen Paul Emil Falck. Denne hade beräknat, att Anola borde till bruket leverera 2,583 läster kol och i en till guvernören inlämnad skrift af den 16 mars 1852 yrkades att Anola måtte förpligtas att ej blott för framtiden, utan äfven för år 1852 och de tio näst förut förflutna åren emot ett visst pris tillhandahålla Fredriksfors kol. Då kolnings-skyldigheten enligt lagman Falcks förmenande utgjorde en servitut, som vore Anola egendom lagligen pålagd, borde följaktligen villkoren, hvarunder nämnda tunga skulle utgöras, bestämmas efter annan måttstock än om fråga vore om en helt och hållet oafhängig. levarantör, då godtgörelsen utgjort ung. 70 kopek för lästen. Falck anhöll tillika, att guvernören jämvälmåtte bestämma beloppet och priset å de körslor, som bruket tillkomme från Anola och hvilka erfordrades för brukets tackjärnstillverkning d. v. s. för släpning af omkring 4,500 skeppund malm från Gammelby, på en vägalängd af I 1/z mil, hvarför å bruket vanligen erlagts 7 l/t kopek för hvarje skeppund.

Guvernören åtog sig dock icke att uppgöra taxor för Fredriksfors. Falck vädjade till hofrätten, därifrån målet återförvisades till häradsrätten. Och så började långdansen om igen med nya turer och manövrer. Ägarena af Anola förmälte sig nu villiga att i det förhållande Anola säteris egovidd stode till brukslägenheternas egomassa framdeles årligen deltaga uti leveransen af kol och körslor till de brukets verk, hvilka blifvit den 1 februari 1771

privilegierade, dock under villkor att berörda ägoförhållande samt beloppet af den erforderliga kolen jämte körslorna tillförlitligen utreddes. Under tiden hade Anola öfvergått dels till vicehäradshöfding Järnefelt dels till några bönder och Fredriksfors till hofrättsextranotarien K. J. Lönegren. Processen intrasslades nu allt mera. Den ena juristen sökte öfver-träffa den andra i tolkning af lag och gamla papper. Så påstod t. ex. Järnefelt, att Fredriksfors' skogar, behörigen vårdade, vore tillräckliga för brukets behof och att Anola borde bidraga till detta behof endast i förhållande till den dåvarande skogstill-gången och efter afdrag af årliga husbehofvet. Troligen hade Järnefelt af fruktan att förlora processen afverkat skogen å Anola, och nu var det häradsrätten, som afgjorde saken till förmån för Fredriksfors. Anola dömdes att leverera 2,583 läster kol och utgifva körslor för transport af 4,500 skepp, tackjärn. Däremot var lagmansrätten år 1863 af motsatt åsigt och frikallade Järnefelt från denna skyldighet på den grund — att honom tillhöriga skogar knappast räckte till husbehof. Och som förutsättas måste att tungan af körslor icke innefattade annan för-pligtelse för Anola än att framforsla den kol godset själf tillverkade, alltså — och i anseende därtill o. s. v. — då det ejfanns någonting att köra, vore heller inga körslor nödiga. Järnefelts fiffiga påhitt att likt barnet rädda i egen mun den sockerbit motparten högg efter hade således gjort slag i saken. Visserligen lästes lagen ännu af hofrätten och nya syneförrätt-ningar påbjödos för utredande af verkliga skogstillgången på Anola m. m., men då Lönegrens ansökan om förbud för afverk-ning af egendomens skog samtidigt förkastades, torde denne till slut funnit för godt att lämna grannen i fred och nedlägga den segslitna processen, som räckt i tjugu år. I processen hade som kärande och svarande uppträdt män sådana som en f. d. ordförande i kejserliga senaten, en lagman, ett kommerseråd, och t. o. m. en t. f. generalguvernör.

Men låtom oss återvända till vårt egentliga ämne. Efter geheimerådet Anders Henrik Falcks död sköttes Kautua och Fredriksfors af dennes söner öfversten Oskar Falck och lagmannen Paul Emil Falck ända till år 1855, då dessa delade egendomarna så, att den förre erhöll Kautua, den senare Fre-driksfors.

Paul Emil Falck föddes å Kautua den 3 oktober 1805. Efter att ha som auskultant tjänstgjort vid Åbo hofrätt och sedan som kopist och kanslist i senaten, förordnades han år 1836 att förvalta Åbo och Björneborgs lagsaga och utnämndes efter sin far till ordinarie innehafvare af embetet.

Bosatt i Åbo torde lagmanen Paul Emil Falck endast medelbart ha deltagit i skötseln af Fredriksfors under den korta tid bruket af honom ensam ägdes. Under hans tid, år 1856, inrättades dock tvänne spikhammare och erhöllos en mängd mutsedlar å malmfyndigater bl. a. uti Hopeavuori i Rosnäs by af Ulfsby socken, å Tyykilä kronoboställe i Södermarks by, å Katavankari i Gustafs socken samt å Skönskär, Buskskär och Pattskär i Iniö kapell.

Efter att i närmare trettio års tid ha tillhört Falckska slägten öfvergick Fredriksfors till en ny ägare, den förut nämndaFredriksfors' mejeri.hofrättsextranotarien Karl Johan Lönegren, som köpte bruket och egendomarna den 12 juni 1858. Köpesumman var 100,000 rubel silfver, jämte det köparen särskildt inlöste brukets malm-och järnförråd, och skulle betalningen ske så, att uti egendomen fick emot inteckning innestå 42,000 rubel, förutom ett statslån stort 26,000 rubel samt ett privat lån å 7,000 rubel. Da geheimerådet Falck i tiden för Fredriksfors betalt 240,000 rubel banco assignationer eller ungefär 80,000 rubel silfver, hade brukets värde på 30 år stigit endast med 20,000 rubel silfver.

Den Lönegrenska tiden å Fredriksfors blef endast 12 år lång, men var dock en af de märkligare i brukets historia. Efter orientaliska kriget, då all industri legat nere, löstes många band icke allenast på det politiska utan äfven på det ekono*miska området. Privilegiernas tid var förbi och den fria konkurrensen begynte komma till sin rätt, medförande ett uppsving i alla näringar. Björneborgs stads handel i synnerhet med skogsprodukter uppblomstrade såsom aldrig förut, medförande ekonomiskt välstånd och rastlös verksamhet. Den nya tiden skapade nya män. Vid denna tidpunkt var det ju också som Ahlström framträdde. En af den tidens björneborgare i första planet var äfven Lönegren. År 1858, kort efter det han köpt Fredriksfors, grundläde han tillsammans med sin svåger handlanden Anton Björnberg Björneborgs mekaniska verkstad. Lönegren, som var son till en förmögen man stadsläkaren i Björneborg Fredrik Isak Lönegren och som äfven med sin hustru Anna Björnberg erhållit en icke ringa hemgift, använde sina pengar till stort anlagda, ehuru illa öfvervägda affärsföretag. Å

Fredriksfors kan ännu i dag ses de breda spåren af den väg, där hans rastlöshet gått fram.

År 1860 erhöll Lönegren tillstånd att omändra brukets tvänne gamla tysksmideshärdar till en s. k. franche-comtéhärd och år 1862 beviljades honom rätt att med bibehållande af denena af de förstnämnda härdarna för gröfre smiden inrätta ännu en tredje franche-comté-härd.

Fredriksfors’ jordområde utvidgades under Lönegrens tid med följande två hemman: Fristedt om '/is mantal, som köptes af bonden Johan Fredrik Johansson för 200 rubel silfver (hemmanet hade intill 1845 varit krononybygge) samt Sippola '/* mantals skatteaugumentshemman, för hvilket betalades 13,000 m.

Ladugårdsbyggnaden å Fredriksfors.

Lönegren var eller åtminstone ville vara jordbrukare och gjorde mycket för att reglera och till odling upptaga åker och äng samt förbättra ladugården både ofvan och innan. Efter statsagronomen Henry Gibsons anvisningar bragte han sina lägenheten i lämpligare odlingsskiften och införde det då ännu mindre kända vexelbruket åtminstone å Suolisto, sökande äfven få sina landbönder att antaga den nya metoden. Dessa fingo nya på tryckta blanketter uppgjorda kontrakt med mångahandabestämmelser om det ena och det andra. Till torparenas skyldigheter hörde bl. a. kolning och allehanda körslor. Till förebyggande af skogssköfling gåfvos stränga bestämmelser. Ved fick t. ex. icke huggas af stående skog, taken fingo icke beläggas med näfver och takved, som förödde skogen, utan med pärtor hvilka voro mindre skogsödande; getter fingo icke hållas, emedan de voro skadliga för ungskogen; brännvin fick ej brännas, ej heller säljas o. s. v.

Den som besökt Fredriksfors har väl genast lagt märke till dess rymliga och ståtliga, af tegel uppförga uthusbyggnader, af hvilka i synnerhet mejeriet, ladugårdsbyggnaden och stallet tilldraga sig uppmärksamhet. Alla dessa byggnader jämte den nuvarande kontorslokalen äro uppförda af Lönegren. Mejeriet, som den tiden var och ännu i denna dag torde kunna täfla med de ståtligaste i landet, uppfördes 1865 vid den öfre forsen midt emot smedjan, som af Ahlström sedermera omändrades till såg. Sågen står stilla nu, likaså masugnen och smedjorna, men »mjölkkvarnen» går och rullar fram drittel på drittel. Utom dessa byggnader härstamma bagarstugan, redskapslidren m. m. från Lönegrens tid. Ett ståtligt corps de logis var påtänkt, men uppfördes icke. De flesta af Fredriksfors byggnader utfördes med en feberaktig brådska åren 1865—66, så att det väl kan äga någon grund att då engång landets generalguvernör, grefve Adlerberg, väntades på besök, en massa arbetarebostäder nedrefvos och uppbyggdes under en eller par veckors tid för att kunna presentera sig i raka gatulinjer.

Af allt att döma voro framtidsförhoppningarna stora både å Fredriksfors och i hela Björneborgs trakten. Nödåren 1866 —67 krossade dock under sin tyngd de solidaste hus och konkurs följde på konkurs. I den allmänna krachen störtade också Lönegren, dragande med sig Norrmark och Fredriksfors.

Den 15 oktober 1870 utbjöds Fredriksfors till salu på offentlig auktion. Högsta anbudet, 350,000 mark, gjordes afförre gymnasisten Ernst Sourander, utan att detta dock godkändes af kuratorerna, emedan Sourander icke kunde prestera annan säkerhet än de medel han hade inneliggande hos Lönegren, som var hans förmyndare. Egendomen utbjöds därför ånyo och gjordes nu högsta anbudet 330,000 mark af guvernören grefve Carl Magnus Creutz, som vid auktionen också inropade Sippola hemman för 17,750 mark.

Stallbyggnaden å Fredriksfors.

Creutz hade sålunda erhållit Fredriksfors för 70,000 mark billigare än hvad Lönegren 12 år tidigare derför erlagt. En ännu bättre affär gjorde Creutz, då han snart därefter eller den 5 september 1872 sålde bruket jämte lägenheter och inventarier till brukspatronen Olof Walfrid Tydén från Göteborg för

700.000 mark. Egendomen var då intecknad för en summa af

295.000 mark. Tyrdén transporterade den 8 oktober samma år köpebrefvet på kaptenen E. A. M. Unge, som den 4 januari1873 öfverlät hälften af besittningen till bruksägaren G. A. Wall från Göteborg.

Unge och Wall bildade ett bolag under namn af »Fredriks-fors aktiebolag», till hvilket Fredriksfors redan samma år den 25 juni 1873 försåldes. Icke fullt ett år efter det för egendomen erlagts 700,000 mark, hade priset stigit till

1 miljon

785.000 mark.

Tiderna hade visserligen förbättrats, trävarupriserna hade gått upp till en förut oanad höjd och Fredriksfors' värde beräknades ej efter egornas och brukets, utan efter skogarnas värde, men det oaktadt och äfven under dåvarande förhållanden var priset dock högre än hvad en sund affär kunde bära. Då bolagets aktier åtminstone till en del torde försålts till personer i Sverige, hvilka icke förstodo sig på affärer, ligger det antagande nära till hands, att här var fråga om en s. k. • »griinder-affär». Affären ställdes dessutom på en för våra förhållanden allt för stor fot. Pengar utkastades till höger och venster; sågar (Storsand 1873 och Pihlava 1877) byggdes och skogar uppköptes. Administrationen synes icke heller ha varit den bästa, att sluta däraf att t. ex. en leverantör till Pihlava erkänt sig i ren vinst .ha uppburit 70,000 mark. Under första åren af sin tillvaro bedref bolaget en så stor export af trävaror, att detsamma var den tredje i ordningen af Björneborgs trävarufirmor. Största delen af rörelsekapitalet torde ha influtit från Sverige, men också finska medel voro fästade i affären i form af lån ur allmänna inrättningar. Innan'Fredriksfors öfvergick till bolaget var egendomens skuld till Finlands bank och Civilstatens enke- och pupillkassa tillsamman 243,800 mark samt till privata personer 21,200 mark eller inalles 265,000 mark. Dessa lån betalades visserligen år 1873, men samtidigt upptogs ett nytt lån på

750.000 mark, som var ställdt på innehafvarena af 15 reverser å

50.000 mark. Reverserna torde ha sålts i Sverige; åtminstone voro af dem år 1878 10 stycken i »Stockholms enskilda banks»

18ägo. År 1875 ökades bolagets skuldbörda ännu med ett 300,000 marks hypotekslån, så att densamma då utgjorde I miljon

500,000 mark. En enda siffra må utvisa, huru lysande affärer dessa främmande affärsmän gjorde i Finland: ensamt för året 1875 uppgick förlusten till mer än fyrahundratusen mark.

Som ett exempel på huru bolagets affärer sköttes må ännu påpekas revisionsberättelsen från 1875, som innehåller en flere tiotal sidor lång förteckning på — additionsfel.

Ehuru Fredriksfors aktiebolag till namnet var grundlagdt för bedrifvande af jordbruk och bärgshandtering, sysslade detsamma, såsom näinndt, hufvudsakligen med trävaruaffärer. Under bolagets tid verkställdes dock en mängd reparationer och tidsenliga förbättringar å bruket. Så ändrades franche-comté-smidet till lancashiresmide och å Fredriksberg inrättades ett valsverk. Också masugnen ombyggdes. Och kronan på verket blef att det gamla fabriksmärket F. F. utbyttes till ett nytt, ett A med krona.

År 1876 försattes bolaget i liqvidation och följande år öfvergick Fredriksfors till Ahlström för en köpeskilling, som icke fullt motsvarade egendomens inteckningssumma.FREDRIKSFORS UNDER A FILSTRÖM.

tan tvifvel hade Ahlström vaksam och skarpsynt som alltid

länge följt med händelsernas utveckling å Fredriksfors och blott väntat på ett lämpligt tillfälle att taga egendomens ledning i sin hand. Fredriksfors var i många hänseenden passligt att införlifvas med de Ahlströmska besittningarna. Skogen var ännu ganska god och den var belägen icke långt ifrån Norrmark. Att slippa en konkurrent vid skogsköpen var icke att förakta.

Snart föll den mogna frukten i Ahlströms hand.

När Ahlström fattade beslutet att köpa Fredriksfors, kan jag icke med säkerhet säga, men sommaren 1877 finna vi honom lifligt upptagen af affären. I augusti i nämnda år, då han var bosatt å Kautua, skrifver han till förvaltaren å Norrmark Selim Bäckström och frågar, om 700,000 mark vore för mycket betaladt för Fredriksfors. Denne finner priset icke öfverdrifvet. Ifall köpet blefve af, tänkte Ahlström på att omändra valsverket till smedja, hvilket Bäckström dock icke ansåg

Ahlström köper Fredriksfors 1877. — Fredriksfors' jordbruk. — Ett valsverk omändras till ladugård.lämpligt, då

valsverket behcifdes för bruksdriften å Norrmark och Kautua. Samtidigt sände Ahlström förvaltaren på Kautua, Fredrik Granqvist, att taga reda på, i hvilket skick inrättningarna å Fredriksfors befunno sig. Afven skogen lät han uppräkna.

Den 16 augusti gifver Ahlström sin prokurist Anian Beckström följande order: »skrif för roskull och fråga Direktionen för Fredriksfors Aktiebolag i Göteborg, hvad lägsta priset är på Fredriksfors med stående gröda och gjord höstsådd. Häntyd äfven att deras inköpspris aldrig bör tagas till norm.> Svars-telegrammet från Göteborg fixerade priset för bruket och egorna till 840,000 mark samt för inventarierna till 260,000 mark.

Ahlström ansåg priset så måttligt att en underhandling kunde baseras därpå och i september reste han tillsammans med borgmästaren Edvard Molander till Göteborg. Fruarna Ahlström och Molander följde med till Stockholm och bevistade under tiden jubileet i Uppsala.

Köpekontraktet angående Fredriksfors undertecknades den 8 september 1877. Priset för bruket och fastigheterna utgjorde

830.000 mark. Denna summa skulle betalas sålunda, att köparen förband sig att svara för ett ungefär 296,000 mark stort hypoteks-lån jämte det han den 31 oktober betalte i kontant 34,000 mark; och åtog han sig dessutom af det förut nämnda på

50.000 marks reverser stälda inteckningslånet å 750,000 mark två tredjedelar eller 500,000 mark, hvilket belopp skulle erläggas sålunda, att köparen utstälde sina omslagsreverser till säljarens ordres med pant af ofvanberörda inteckningar, nemligen en per den 31 juli 1879 å 300,000 mark, med pant af 6 inteckningar en hvar å 50,000 mark; en per den 31 juli 1880 å

100.000 mark, och 1 per den 31 juli 1881 å 100,000 mark. Räntan å köpeskillingen beräknades efter 6 °/o. Till säkerhet för 300,000 mark af köpeskillingen samt priset för inventarierna skulle köparen pantsätta och i någon, helst finsk bank deponerainteckningar af Norrmark, Långfors, Saarikoski och Kaunis-saari.

Priset för materialerna och lösegendomen utgjorde enligt sedermera verkställd värdering 287,555 mark. I köp,ebrefvet ingick en paragraf, enligt hvilken köparen vore skyldig att inom utgången* af september månad för en bestämd summa inlösa brukets tackjärnsförråd. 1 vidrigt fall skulle säljaren antingen få låta själf uppsmida förrådet eller ock borde köpet återgå. Emottagandet af tackjärnet jämte diverse annan lösegendom föranledde en rättegång, hvilken vanns af Ahlström och hvarvid köpessumman nedsattes med 84,353 mark.

Ofvannämnda hypotekslån inbetalades år 1886, då däraf återstod 291,216 mark.

År 1880 omändrade Ahlström den gamla knipphammaren till en såg med två ramar jemte kant- och cirkelsåg.

Innan vi gå vidare torde det vara på sin plats att uppräkna de hemman och inrättningar som nu hörde till Fredriks-fors, så mycket mera som till egendomen därefter intet tillagts. Enligt en 1874—75 gjord värdering kan tillika meddelas några uppgifter om det tillstånd, i hvilket lägenheterna och bruket då befunno sig.

Under Fredriksfors’ bruk lydde vid tiden för dess öfver-gång till Ahlström följande fastigheter: Leinebergs enstaka

frälsehemman om V* mantal; — i Suolisto by: Grannila frälse-säteri om 1 m.; Iso- och Vähä-Kero frälsehemman om 8/-» m. samt Mikkola skatterusthåll om r,/e m.; — i Palus by: Hamp-punen skattehemman om m., Jämsä skattehemman om l/z m., Elli skattehemman om Vs m., hälften af Kiilo skattehemman om V24 m., Mattila, Tiirikka och Kulho skattenybyggen, samt Kriivari och Ribba utjordar äfvensom Keippilä torp i Koskis by; — hälften af Fristedts skattehemman om ljn m.; — i Saarijärvi by skattehemmanen Koivuniemi om 6/s m.; Enola om */« m- och Saarijärvi om 3/ie m.; — i Levanpelto by Fläski frälsehemmanom 6/i2 m., Mikkola frälsehemman om 5/i2 m., Maijala skattehemman om l/a m-> Kittilä skattehemman om 2/s m. och Uotila skattehemman om 2/s m.; — Sådö frälseholme vid mynningen af Kumo elf; — äfvensom Sippola skatte-augumentshemman om 7/i2 m. i Koskis by *).

Enligt ofvan anförda värdering voro lägenheterna år 1875 iföljande bruk:

Kontorsbyggnaden å Fredriksfors.

Å Leinebergs hemman fanns 699 tunnland åker, som häf-dades uti cirkulations bruk i 22 skiften med en utsåningsmängd af 40 t. råg, 20 t. korn och 76 t. hafre. Naturlig äng fanns 50 tunnland, förutom hvad som ingick i cirkulation. Kreaturs-

*) Försåldes af Ahlström år 1878 för 30,000 mark till nämndemannen Johan Johansson Jaakola.besättningen utgjordes af: 46 hästar, 6 oxar och 70 kor. Mjölk såldes årligen 18,000 kannor, smör 750 lispund. Skog fanns endast till husbehof. Hemmanets värde var 300,000 mark. — Suolisto hemmanen Grannila, Mikkola och Kero: åker 587 tnl., äng 421 tnl., häfdades uti vexelbruk i 12 skiften, med en ut-såningsmängd af 33 t. råg, 18 t. korn och bo t. hafra. Äng fanns 421 tnl. Torparena innehade 142 tnl. åker och 273 tnl. äng samt erlade i arrende 1,772 mark. Boskapsmängden 30 hästar, 8 oxar och 100 kor; torparena hade 29 hästar och 40 kor. Mjölk såldes 40,000 kannor. Skogen god. Hemmanens värde

250,000 mark. Levanpelto hemmanen Fläski, Mikkola, Maijala, Kittilä och Uotila: åker 264 tnl., äng 693 tnl. Åkrarna brukades af torpare i treskifte och erlade desse i arrende 6,701 mark. Skogen var god och räckte till afsalu. Värde 150.000 mark.— Falus hemmanen Jämsä, Elli, Kiilo och Hamppunen: 145 tnl. åker och 211 tnl. äng, af hvilka torparena innehade 51 tnl. åker och 145 tnl. äng. Godsägaren själf hade ingen ladugård; torparena hade 25 hästar och 35 kor samt erlade i arrende 1,916 mark. Vanligt treskiftesbruk. Värdet i anseende till skogens goda beskaffenhet 120,000 mark, oberäknadt skogarna 29,032 m. — Fristedt, Koivuniemi, Enola, Saarijärvi och Kulho: åker 166 tnl., äng 267 tnl., hvilket allt innehades af torpare, som hade 30 hästar och 48 kor. Arrende 2,370 m. Värdet i anseende till skogens goda beskaffenhet 70,000 m.

Hemmanens sammanlagda värde utjorde sålunda på grund af denna värdering 870,000 m., oberäknadt bruket, sågarna och kvarnarna.

For att gifva en uppfattning af jordbruket å Fredriksfors under de första åren af Ahlströms tid bifogas här följande tabeller:Uppgift öfver utsäde och skörd 1881 vid Fredriksfors och Suolisto.

I 1 1 1 II 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 Kålrötter 1 1 1 1 n 2- 1 1 1 1 8 1 1 1 1 1 <s 2 44 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 Potatis +* 1 1 1 2 1 l' 1 1 »0 1 1 1 1 1 1 to 0 oc X Hafra 44 1 1 J 1 1 1 1 »i 7^ 1 1 1 1 1 1 »O TJ u C 1 1 rO 1 1 1 1 sO ts in 1 r 1 sO 00 -r O' 1 O' CO Kom 1 i1 1 1 1 1 M M N *1 1 1 1 1 1 1 1 « 7^ - f 2 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 i 10 0 Råg 2 1 1 1 1 w 7^ 1 1 1 1 *1 7» 1 1 1 1 1 *4 8 1 1 1 1 0 1 1 1 1 oc vO 1 1 1 1 t Ho te 1 1 1 'l Po *r cf

O

'V.

M

o

Q

•- o

§ Q co

c

13

9. 9 § 9

£ Q > Q

-J

>

o «5 c Q I Ü cu

>

E

E

3

coUppgift öfver 1881 års höst- och 1882 års vårutsäde och 1882 års skörd vid Fredriksfors och Suolisto.

il 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 Kålrötter 1 1 1 1 1 CO cc 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 c* cO O ¿i i ! 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 Potatis 4-i 1 1 1 1 1 1 5 »O 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 8 10 1 f Hafra 1 1 1 1 O <N 1 1 1 1 9» 7i ts i 1 1 1 1 1 1 1 T3 1 1 1 1 CO cO U~) 1 1 i 1 00 1 1 1 1 1 0 »n 1 .1 »0 u 1 1 1 2 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 11 O O 1 1 1 I- 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 ¿C Kom ¿i 1 1 o» ts 1 1 1 1 1 1 1 1 1 i 1 1 *CI CS 1 1 1 »0 V) 1 1 0 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 -i 1 i M Råe 1 OJ 1 1 1 1 1 1 « 7^ 1 1 1 1 m i 1 1 -1 n 4-i 1 Q A cO 1 1 1 1 1 1 0 m 1 1 00 1 »0 O' 1 1 1 1 cO 1 i 1 1 ! i-» : 1 *0 o Ärter 1 I 1 % 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 »o 1 .1 1 - 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 “ Korn i r vO 1 1 1 1 i 1 i 1 1 1 1 04 7n ’ 1 1 1 OJ M ¡3 1 1 O r« 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 sO ts ! 1 1 * Råg 1 oo 1 1 1 i 1 \ 1 O 1 0 1 1 1 1 CC ! *0 1 1 1 1 1 1 oo 1 1 1 m cO 1 1 1 O Vicker »O 1 1 1 1 1 1 »0 1 1 1 i 1 1 1 1 1 1 1 Hafra "T 1 1 1 1 1 1 "T 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 O Fredriksfors 0 a O Q 0 Q O Q 0 a O a Levanpelto hemman O Q O ä O ¿i Wallins torp c ct 6 £ It — Suolisto gård 0 O Q 0 a O a SummaUppgift öfver höstutsäde 1882 samt vårutsäde och skörd

Utsäde

3 c T. >> 1 X 3* ii < 0 *0 0 7? -t 3 <1 - “t U TT <T "i ii a. Vi Fredriksfors bohlåker. . 2 IO D:o . . — - 19 221/* D:o . . . — — — 14 121/* D:o . . — — — — — — — 2 -*• — — — — — — — D:o . . . — — — — — — — • — — 141 7'/s — — — — D:o . . — — - — — — — — — — — 7 20 — D:o . . — — — — — — — — — — — , 42 15 D:o . . — Fredriksfors nyodling. . — 24 2»/* — — — — -- D:o . . — — — — — — — — — 12 15 — — — — Suolisto bohlåker . . — — 34 — — — — — — — — — — — — — D:o . . — — — — — '9 7‘/* — — — — — — — D:o . . — — — — — I 15 — — — — — — D:o . . 70 15 — — — — D:o . . — — — — — - — — — — — — 5 *5 — — D:o . . — 45 — Suolisto nyodling . . -T- — 3' 181/i — — D:o . . — — — — — — — — — — — 32 — — — — — — Levanpelto hemman . . — — 8 10 — D:o . . — — 24 — — — — — — D:o . . — Palus hemman . . — — 4 — — — — — — — - — — — D:o . . — — — — — — — — — — 17 — — — - D:o . . — — ' _ — — — — — — | — — — — — Uotila hemman . . — 2 15 — — — — I -i- — — — — — — Mikkola » . . 3 Summa 2 10 127 8»/* 33 20 3 15 297 71/2 13 5 87 *51883 vid Fredriksfors, Suolisto, Levanpelto & Palus.

Skörd

T,

o

"i

3

ii

X

<

(t

K

*

O

I 1,17 26 2 23,19 — — — 458 2 4,63 — — — — — — 66 22*/2 542 54« — — — — — — — 5,70 8,35 — — — —

— — 21,260 9,5G -- — 230 7 '/* — — 4,.50 9,07 — — - 307 10 — — 4,07 — — — — 78 15 5.” — — — — — — 6,7ä _ — — — 5,« — — — — — 12,86 31.000 - — — — 7,43 — 235 21 /* 4,50 — — — — — — — — 1 9,79 4,75 — — 81 171/2 i 10,630 — — — — — 6,50 5,12 — 26 — — 3,490 1 5,9» — — — 14 lS 5.™ — 16 15 — — 66,380 26 2 1-369 9 V* 145 7I/2

T

X

a

3* <

P o’

TT*

53 (l

X

o

p°

10

71/*

729

20

56 71/-

43

476

144 1 *4

87

2>/S

32

22*/*

355

-

579

638

V50

27V* 1,607 '5 75 22»/* 934 I — I 988 1 15Ladugården, som 1878 bestod af 96 kor, af hvilka 85 af ayrshireras, gaf 62,8c» kannor mjölk.

Själfva bruket bestod af följande inrättningar: En masugn, till hvilken hörde en gasrostugn och ett krossverk samt en kupolugn; en hammarsmedja af tegel med fem lancashiresmält-härdar, en grofsmideshärd med tvänne smält- och en räckhammare samt tvänne trecylindriga biåsmaskiner; en manufaktursmedja med fyra spikhammare, tvänne knipphammare, tvänne härdar och en fläktblåsmaskin. A Fredriksberg en hammarsmedja af tegel med grofvalsverk, klippsax och två vällugnar samt fläktblåsmaskin i särskild tillbyggnad, en valssvarfstol, en

vedkapningssåg och ett slipverk för vattenkraft jämte kolhus, järnbodar m. m. — Dessutom en kvarn för vattenkraft med fem par stenar och två grynverk samt benstamp.

Vid Joutsijärvi fanns en vattensåg med tvänne ramar, en dubbel kantsåg och en pärthyfvel för vattenkraft samt en tegelugn med tvänne torklador.

Hela arealen af de till Fredriksfors hörande lägenheterna utgör nu circa 12,4c» hektar. Då Norrmark har en areal af circa 5,5c», Lamppi af circa 4,0c» och Längelmäki af circa

4,000 hektar, är den Fredriksforska egendomskomplexen mer än två gånger så stor som Norrmark och icke mycket mindre än alla sistnämnda possessioner tillsammans. Fredriksfors gods omfattar sålunda ett stort område och i självfva verket göra åkrar och ängar rundtomkring bruket med utsigt åt Suolisto intrycket af en hafsfjärd men en hafsfjärd, som plöjes af plogar i stället för skepp och där harf och slåttermaskin segla fram. Det är en den fredliga kulturens valplats, där lugnet ej störes ens af järnverkets hammarslag eller biåsmaskinernas pustande. Endast mejeriet och mjölkvarnen påminna om bruksdrift.

Agarens och arbetarenas energi har af förhållandenas makt nästan uteslutande riktats på jordbruket. Om skogarna en gång i tiden taga slut på de Ahlströmska markerna skall dock alltidjorden kvarstå och den framtida jordbrukaren-affärsmannen skall här finna alla förutsättningar för sin verksamhet. Under de sekler som föregingo brukets anläggning, under Kurckarnas, Finekarnas och andras tid, var jordbruket den näring, på hvilken Fredriksfors rentablitet grundade sig. Endast under en jämförelsevis kortare period, en tid af något mer än hundra år, var bruksdriften den hufvudsakliga inkomstkällan. Det är nu vanskligt att vara spåman, men med någorlunda säkerhet torde dock kunna antagas, att icke heller trävaruindustrins blomstrings-tid, hvarunder vi nu lefva, skall räcka alltför länge. Det gäller då att mer och kanske uteslutande lita sig till jordbruket, hvars drifkraft och råmaterial alltid skola stå till buds. En framtidsbild i denna riktning såg nedskrifvaren af dessa rader vid ett besök å Fredriksberg tillsammans med förvaltaren och prokuristen Viktor Mäkelä jämte en af de yngre medlemmarna af Ahlströmska familjen, hvilka då å stället fattade beslut om att ombygga det gamla valshuset till ladugårdsbyggnad. Ett järnverk omändradt till mjölkfabrik — i sanning en egendomlig bild af den ekonomiska utvecklingens gång. Då Ahlström köpte Fredriksfors, hade någonting sådant möjligen, men möjligen också icke hägrat för honom. Men lyckan styrde honom också nu på rätt stråt. Han sökte och fann skog och fick jorden på köpet och det var ett godt köp.

Jordbrukare i ordets egentliga mening var Ahlström väl icke. Hans affärsmannalynne, som ville se snabba resultat, var för lifligt för att vänta uppå de frukter jordbruket hos oss endast långsamt låter mogna. Han insådde å Fredriksfors och annorstädes en stor del af åkrarna till höväxt och försålde af-kastningen å härför anordnade auktioner. Detta har af egentliga jordbrukare ofta klandrats, och sannt är ju, att jordens räntabilitet därigenom småningom förminskades. Men utom det att ett rationelare jordbruk efterhand åter kommit till sin rätt, torde jämväl ihogkommas, att Ahlström på sådant sätt snabbare änannars kunde få igen de medel han nedlagt i köpeskillingen och göra dem fruktbringande i sin trävaruaffär, hvilket sedermera också återverkade på lägenheternas skötsel. Allt hö blef dock icke såldt, utan underhölls å Fredriksfors nog äfven ladugård, om den också icke var så utmärkt som under Lönegrens och det svenska bolagets tid. Mjölken såldes i Björneborg och på stället. Man har också tillvitat Ahlström att torparena från-togos deras naturliga ängar. Torparenas villkor blefvo dock icke därför sämre, då de fingo behålla sina åkrar för jämförelsevis lågt arrende, eller i medeltal 17 mark tunnlandet. Det är också att ihågkommas, att dessa torpare härigenom tvungos att nedlägga mera arbete på sina åkrar och å dem införa vexel-bruk. Den nya ordningen möttes naturligtvis i början med knot, men då skatterna fördelades jämnare än förut efter jordens areal, funno sig torparena icke föranlåtna att lämna sina lägenheter, utan stannade kvar och torde dessa numera ha det bättre än under någon tidigare period af Fredriksfors historie, då de icke sällan hade det föga angenämt i följd af kolningsskyldig-heten och körslor, hvaröfver ofta klagomål förspordes. Denna förpligtelse torde ej mera kvarstå, men ännu under svenska bolagets tid var arbetsskyldigheten obegränsad och för öfver-arbete betalades en ringa dagslön.DONATIONER TILL OCH MED 1886.

Donationer till Finska Teatern. — Ett bref af F. IV. Ro t listen. — Tiotusen mark till Björneborgs Finska Privat-

lyceutn. — Bidrag till privata finska flickskolan i Björneborg. — En brefvexling med A. Meurman angående Morgonbladet. — Ett bref från Evald Ferd. fansson.

an behöfver icke länge bläddra i Ahlströms efterlämnade

papper, innan man i något bref finner en antydning om, att den ena eller den andra summan afsändts såsom gåfva till det ena eller andra goda ändamålet. Lika ofta anträffar man någon tacksägelseskrifvelse och ännu oftare någon anhållan om bidrag till ett eller annat allmänt eller enskildt behof. Biografens angenäma plikt är att uppteckna och taga vara på hvad han finner i sin väg och här må därför följa en kort redogörelse för Antti Ahlströms donationer och understöd till och med år 1886.

Främst möter oss en summa af 10,000 mark, som tilldelades Finska Teatern. Ahlströms intresse för denna konstanstalt inskränkte sig dock icke härtill. Mera än för något annat ändamål med undantag af de nödlidandes och fattigas bispringande harAhlström uppoffrat för teatern och operan. Redan kort därpå ihågkom han teatern med en handräckning af 1,000 mark och sedan 1877—78 med en gåfva af 10,500 mark i form af aktieteckning. Åren 1878, 1879 och 1880 deltog han med 21,172 mark i utgifterna för Finska Operan. Inalles har han för den finska sång- och talscenen gifvit en hel liten förmögenhet, 41,672 mark.

En del af nyssnämnda 21,172 mark meddelades antagligen i följd af påtryckning uti ett bref från Ahlströms forna skolkamrat magister F. W. Rothsten. Brefvet dat. Helsingfors den 4 oktober 1880 var i öfversättning sålydande:

»Gode Vän.

»Om äfven jag sällar mig till de många andra, hvilka utan tvifvel alt för ofta vädja till din godhet, må Du icke vända dig bort, utan tänka att jag står framför Dig med bekymradt hjärta, ödmjukt och innerligt bedjande att Du måtte höra mig. Saken rör Finska Teatern. Samtidigt som fröken Aalberg i utlandet vunnit ett stort erkännande, samtidigt som vår teater sålunda hedrat sig och Bergbom bevisat sin framstående ledareförmåga, samtidigt hotas hela inrättningen af undergång. Direktionen har från föregående år emottagit en så stor skuldbörda att densamma omöjligt kan fortsätta med sin verksamhet och icke heller kan i dess ställe fås till stånd någon annan, ifall för nästa spelår en garanti af 20.000 mark icke står att erhålla. Af denna summa äro nu endast 8,000 mark hopbragta. De af oss, hvilka något äga, hafva försökt att till detta och andra gemensamma företag gifva allt hvad i vår förmåga stått. Hos de rika saknas entusiasm och kärlek. Borta är nu också Stenberg, den enda af våra samtida landsmän, som haft Din natur. Nedslagna rådslå vi här, hvarifrån hjälpen månde komma. Skall således en inrättning falla samman, hvilken enligt hvad allamedgifva genom sin geniala ledare år för år gått framåt i den grad att t. ex. sista vår mången likgiltig både häpnade och förtjustes, och till och med svekomanerna voro tvungna att besöka representationerna? Huru skulle icke vår arbetslust minskas, vårt sinne nedtryckas, våra framtidsförhoppningar förmörkas, våra nationella sträfvanden förlamas, ifall denna vår första framgång på konstens område skulle tillintetgöras. Tanken på allt detta fyller bröstet med smärta. Förundra dig icke, käre vän, öfver att jag under sådana omständigheter vänder mig till Dig. Jag har icke glömt den ädelmodighet med hvilken du städse befrämjat bildningens och finskhetens sak, den gifmildhet du visat så ofta och i så rikligt mått, att I)u ingen like har hos oss. Icke heller har jag glömt att allt måste hafva en gräns. Men det allvarliga sakläget har tvungit mig att skrifva till Dig. Om det är möjligt för Dig, lägg till dina förta fosterländska förtjänster också den, att ha varit den finska teaterns räddare, såsom du redan är en af dess förnämsta stödjepelare. — Du har sålunda hört mitt ärende. Med den förre skolkamratens rätt fattar jag Din hand och beder af allt hjärta: garantera, om det någonsin låter sig göra, en summa för den finska teatern, så att denna förstling af vår egen konst måtte få lefva och äfven andra lifvas af den tanken, att hos oss ännu finnas karlakarlar. — Saken afgöres nästa lördag. Jag måste därför bedja att Du ville vara god och så snart som möjligt telegrafera till mig i anledning af detta bref.

Helsingfors den 4 oktober 1880.

F. W. Rothstén.»

Vården af kulturens blommor, landets konstanstalter, stod Ahlströms hjärta nära, men ännu närmare planterandet af dess sugrötter och skötandet af dess späda telningar. Arbetet för folkbildningen, både den högre och den lägre,

hade, såsom vi redan sett, uti honom en den mest hängifne och uppoffrandevän. Årligen bidrog lian till underhållet af de af honom grundade folkskolorna i Sastmola och Norrmark. Sistnämnda skola erhöll regelbundet 600 mark årligen för aflönande af läraren. Förut har också omtalats den storartade gåfvan till Helsingfors' finska elementarskola. Då nu sedan fråga väcktes pm tillgodoseendet af den finska befolkningens behof ¡\{ en dylik läroanstalt i hemorten, var Ahlström naturligtvis genast med.

Den fosterländska entusiasm, som skapade hufvudstadens högre lärda skola, återverkade efterhand på landsorten. Vind i seglen blåstes af det hårdnackade motstånd, med hvilket den finska befolkningens bildningssträfvanden möttes och som hade till följd, att frågan om de finska skolornas understödjande ur allmänna medel år från år fördröjdes. Och vinden fyllde seglen så, att hösten 1879 icke mindre än sju privata lärdomsskolor öppnades. En bland dessa var Björneborgs finska privatlyceurp. Om detta läroverks grundläggande berättas i en år 1890 utkommen historik följande:

Den 7 januari 1879 hölls i Björneborgs kyrkas sakristia ett möte, där de flesta af ortens kommuner voro representerade. Sedan kommunalrådet Edvin Avellan till besvarande uppkastat frågan, huruvida det icke vore af vigt att med det snaraste grundlägga ett finskspråkigt lyceum i Björneborg, ansågo alla närvarande ett sådant läroverk ytterst nödvändigt och mötet skred genast till förberedande åtgärder. Till en början valdes från hvarje af de vid mötet representerade kommunerna män, hvilka skulle livar på sin ort söka väcka intresse för saken och äfven på allt annat sätt verka för skolan. Sedan saken på detta sätt förberedts, skulle på någon lämplig dag sammankallas ett stort folkmöte i Björneborg för vidare åtgärder.

Ett sådant möte hölls den 17 februari i värdshuset Otavas stora sal. Det var talrikt besökt och öppnades af prosten K. E. Stenbäck, som utsedd till ledare af förhandlingarna höll ett entusiastiskt tal angående behöfligheten af det tillärnade läro-verket, hvarefter, sedan frågan på det lifligaste diskuterats, beslut fattades, att redan förstkommande höst öppna ett med privata medel underhållet läroverk i Björneborg. Vid samma tillfälle valdes den blifvande skolans direktion och framsattes en lista för tecknande af bidrag. Öfver 8.000 mark tecknades. Den största summan 1,500 mark tecknades af Antti Ahlström.

Den 1 september kl. 9 f. m. öppnades skolan och sedan eleverna intagit sina platser och fått sina läxor, begåfvo sig lärare och elever till stadens kyrka, där en högtidlig gudstjänst ägde rum. Kyrkan var till brädderna full af folk. Högtids-predikan hölls af kyrkoherden J. Roschier och angående dagens betydelse talade från altaret prosten Stenbäck äfvensom lyceets föreståndare magister Ad. Malin. Efter gudstjensten samlades en stor mängd stads- och landsboar å Iltama restauration till gemensam middag, vid hvilken mången välgångsskål tömdes för den nyss öppnade bildningsanstaltens lycka och framtid. På kvällen var i stadens park anordnad en folkfest, till hvilken en oöfverskådlig människomassa samlats för att deltaga i firandet af den betydelsefulla dagen. Under dagens lopp anlände lyck-önskningstelegram från. olika delar af landet. .

Det var en tid denna tid då våra skönaste framtidsförhoppningar stodo i blom, en tid, som bragte alla fosterländska strängar till dallring och det icke minst i Antti Ahlströms bröst. Till dallring — med silfversträngar! Följande år, som var kejsar Alexander U:s 25-åriga regeringsjubileum, gjordes öfverallt i landet donationer och insamlingar till den älskade monarkens minne. Så grundades af Björneborgs stad en fond af 10,000 mark, hvaraf räntorna skulle användas till understöd för medellösa elever i stadens läroverk. Antti Ahlstöm donerade ensam en lika stor summa till finska privatlyceum.

Donationsbrefvet var i öfversättning af följande lydelse:

»Djupt kännande, huru mycket Hans Majestät Kejsar Alexander II under sin 25:åriga regering befrämjat Finskafolkets både politiska, nationella och ekonomiska utveckling, och önskande i anledning af den fest Finska folket firar till minne af denna för vårt fädernesland lyckliga tid åstadkomma ett förfogande, som äfven i framtiden skulle bära vittne om det nuvarande slägtets känslor, gifver och donerar jag härmedelst till Björneborgs finskspråkiga privatlyceum för understödjande och bispringande af fattiga, begåfvade och sedliga elever en summa stor tiotusen (10,000) finska mark, under namn af »Antti Ahlströms understödsfond», hvilken oförminskad bör förvaras och förvaltas, på följande villkor:

1) Donationsfonden, som kvarstannar i min väljo, intecknas i mitt egande Norrmarks bruk och jordegods med därtill hörande lägenheter och förblifver sålunda intecknad, tills jag eller den, som då äger Norrmarks bruksegendom, vill upphöra att densamma förvalta.

2) Å fonden betalar jag eller den, som eger Norrmarks bruksegendom, fem (5) procent i årlig ränta, dock sålunda, att räntebetalningen vidtager från den 2 mars 1881 och utgår för första året intill den 2 mars 1882 för endast hälften af donations-summan eller för 5,000 mark och först från sistnämnda dag för hela summan.

3) Om jag eller den som äger Norrmarks bruksegendom vill upphöra att förvalta fonden, bör skolans direktion tre månader förut därom underrättas, ankommande det å direktionen att vidtaga åtgärder för tillsättande af en förvaltningsnämnd för fondens handhafvande.

4) Förvaltningsnämnden tillsättes af följande kommuner: Sastmola, Siikais, Hvittisbofjärd, Norrmark, Påmark, Björneborgs landsförsamling, Ulfsby, Kulla och Nakkila samt Björneborgs stad på så sätt, att hvarochen af dessa kommuner utser en elektor och att elektorerna sedan sammanträda i Björneborgs stad för val af förvaltningsnämnden.5) Till förvaltningsnämnden, som har sitt säte i Björneborgs stad, väljes för fem år fem medlemmar och fem suppleanter.

8) Förvaltningsnämnden åligger att emot god säkerhet hålla fonden räntebärande och svara för dess förvaltning.

9) Räntorna utdelas i större eller mindre understödsposter till fattiga elever, hvilka jämte godt uppförande ådagalagt flit och uppmärksamhet samt sådana anlag att de äro i stånd att fortsätta sina studier, dock så att understöd ej tilldelas första klassen, samt att af annars lika framstående elever de, som äro hemma från socknar, där jag äger eller kan komma att erhålla lägenheter, och särskildt de, hvilka äro hemma från sådana lägenheter, framför andra böra med understöd ihågkommas.

10) Skolans föreståndare emottager räntemedlen och angående fördelningen af dem besluter lärarekollegium.

11) Ifall alla räntemedel för något år ej skulle kunna eller behöfva utgå, må återstoden kvarhållas till de följande åren att då utgifvas tillsammans med då utfallande bidrag.

13) Understöden utdelas i regeln vid årsexamen, men vid särskilda tillfällen till utdelning bestämd summa kan också sparas till följande läseår att uti mindre poster i mån af behof eleven tilldelas.

14) Ifall Björneborgs finskspråkiga privatlyceum i framtiden skulle förvandlas till ett af staten underhållet läroverk med finskt undervisningsspråk med fyra eller flera klasser eller om privatlyceet eljest blefve ersatt af ett motsvarande eller större finskspråkigt statens läroverk, så tillfaller den här donerade fonden, sedan privatlyceet helt och hållet indragits, detta läroverk med iakttagande af de villkor och bestämmelser som detta donationsbref innehåller.

Björneborg den 2 mars 1880. A. Ahlström.

Bevittna:

Edv. Avellan.

Otto Palander.»Sedan privatlyceet slutat med kin verksamhet, gick denna fond i arf till Björneborgs statslyceum. Donationen måste skattas så mycket högre som densamma skedde under en tid, hvilken ej var af de gynsammaste. Då Ahlström ej ansåg sig kunna på annat sätt befrämja den goda saken, ville han gifva sitt bidrag åtminstone i form af lån och därför erlade han å donationssumman endast räntan. A säkrare händer hade fonden icke heller kunnat placeras. Samma dag och under samma vilkor donerade Ahlström såsom förut nämnts en lika stor summa till Sastmola folkskola.

Ett år senare grundlädes Björneborgs privata finska fruntimmersskola. Både lyceet och fruntimmersskolan voro telningar af samma rot och vårdades af samma händer. Fruntimmersskolan tilldelade Ahlström i olika poster inalles 1,665 mark och han tillhörde från början ända till sin död dess direktion. I skolans historik för år 1897 säge.s om Ahlström »att finskhetens vänner på orten i honom förlorade en vän och ett stöd, som de med saknad

skola minnas. Med tacksamhet skall livar och en finne ihågkomma hvad han offrat både för den finskspråkiga bildningen som för de finskspråkiga sträfvandena.»

Af andra under denna period utgifna större understöd må ännu nämnas följande. År 1885 och 1886 erhöll Käyrä uppfostringsanstalt inalles 10,000 mark; Röda korset fick 1877 under turkiska kriget 2,000 mark; — Finsk-ugriska sällskapet 1886 en lika stor summa; — Finska missionssällskapet 1883 och 1885 inalles 1,500 mark; — Dorcas-föreningen i Björneborg 1881

1,000 mark; — gåfvor af 500 marks belopp tillföllo Etnografiska museet 1876, Björneborgs musikaliska sällskap och Morgonbladet 1878 samt de nödlidande i Ryssland 1880. De fattiga i Björneborg, Sastmola och annorstädes ihågkommos regelbundet med årliga understöd.

Ktt bidrag till Morgonbladet gaf anledning till ett litet missförstånd, hvilket såsom karaktäristiskt för tiden och perso-nerna här må beröras medelst återgifvande af följande tvänne ltref från A. Meurman:

»Helsingfors den 29 Nov. 1883.

Arade Broder.

Det bidrag jag emottog af Dig för Morgonbladets räkning är till sitt belopp allt hvad skäligen kan begäras; men sättet för dess meddelande gör det för mig omöjligt att emottaga det. »En gladan gifvare älskar Gud», säger ordspråket, och vid gåfvan äfven åt tiggaren må en vänlig min förmildra det förödmjukande i emottagarens ställning. Så mycket mera måste en, som dock trott sig kunna räkna sig t. o. m. till någonslags vän, finna det nedslående, att ej få emottaga par egenhändiga rader. Frågan gälde ju endast behöfligheten af Morgonbladet eller ej. Om det är en förblindelse af oss här, att vara af den förra åsigten, kan man ju vänligen upplysa oss derom. För resten utan bitterhet och vänligen .

A. Meurman.»

Helsingfors den 13 December 1883.

»Kära Broder.

Jag är uppriktigt tacksam för ditt bref, och manas deraf att närmare förklara saken, som du icke tyckes hafva uppfattat på samma sätt som jag.

Till en början vill jag erkänna, att du hade fullt skäl, att förarga dig öfver, att M:bladets lista åtföljdes af en privat skrifvelse. Jag fann och finner mycket väl, att detta hade utseende af att rätt lägga an på dig med något betydligare bidrag. Så var dock icke meningen, och det var ogerna jag åtog mig uppdraget att skrifva. Men dylika bref gingo till många, jagfick uppdraget att skrifva till dig, och jag lydde, äfven der jag icke fullt kan gilla saken. Denna din berättigade förargelse anser jag väl hade kunnat ge sig luft genom att du kort om godt låtit din prokurist returnera listan, ty hvartill behöfdes egentligen annat svar. Men likaså hade du, utan att det skulle i minsta mån rört min »gamla Adam», kunnat skrifva hvad allt du behagade, och sluta med »och önskar jag att er teckning måtte hafva bättre framgång hos andra än hos mig». Men dessa ord, då de sluta din prokurists bref, måste anses hafva en annan betydelse än om de kommit från dig personligen. Med prokuristen hafva vi endast affärer. Ilans finskan angår oss icke, och din önskan hade du bort framföra sjelf, ty det är verkligen en ömtålig sträng der vidröres. Det är icke roligt att år ut och år in tigga, och Herr Bäckströms näsvishet gnidet sannerligen icke behagligare. Det var nu emellertid just dessa hans ord, som förorsakade att jag icke ansåg mig kunna handla annorlunda än jag gjorde. Äfven om du icke kan godkänna denna förklaring, har jag velat lemna den, och försäkrar ännu, såsom i mitt förra, att ingen bitterhet eller ovänskap ett ögonblick i öfrigt kärtnts hos mig. Din vänlighet, att, oaktadt ditt ogillande, dock svara, skattar jag högt.

»Hvad vi här i Helsingfors kunna anföra som möjlig ursäkt för vår envishet att upprätthålla Morgonbladet, är att vi åtminstone icke skona oss sjelfva eller af kamraterna skonas. Att Morgonbladet i nästa år ännu kan utkomma, sedan landsorten i allmänhet öfvergifvit oss, beror derpå, att här nedsattes en taxeringskomité > som helt enkelt fastställde det skattebelopp hvarmed enhvar egde att bidraga, och det var sannerligen icke ringa, men deremot

protesterades af ingen. Du ser således, att vår öfvertygelse om Morgonbladets nödvändighet, vore den också en förvillelse, är fast och kraftig att mana äfven till kännbara uppoffringar, och sådant brukar hafva med sig, att man är litet »äreä». Sannolikt är, att våra få landsortsprenu-meranter dessutom letnna oss; men äfven dessutom blir detta år 1884 M:bladets sista, och må blifvä det, ifall såsom det för-ljudes, finska språkfrågan i hufvudsak slutas lyckligt i Petersburg.

Och summa summarum, allt är, hoppas jag, åter godt och väl. De humoristiska helsningen till Ignatius skall med förnöjelse framföras af

vännen A. Meurman.»

År 1876 fick Ahlström en originell idé. Han annonserade i tidningarna att han vore hugad bekosta tio frivilliges resa till serbiska frihetskriget, utfästande sig att till en hvar af dem betala 1,000 m. Åtminstone tvänne hugade spekulanter anmälde sig. Den ene af dem sände ett telegrafiskt svar på annonsen från Tavastehus, den andre ett bref af följande lydelse:

• Härmedelst får jag anmäla mig villig att inträda i Serbiska armén, och får härmedelst bedja H. H. om den nåden att äfven åt mig tilldela de 1,000 Fmk jag utaf tidningarna förnummit att H. H. bestämt åt 10 personer, hvilka önska ingå i Serbiska armén. Till upplysning får jag meddela det jag är bruksbok-hållare på Mariefors Bruk och är 20 år gammal, men drifven af en särdeles lust att få kämpa i serbisk led, vänder jag mig nu till H. H. med denna begäran.»

Det har icke lyckats mig att få reda på, huruvida dessa krigareämnen kommo i tillfälle att på Ahlströms bekostnad draga blankt emot turken. 1 böckerna finnes endast en för detta ändamål utbetalad post, 100 mark till någon hr Grön. Också kirurger anmälde sig, men Ahlström svarade att han ville ha verkliga krigare. Den ofvannämnda, följande år meddelade gåfvan af 2,000 mark till Röda korset synes tyda på, att Ahlströms martialiska entusiasm afsvalnat och förbytts till medkänsla för de sårade — kanske i följd af fru Evas mildrande inflytande!Till slut kan jag icke neka mig nöjet att i detta sammanhang återgifva en del af ett långt bref, dateradt den 27 oktober 1877, från en dåtida finsk författare Ewald Ferdinand Jansson, helst brefvet är egnadt att belysa dåvarande litterära förhållanden. Jansson var ej rätt lycklig såsom författare, men han har doek sin gifna plats som föregångare isynnerhet på den historiska romanens område. Hans förnämsta arbeten äro dramerna »Bartholdus Simonis» och »Rådmannens dotter» samt romanen »Hatanpään Heikki ja hänen morsiamensa». Efter att i en poetisk inledning ha skildrat sina intryck från en resa i norra Finland, skrifver Jansson angående sitt författareskap som följer: »Från urminnes tider har det erkännts för sanning att den originala roman- och novelliteraturen är af allra största betydelse för ett folk som sträfvar till civilisation. Det finska folket har i mycket liten grad fått njuta af en sådan litteraturs fördelar. Ytterst få äro de på finska skrifna originalnovellerna och vår romanlitteratur är ännu en hoppets planta. Knappast har någon ännu ens försökt i romanform kläda vårt folks fordna ålder; vår historias skattkammare har i detta hänseende fått förbli ett slutet rum, hvars dörr af ingen öppnats. För att i någon mån fylla detta dag för dag allt mera trängande behof har jag varit betänkt på att från början af nästa år i Åbo stad utgifva en publikation af samma storlek som »Kirjallinen Kuu-kauslehti under namn af »Suomen Kaunokirjallisuuslehti». Denna tidskrift skulle innehålla originalromaner, noveller, dramatiska stycken och lyrisk poesi. Min afsigt är att kring detta blad samla så många yngre finska författare som möjligt. Men härvid uppstår en svår fråga: är det finska folket moget för att understöda en dylik tidskrift? Utan ersättning kan jag icke af någon begära originalarbeten och icke heller kan jag själf utan ersättning författa sådana. Om således ej ett tillräckligt antal prenumeranter erhålles, så är jag tvungen att efter utgif-vandet af profnumret i början af december lämna hela företaget.Men om också detta företag icke skulle lyckas, så tänker jag dock icke afstå från mitt beslut att arbeta på den finska skönlitteraturens fält. Men för att under hvilka förhållanden som helst kunna företaga detta arbete, är det nödigt att någon åtager sig tryckningen. Förliden höst gjorde Ni beträffande denna sak ett förslag som jag då hade bort följa. Nu beder jag ånyo att få fråga om Ni ännu framdeles med ert mecena-tiska ädelmod ville befrämja mina litterära sträfvanden? Jag vänder mig till Eder icke blott af orsak att Ni kan hjälpa mig i denna sak, utan ock hufvudsakligen därför att Ni intresserar Er för den finska

litteraturen och har visat så stor vänlighet emot mig att jag på intet sätt förtjänat det, lika litet som jag aldrig kan återgälda det. Men det är ju icke heller nödigt, ty hvar och en som gör godt har däraf sin belöning i eget bröst.» — Jansson säger sig ha sändt sitt drama »Raatimiehen tytär» till Ahlström och ber att, om dennes brådskande landtdags-arbeten det medgifva, han ville ha godheten genomläsa stycket och sedan förlägga detsamma. Författaren är nöjd med det honorar som Ahlström vill betala.

Jag har icke varit i tillfälle att erfara, hvilket omdöme Ahlström afgaf angående Raatimiehen tytär». På hans förlag utkom arbetet icke.

Innan vi afsluta detta kapitel angående Antti Ahlströms donationer och understöd till och med år 1886, må här meddelas följande öfversigt, utvisande sammanlagda beloppet af dem för hvarje särskildt år:

1864 400: — mark 1877 11,262 mark 1868 1,000: — » 1878 7,619 — » 1873 19,000: — 1879 1,875 — > 1874 23,825: — > 1880 44,917 — » 1875 11,107: 25 » 1881 3,275 — » 1876 I 2,1 52: 05 1 1882 2,235 — »1883 ' 2,790:— mark 1885 9,325:— mark

1884 2,040:— » 1886 23,290: — »

Summa 176,082: 30 mark

Således under 16 års tid i medeltal 11,005 mark 14 penni årligen. En större årlig skatt för fosterländska ändamål torde icke mången i vårt land ha erlagt.AFFÄRENS UTVECKLING UNDER ÅREN 1871—1886.

„Siffrorna /ala". — Några smådrag från Ahlströms verksamhet. — „Garibaldi" säljes. — Stadsgården köpes. — Agenten Johssons fallissement. — En lycka i olyckan. — Dåliga år. — Uppsving i affärerna år iHjé. — Egenhändiga bref angående affärens skötsel. — Norrmarks karaktärsbyggnad blir färdig. — Sjukdom. — Ar iS-jH ett mycket dåligt år. — Den Li/jebladska processen.

Sedan Ahlström kommit i besittning af Fredriksfors, följer en _ tid af inemot tio år intill år 1886 — tiden för köpet af Strömfors' bruksegendom — hvarunder han icke utvidgade sina landamären och icke heller byggde några nya sågar, utan nöjde sig med att tillgodogöra och exploatera de skogar, sågar och industriella inrättningar, hvilka han redan ägde. Vi skola begagna denna tid mellan eröfringarna till att gifva en öfversiktlig framställning af Ahlströms affärsverksamhet. Detta är numera en jämförelsevis lätt uppgift och framställningen kan blifva noggrannare, emedan böckerna från och med år 1871 äro fullständigare än därförinnan.Åren 1871—1875 voro följande inrättningar i gång: Norrmarks vattensåg, Kaunissaari ångsåg, Långfors vattensåg samt den af Lönegrens konkursmassa arrenderade Lamppi sågen. Skogarna å Norrmark och Kautua afverkades nu i mycket stor omfattning, de förstnämnda likväl i betydligt större grad än de senare. Såväl å Norrmark som å Kaunissaari samt äfven å Långfors försågades jämväl köpt skog, om ock i mindre mängd än egen. Från år 1880 börja äfven Fredriksfors' skogar komma till användning och torde desse främst hafva försågats å egendomens egen vattensåg och antagligen äfven å Storsands såg invid Björneborg, hvilken tillhörde Ahlström till en tredjedel och uti hvilken stock, antagligen hämtad från Fredriksfors, åtminstone från och med år 1882 försågades.

1 det följande meddela vi några sågrörelsen och dess resultat under årön 1871 —1886 belysande siffror.

Ar 1871 försågades å Norrmarks såg 15,592 stammar, hvilkas värde samt huggnings- och transportkostnader icke blifvit bokförda. Detta år inbragte exporten från Norrmark <¥4,69/: 92 mark.

Ar 1872 försågades å Norrmark 63,029 stammar, af hvilka 23,683 stycken från främmande skogar till ett pris af 18,046: 18 mark, och utgjorde försäljningssumman 222,472: 99 mark.

Ar 1877 försågades å Norrmark 84,085 stammar, af hvilka 40,247 st. från främmande skogar för 89,992: 39 mark, och inbragte försäljningen för 707,1)81: 11 mark.

Ar 1874 försågades å Norrmark 121,441 stammar, af hvilka 87,983 st. från främmande skogar för 89,992: 39 mark och uppgick försäljningssumman till 424,4/7:49 mark.

Att döma af böckerna hade Ahlström sålunda icke någon annan såg än Norrmarks i gång under dessa år, men till

för-sågningsbeloppet hade antagligen äfven räknats å Lamppi sågad och till Lyttskärs lastageplats transporterad vara. Följande årpåbörjade den år 1874 iståndsatta Kaunissaari sågen sin verksamhet.

Ar 1895 försågades å Norr mark 68,441 stammar hvaraf 31,013 stycken köpta till ett värde af 39,747:79 mark, och försäljningen inbragte 156,296:7/ mark. Häraf hade stock till ett värde af 30,298: 24 mark fraktsågats å Hamnholmens ångsåg. Å Kaunissaari sågades detta år 39,342 stammar och därifrån försåldes trävaror för 95,526: 99 mark. Från Långfors exporterades samma år trävaror till ett värde af 26,612:67 mark, och beloppet af det exporterade utgjorde 226 standert *). Under året försåldes således trävaror till ett värde af inalles 2-58,299:55 mark.

År 1856 sågades å Norrmark 73,414 stammar, af hvilka 47,738 st. köpta trän till ett värde af 44.472: 33 och hela beloppet till ett värde af 74,992:91 mark; försäljningen utgjorde 1,219 standert och försäljningssumma 159,551:55 mark; — å Kaunissaari 107,112 stammar, hvaraf 97,367 st. för 160,874:23 mark från Kautua skogarna och hela försäljningen till ett värde af 183,314:32; däraf erhölls 1,772 standert och 255,560:52 mark; — från Långfors försåldes 481 standert för 85,569:55 mark. Sålunda såldes under år 1876 inalles 3,472 standert för en summa af 555,961:96 mark.

Ar 1855 sågades å Norrmark 77,682 stammar till ett värde af 105,656 mark och därifrån såldes 1,495 standert för 209,099:29 mark; på Kaunissaari 66,679 stammar till ett värdeaf 121,773:09 mark och såldes därifrån 1,965 standert för 285,592:89 mark; å Långfors sågades 10,100 trän från Lavia köpta för ett pris af 17,675 mark, och därifrån såldes 316 standert för 59,505:65 mark. Således inalles 3,776 standert för 651,195:99 mark.

1898 sågades å Norr mar k 19,843 från egna skogar tagna stammar, värda 19,843 mark och 67,555 stycken för 80,012:20

I Standcrtbeloppet uppgifvas i böckerna nu för första gången.mark köpta trän eller inalles 87,398 stammar af 99,855: 20 marks värde, hvaraf erhölls 929 standert och en försäljningssumma af 96,746: 78 mark; å Kaunissaari sågades 88,501 stammar, hvaraf 8,096 stycken från Kautua, värda 21,896:26 mark, till ett totalt virkesvärde af 151,209:53 mark, och exporten, som utgjordes af 1,959 standert inbringade 29./,;79; 07 mark; från Långfors såldes 228 standert för 27,787:77 mark. Således inalles 3,116 standert för 418,714:40 mark.

1874 afverkades ingenting från egna skogar i Norrmark, men 30,923 stycken för 29,552: 32 mark köpta stammar sågades och 1,409 standert såldes för 114,448:70 mark; — å Kaunissaari sågades 66,914 stammar, hvilka kostat 78,541:33 mark, och såldes därifrån 1,413 standert för 147,877: // mark; från Lankoski såldes 295 standert för 27,984:28 mark. — Således inalles försålda 3,117 standert för 291,749:89 mark.

Ar 1880 afverkades å Norrmark 51,169 för 45,117: 44 mark köpta och 7,289 stycken egna stammar, värda 9,527: 72 mark, eller inalles 58,458 trän till ett värde af 54,645: 16 mark, och såldes därifrån 1,763 standert för 227,217:40 mark. Å Kaunissaari sågades 117,162 stockar, hvaraf 20,775 stycken till ett värde af 39,768:40 från Kautua, värda 175,205: 14 mark, och såldes härifrån 2,874 standert för 777,620:61 mark; — för Långfors såg afverkades å Saarikoski området 14,777 trän till ett värde af 30,852:60 mark och såldes 564 standert för 77,772:77 mark; af trän från Fredriksfors såldes nu för första gången 234 standert för 36,939: 98 mark. Således år 1880 inalles försålda 4,435 standert för 689,176:77 mark.

Ar 1881 sågades å Norr mar k 60,903 stycken för 53.999: 8i mark köpta trän och 9,907 från egna skogar tagna till ett värde af 14,670:14 mark, eller sammanlagdt 70,810 stammar af 68,669:75 marks värde, och såldes därifrån 1,148 standert för 174,678:77 mark; å Kaunissaari 129,010 stammar, hvaraf 64,631 stycken af 137,990:30 marks värde från Kautua, eller tillsammans värda250,949 mark, och såldes därifrån 2,696 standert för 382/831:32 mark; från Långfors såldes 147 standert för 20,112:17 mark; från Fredriksfors 734 standert, hvaraf 196 standert sågats å Norrmark, för 111,389:39 mark. Således under året inalles 4,715 st. för 669411: 67 mark.

1882 försågades å Norrmark 74,134 för 67,263: 87 mark köpta stammar och från egen skog 142 trän af 214 marks värde, eller sammanlagdt 74,276 stammar af 67,477: 87 marks värde, och såldes därifrån 1,146 standert för 133,283: 96 mark; å Kau-nissaari, inberäknadt 48,483 stycken träd från Kautua till ett värde af 100,580:62

mark, 120,421 stammar af 203,420: 71 marks värde och såldes därifrån 2,653 standert för 391,209:27 mark. — Detta år förfärdigades för första gången stäf; — från Långfors såldes 387 standert för 33438:03 mark; från Fredriksfors 833 standert för /19,286:21 mark; å Storsands ångsåg sågades 88,873 trän af 151,472:74 marks värde, men detta år såldes ännu icke något från denna såg. Hela försäljningen sålunda 5,069 standert och försäljningssumma 322,238:93 mark.

1883 försågades å Norr mark 89,804 standert för 71,089: 52 mark köpta stammar samt från egna skogar 2,145 stammar af 1,608:75 marks värde eller sammanlagdt 91,949 stammar, värda 72,698: 27 mark och såldes därifrån 1,049 standert för 118,883:30 mark; å Kaunissaari 118,073 stammar, däraf 20,859 stammar af 39,772:75 niarks värde från Kautua, inalles värda 177,599:05 mark, och såldes därifrån 3,291 standert för 313,983:32 mark; å Långfors försågades 18,227 st- för 14,276:83 mark köpta stammar och såldes därifrån 142 standert för 19,826:30 mark; från Fredriksfors såldes 639 standert för 76,202:31 mark; å Storsands ångsåg försågades 172,622 stammar till ett värde af 243,751:10 mark och såldes därifrån 2,282 standert för 238,331:36 mark. Hela försäljningen för året sålunda 7,403 standert och inkomsten 833,610: 39 mark.1884 försågades å Nornnark 71,949 stammar af 60,807: 58 marks värde och försåldes därifrån 1,101 standert för 107,147: 69 mark; å Kaunissaari 46,882 stycken af 80,578: 77 marks värde och såldes 2,565 standert för 271,192:91 mark; — å Långfors förekom ingen sågning; 360 standert såldes för 44,499:89 mark; — från Fredriksfors såldes 609 standert för 64,628:27 mark; — vid Storsand försågades 86,975 stammar, värda 109,917:49 mark och såldes därifrån 3,464 standert för 444,444:09 mark. Hela årsförsäljningen 8,099 standert för en summa af 841,724:69 mark.

Ar 1884 sågades å Nornnark 88,255 stammar af 72,852: 10 marks värde och såldes därifrån 1,362 standert plankor, hattens och bräder för 143,089: 15 samt 65 standert stäf för 6,962: 10 mark, eller sammanlagdt 1,427 standert för 140,041: 24 mark; — å Kaunissaari 77,310 stammar till ett värde af 101,846: 38 mark, däraf 14,796 trän från Kautua af 27,355: 17 marks värde, och såldes därifrån 3,408 standert plankor, bräder och hattens för 415,223:68 mark och 238 standert stäf för 22,172: 50 mark, eller sammanlagdt 3,646 standert för 447,496:18 mark; — å Långfors 6,028 för 2,405: 69 mark köpta stammar, och såldes därifrån 302 standert plankor, bräder och hattens för 32,760: 92 mark och 20 standert stäf för 1,806:65 mark, eller sammanlagdt 322 standert för 44,467:47 mark; — från Fredriksfors såldes 797 standert plankor, bräder och hattens för 92,279:40 mark och 69 standert stäf för 6,286: 80 mark, eller sammanlagdt 866 standert för 98,464:40 mark; å Storsand försågades 75,516 stammar af 89,528: 33 marks värde och såldes 2,173 standert plankor, bräder och hattens för 244,144: 76 mark, 213 standert stäf för 20,277:40 mark och 102 standert splitved för 3,743: 95 mark, eller sammanlagdt 2,498 standert för 268,166:11 mark. Således år 1885 inalles 8,759 standert för 989,744: 61 mark.

1886 försågades å Nornnark 146,082 för 121,906:64 mark köpta stammar samt 4,844 st. egna trän, värda 2,880: 32 mark, inalles sålunda värda 124.786: 76 mark, och såldes därifrån 1,502standert plankor, bräder och battens för 150,409:45 mark, 194 standert stäf för 16,739:09 mark, 24 standert laths för 2,431: 50 mark och 23 standert splitved för 879:36 mark eller inalles 1,743 standert för 1704)9:90 mark; — å Kaunissaari 86,351 stammar, värda 153,856:65 mark, hvaraf från Kautua 68,722 stammar af 123,320: 25 marks värde; och såldes därifrån 1,797 standert plankor, bräder och battens för 229,064: 62 mark, 359 standert stäf för 31,686:45 mark, 11 standert laths för 1,094:10 mark och 157 st. splitved för 6,216:67 mark, eller inalles 2,324 standert för 268,061:84 mark; — å Långfors 22,396 stammar från Norrmark, värda 17,836:37 mark, och såldes därifrån 198 standert plankor, bräder och battens för 27,006:69 mark, 84 standert stäf för 7,303: 42 mark, 5 standert lahts för 534: 82 mark eller inalles 287 standert för 19,899: 97 mark; — från Fredriksfors såldes 470 standert plankor, bräder och battens för 64,917:38 mark, 69 standert stäf för 6,036:23 mark och 3 standert för 316 mark eller inalles 542 standert för 71,269:6) mark; — å Storsand 148,489 stammar af 152,736: 14 marks värde; därifrån 2,429 standert plankor, bräder och battens för 261,294:03 mark, 286 standert stäf för 23,632: 55 mark och 60 standert splitved för 4,524: 03 mark, inalles 2,775 standert för 289,9)0:61 mark. Under år 1886 sålunda inalles 7,671 standert för 8)9,069:90 mark.

Enligt hvad häraf framgår voro de försålda standertbelop-pen och de för dem erhållna försäljningssummorna nedannämnda år följande:Ar Standert- beloppen Försäljnings- summorna 1871 84,695:92 1872 — 222,472:99

>873 — 303,981: n 1874 — 423,557:59 1875 278,244:37 1876 3.472 533,461:46 1877 3.776 651493:74 1878 3.i 16 418,714:40 1879 3,<i7 291,349:89 1880 4.435 689,136:73 1881 4.7*5 669,411:67 1882 5.069 772,238:97 1883 7.403 877,610:49 1884 8,099 831,732:69 1885 8,759 989,745:61 1886 7,671 834,096:40

Vi hafva meddelat ofvanstående detaljuppgifter för att låta »siffrorna tala». Och de tala ett mycket tydligt språk rörande den Ahlströmska affärens utveckling under dessa 16 år. Vi påpeka här blott att då bruttoinkomsten år 1871, hvilket representerar tiden närmast före köpet af Norrmark, utgjorde endast cirka 84,000 mark, densamma tio år senare 1881 uppgick till närmare 700,000 mark och år 1886 före köpet af Strömfors och Hamnholmen till mer än 800,000 mark. Medeltalet försågad standert åren 1876—1886 var 5,421,09 per år och medelbruttoinkomsten under samma tid 687,153: 82 mark. Nettoinkomstens belopp kan icke angifvas, emedan noggranna uppgifter angående omkostnaderna för alla år och alla sågar icke finnas. De i slutet af detta arbete införda grafiska bilagorna gifva emellertid en åskådlig bild af iörhållandet emellan vinster och förluster vidde skilda sågarna. Det är dock att ihågkomma att ifrågavarande tabeller upprättats med hänsyn till samtliga inkomster och utgifter och således gälla icke blott trävarurörelsen, utan äfven järnhandteringen och jordbruket.

Om ofvannämnda siffror äfven åskådliggöra hufvuddragen af den Ahlströmska affärsrörelsen, vilja vi dock ytterligare anföra några »smådrag» från Ahlströms verksamhet under dessa år med stöd af de upplysningar hans allt mera vidlyftiga bokföring erbjuder. För att icke trötta läsaren skola vi dock icke fästa oss vid alltför många detaljer.

Trävaru-kommissionärema och . köparena voro i lnifvudsak desamma som tidigare omnämnts. En och annan ny sådan såsom t. ex. August Wingardh i England hade tillkommit. Den störste försäljaren och den ende i Frankrike var den gamla agenten gubben Hamre, en norrman, som var bosatt i Paris men nästan ständigt befann sig på resor öfver allt i Frankrike utbjudande nästan uteslutande Ahlströms trävaror. Han var en genomredlig och trogen man och åtnjöt Ahlströms stora förtroende. Ofta beviljades honom förmåner, som icke kommo andra till del, och aldrig synes nogon tvist hafva uppstått emellan kommissionären och säljaren. Det berättas att Hamre icke hade annan bokföring än sin annotationsbok.

Början af år 1873 var mycket lofvande och åtgången god, hvilket framgår däraf att köparene täflade sinsemellan om erhållandet af trävaror. Mot slutet af sommaren försämrades ställningen likväl i någon mån, men detta tyckes icke ännu hafva väckt större bekymmer, eftersom vi under hösten och höstvintern finna Ahlström ifrigt sysselsatt med att uppköpa skog ända i trakten af Tammerfors, hvarest han därintill icke torde hafva rört sig. Till följd af de goda tiderna voro skogarna likväl dyra och arbetslönerna höga, men så inträffade häftiga höststormar, hvilka fällde skog i sådan mängd, att prisen plötsligt föllo och försäljningsanbud inströmmade från alla håll.Trävarorna beräknades på grund häraf komma att kosta <So mark per standert, inköps- och förädlingskostnaderna däri inberäknade.

Samma år började Ahlström uppköpa äfven kronoskog och råkade därvid i konkurrens ined firman Rosenlew & C:o. Med Kuuskoski vattensåg, som han år 1873 köpt, följde äfven krono-skogar. Isynnerhet förekom uti Kautua trakten skogsköp i stor skala, bland annat af den orsak att Ahlsröm af förre ägaren till Kaunissaari). E. Francke öfvertagit en mängd skogskontrakt, emot hvilka han ffir dennes eller Räfsö ångsågs bolags räkning flottade stock längs Kumo älf.

Detta år lyckades Ahlström få Garibaldi försåldt, hvilket likasom hans öfriga fartyg var en mera dålig affär. För detsamma erhölls 4,378 pund och Ahlström såg sig nu i stånd att erbjuda penningar t. o. m. åt — hrr Rosenlew. Men dessa hade penningar äfven de och brydde sig ej om att emottaga Ahlströms medel att förvaras.

Ar 1873 köpte Ahlström den stadsgård i Björneborg, som allt ännu är i firmans ego. Gården hade år 1853 uppförts af konsul Anton Björnberg, från hvars konkursmassa densamma öfvergick till Finlands bank och därefter till Ahlström. Ahlström tillbragte under flere år vintrarna i denna gård intill dess han åter flyttade till Norrmark.

Aret därpå 1874 var ett dåligt år. Redan i mars skref en agent från England att en stockning i försäljningen

tycktes hafva inträdt och i juni uppgafs »marknaden vara stilla som grafven». Detsamma var förhållandet i Tyskland. Äfven i England inträffade på denna grund fallissementer och jämväl en af Ahlströms agenter gjorde bankrutt, hvarigenom honom tillskyndades en betydlig förlust. Denne agent, hvars namn var Johnsson, hade föregående år dött, men hans sterbhus lyckades förmå Ahlström att gifva sig kredit. Johnsson hade varit en driftig agent och åtnjutit Ahlströms speciella förtroende. Till följd af de försämrade tiderna kunde efterträdarene emeller-titl icke fullgöra sina förbindelser. Underrättelsen om att firman Johnsson inställt sina betalningar nådde Ahlström kort efter det tre fullastade fartyg afgått, men ännu icke hunnit fram till England. Ahlström gjorde försök att få varorna upplagda där för sin räkning, men då papperen redan på förhand afsändts med posten, gick detta icke mera för sig, utan trävarorna till-föllo konkursboet, ur hvilket endast 10 % torde hafva utfåtts, och det först efter förloppet af par år. En lycka i olyckan var, att Ahlström icke hunnit till huset leverera alla de öfverens-komna trävarorna. Detta var en oafsigtlig tillskyndelse af K.). Lönegren, som hindrat honom att begagna Lamppi såg, hvilken såsom hörande under de för Lönegrens barn skatteköpta krono-hemmanen genom process frånvunnits konkursmassan. Förlusten utgjorde i alla fall åtskilliga tusen mark och torde hafva varit mycket kännbar under dåvarande svåra tider. Uti ett bref till friherrinnan Falck anhåller Ahlström med anledning af denna förlust om anstånd med betalningen af 20,000 mark, af priset för Kautua, och i ett annat bref till en person, för hvilken han nekar ikläda sig borgen, säger han, att »han hade fullt upp att göra med de affärer han på senare tider lagt sig uti».

Affärsförhållandena voro icke heller under följande år alltför lysande och krediten icke synnerligen stor, hvilket framgår bl. a. däraf, att Ahlström icke utan fyllnadsborgen af Kr. Svanljung i Vasa kunde erhålla ett lån å 50,000 mark mot inteckning i Norrmark. Gamla affärsvänner i utlandet vägrade att lämna större förskott. 1 England hade bl. a. det stora handelshuset Im Thurm gjort konkurs.

Emellertid började trävarurörelsen småningom åter vakna till lif och prisen att stiga år 1876. Detta framgår äfven af ofvanstående tablå (sid. 308), enligt hvilken försäljningssumman år 1876 var öfver parhundratusen mark större än föregående år och priset per standert cirka ett pund högre än år 1875. Afven 1877 var ett godt år och prisen utgjorde då 10 pundför 9—11 tums och 8 pund för 7 tums vara. Försäljningssumman år 1877 var öfver hundratusen mark högre än år 1876, och Ahlström sålde då största delen af sina trävaror till Frankrike. Krediten hade äfven återvändt, att döma däraf, att Ahlström i mars 1877 af Rew Kington & C:o erhöll ett förskott af ända till 100,000 mark.

Åren 1877 —1878 uppehöll sig Ahlström vid landtdagen i Helsingfors såsom representant för Björneborgs stad. Då vi på annat ställe skola redogöra för Ahlströms verksamhet i egenskap af landtdagsman, meddela vi i det följande endast en konturteckning af honom såsom affärsman under denna tid sådan densamma af honom själf tecknats. Då hufvudledningen af affären följde med chefen hvar han än vistades, i Helsingfors, på Kautua eller i utlandet, var han också under landtdagen tvungen att skriftligen gifva de förhållningsorder, hvilka han annars i Björneborg eller å Norrmark meddelade muntligen. Vi införa därför här några utdrag ur hans egenhändiga affärs-bref, sådana det eljest knappast finnes alls från andra år. Frågor, befallningar och anordningar göras och gifvas i dessa bref med samma bestämdhet, som om de skulle gjorts och gifvits muntligen. Då vår afsikt endast är att gifva en bild af mannen och hans skrifsätt, anse vi onödigt, äfven om vi vore i stånd därtill, hvilket icke alltid är fallet, att förklara livad frågorna och anordningarna hvarje gång närmast afse.

Helsingfors den 2a Januari iSyy.

Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, B:borg. —

Har Räfsöbolaget betalt sina något öfver 5,000 Fmk? Huru inflyta penningarna ifrån Kristinestad för jern? Om kassabrist uppstår, så skrif till Fr. Ahlström om ny fullmakt att antingen i Föreningsbanken eller Nordiska banken diskontera lians vexel. Förslår ej dessa till, så ställ en vexel på 20,000 Fmk med Herr Petrell, som vid behof begagnas. Skrif till kapten Nordblom att han hvarje vecka insänder tumningslistor, för att af Räfsöbolaget uppbäras penningar för. Det vore bra om Norrmarks förvaltaren snarligen kunde resa opp till Ikalis, för att höraefter huru -släpningarne börja gå der; ty då 70,000 stockar i vinter äro att släpas till vattendragen, får man lof

att passa på, att det blir verkställdt. Mal. Kerrmans skog är ej ännu påbörjad, ty jag skref till Koskela att lemna den tills vidare. Ar någon skogskommissarie, af dem som Koskela och Ihander hafva med sig der, ledig, så kan man då redan börja på med Kerrmans skog, men i annat fall får det stå så länge kommissarierna äro upptagna med andra skogar derstädes (Ikalis). Bed förvaltaren skrifva till mig, huru arbetena gå både i Ikalis och Norrmark. Var god och skicka mig förteckning på de sorter trävaror, som Hainres bref upptaga för Herr Schuls räkning äfvensom för Herr Humberts. — Huru är det med kassan? Se till att du ej kommer i knipa. Norrmarks ohypo-thiserade trävaror böra hypothiseras då Sastmoliternas revers sk;dl den 20 Febr. inlösas. Fr. och Johan Ahlström få lemna accept på sina obetalta delar och reversen lemnas bort åt dem. — Om Norrmarks förvaltaren har afskrift af Herr Sohlbergs skogstaxering, så ville han sända mig en ny taxeringslista, hvarpm icke, så skickar jag hem mina nyklar, för att ifrån min byrålåda taga den engång gifna. Hälsan är bra, bättre än som sista tiderna hemma. -

Helsingfors den 70 Januari /A’77. B. B.

Härhos medföljer nyckeln till min byråklaff. Ikalis kont-rakterna finnas, då klaffen öppnas, till venster i öfversta lådan. —- Om Yläne kontrakten skulle behöfvas, så finnas de till höger i andra eller tredje lådan nerifrån. — Om Föreningsbanken ej diskonterar Fr. Ahlströms vexel, så tror jag att Nordiska banken gifver på en hand 40,000 Fmk och då der förut finnes mitt namn endast för 20,000, så borde 20,000 fås till. — 1 annat fall trasseras på Rew. Kington, eftersom han medgifver 1 å 2,000 Pund i förskott. Af Herr Hamre har kommit flera beställningar, af hvilka jag godkänt 350 standert — priserna 1 pund för hvarje breddtum gran, rabatt 10%. —• På Kautua finnes osåldt jern 672 LM, hvar skall allt säljas? Hos Storsands upp-bäres räntan för de till sågen nedlagda penningar, äfvenså uppbäres hos Herr Petrell betalning för de plankor, som han under sista vintern erhöll ifrån Kautua till Raumo. Han är väl så god och betalar de samma priser, som han sjelf fått mot skälig provision. Tala med Lagerström härom samt att han. Lagerström, skickar penningar, för att jag skall kunna utföra hans uppdrag. — Skicka du äfven i medio af Febr. 3,000 Fmk till mig. — I söndags afton var jag på Kejsarbalen i Kejserliga slottet, som Hans Ex. General Guvernören gaf. — Följden var en lindrig andtäppa, en natt. men sedermera återigen sofvit bra. —Helsingfors den 7 Maj 1,S’77. B. B.

Då öppet vatten först i slutet af månaden är möjligt, der-före är det också af nöden att hos Frestadius *) begära förlängning, åtminstone på en månad, för den den 30 maj förfallande vexeln. Bra vore om hälften kunde betalas, det beror på huru jernräkningar kunna inkasseras och jern ytterligare försäljas. Denna vexel behöfver väl ej skickas in förrän circa den 20:de. Kanske är det bäst att man i god tid skrifver till Herr hrestadius och frågar om vexeln på en månad får omsättas. Man bör observera att då fartygen anlända vid vatten öppning, penningar behöfs till lastningsförskott och klarering, d. v. s. att man ej lofvar alltför stor afbetalning. Du som har affären om hand och vet kassatillgången jemte mängden af utestående fordringar, kan sjelf bäst bestämma den saken. — I går telegraferade jag till Hyeres och fick i dag till svar att Saarikoski den 20 April afseglat, det måste vara ett misstag och härröra sig deraf att det möjligen då utklarerats. Telegrafera hit, då du får vetskap om det. Jag tycker att Laurén **) ej bordt segla efter krigsförklaringen ***) utan att först ha- förfrågat sig hos mig.

Helsingfors den 2$ Maj /A'77. f) Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg.

Af Herr Oroo t ff) hade jag bref i går hvari han erbjuder för de 71 stand. okontraherade bräder c. 10% lägre priser än fjolårets, hvarföre man bör sträfva till att de förut konträ-lierade och dessa 71 stand. okontraherade som nu afslutats böra så mycket som möjligt lastas enligt de till Herr Groot uppgifna specifikationer. Förvaltaren på Norrmark har jag underrättat om de sorter som ifrån Koskär och Räfsö skola för Herr Groots räkning lastas, äfvensom hvilka sorter är att med »Moses» vänta ifrån Kaunissaari. Underrätta Herr Groot när fartygen anlända och när de blifva lastade att han är i tillfälle att assurera. Detta gäller äfven de andra köparena. Den 31 Maj slutas landt-dagen och den 1 Juni reser jag härifrån till Kautua. Till Förvaltaren på Norrmark har jag skrifvit att han skickar hästar och vagnar mig till mötes till Loimijoki den 31 Maj. Sedan jag par tre dagar hvilat på Kautua skall jag" hafva nöjet att infinna mig i Björneborg.

*) Järnleverantör i Sverige.

**) Kapten på Saarikoski >, som bl. a. i anledning häraf afskedades.

***) Emellan Ryssland och Turkiet.

f) Detta bref är skrifvet med fru Eva Ahlströms handstil.

¡•f) Agent.315

Helsingfors den)i Maj /A’77. Herr Kamrer A. A. \\. Bäckström, Björneborg. Jag ocli min hustru bivistat promotionsakten i dag; — skjuter derföre upp hemresan till Lördagen.

|ag kommer troligtvis i slutet af nästa vecka till staden. Jag trasserar i morgon 1,000 R. M. från Herrar Havemann & Sohn.

Kautua) den) Juni ¡Sy7. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. B. B. Huru månne Kngholm skall slå sig ut, då flera fartyg anlända till Jokikrooppi eller egentligen till Koskär? Kanske man får någon ifrån staden till hjelp om det behöfs? Tre fartyg väntas dit samt tre till Räfsö, sju till Kau-nissaari.

Kautua den 2j Juni /A’77. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. B. B. Sänd med budet Peltomaa för Herr Grandelis räkning 2,400 samt för Herr Granqvists 600 Fmk. Lindroth lär ha begärt 6,000 Fmk, men finnes ej kassa, så sändes mindre — fasliga penningesummor. Mutta jolla on iso perä, pitää myös olla isot housut.»

Kautua den 6 Juli /

Kautua den 9 Juli /A'77. — Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. B. B. Det är mera än besynnerligt att icke Hallongren, Nordblom, Ekroos, alla till sammans, kunna uträtta *)

*) Sommaren tillbragte A. med familj |>å Kautua.i Räfsö allt hvad som derstädes är att göras, så mycket mer då der ju finnes bara Saarikoskis lossning, tackjern likaså samt en barks på 6 standerts lastning, utan måste du, som nog har mera än tillräckligt att bestyra, ännu resa dit, för att ställa allt till det bästa. Hvari ligger felet; ty någonstans måste det ligga. Allt sedan Nordblom skött Lyttskärs affären, har jag tyckt att de ej gått bra.

Knutna den 16 Juli 1X77- Herr Kamrer A. A. VV. Bäckström, Björneborg. Åberopande brefvet af i går. Af Herr Ihander ifrån Tammerfors hade jag bref med gårdagens post, hvari han säger sig kunna sälja jern till 60 Fmk per L¡S i Tammerfors, Tyrvis och Ikalis; tillika uppgifver han att jern vid jernvägsstationerna bjudes till 58 Fmk. Då så är fallet, beslöt jag att låta honom sälja i Tammerfors om minst 100 L8 tages, till 60 Fmk derstädes, samt 50 l./Z till Tyrvis för samma pris. Ett större parti, skrifver han, kan också säljas i Ikalis för samma 60 Fmk der levereradt. Hvad är större parti, minst 50 1.8"? Om så stor reqvisition insändes ifrån Ikalis mot kontant betalning, så expedieras det ifrån Norrmark, men icke mindre post under 60 Fmk på stället. Låt Savander bjuda ut jern i K:stad der levereradt till 60 Fmk, för att med galeasen Moses föras dit. Om Karlström till ex. skulle taga 100 \J& på engång, kunde möjligen mindre rabatt dessutom beviljas, men endast i nödfall. Låt Saxen nu skrifva dit, äfven till Vasa åt någon, några. — Kanske äfven till Herr Kurtén, landtdags-mannen. — Om Herr Hamres gåriga båda affärerna komma i stånd, så måste en del äfven utföras ifrån Norrmark. (Underrätten).

Knutna den 19 Juli 1877. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. B. B. Brefvet af igår bekommit och får nu kl. '/g 4, då jag icke får sömn, besvara detsamma. Jag tänkte mig om Hull och Grimsby frakten på samma sätt som du, att om Hullfrakten är 50 borde Grimsby vara 47'/ä- Nu begärda 46 kan vara lagomt. Får nu se om det blir affär af. Saarikoskis lasts assurans får bero tills vidare. Frakten kommer i alla fall att assureras till 12,000 Fmk. — Hvad Hamres anbud för P. Daniel i Servan beträffar, så är det så bra att man måste acceptera. Telegrafera derföre till honom genast ungefärligen: Daniel i Servan 180 standert leverans Äugusti, September accepteras. Telegraferar om 180/230 standert är afslutadt. Brefvet af Hamre utvisar namnet på mannen, hvars offerter 100 150 stand (?) gran samt 80 stand. acceptertes, men leveranstiden förlängdes för hvardera posten med en månad. Således får du börja höra efter fartyg för halfva partiet till slutet afAugusti. För andra halfva partiet till slutet af September. Bekräfta äfven telegrammet till Hamre och säg att om man icke lyckas befrakta precist till de bestämda tider, så är köparen förbunden taga ‘/s å I månad senare. Bekräfta endast telegrammet och lemna osagdt om befraktningen; ty man kan senare, då kontraktet anländt, framställa det ofvansagda. — Klockan nu 5, jag går

och lägger mig och Peltomaa reser med brefvet.

Kautua den 20 Juli 1877 Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. Brefvet af den 19 d:s bekommit. Det är rådligt att sätta så mycket som möjligt poteter med i Saari-koskis proviant, ty billigast blir det, äfven strömming bör med-sättas. Besvara Starcken att jag ej har emot att sälja jern åt honom till 58 Fmk vid Lyttskär mot 6 månaders accept. Han må sända någon jakt efter, eller om han toge med fartyget, som afhemtar utskottsbräderna. 1 Koskär levereradt kostar jernet 59 Fmk per LSf. — Hästen vill jag sälja, då jag först får köpa en annan. Tuima är en god och utmärkt häst. Billigaste pris 1,100 Fmk 6 å 7 år gammal. — För jern i frakt till K:stad betalas 1 Fmk per L®. Tager Lennätär icke denna frakt, så sändes egen Moses. Hypotheklån å salt torde icke behöfvas, då nu flera fartyg väntas och är under lastning, men för att kunna lösa in Förenings- och Nordbankens vexlar, utan att behöfva omsätta dem alla, besluter man väl att hypothisera om icke just nu, men framdeles. — Ihander skriiver till Norrmarks förvaltare att ryska profryttare i Tammerfors bjuda ut jern till 60 Fmk, till och med har någon sålt för 58. Skada att man ej förr, då Ihander ville sälja der för 60 Fmk, lät honom sälja då. Få nu se om han mera lyckas sälja till 60 Fmk. — Norrmarks förvaltare skrifver att Moses, då den blifver reparerad, börjar transportera bräder till Kaunissaari, men då nu fartyg är befraktadt att lasta i Räfsö och fyllnaden i K:saari, så behöfves ingen transportering. I alla fall, om också fartyg ej blifvit befraktadt, transporteras inga bräder ännu; ty de partier, som nu nyligen äro sålda, upptaga likadana bräder och komma fartyg att i sin helhet lastas i Räfsö, hvarför transporteringen onödig för närvarande.

Knutna den 217 Juli 1877. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. Med gubben Peltomaa medföljer mejerismör, som med kapten Laurén skickas till England, som prof. Måtte han nu betinga ett högt pris.

Kautua den jo Juli 1877. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström. — Just nu bekom jag ditt bref af i dag och finner att Olssons telegram kort efter min afresa anländt, hvari han bland31«

annat frågar, om Saarikoski kan beordras Suttonbridge. Hvar-för icke kan det beordras dit, om det bara flyter dit, och lasten fördelaktigare kunde derstädes försäljas? Jag höll på Grimsby endast derför att Olssons sista offert var ifrån Grimsby. Låt nu Saarikoski segla för order till Helsingör eller hvart kapten sjelf tycker, samt telegrafera till Olsson att skeppet seglat dit för order samt att han (de) bemödar att sälja lasten till Suttonbridge, om der fås bättre pris än i Grimsby. Jag kommer icke ihåg hvar Suttonbridge ligger, men tycker att det är detsamma hvart lasten säljs, om endast ett högre pris erhålles. Man kan väl ej telegrafera till Olssons, om Saarikoski redan afseglat, men ifall det ej afseglat, så förfares enligt nu fattadt beslut. Om telegrafering till Olsson företages, så anmoda telegrafera till Björneborg om de nya anbud, som de få ifrån Suttonbridge samt att du sedermera underrättar Saarikoski, hvart det skall segla. Just nu är här en Raumo bo, som bjuder ut ett tackjerns fartyg för afhemtning af tackjern ifrån Stockholm till Raumo för 70 penni IM. Fråga telegrafiskt om Söderberg befraktat, säg att jag kan befrakta för 70 4,000 centners fartyg.

Knutna den 2 Augusti 1877. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. B. B. Brefvet af den 31 Juli bekommit och finner deraf att Raumo kaptenen Kraku fararen ej hade reda på hamnen till Suttonbridge, således är saken på det klara. Får nu se hvart Saarikoski beordras. God vind tyckes det ha. Måtte nu orderna bara komma i tid. När och hvar skall man nu taga reda uppå hamnen till Brienc, borde icke Groundström sjelf skaffa reda på den, annars får han svara för fiolerna. Bra vore om man finge reda på Brienc hamn. Antagligen kommer väl ifrån Hamre något bestämt svar om lasten blifvit såld eller hvart consigneras. Månne icke Hamre förordrar Dieppe, då han i sitt förra bref uppgaf att i Antverpen ingenting är att göra. Leclerc affären förstår jag: vill öka helst offert. Raumo skonerten skulle efter 7 dagar vara segelfärdig att med ved segla till Stockholm samt circa 20—25 Aug. färdig att börja intaga tackjerns last i Stockholm. Kanske man har 6 dagar att lasta, 6 att lossa, eller månne det är för mycket? Skrif till Schul och anmoda honom uppgifva de i brefvet omnämnda sorter per standert, samt huru stora fartyg flyta till Caen.

Det tyska fartyget 50 å 55 standert för Everet, som anländt till Räfsö, är väl ett annat Everets fartyg, eller är det detsamma, som redan tidigare af honom befraktats? Grandell begär kassa till nästa vecka lördag 1,500 Fmk. Finnes icke tillgång att med söndags posten afsända, så kan det gerna få vara till slutet af nästa vecka; ty nog

komma bud till dess att skickas till staden.Sänd till pastor Granqvist i Vasa 4,500 Fmk, men af denna summa afdrages hans äldre skuld till mig samt af denna summa

4,500 m. ett års ränta med 270 Fmk. Reversen finnes i byrån, nedersta lådan till höger inom klaffen. Skicka gamla reversen tillbaka. Är nu kassa brist, skickas, då kassa finnes. Bra att du ej tillät Saarikoski gå till Suttonbridge, då hamnen är så dålig.

Knutna den ij Augusti i8jj. Herr Kamrer A. A. W. Bäckström, Björneborg. Telegrafera till Scheydt ungefärligen följande: »Thompsons måste mot accept emottaga kontraherade partiet. Sälj återstoden bästa sätt. Öfver dylika dimensioner aldrig förr anmärkning.» Bekräfta telegrammet brefligen. Om de ej lyckas tvinga Thompsons att emottaga deras kontraherade parti, så måste Scheydts sälja hela lasten åt någon annan. Lasten har ej annat fel än att köparen vill för prisfall krångla och göra alla möjliga anmärkningar. Säg äfven att jag under denna sommar sålt flera laster, liksom tillförene, till Frankrike och ej fått klagomål öfver lasterna. Till vissa hus har jag i flera års tid sålt och till samma priser, som denna nu ifrågavarande last, utan anmärkning. Äfven till England sålt förut sådana dimensioner utan anmärkning. Gif litet ovett, ej åt Scheydt, utan åt Thompson, neml. i Scheydts bref.

Helsingfors den 2 Januari 1878. Assurera mot eldfara Norrmarks nya byggnad, utan stenfoten för 10,000 Fmk på 2 månader, äfvenså öfriga obrandförsäkrade byggnader, såsom stall, fähus och alla arbetarebostäder också på 2 månader; ty i början af mars låter jag försäkra dem i brandstodsbolaget för landet. Förvaltaren far uppgifva värdet för alla dessa byggnader. Allt detta måste man göra för sina afvundsmän. Björna nu Räfsö Bolaget.»

Att ansträngningar ägt rum för erhållande af ritningar till ett nytt karaktershus å Norrmark, har redan tidigare omtalats. Slutliga ritningar uppgjordes af en svensk arkitekt Lagerspetz. Byggnadsarbetet påbörjades under vintern 1877 och kom byggnaden i slutet af samma år under tak. I september år 1881 bosatte sig Ahlström å Norrmark. Ledningen af affären och hufvudkontoret öfverflyttades samtidigt dit. Ahlström hade icke trifvats väl i staden där lifvet icke tilltalade honom. De3-0

höga utskylderna i Björneborg voro måhända äfven ett skäl till flyttningen. Hufvudorsaken därtill torde likväl böra sökas i Ahlströms dåliga hälsa, hvilken icke tålte vid den råa och fuktiga luften i Björneborg. Ofta var han under vintrarna så medtagen, att han till följd af den dagligen återkommande andtäppan icke kunde röra sig ute. Många somrar å rad sökte han i utlandet bot för sin sjukdom. Så vistades han sommaren 1879 först i Modum och sedan i Lysekil, hvars klimat var synnerligen lämpligt för honom. Sjukdomen ville likväl icke gifva med sig och en tid bortåt måste han för att lindra plågorna använda morfininsprutningar. På det att detta tillfälliga lindringsmedel icke skulle öfvergå till ett stadigvarande behof, började fru Eva, som alltid sökte uttänka hvad som kunde vara honom till gagn, blanda vatten i morfinet, så att detsamma småningom antog karaktären af rent vatten. Slutligen kom Antti underfund med det välmenta bedrägeriet och kastade förtörnad morfinflaskan från sig för att aldrig mera återtagas.

Året 1878 var åter ett dåligt år, sämre än något tidigare och troligen också sämre än något senare. Hela årets försäljningssumma utgjorde endast 291,000 mark och trävarurörelsen å såväl Norrmark som Kaunissäari gick med förlust. Detta år afgick Ahlströms mångårige prokurist kamrer Anian Bäckström från hans tjänst och till dennes efterträdare hade Ahlström destinerat sin forne och förste kontorist Karl Moliis, hvilken likväl afled, innan han från Åbo hann öfverflytta till sin nya verksamhet. Orsaken till att Bäckström lämnade tjänsten torde hafva varit den, att den oaflåtligt tillväxande affären med dess förskräckande» penningesummor öfversteg den för anspråkslösare förhållanden skapade mannens krafter. Bäckström hade, såsom af hans bref framgår, en ständig fruktan för att penningarna icke skulle räcka till för utgifterna. Denna fruktan trängde stundom genom bristande lugn å hans sida

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905

Tillåtet af censuren, Helsingfors den 19 Oktober 1905.Karaktarsbyggnaden pâ Norrmark.äfven utom kontorets väggar och däraf torde till en del hafva uppstått det på dessa tider stundom gängse ryktet att Ahlströms affärer voro dåliga.

Till en sådan fruktan fanns emellertid aldrig någon verklig anledning, ty om också Ahlström under vissa år drabbades af förluster, så ersattes dessa genom vinsterna under andra, mera gynnsamma år.

Förrän vi från skildringen af Ahlströms affärsföretag och andra i samband därmed stående förhållanden öfvergå till framställningen af hans verksamhet i öfrigt under den tidrymd, som detta kapitel behandlar, kunna vi icke underlåta att i korthet beröra en rättst v ist, som på sin tid väckte stort uppseende och säkerligen förorsakade Ahlström mycken förargelse och stora obehagligheter.

I det föregående har nämnts, att Ahlström år 1863 af sina styfbarn tillöste sig dessas andelar i arfvet efter deras aflidne fader samt att styfbarnen då tillika frångingo alla anspråk på arf efter sin moder Anna Margaretha. Kn af dessa arfvingar var landthandlanden Frans Oskar Liljeblad, som afled år 1868, efterlämnande enkan Maria Adolfina Näs och en minderårig dotter Alma Ingeborg. Ahlström förordnades till förmyndare för den sistnämnda och enkan gifte om sig med landthandlanden Frans Viktor Gustafsson. Då Alma Ingeborg Liljeblad år 1886 blifvit myndig, väcktes af henne rättegång emot hennes förre förmyndare under påstående att denne försnillat en del af hennes arfsandel, och yrkade hon därför på nytt arfskifte efter sin farmoder.

Vid det år 1848 efter bruksägaren Johan Liljeblad förrättade arfskiftet hade hans enka Anna Margaretha Liljeblad begått en olaglighet, hvilken nu gaf anledning till tvisten. Af boets tillgångar hade enkan undandolt 1,500 rubel eller 6,000 mark.323

enligt egen uppgift i enlighet med hennes mans i lifstiden gjorda medgifvande, för att sålunda bereda döttrarna bonden Israel Ahlströms hustru Adolfina och rusthållaren Frans Malms hustru Karolina lika stora andelar i egendomen som sönerna pastor Johan Liljeblad och landthandlanden Frans Oskar Liljeblad. Detta hade hon sedermera yppat för Ahlström utan att denne — obetänksamt nog — därom underrättat arfvingarna. Också till en annan obetänksamhet gjorde Ahlström sig skyldig, då han efter sin hustrus död på dennas begrafning underrättade sina styfbarn om tillvaron af den undandolda summan och med deras begifvande skiftade densamma så, att pastor Liljeblad, Karolina Malm, Adolfina Ahlström och F. O. Liljeblads utom äktenskapet födda, men såsom hans erkända dotter Katarina Adelina Liljeblad erhöllo enhvar sin del och Ahlström själf hustruns andel eller en tredjedel af hela summan. Härvid lämnades sålunda Alma Ingeborg Liljeblad lottlös. Delningen var visserligen icke öfverensstämmande med lagens ‘ bokstaf, men verkställdes likväl af allt att döma enligt samvetets och rättvisans fordringar, i det att den oäkta dottren äfven erhöll sin andel, hvilket eljest icke blifvit fallet, jämte det att Anna Margarethas vilja och önskan därvid iakttogs. Fm af orsakerna, därtill, att Alma Ingeborg blef lottlös, torde äfven hafva varit den, att man för Anna Margarethas eftermäles skull ville bevara undandöljandet af medlen såsom hennes hemlighet inom kretsen af hennes närmaste, till hvilka F'rans Oskars enka icke tyckes hafva räknats.

Saken förblef emellertid icke någon hemlighet, och kom äfven till Alma Liljeblads moders och .dennes andra mans kunskap. Dessa yrkade nu på nytt arfskifte. Målet drefs af Ahlströms forne medtäflare K. J. Lönegren med en ifver och hetsighet som om saken gällt honom sjelf. Processen fördes å kärandenes sida såsom Ahlström varit den störste missdådare. Redan i början af rättegången, innan någon som helst bevisning324

blifvit framställd, stämplades han nästan såsom tjuf, och senare, då han friat sig med ed, såsom menedare. Kärandepartens ilska gick så långt, att då Ahlström en gång försummat att infinna sig till ett rättegångssammanträde, påstående gjordes att han skulle tagas i förvar för att inställas till följande sammanträde;

och likaså framställdes yrkande därom att Ahlström, innan han finge aflägga eden, af vederbörande präst borde underrättas om edens vikt och betydelse.

Onödigt vore utan tvifvel att i alla dess detaljer följa med denna långvariga och invecklade rättegång och anse vi oss här blott böra nämna att äfven pastor I.iljeblads arfvingar gjorde gemensam sak med käranden, utan att dock därpå någonting vinna, samt att processen fortsattes ännu efter Ahl-ströms död, ända tills hans arfvingar enligt en med Alma Liljeblad träffad öfverenskommelse till henne utbetalade en summa af 200,000 mark. Såsom tecknare af Ahlströms personlighet tillkommer det oss blott att visa, huru han själf betraktade saken och hvilka synpunkter hos honom härvid gjord sig gällande. Uti en år 1889 till häradsrätten ingifven skrift anföres af honom bl. a.:

. >l)å jag förbehållit mig att få till Häradsrätten inkomma med skriftligt bemötande uti det af landthandlandedottren Alma Ingeborg Liljeblad, frän staden Tammerfors, emot mig vid Häradsrätten utförda påståendet om, bland annat, ansvar för det jag vid bouppteckningen efter min aflidna första hustru Anna Margaretha Liljeblad skulle underlåtit att uppgifva några klaganden Alma Ingeborg Liljeblad efter hennes fadermoder bemälda Anna Margaretha Liljeblad tillkommande arfsmedel, utbeder jag mig att i sådant afseende få afgifva följande gen-mäle:»

»På sätt af Häradsrättens den 5 December 1888 under § 184 förda protokoll och de däri åberopade handlingar och skrifter närmare inhemtas, har jag tydligt och klart ådagalagt:att jag vid Anna Margaretha Liljeblads begrafning för hennes därvid närvarande barn och mina stjufbam upplyst dem om att den aflidna skulle från bouppteckningen efter sin aflidne första man bruksägaren Johan Liljeblad hafva utelämnat ettusen femhundra rubel silfver, motsvarande sextusen mark, hvilka medel jag, som saknade kännedom om huruvida desamma i själfva verket influtit i mitt bo, enär Anna Margaretha Liljeblad själf förvaltade sina egna medel och däraf under sin lifstid jämväl utgifvit åt sina barn af mina egna tillgångar, förklarade mig beredvillig att utlämna åt mina stjufbarn och däraf med deras samtycke för egen del behållit Anna Margaretha Liljeblads giftorätt däri och åt dem utgifvit de återstående tvåtredje-delarne, utan att jag tagit någon den ringaste befattning med fördelningen af sagde medel; att mina stjufbarn vid omnämnda begrafningstillfälle varit ense om att klaganden Alma Ingeborg Liljeblads moder Maria Adolfina Gustafsson på af mig förut framhållna skäl icke skulle erhålla någon vetskap om fördelningen af omförmälda medel; och att dessa medel sålunda af mig utbetalts förrän bouppteckningen efter Anna Margaretha Liljeblad förrättats samt att i följd häraf och då berörda medel dåmera icke funnits i boet eller af mig innehades, jag omöjligen vid sagde uppteckning kunnat uppgifva desamma. Då handlanden Gustafsson sedermera i sin egenskap af målsman för sin stjufdotter Alma Ingeborg Liljeblad hos mig gjort anspråk på utbekommande af hennes andel i änsagda medel, hade jag upplyst honom om förhållandet vid ifrågakomna begrafningstillfälle och att jag icke innehade några Alma Ingeborg Liljeblad tillhöriga medel samt hänvisat Gustafsson att af mina stjufbarn utsöka hvad de i sådant afseende öfverhöfvan af mig fått uppbära.»

»Uti sin till Häradsrätten ingifna skrift, hvilken innehåller de svartaste och fräckaste tillvitelser och beskyllningar mot mig och min person, har klaganden i afsigt att ytterligare ned-svärta mig framkommit med ett sanningslöst påstående, hvilket, ehuru detsamma icke berör förevarande sak, jag likväl anser mig förpligtad att med några ord bemöta. Klaganden har nemligen uppgifvit att jag genom särskild rättegång sökt binda klagandens moder till samma förbrytelse, döljandet vid bouppteckning af egendom uppgifven under edsförpliktelse, för hvilken jag står under tilltal. Verkliga sakförhållandet därmed är det att jag i egenskap af förmyndare för klaganden, då jag haft full anledning betvifla riktigheten af hennes moder Maria Adol-fiina Gustafssons uppgifter om hennes mans efterlämnade bo, hvilket icke innehades af mig, utan tvärtom af Maria Adolfiina Gustafsson, affordrat henne edgång beträffande hennes uppgifter om boets ställning, hvarmed hon »genast efter sin mans frånfälle ingalunda af sorg och bekymmer djupt nedtryckt», utan tvärtom lyckliggjord af detta dödsfall, med nöje tagit befattning. Från vidare redovisningsskyldighet till mig för sina åtgöranden blef hon befriad af klaganden, som samtidigt uppnått myndig ålder. Däremot har jag aldrig tilltalat Maria Adolfina Gustafsson för det brott eller mened, hvarför klaganden nu väckt åtal emot mig.»

»Att jag ingalunda för egen vinning eller för att skada göra med uppsåt ifrån bouppteckningen utelämnat ifrågakomna klaganden tillhöriga medel, framgår tydligen icke allenast af hvad jag i denna sak vid domstolarne härförinnan framhållit, utan ock af den omständigheten att jag, i händelse jag kunnat förutse att jag därutinnan låtit någon förseelse komma mig till last, beredvilligt skulle vid ifrågakomna uppteckning uppgifvit den klaganden tillkommande andel af oftanämnda medel, för att därigenom förekomma att ett åtal af nu ifrågavarande beskaffenhet emot mig kunnat väckas samt äfven däraf att det emellan mig och mina förbemälde stjufbarn städse det hjärtligaste förhållande och god sämja varit rådande, hvilket äfven föranledt mig att på min egen bekostnad och utan afdrag ådet dem tillkommande arfvet efter deras föräldrar uppfostra och underhålla dem från deras barndom intill dess de uppnått mogen ålder, hvilket särskildt varit fallet med prosten Liljeblad, som af mig underhållits alltsedan han inkommit i elementarskolans andra klass intill dess han blifvit prestvigd. Till synnerlig tacksamhet för de uppoffringar jag sålunda för dem fått vidkännas och för den myckna möda och det myckna besvär mig åsamkats särskildt för klagandens fader dymedelst att jag efter hans frånfälle drabbats af synnerliga utgifter för utredningen af hans efterlämnade bo, hvarom här blefve för vidlyftigt att närmare beskrifva, har mot mig anställts förevarande rättegång, hvarigenom jag stämplas såsom en ärelös person! Att jag kunnat från mig afvända denna rättegång, har berott därpå, huruvida jag vore beredvillig att ingå på att af klagandens fader handlanden Gustafsson och dess juridiska biträde herr Lönegren till mig gjorda förlikningsförslag, gående ut på att jag till klaganden skulle utbetala i förlikning tvåhundratusen (säger 200,000) finska mark och åt herr Lönegren afträda eganderätten till mitt egande Kallela hemman i Hvittisbofjärds kapell, uppskattadt i värde till 40 50,000 mark, ett anbud

utgörande redan i och för sig ett klart bevis på motiverna till väckandet af denna rättegång och hvilket jag själffallet tillbakavisat. >STRÖMFORS.

Johan Creutz grundlägger Strömfors bruk år 1698. — Bruket nedbrinner under stora ofreden år rjir. — Johan Creute' testamente af 1726. — Bruket återuppbygges år ¡746 af handlanden Jakob Forsell och bruksförvaltaren Anders Nohrström. — Strömfors bruk med underlydande lägenheter tillfaller år 1772 de af Forsellska och Nohr-strömska arfvingarna. — Strömfors under bergsrådet Henrik Johan af Forselles 1784—90. — Kriget 1788—90. — Strömfors under H. J. af Forselles' enka Virginie Christina af Forselles, född Carskiö/d 1790—1847. — Segslitna vattenrättstvister. — Pehr Henrik af Forselles. — „Strömfors aktiebolag— Ahlström tillhimdlar sig Strömfors, 1886.

Ifrån år 1886 vidtager åter ett nytt tidsskifte i den Ahlströmska affärens historia. De sista tio åren af hans lefnad, hvilka bilda detta tidskifte, kunde man kalla »kolonialpolitikens» tid. Därtills hade han hållit sig så att säga inom området af egen kontinent, i trakterna kring Björneborg och Västra Finland; nu börjar han söka sig längre bort företagande eröfringståg till Nyland, Tavastland och slutligen ända till Karelen. Sam-Strömfors' stångjämssmedja och kvarn.tidigt utvidgas aifären jämväl i hemtrakterna genom köp af nya sågar och nyra jordlägenheter.

Denna period börjar med köpet af Strömfors' bruksegendom och till densamma höra sågarna vid Tammerfors, Hamn-holms såg, Pihlava och Tourula.

Låtom oss först kasta en blick på Strömfors' bruks och därunder lydande lägenheters öden.

Af Kautuas historia känna vi landshöfdingen öfver Åbo län friherre Lorentz Creutz. Då vi nu gå att beröra Strömfors' tidigare öden, möter oss älven här det fräjdade Creutzka namnet. Johan Creutz' en broder till Lorentz, var nämligen den man, hvilken grundade Strömfors järnbruk.

Johan Creutz, född i Åbo år 1651, var i början krigare. I unga år tjänade han vid engelska och svenska flottorna, men öfvergick senare till landthären och blef år 1676 öfverstelöjt-nant. Förutom insikter i krigskonsten hade han förskaffat sig lärd bildning och särshildt idkat juridiska studier. Han utnämndes därför år 1680 till lagman i Karelen och handhade tillika åren 1687—89 landshöfdingsämbetet i Viborgs län. År 1703 blef han först tjänstförrättande och sedan ordinarie landshöfding öfver Tavastehus och Nylands län. Följande sin faders och broders exempel började äfven Johan Creutz vinnlägga sig om bärgshandtering och uppförde år 1691 en

hammarsmedja på sitt ägande Sippola säteri rusthåll. Denna inrättning var likväl endast några få år i verksamhet.

Strömfors eller Petjärvi, såsom bruket då för tiden kallades, anlades eller rättare privilegierades till anläggning å Petjärvi säterirusthålls mark i Pyttis socken af Viborgs län den 5 Februari 1698. Privilegiet erhölls på grund af bärgsintendenten Daniel Starmans förord och sedan de ofvanför forsen boendebönderne förklarat, att vattnets uppdämning icke komme att förorsaka dem någon skada. Inrättningen var afsedd för en stångjärnshammare med tvänne ässjor och beviljades densamma sex frihetsår, räknadt från den dag bruket först kommit i gång. År 1705 erhöll Creutz ytterligare 6 frihetsår. Denna tid hade knappt gått till ända, förrän bruket år 1711 nedbrann till grunden och därefter icke reste sig ur sin aska innan mer än tre årtionden förgått.

Orsaken därtill att bruket icke tidigare återuppbyggdes måste sökas först i stora och därefter i lilla ofreden samt sär-skildt äfven i bruksägarens deltagande i tidens politiska tilldragelser. Landshöfdingen Creutz hade annat att göra än att sköta sina privata affärer, och slutligen såg han sig likasom så mången annan finsk man tvungen att undan krigets härjningar flykta öfver till Sverige. Där verkade han såsom landtmarskalk vid 1713 års riksdag och var äfven i öfrigt en af de ledande personligheterna under den tid Karl XII uppehöll sig i Turkiet, utan att härunder i minsta mån befatta sig om eget lands och folks angelägenheter.

Efter konungens död blef Creutz riksråd år 1719. Redan därförinnan hade han utnämnts till president i Åbo hofrätt, men återflyttade först efter fredsslutet år 1721 till Finland. Länge fick denne »äkta finne» (»aimo suomalainen»), hvilket hedersnamn honom tilldelades, likväl icke verka till gagn för landet, enär han redan år 1726 afled.

Året före sin död upprättade Creutz kiännande krämpor och brist å rörlige krafter» ett testamente, hvari han fördelade sina besittningar emellan sina barn. Uti detta testamente omnämnas flera lägenheter, hvilka allt fortfarande höra under Strömfors’ bruksegendom. Sonen grefve Gustaf Creutz, landshöfding öfver Österbotten (död 1746) tilldelades Stor-Abborfors säterirusthåll samt tvänne ryttarestomhemman, hvarunder lydde äfven holmen Svartviran. Till Stor-Abborfors säteri hörde iegenskap af augmentshemman 6 hemman i Lill-Abborfors by, äfvensom ett hemman i Vesterby by, hvilket ägde en tredjedel af Pyttis’ och Stor- och Lill-Abborfors laxfiske.

Johan Creutz’ andra son majoren Carl Creutz erhöll Pet-järvi säteri med tvänne ryttarestomhemman, hvartill såsom augment hörde 8 hemman i Vester-Kyrkby by samt en tredjedel i nyssnämnda fiske.

Den tredje sonen ryttmästaren Johan Creutz tillföll Österkyrkby säterirusthåll med Stockfors ladugård, hvilka utgjorde tvänne ryttarestomhemman äfvensom ett hemman i Vester-Kyrkby by, hvartill såsom augment hörde 4 hemman i ÖsterKyrkby samt tvänne Klåsarö hemman äfvensom en tredjedel af ofvannämnda fiske.

Den fjärde sonen kammarherren Svante Creutz erhöll Kulla gård och berustade säteri, hvilket Johan Creutz köpt af en kapten Boije och hvartill såsom augment hörde ett hemman i Vesterby.

I testamentet uttalade Creutz den önskan, att det till lägenheterna hörande fisket, hvaraf inkomsterna beräknades uppgå till sammanlagdt 200 daler silfvermynt, skulle bedrifvas gemensamt, antingen sålunda att fångsten omedelbart skulle delas, eller ock sålunda att en af delägarene skulle öfvertaga fisket i dess helhet och sedan godtgöra de andra kontant.

Angående dessa lägenheter och det till dem hörande fiskets tidigare öden må här anföras följande. Den äldsta urkund, hvari Stor-Abborfors omtalas, torde vara ett bref af år 1357, däri konung Magnus förordnar, att biskop Hemming i Åbo icke längre behöfde betala den fjärdedel af fiskfångsten hvilken förut till honom erlagts. År 1422 ägde biskopen i Åbo ena hälften af Abborfors’ fiske och denna förmån kvarstod åtminstone intill Gustaf I:s reduktion, då Abborfors liksom många andra katolska kyrkans gods indrogos till kronan.På Gustaf 11 Adolfs tid försålde kronan år 1630 ej mindre Stor-Abborfors än öfriga Johan Creutz tillhöriga lägenheters till ägaren af Sagu och Korsnäs, öfversten Jakob Duwalt, hvilken kommenderade tvänne regementen tyskt infanteri och åt konungen lånat betydande penningesummor för krigsbehof. Nämda år hade han ännu en fordran på 9,192 rd. Jakob Duvalt, som var född år 1589, hade från simpel musketör tjänat sig upp till

general och stupade år 1634 i striden vid Gross-Glogau. Hans

Creutz d. ä., hvilken var fader till grundläggaren af Kautua Lorentz Creutz d. y. och anläggaren af Strömfors Johan Creutz. Jakob Duvalts lägenheter öfvergingo därför antagligen såsom mödernearf till Johan Creutz.

Af Johan Creutz' söner hade, såsom redan nämnts, majoren Carl Creutz erhållit Petjärvi, med hvilket utan tvifvel äfven

Stockmagasinet ofvanom fallet.privilegiet å järnbruket följde, ehuru bruket icke fanns till vid tiden för testamentets upprättande. Majoren Carl Creutz dog år 1740 och antagligen tillföll Petjärvi eller åtminstone bruks-privilegiet då hans broder landshöfdingen öfver Österbotten Gustaf Creutz, eftersom beggedera från honom uppgifvas ha öfvergått till handlanden Jakob Forsell och bruksförvaltaren Anders Nohrström.

Dessa tvänne män blefvo det nuvarande Strömfors' grund-läggare. Det gick sålunda med Strömfors nästan som med Kautua och Fredriksfors, hvilka från sina tidigare till krigareståndet och högadeln hörande ägare kommo i händerna på borgerliga affärsmän.

Så snart lilla ofreden upphört och fred ingåtts, började Forsell och Nohrström uppbygga bruket utan att af bärgs-kollegium utverka sig tillstånd därtill. Då bruket under sin första tillvaro redan fått tillgodonjuta detsamma beviljade frihetsår, men i självfva verket utgjorde ett nytt företag, anhöllo dess återuppbyggare förnyad skattefrihet för 9 eller 10 år samt tillstånd att invid stångjärnshammaren uppföra en knippham-mare och en såg.

Bergskollegiets svar på denna anhållan var lika oväntadt som egendomligt. Uti utslag af den 21 maj 1745 vägrade kollegiet icke blott att bifalla till ansökningen, utan förbjöd äfven vid vite af 100 daler silfvermynt sökandena att fortsätta med hammarens återuppbyggande. Såsom skäl för afslaget anfördes, att det ännu icke var afgjordt, hvar den nya stapelstaden, Degerby eller det nuvarande Lovisa, komme att uppföras i stället för Fredrikshamn som gått förloradt och fallit på ryska sidan. Afslaget motiverades också därmed, att det ännu var ovisst, huru gränsen emellan Sverige och Ryssland komme att dragas. Detta var ett hårdt slag för Forsell och Nohrström, hvilka redan hunnit anskaffa alla för brukets uppbyggande nödiga materialier. För Forsell särskildt torde denna sakernasvändning ha varit så mycket mera förtretlig, som det just var han själf som vid denna tid bragt å hane frågan om grundläggande af den stad, hvilken nu blef ett hinder för förverkligandet af hans egna förehafvanden.

Med anledning af afslaget inlämnade Forsell och Nohr-ström till bärgskollegiet en ny ansökning, hvari framhölls, att den nya stapelstaden vore afsedd att uppföras på ett afstånd af tju mil från den ifrågakomna bruksinrättningen, hvarför denna icke kunde anses blifva staden till hinders; hvad riksgränsen åter angick var det likaledes att antaga att bruket komme att förblifva inom svenska Finland. I hvarje händelse förbundo sig sökandena att svara för all den skada bruksanläggningen tilläfventyrs kunde medföra, hvarförutom Forsell för sin del muntligen inför kollegiet framhöll att den ifrågakomna koncessionen vore lämpligaste utvägen att bispringa honom själf, hvilken under sista kriget förlorat största delen af sin egendom.

Ännu återstod likväl en svårighet. Bärgskollegium ansåg nödigt att höra Forsby bruks delägare i saken, och desse fram-höllo, att, då Degerby stad komme att byggas midt emellan Forsby och Strömfors,, det vore fara värdt att skogarna i dessa trakter icke skulle räcka till både för staden och tvänne bruks-inrättningar, hvarför de påyrkade anställande af ny undersökning för utrönande däraf, huruvida tillgången på skog vore tillräcklig och huruvida icke det nya bruket komme att tillskynda Forsby bruk skada. Härtill genmälde Forsell att skogstillgången var tillräcklig och att Strömfors icke komme att betjäna sig af andra skogar än de till Petjärvi och närgränsande lägenheter hörande, hvarförutom han jämte sin bolagsman förband sig att icke utsträcka sina koluppköp till Nylands län, hvarest Forsby var beläget. Då äfven bärgmästaren förklarade att anläggnings-stället var godt samt försedt med ändamålsenligt vattenfall och tillräcklig skog, meddelade bärgskollegium omsider den 3 juli 1745 sökandena tillstånd att fortsätta byggandet af hammar-smedjan, men förbjöd dem vid 200 dalers vite att idka koluppköp inom Nylands län eller på något sätt hindra Forsby att tillhandla sig kol och byggnads virke eller förskaffa sig arbetsfolk. Beträffande knipphammaren och frihetsåren förbehöll sig kollegiet att framdeles utlåta sig.

Stånghammaren och den ena ässjan kommo till stånd vintern 1746, den andra ässjan följande år. Det tackjärn som användes å bruket var svenskt. Smidet uppgick till cirka 700 skeppund om året, och då bruket var bygdt å frälsejord, uppbars från och med år 1747 en hammarskatt af 6 skeppund.

Bruksägarena förnyade emellertid sin anhållan om frihetsår samt om rättighet att uppföra en knipphammare och en bruksväg. Häremot anmärkte ägarena af Forsby bruk åter, att det, enär gränsen emellan Finland och Ryssland ännu icke var fastställd, vore omöjligt att veta hvilken olägenhet Forsby i det ena eller andra afseendet komme att hafva af Strömfors bruk, hvarför de, i stöd af sina privilegier förbehöllo sig laga talan efter det gränsen engång blifvit uppgången.

Först den 6 juni 1753 tillerkändes bruket frihet från erläggande af hammarskatt intill utgången af år 1757.

Under de föregående åren, ända från år 1749, hade bruket emellertid erlagt endast half bevillningsskatt.

Tillstånd till anläggande af knipphammaren erhölls år (749. Ofvannämnda dag år 1753 fastställdes stångjärnssmidet till 600 skeppund, eller inberäknadt frälserätten och hammar-skattsjärnet till 696 skeppund, hvaraf 6 skeppund erlades i hammarskatt från och med år 1758. Bruket hade rätt att uppköpa allt för smidet behöfligt tackjärn. Likasom öfriga klensmedjor befriades knipphammaren från erläggandet af skatt.

År 1767 synes af en eller annan orsak varit fråga om att få sätta knipphammaren i overksamhet, enär Forsell för att vinna stöd för densammas hållande i gång vände sig till borgerskapet i Lovisa med anhållan om utlåtande angående verkets behöflig-Strömfors smedja, kvarn och sas.het. Borgerskapet svarade härtill, att Strömfors' knippsmedja till följd af det goda och billiga smide densamma levererade var så mycket nyttigare som bruket låg i närheten af staden och å orten icke fanns andra järnbruk än Forsby, hvilket var mera aflägset och hvars järn var sämre och dyrare. Tillika framhölls att Strömfors var beläget invid den till Savolaks och Karelen

Strömfors' såg.

ledande landsvägen och att allmogen vid sina färder fram och åter därstädes kunde förse sig med järn. Med afseende härå och då stadens handel komme att lida afbräck i brist på godt exportjärn, förklarade borgerskapet såsom sin lifligaste önskan att knipphammaren fortsättningsvis finge hållas i gång. Häraf framgår att borgarene i Lovisa bedrefvo en betydlig handel med järn från Strömfors bruk. — Samma fråga upprepades ochsamma svar angående knipphammarens behöflighet erhölls af allmogen vid häradstingen å orten.

Af Strömfors' ägare dog Nohrström före Forsell, jämte hvilken Nohrströms enka Ester Sidonia Nohrström, född Raschau, sedan innehade bruket. Under deras tid år 1760 köptes Pet-järvi till skatte och bruksegendomen utvidgades genom köpet af nya kronan tillhöriga hemman. Då köptes år 1760 Knuts och Skäggas hemman i Hindersby af Lappträsk socken samt Kåskas, Mårtens och Eskils hemman i Finnby by af Pyttis socken. Därförinnan hade år 1750 af kronan köpts sex hemman i Lill-Abborfors by nemligen: Heikas, Ryttars, Lassas,

Nybondas, Svarfvars och Böjsas. Alla dessa lägenheter äro fortfarande i brukets ego. År 1747 hade en liten kyrka uppförts vid bruket.

Forsell dog år 1768. Han liksom så många andra tidigare ägare af Ahlströms många besittningar har sin lilla plats i vårt lands historia. Forsell var född år 1696 i Veckelaks eller nuvarande Fredrikshamns stad, hvarest hans fader Jakob Forsell uppgifves ha varit handlande. Under det sonen Forsell jämte sina föräldrar var stadd på flykten under stora ofreden råkade han i rysk fångenskap. Han hade först varit sinnad att egna sig åt krigareyrket, men skaffade sig nu sin utkomst genom handel. Därjämte gjorde han kronan stora tjänster genom att utspeja ryska budbärare. Efter kriget bosatte han sig i Fredriks-hamn och blef rådman därstädes. Då lilla ofreden utbröt, gjorde Forsell åter allt för att skada fienden. Efter fredsslutet bosatte han sig å Degerby rusthåll och verkade där för grundläggandet af en stad å rusthållets mark. År 1747 blef han stadens första borgmästare och samma år representant äfven vid riksdagen. För sina många förtjänster erhöll han först titeln af kommerseråd och adlades sedan år 1767, då han antog namnet af Forselles.Utsigt irån kyrktornet i StrömforsEfter kommerserådet af Forselles' död år 1768 delades bruket jämte därunder lydande lägenheter år 1772 i tvänne lika stora delar emellan hans och Nohrströms arfvingar. Vid arfskiftet efter af Forselles uppskattades hälften af Strömfors till 20,000

daler kopparmynt. Han hade äfven ägt en såg vid Ummeljoki, Storby säteri rusthåll, en del af Tessjö såg samt Orjärvi rusthåll. Hans son, sedermera bärgsrådet Henrik Johan af Forselles, sålde emellertid alla sina andra lägenheter utom Strömfors och Petjärvi, men köpte år 1783 äfven andra hälften af nämnda egendomar. Därförinnan hade han varit bosatt i Sverige, hvarest han ägt Yxe järnbruk i Örebro län. Äfven detta bruk afhände han sig för att öfverflytta till Finland.

Under 1788—90 års krig, hvilket af Gustaf 111 så lättsinnigt påbörjats, råkade Strömfors genom närheten till ryska gränsen nästan i fotterna på kriget och led mycket af krigs-oroligheterna. Särskildt förstördes brukets skogar så, att från dem icke stod att erhålla tillräckligt kol för bruksdriften.

Bärgsrådet af Forselles dog år 1790 och Strömfors öfver-gick nu till hans enka Virginia Christina af Forselles, född Carlskiöld. Enkefru af Forselles ägde och skötte Strömfors under närapå ett halft sekel eller intill sin död år 1847. Under hennes tid ombyggdes stånghammaren år 1792. Till densamma hörde tvänne ässjor. Dessutom fanns å bruket en knipp- och spikhammare, en tvåramig såg, en kvarn med tre par stenar, hafverstamp och ett tegelbruk.

Angående särskilda andra förhållanden å bruket lämnar en på denna tid, år 1804, tillkommen berättelse några upplysningar. Bruket, som var uppfördt på en liten holme i Kymmene älf, sträckte sig i väster till en gräfd kanal och i öster till en biådra till älfven, men stötte i norr och söder till själfva älfven, som en half mil längre ned utgjuter sig i hafvet. Bruksegendomens landtområde sträckte sig i norr till Ånäs rusthålls marker, i väster till Tessjö, Labby och Harsböle byar, i södertill hafvet och i öster till gränsen mot Ryssland. Bruket var beläget på ett afstånd af 2 mil från Lovisa, 6 '/2 mil från Borgå och 12 1/i mil från Helsingfors. Det låg vid korspunkter för vägarna till Fredrikshamn, Lovisa och Jyränkö eller Heinola. Om jordbruket säges, att det sköttes på vanligt sätt »fördelt till halfsäde». Angsskötseln egnades den största omsorg och vattensjuka ängar förbättrades genom dikning. Därjämte hade man börjat uppodla kärr och förvandla dem till fruktbara ängsmarker ehuru mycken möda och kostnad måst användas för upprödjandet af ängarna och deras skyddande mot vattenflöde. Öfversvämningar voro sålunda redan då för tiden fördärfbrin-gande för Kymmene älfdal. Ladugårdsskötseln bedrefs med framgång och befordrades genom sunda, från dålig luft fria, ljusa fähus, hvilket säkerligen icke var vanligt på den tiden, eftersom förhållandet särskildt framhålles. Sommarbetet var temmeligen dåligt, magert och torrt, emedan jorden var bergig. Skogen var icke mera god, men räckte dock till för kol, gärdsel och brännved. En stor förmån erbjöd lax-, sik- och ål-fisket uti Kymmene älf, och synnerligast i Paasikoski-, Kuusikoski-och Rökhusfors forsar.

Af Kautuas och Fredriksfors' historia har erfarits, hurusom därstädes nästan omedelbart efter brukens anläggning uppstodo särskilda stridigheter med de kringboende bönderna. På hvart-dera stället voro vattenrättstvister tidt och ofta återkommande företeelser och till dem sällade sig å Kautua århundraden igenom fortgående kolningstvister samt vid Fredriksfors tvister angående eganderätten till omgifvande skogar och jordområden.

Å Strömfors synes kolfångsten icke hafva gifvit anledning till några svårigheter. Däremot fingo ägarena utkämpa ständigt återkommande strider angående vattnet i älfven, hvars upp-dämmande man försökte förhindra. Det sedan urminnes tider vid mynningen af Kymmene älf idkade fisket gjorde tvisterna ännu mera invecklade. Äfven öfversväinningarna i älfven ochLadugården ocli stallet å Strömfors.de ai dem förorsakade skadorna, hvilkas aflägsnande under senaste tider åter kommit på dagordningen, synas redan förr i tiden hafva hotat brukets fördelar och rättigheter.

Den tidigaste af dessa tvister möter oss år 1654. Assessorn Karl Henrik Wrede stämmer då friherre Lorentz Creutz för rätta yrkande hans skyldigkännande att öppenhålla kungs-ådran i de laxpator han uppfört, på det att kärandens ofvanför belägna ängar icke måtte öfversväinmas och honom därigenom tillskyndas skada. Häradsrätten förkastade emellertid yrkandet på den grund att Creutz' fiskpator icke voro annorlunda byggda än sedan urminnes tid varit öfligt och emedan detta, äfven om däri låge någon olaglighet, vore egnadt att göra dem lagenliga. Utslaget motiveras ytterligare, förutom därmed att markerna icke ledo alla år utan endast under synnerligen »våta år>, äfven därmed att inbyggarene i Pyttis, Klåsarö och Abborfors voro beskattade för sina

fisken, hvilka komme att öfvergifvas, om forsarna hölles öppna sommartid, hvadan landshöfdingen Lorentz Creutz således icke skulle hafva någon nytta af sina lägenheter och fisken. Icke heller kunde det visas, att uti forsarna någonsin funnits båtled. På grund häraf tillerkändes landshöfdingen rätt att hålla och framgent uppföra sina laxpator på sätt desamma blifvit uppbyggda den tiden de tillhörde kronan. Lagmansrätten fastställde domen.

Först inemot ett sekel senare eller år 1761 framträdde samma fråga ånyo.

Jakob Forsell och Anders Nohrströms enka besvärade sig hos guvernementskollegiet i Yiborg däröfver, att handlandene Johan Brusin och Anders Gottlieb Rosenmark från Fredriks-hamn, hvilka ägde Stor-Abborfors, utan vederbörligt tillstånd och föregången undersökning uppfört en laxpata öfver hela älfven till följd hvaraf fisket i det ofvanför belägna Paasikoski, hvilket tillhörde Petjärvi och Stor-Abborfors gemensamt, blifvit alldeles onyttigt. Därför fordrade de att Brusins och Rosenmarkspator skulle rifvas. Besvären föranledde icke till någon åtgärd af samma skäl som i den ofvan omtalade processen gjorts gällande. Af handlingarna framgår att tvisten föranledts däraf, att den omtvistade dammen efter det densamma år 1741 bortförts af flodvattnet icke återuppbygts förrän år 1757, intill hvilket år gården stått öde. Guvermentskansliet förklarade därjämte, att ilå alla fisken i denna likasom äfven i Pyttis-ådran efter reduktionen blifvit skattlagda (till 200 riksdaler) och gjorts till augment under Stockfors, Stor-Abborfors och Petjärvi, och då Petjärvi idkat lax-fiske å stränderna nedanför den uppdämda forsen, kunde enahanda rätt icke heller förvägras Stor-Abborfors. Pä det att de fiske idkande svenska och ryska undersåtarne emellertid icke måtte lida skada och den ena tillskyndas fördel pä den andras bekostnad, pröfvade guvernementskollegiet rättvist att all fisk, som fångades nedanom Kuuskoski fors, skulle jämt fördelas emellan ägarena af Stor-Abborfors och Petjärvi.

Detta guvermentskansliets förfogande synes emellertid icke ha kommit till efterlefnad, enär ägaren af Stor-Abborfors handlanden Paul Fredrik Kniper i Fredrikshamn, som gift sig med ofvannämnde Brusins enka, år 1767 instämdes för rätta för det han under de tvänne föregående åren icke allenast förhindrat Petjärvi att fiska å de gemensamma fiskeplatserna, utan äfven vägrat att afstå någon del af den fisk, han själf där fångat. Kniper dömdes år 1769 att i ersättning för den andel af fisken han sålunda underlåtit att utgifva till Petjärvi erlägga 1,700 daler.

År 1786 träffade ägaren af Strömfors Henrik Johan af Forselles och ägaren af Stor-Abborfors Nikolai Clayhills, af hvilka den förstnämnde bodde på svenska, den senare på ryska sidan, en sådan öfverenskommelse beträffande laxfisket, att fiskandet med »surja», som i denna ådra af älfven bedrefs nattetid invid Lill-Abborfors, med hänsyn till den skada, detsamma genom att skrämma fisken ansågs förorsaka fisket medandra bragder, skulle upphöra. Öfriga fiskesätt bibehållas oförändrade.

Härefter synes vattnet ha fått strömma ocli laxarna taga sig fram genom dammarna bäst de gittade under närmare ett halft århundrade till dess att år 1830 tvist åter uppstod angående fördämningarna och fisket.

En gammal arbetarebostad.

Ägaren af Ingerois kronohemmans och Mämmilä bys fisken öfverstelöjtnanten Fredrik Bäckman instämde sagda år för rätta ägarinnan af Strömfors bärgsrådinnan Virginia Christina af Forselles och ägarena af Stor-Abborfors Maria Kristina Clayhills och hennes söner öfverstelöjtnanten Erik Clayhills och löjtnanten John Clayhills äfvensom fiskaren Semen Druschin under yrkande att kungsådran i Iso- och Vähä Kuuskoski,Paasikoski, Nybygget och Lanakoski forsar, uti hvilka svarandena idkade fiske, skulle hållas öppen.

Käromålet stödde sig likasom alltid tillförene därpå, att fisken icke kunde stiga uppför forsarna till ofvanför belägna fångstplatser, och yrkades därför, att en tredjedel af vattendraget å det ställe rätten funne godt bestämma skulle öppen-

1

En gammal arbetarebostad.

hållas. Efter det fiskaren Druschin år 1822 öfvertagit det Forsellska och Clayhillska fisket, hade han genom att

igenfylla bottnens ojämnheter medels ris och ruskor till den grad uteslutit all möjlighet till fiskens uppstigande, att då man tidigare högre upp kunnat fånga ända till tio laxar om dagen, hade man därefter fått högst en och icke alltid ens detta, ehuru bragderna vitjats endast hvarannan dag. Det lyckades dockicke heller nu att få de ¿ramla utslagen upphäfda och vattendraget var ocli förblef stängdt i stöd af såväl lägre som högre domstolars beslut.

Då öfverbyggarena genom framhållande af sina fiskeintressen icke lyckats bryta fördämningarna, åberopade man sig åter år 1841 på de öfversvämningsskador, som inträffat något föregående år. De som denna gång besvärade sig och framställde yrkanden voro friherre Fabian VVrede, assessorn Bengt Krook, löjtnanten G. A. Colliander såsom förmyndare för friherre Gustaf Wrede, kronolänsmannen Otto Bäckman samt 202 bönder från de till Kymmene älf angränsande delarna af Elimä, littis, Anjala och Strömfors socknar. Svaranden bärgs-rådinnan af Forselles invände, att den verkliga orsaken till käromålet icke vore de genom flodvattnet förorsakade skadorna, utan -den goda laxen, som genom slika dammar hindras besöka dem . Uti svaromålet framhölls äfven, att öfversvämningar torde vara en älfvens naturegenskap, som ingalunda förorsakades af de öfverklagade fördämningarna, ty de flesta sökandenas odlade egor voro belägna emellan 20—60 alnar högre än den närmast intill dem befintliga dammen . Icke heller denna tvist ledde till något resultat.

Det sista och farligaste försöket att få kungsådran öppnad skedde år 1845, då i spetsen för dammbrytarena stod en så mäktig man som Finlands dåvarande generalguvernör furst Alexander Menschikoff, hvilken ägde Anjala gård, ägaren af Mämmilä gård geheimerådet Constantin von Suchtelen samt ägarena af Sippola gård generallöjtnanten Ivan von Daehn och guvernementssekreteraren Alexander von Daehn.

Såsom grund för käromålet var också denna gång den skada flodvattnet åstadkommit å furstens ängar han hade förlorat 100 lass hö! Enligt svarandenas uppfattning var läget uppenbarligen mycket allvarsamt, enär uti svaromålet fram-hålles vigten af att »rättsordningen hålles ren».Genom anställd undersökning ådagalades, att öfversväm-ningarna icke kunde bero på de dammar, hvilkas rifvande påyrkades, emedan vattnet hade fritt aflopp till hafvet längs djupare ådror.

Också anställdes därvid ett försök, hvarigenom inan å svarandesidan ville visa, hvilka följder ådrans öppnande komme att hafva för Strömfors bruk. Då dammluckorna aflyftades till sjettedelen af älfvens bredd, sjönk vattnet inom några timmar så, att maskinerna å bruket stodo stilla.

Då häradsrätten sedan förkastade käromålet, motiverades utslaget bl. a. äfven därmed, att öppnandet af ådran komme att hafva Strömfors’ bruks nedläggande till följd.

Underrättens utslag upphäfdes icke af öfverrätterna och '— rättsordningen hade hållits ren!

Under bärgsrådinnan af Forselles’ tid utvidgades bruket i så måtto, att i stället för en enda spikhammare inrättades fyra sådana.

Bärgsrådet Henrik Johan af Forselles hade efterlämnat tvänne söner Jakob Henrik och Berndt Johan. Den förre lefde i Sverige, först såsom tjänsteman vid mineraliekabinettet och sedan såsom bärgsförman vid Sala silfvergrufva, samt dog år 1855. Den senare var militär, tog del i 1808 års krig, tjänade sedan såsom "löjtnant vid tredje finska jägareregementet och dog barnlös i Sverige 1838.

|akob Henrik af Forselles’ son Pehr Henrik af Forselles, född 1819, blef efter farmoderns död ägare af Strömfors bruk. Därförinnan hade han varit extra notarie i Svea hofrätt. Han skötte bruket intill år 1876, då han efter det affärerna råkat på obestånd såg sig tvungen att öfverlämna bruket till sina borgenärer hrr A. Fklöf, E. M. Lindroth, \. Wulff, C. A. Levin och A. Terichoff. Under hans tid förändrades brukets tvänne tysksmides härdar till s. k. franche-comté härdar. Han ombyggde äfven sågen, hvilken nu erhöll tvänne ramar. Dessaförbättringar torde i sin mån ha dragit till försämrande af hans affärsställning.

Ar 1878 öfvertogs bruket för en summa af 660,000 m. af ett bolag, benämdt »Strömfors aktiebolag . Bolaget gjorde konkurs år 1885. Det stod då i en skuld af 248,884 mark 50 penni till Finlands hypoteksförening och af 162,400 mark till Lovisa sparbank.

Ångbåten Strömfors.

Den 14 juli 1886 sålde konkursförvaltningen Strömfors bruk med därtill hörande lägenheter till Antti Ahlström. Köpeskillingen utgjorde 595,000 mark. Af denna summa erlades den 1 september samma år allt öfrigt förutom skulden till Lovisa sparbank och hypotekslånet, ln ilket inbetalades år 1888.'

Redan år 1876 hade egendomen erbjudits Ahlström. Hnligt den beskrifning öfver bruket denne då förskaffade sig fanns ’å bruket vid den tiden en smält- och tvänne räckhamrar, ett antalKaraktärsbyggnad â Strömfors.manufakturässjor med en knipphammare och tidtals ända till 6 spikhamrar, hvilkas samtliga tillverkningar hufvudsakligast försåldes i städerna Lovisa, Fredrikshamn, Borgå och Viborg äfvensom å själfva platsen. Bruket sades alltid hafva haft god renommé för sina tillverkningar. Dessutom fanns en inbringande kvarn, en nybyggd såg, baserad hufvudsakligen på köptimmer, ett godt inbringande lax- och sik-fiske, samt ett välskött jordbruk med underlydande hemman.

Stångjärnstillverkningen hade lämnat cirka 2,000 Skif? järn af olika dimensioner.

Spiktillverkningen efter 5 hamrar i daglig gång hade varit ganska stor, då arbetet i medeltal fortgått 4 å 5 månader af året.

Manufakturtillverkningen hade bestått uti svartsmiden och diverse extra arbeten, hvartill användts efter behof 3 till 7 smeder.

Skogen hade varit tillräcklig för bruksdriften och hade kolningarna alltid bedrifvits från egna skogar.

Jordbruket ansågs vara i godt skick. För ladugårdssköt-seln hade stora uppoffringar blifvit gjorda.

Lastageplatsen var, såsom bekant, belägen cirka 3 fjärdings-väg från bruket å en därunder lydande holme ute i sjön, hvarför landtransporten utgjorde något öfver en half mil samt båttransporten rasten af vägen fram till lastageplatsen.

Bruket hade ett utomordentligt läge, riklig tillgång på vatten samt många forsar, äfvensom den stora förmånen att vara det enda järnbruket i trakten; något annat sådant fanns ej på närmare håll än 8 å 10 mil, och öfriga bruk voro ännu aflägsnare. Bruket borde alltid lämna ränta på en miljon mark och för detsamma hade för två år sedan erbjudits 1,200,000 mark, ehuru det då icke försålts. En summa af 7 å 8 hundratusen mark vore ett utmärkt godt pris.

I)e besittningar, hvilka sålunda tillföllo Ahlström voro:Henrik Johan af Forselles’ graf.Strömfors bruk och Petjärvi säterirusthåll med de därunder skatteköpta augmentshemmanen: Heikas, Ryttars, Lassas, Ny-

bondas, Svarfvars och Böjsas i Lill-Abborfors by, Poisars i Finnby !>)• och Vantens i Svenskby by af Strömfors socken, samt Knuts och Skäggas i Hindersby by af Lappträsk socken, äfvensom de till egendomen hörande lax- och sikfiskena i Kymmene älf i Ånäs egendom, hvartill hörde Virginegårds skatterusthåll, Finnäs skattehemman och fjärdedelen af Skarms skatterusthåll i Strömfors socken; — Qvarnby skatterusthåll med Grims och Botas skatteköpta augmentshemman i Tessjö by af Strömfors socken samt Ahvio egendom, hvartill hörde två femtedelar af Fougdila skatterusthåll samt hela Sippola och nio tiondedelar af Eukkola skatteaugmentshemman i Ahvio by af Anjala socken.

Samma år köpet afslöts tillhandlade sig Ahlström äfven Bondas hemman i Klåsarö by för 4,625 mark. Handeln var fördelaktig i det afseendet att forsen såväl ofvan- som nedanför hemmanet lydde därunder.

Köpet af Strömfors i dess helhet torde böra anses ha varit förmånligt synnerligast i betraktande af egendomens goda skogar.

Ladugården å Petjärvi utarrenderades till en början och erhölls i arrende för hvarje ko 80 mark.

Omedelbart efter det Ahlström öfvertagit Strömfors bruk

började han ombygga sågen och kom densamma i gång i början

af år 1887. n

%

Skog började nu äfven uppköpas i stor skala. Såsom skogsuppköpare fungerade Ahlströms brorson Johan Ahlström, som under de första månaderna efter köpet hade brukets högsta ledning om hand intill dess densamma öfvertogs af Selim Bäckström.

Sågrörelsen utvidgades år 1890 genom köp af Brändholms såg. Ar 1894 köpte Ahlström ännu Hästholms såg, hvilken Johan Ahlström uppfört för egen räkning.Trävaruexportens storlek utvisa följande siffror:

1887 384 standert Fm k 48,597 1888 1,583 » » 162,379 1889 2,615 T> ' 7> 341,960 1890 2,367 » 1 325,791 1891 4,410 » » 461,237 1892 2,059 » • » 299,294 1X93 3,525 » » 358,6i8 1894 5,711 » * > 608,721 • 895 6,060 674,5 u 1896 7,026 » 860,077

Såsom af den grafiska tablån framgår har Strömfors icke varit bland Ahlströms bästa affärer. Vinster och förluster ha växlat och slutresultatet har fallit emellan livardera.

Bland utgifterna framträda isynnerhet de stora rättegångskostnaderna i otaliga tvister angående vattenrättigheter, dammar och forsar. Tvisterna, hvilka haft sin rot i samma förhållanden, som de urgamla stridigheter vi ofvanför beskrifvit, fortgå ännu den dag som är.

Men om Strömfors också icke är en af dyrbaraste perlorna i raden af Ahlströms många besittningar, så är det emellertid en af de vackraste och kan i detta afseendet jämföras med det alla andra öfverglänsande Kautua. Isynnerhet verka de gamla byggnaderna med sina brutna tak, spelande sig i lugnvattnet ofvan fallet, mycket tilltalande.

Utan tvifvel kommer Strömfors gå en ny tid till mötes, sedan järnvägen till lastageplatsen nu blifvit färdig och sedan den rikliga vattenkraften i forsarna nedanför bruket en gång skall tillgodogöras för industriella ändamål.VID LANDTDAGEN 1877—78.

tti Ahlströms storartade affärsverksamhet och den vid-

sträckta erfarenhet han därunder förvärfvat sig på de

mest olika områden måste själffallet fästa allmänhetens uppmärksamhet vid honom och väcka den tanken, att hans erfarenhet och insikter borde tagas i anspråk äfven för offentliga värf. Det intresse för allmänna angelägenheter, hvarom hans donationer och föräringar buro vittne, medverkade säkerligen i förening med det nyssanförda därtill, att han utsågs till representant för Björneborgs stad vid landtdagen 1877—78.

Hans verksamhet såsom folkrepresentant visar äfven att han motsvarade de förväntningar man ställde på honom. Att han icke blef återvald till följande landtdag torde erhålla sin förklaring däri, att partiförhållandena i Björneborg då utvecklat sig därhän, att den svensktsinnade majoriteten icke längre ville låta staden företrädas af en man, hvilken uppträdt så afgjordt finsksinnad som Ahlström vid ständermötet 1877—78. Först då järnvägsfrågan genom sin vikt trängde alla andra frågor i bakgrunden, blef det åter hans tur, ehuru först år 1894.I det följande vilja vi meddela en möjligast fullständig bild af Ahlström såsom folkrepresentant. Vi göra det först och främst därför, att hans uppträdande i och för sig fordrar och förtjänar sådant, och för det andra af den orsak att vi genom att låta honom själf tala och framföra sina åsikter erhålla en personlig bild af honom, hvilken kompletterar den teckning i det föregående gifvits af honom. Icke ens i sina bref framträder Ahlström så oförställd och omedelbar som i sina andra-ganden vid landtdagen. Många af dessa äro så talande och öppenhjärtliga, att hans personlighet ur dem lifslefvande träder oss till mötes. Därjämte lära vi uti dem känna hans åsikter och komma under fund med, hvilka de frågor voro, som utgjorde föremål för hans särskilda uppmärksamhet och lifligaste intresse. Äfven om vi icke hade annan ledning för belysande af hans personlighet och intressen, skulle borgareståndets diskussionsprotokoll erbjuda tecknaren ett fullt tillfredsställande material.

Till vår glada öfverraskning finna vi af dem, att Ahlström såsom landtdagsman med ett alldeles särskildt intesse

omfattade ideella och kulturella spörjsmål.

Innan vi gå att klargöra hans ståndpunk härutinnan, vilja vi emellertid framhålla hans åsikter i några mindre viktiga frågor, då äfven dessa äro egnade att karakterisera honom.

Vi låta honom att börja med uppträda i »egen sak».

Det är självfallet att en fråga, som så nära berörde järn-verksägarene som den om nedsättning af importtullen på oarbe-tadt stång- och bultjärn, måste tilldraga sig Ahlströms intresse. Uti bondeståndet hade framställts en petition därom, men statsutskottet hade afstyrkt förslaget påtagligen främst af politiska skäl, emedan ett vidrörande af saken enligt utskottets åsikt komme att medföra oberäkneliga följder med afseende af frågan om tullförhållandena emellan Finland och Ryssland. Ahlström försvarade betänkandet såväl på de af utskottet anförda grunderna som med hänsyn till järnbrukens fördel. Då störstadelen af våra järnverk importerade sitt råmaterial från Sverige och måste erlägga en dyr frakt äfven för den del af tackjärnet som vid smidet gick förlorad, så vore det utan tull omöjligt för dem att konkurrera med de utländska järnbrukena. »Afskaffas tullen», yttrade Ahlström, »ser man icke mer någon utväg att förtjäna på sina järnbruk, man är tvungen att nedlägga dem. Genom skyddstullens afskaffande skulle en stor orättvisa vederfaras våra järnverksägare, som i förhoppning att skyddstullen skulle bibehållas hafva lagt sig till dyra verk.» Ahlström betraktade likväl icke saken endast från järnverksägarenes ståndpunkt, utan äfven från statens, som, oni tullen afskaffades, koinme att lida en förlust af 160,000 mark årligen. Då några talare påstått, att tullen bidragit till att importen af järn under de senaste åren nedgått, påpekade Ahlström, att orsaken därtill icke stod att söka i tullen, utan i den omständigheten, att järntillverkningen i landet under de senaste åren fyrdubblats och att den därigenom uppkomna konkurrensen nedtryckt priset på järn, hvarför det icke förefunnits skäl att importera dylik vara från utlandet. Hufvudorsaken till den ringa importen af järn vore således icke tullen, utan den ökade järntillverkningen i eget land.

Uti en på sätt och vis egen eller åtminstone mycket nära stående sak uppträdde Ahlström äfven vid diskussionen om den nya tlottningsstadgan. Då nådiga propositionen till ny förordning angående flottning af skogsalster föredrogs i ståndet, framhöll hr Edvard Bergh, att propositionen, hvilken inskränkte den därintill rådande flottningsfriheten, endast afsåge att ordna förhållandet emellan de enskilde jord- och virkesäga-rene och att saken allenast i ringa mån berörde landets allmänna ekonomiska intressen. Härtill genmälde Ahlström att det här ingalunda vore fråga om endast enskilda intressen, då ju flottningskostnaderna komme att drabba icke endast flottaren,utan äfven skosägaren i ty att då den enskildte köpte stock, han äfven måste taga transportkostnaderna i beräkning.

Då ärendet återkom från utskottet, beklagade en talare sig öfver det sätt, hvarpå flottningen bedrefs, hvilket förorsakade vatten- och strandägarene stor skada. Såsom sakkunnig tog äfven Ahlström till ordet. Genom att stockar vräktes på stränderna och dessa nedtrampades kunde nog förorsakas skada, men strandägarene hade ju rätt att därför fordra full ersättning och belägga stockarna med kvarstad, om sådan icke beviljades. Säkert var att hvarje strandägare, då han höll syn och till synemän kallade sina grannar, värderade skadan icke »enfal-deligen» utan flerfaldigt. Den som följt med utefter åstränderna hade funnit, att det längs dem alltid fanns en naturlig spång; denna spång värderas årligen efter det hvarje flotta passerat förbi, hvarigenom strandägaren under samma sommar komme att erhålla mångdubbel ersättning för spången. Såsom exempel på hurudana trakasserier flottarene kunde bli utsatta för, anförde Ahlström, att under föregående sommar genom flottningen förstörts en dam, det hände å Långfors, som värderades till

2,000 mark. Detta belopp måste omedelbart deponeras på säkert ställe, för att flottningen skulle kunna fortgå. Den som vållat skadan, lät iståndsätta dammen för en kostnad af 500 mark och fordrade att återfå förenämnda 2,000 mark. Men endast tvänne af dammens tre ägare medgåfvo, att dammen var färdig och att penningarna kunde hos länsmannen få lyftas, hvaremot den tredje, då han slutligen anträffades, förklarade att han icke var nöjd med det utförda arbetet. Till den syn som då anställdes infann sig icke denne damägare. Det var sålunda uppenbart att han ville komma åt dessa 2,000 mark och på den vägen voro de allt ännu. En hvar, som var något inne i förhållandena, måste medgifva, att jordägarenes rätt icke blifvit lidande därigenom att lagen icke skulle

vara på deras sida. Men om den nu föreslagna lagen godkändes, vore detliktydigt med ett påbud att ingen stockflottning finge existera. Det hade sagts att man, om värderingen vore alltför hög, kunde vända sig till domstol. Men t. ex. på vägen från Viitasaari till kusten, en sträcka af 30 å 40 mil, funnos flera hundra skilda jordägare, hvilkas pretensioner voro orimliga. Man måste då vara försedd med penningar till aflönande af flottningsfolket och dessutom med en reservkassa för att kunna möta alla dessa strandägares anspråk, huru obilliga de än kunde vara. Men innan man kom ned till kusten, var kassan slut och stockarna måste hlifva liggande. Man hade likväl med säkerhet räknat på dem, emedan man förbundit sig till leveranser, som dock nu omöjliggjordes. Den årliga trävaruexporten från landet representerade ett värde af omkring 60 miljoner mark. Om genom den nya lagen en så stor inkomst rubbades eller till betydlig del minskades, vore det allt skäl att icke förhasta sig, isynnerhet under rådande förhållanden, då affärerna voro nedtryckta och utsikterna för det kommande året dåliga, emedan åkrarna voro öfversvämmade af vatten och brådden genomblött. Kom då därtill, att om den enda inkomstkälla vi förutom jordbruket hafva, tillintetgjordes, vore det ovisst huru allt komme att sluta.

Bland de viktigare ekonomiska frågor, i hvilka Ahlström tog till orda, var äfven den honom likaledes nära berörande frågan om kvarnskattens upphäfvande. Ahlström motsatte sig på det bestämdaste dennes afskaffande, helst utskottet föreslagit att endast ångkvarnarna skulle befrias från skatt, men skatten fortfarande kvarstå för vattenkvarnarna. Byggandet af en ångkvarn blef visserligen dyrare, men den kunde regelbundet hållas i gång, hvaremot en vattenkvarn än hade brist på vatten, än för mycket vatten. Då det påståtts att kvarnskatten fördyrade den fattigaste delens af befolkningen lifsförnödenheter genom att göra förmalandet af säden kostsammare, framhöll Ahlström däremot, att förmalningsafgiften eller kvarntullen komme att blifvadensamma äfven om skatten aflyftades och att differensen sålunda skulle stanna i kvarnägarenas ficka. Staten komme att förlora en inkomst af 80,000 å 90,000 mark, utan att medlen på minsta sätt komme den fattigaste befolkningen till godo. Man hade sagt att, då kvarnskatten höjer sädespriset, så måste man börja importera ryskt mjöl. Ahlström hade beräknat att kvarnskattens aflyftande komme att med 6 penni sänka priset för spannmålstunnan. Jag betviflar», sade han, »att hos oss finnes någon så inriden spekulant, att han skulle för denna 6 pennis vinst börja importera mjölmattor från Ryssland.

Icke heller i denna, honom såsom ägare af flere vattenkvarnar nära berörande sak hade Ahlström således sin egen fördel i sikte, utan betraktade saken från den allmänna nyttans ståndpunkt. Denna hans oegennyttiga hållning framträdde ännu tydligare uti ett par andra frågor, uti hvilka hans fördel såsom affärsman stod i strid med det allmänna bästa. Ehuru han såsom stor såg- och bruksägare mycket betjänade sig af vägar, utan att deltaga i deras underhåll, talade han för förslaget, att industriella inrättningar och isynnerhet sågar skulle åläggas att taga del i nämnda besvär, emedan desse mera än andra hade behof af vägar och broar. — Till denna åsikt hade han utan tvifvel kommit vid åsynen af det bedröfliga skick, livari hans plankforor årligen bragte de af de stackars jordägarena ensamt underhållna vägarna till Björneborg och Lyttskärs lastageplats.

När helst fråga uppstod om aflyftande af någon tunga från folkets skuldror, finna vi Ahlström drifvande folkets sak. Först då han talade i dylika frågor tycktes han blifva riktigt varm. En sådan var frågan om ordnandet af skjutshållningen och gästgifverierna. Gång på gång uppträdde Ahlström i denna viktiga angelägenhet kämpande för den åsikten, att skjutnings-besväret helt och hållet borde aflyftas från den jordägande befolkningen och skjutsningen ställas på entreprenad. Hans första uttalande i frågan var af följande lydelse: »En tilltagandesamfärdsel och öppnandet af nya kommunikationer göra det ännu mera obilligt att skjutsningstungan hvilar på jorden. Genom öppnandet af t. ex. en ny järnväg blifva de trakter, genom hvilka densamma går fram, befriade från skjutsnings-tungan och komma i stället i åtnjutande af en hel mängd inkomster som de icke förut haft, under det de trakter, som äro mera aflägsna från den nya kommunikationslinjen, blifva mera betungade genom den ökade trafiken, i det en hel mängd resande komma att sträfva till den eller den punkten på järnvägslinjen. Afven på denna grund bör man således sträfva till att befria den jordbrukande klassen från denna hårda tunga.

Jag kan ej heller begripa hvarför en resande — och det är isynnerhet förmögna personer som resa i egna

spekulationer — skall kunna pretenderá att den arma jordbrukande klassen skall genom en låg skjutslega ännu mera öka vinsten af den resandes affärsföretag. Ingen bör finna det obilligt, om han själf betalar fulla kostnaden för sin resa. Det har påståtts att hållskjutsningen vore en på jorden hvilande skatt, men enligt min tanke är så icke fallet, ty alla skatter äro begränsade, men detta är icke fallet med skjutshållningen. Den är nu flerdubbelt högre än den var för årtionden tillbaka och blir kanhända ännu tiodubbelt högre. Om för öfrigt äfven så vore fallet, att skjutshållningen vore en skatt, så kan jag icke begripa, hvarför en klass af samhället skall vara skattskyldig åt de öfriga klasserna. Annu underligare förefaller det mig, att våra jordägare skola vara skattskyldige åt personer af främmande nationer, af hvilka många färdas i vårt land odh för hvilka det måste förefalla som om finnarne vore ett mycket oekonomiskt folk, då de kunna skjutsa för half skjutslega under det vi i deras land få betala fullt upp hvad tungan kostar dem självfva. —

Det har anförts, att om man nu genast tager steget fullt ut och befriar jorden från denna börda, så kommer sådant att medföra svåra rubbningar i affärsverksamheten. Jag kan dockicke förstå, hvilka rubbningar därutaf skulle uppstå. Om en köpman skall företaga en resa, så måste han äfven tänka på kostnaden för densamma och bör då beräkna att han själf skall betala den, utan att fordra att hans grannar skola göra det. Behöfver han nödvändigt resa, så låter han ingalunda genom en högre och rättvisare skjutslega afskräcka sig ifrån sin afsikt. Jag kan således icke inse hvad för rubbningar som skulle kunna uppstå däraf att enlivar betalar sin resa från egen börs och icke låter sina medmänniskor bidraga därtill, och om äfven, hvilket jag dock icke kan tro, så egennyttiga människor skulle iinnas, som blindt fordrade att hittills som förut få stöda sig på sina medmänniskors axlar, så bör detta icke få inverka på saken. Kunna dessa personer icke inse att de hafva orätt, så böra de åtminstone afvika från sina falska grundsatser. Såsom jag redan nämnde är det blott den rikare delen af befolkningen som reser. I)e resa i bekväma åkdon och låta för dessa spänna en usel hästkrake, körd af en fattig skjutskarl i lumpna trasor. Åsynen af detta borde åtminstone bringa den resande på bättre tankar. Han borde betänka att han är en af dem, som bidraga till detta elände. Åtminstone har jag genom åsynen af detsamma kommit på andra tankar och därför röstar jag för att den tungan, som hvilar på jorden, må från densamma helt och hållet aflyftas.»

Detta varma uttalande länder Ahlström till all heder, isynnerhet som han här kämpade för en sak, som icke ens ännu förverkligats, men hvilken såsom utgörande en af de mest nödvändiga reformer i framtiden säkerligen kommer att ordnas i den riktning som Ahlström föreslog. Icke på långt när ' alla borgareståndets ledamöter, representanter för städernas affärsmän, intogo en så oegennyttig ståndpunkt, utan förfäktade i frågan sina egna klassintressen.

Beträffande sättet för skjutshållningens ordnande var Ahlström af den åsikten, att den borde utbjudas å entreprenad ochatt, om entreprenör icke kunde erhållas inot en skjutslega af 2 mark per mil, kommunen borde tillskjuta det öfverstigande beloppet. Under två mark borde skjutslegan icke bestämmas. Till denna taxa kom Ahlström af djurskydds-skäl. Knligt hans åsikt kunde och finge en häst icke göra mera än en skjuts om dagen, ifall afståndet mellan stationerna var en och en half mil. För en sådan skjuts borde den skjutsande erhålla så mycket som erfordrades för hästens och karlens underhåll, eller 3 mark. Beträffande den hastighet skjutshästen borde prestera ansåg Ahlström annars, att en mil i timmen vore en alltför stor hastighet t. o. m. för den bästa häst, om denna dagligen måste vara i redet. »Jag har själf haft goda hästar och har funnit att det är för mycket att med dem färdas en mil i timmen. Till denna öfvertygelse torde Ahlström hafva kommit bl. a. därigenom, att han under vistelsen på Långfors ansåg sig hafva kört mera med sin förenämnda »Musta» än denna trogna tjänare sedermera visade sig stå ut med.

Men det var icke blott för hästarna Ahlström ömmade och kände lidande, icke blott till förmån för dem han talade. På hans ståndpunkt i denna fråga inverkade äfven omtanken om de skjutsande. Skjutsningens ställande på entreprenad ansåg han fördelaktigt äfven i det afseendet, att de unga gossar som vanligtvis skickas att skjutsa blifva fördärfvade under detta sysslande i det att de å gästgifverierna lärde sig kortspel och allehanda andra oseder.

Samma människovänliga sinnelag ådagalägger Ahlström, då frågan om lösdrifvare och deras behandling kom

före. Utskottet hade föreslagit, att den, som för lösdrifveri varit insatt i arbetsinrättning, icke under tre års tid efter det han frigifvits finge bortflytta eller aflägsna sig från sin hemsocken. Ahlström ansåg att om en lösdrifvare engång utstått sitt straff, hans förseelse borde anses försonad och han icke längre fastkedjas vid kommunen. Om det t. ex. skulle inträffa, att i grannsocknenfanns tillgång till förmånligt arbete, vore lösdrifvaren förhindrad att begagna sig af detta gynnsamma tillfälle.

Men om Ahlström också var vänligt stämd mot lösdrifva-rene, kunde han icke tåla gårdfarihandlandena. Det var fråga om att legalisera gårdfarihandeln. Ahlström motsatte sig detta på det mest bestämda sätt. Att tillåta gårdfarihandel vore att införa ett privilegieradt tiggeri. En person som är begåfvad med god talförmåga vore skapad till tiggare eller gårdfari-handlande. Han behöfde icke större kapital än ett par mark. Därmed köpte han litet nålar och fingerborgar samt begaf sig ut på landet och kunde vara säker på att med dessa varor lefva där flera månader. Hvad särskildt angick arkangeliter och andra utlänningar, vore de alldeles skapade för ett sådant kringstrykande 1 if och hade verklig fallenhet för handel. Tilllätes gårdfarihandeln, kunde man vara säker på, att arkangeliter och judar skola tillegna sig hela handeln, så att knappt någon af våra egna finnar kan täfla med dem. Det vore en landsplåga man ville införa i landet. Arkangeliterna skulle öfver-svämma landet med underhaltiga ryska fabrikater och fara af med miljontals mark ur landet. Ahlström kunde därför icke begripa hvilka motiv ledt utskottet till den slutsatsen, att gårdfarihandeln vore behöflig. Han fann icke nog starka uttryck för den oreda, som därigenom skulle införas i landet.

Då fråga var om köpet af Norrmark, omnämnde vi den fara som hotade Ahlström i så motto, att egendomens förra ägare Stuartarne umgingos med planen att börda Norrmark. Säkerligen hade Ahlström denna episod i minnet, då han i fråga om inskränkande af bördsrätten förordade hithörande förslag och därjämte yrkade att ständerna skulle anhålla om proposition angående fullständigt upphäfvande af bördsrätten.

Vid behandlingen af ekonomiska spörsmål tog Ahlström bland annat liflig del i diskussionen angående Tammerfors— Vasa järnväg. Då vi längre fram skola tala om Ahlströmsverksamhet till förmån för Björneborgska banan, skola vi nu öfvergå till skildringen af hans uppträdande i flera kulturfrågor, hvilka tyckas hafva varit föremål för hans liksom i allmänhet för den tidens finsktsinnades speciella intresse.

Ahlström framställde i sitt stånd tvänne petitionsmemorial, hvilka hvardera afsågo befrämjandet af folkbildningen, det ena den lägre, det andra den högre folkbildningen.

1 det förra af dessa petitionsmemorial påpekade han till en början, att folkets bildning utgjorde det enda och första vilkoret för hvarje framåtskridande i både andligt ock materiellt hänseende. Därför — fortsätter petitionären har hvarje fosterlandsvän med odelad glädje hälsat de åtgärder som af landets regering vidtagits för höjande af folkbildningen. Men å andra sidan måste det ligga en hvar om hjärtat, att de brister, som ännu vidlåda vårt unga folkskoleväsende, blifva i tid af-hjälpta. 1 alla länder, där folkbildningen nått en högre utveckling, är obligatorisk skolgång införd, d. v. s. kommunerna äro förpliktade att inrätta skolor och alla i skolåldern varande barn skyldiga att begagna sig af dem. Det kunde icke betviflas att äfven vårt folkskoleväsende förr eller senare måste utvecklas i denna riktning, då folkundervisningen, vid hvilken de viktigaste samhällsintressen äro förknippade, icke i längden kan lämnas beroende af okunnigheten och fördomarna. Den obundna frihet, som gällande folkskoleförordning lämnar kommunerna i afseende å folkskolors inrättande, syntes föga öfverensstämma med det allmännas intressen. Petitionären ville icke nu förorda införandet af en så djupt i alla samhällsförhållanden ingripande förändring som obligatorisk folkskoleundervisning i hela dess utsträckning, men ansåg det dock vara en oeftergillig nödvändighet, att för det närvarande åtminstone ett steg i denna riktning toges. Såsom ett sådant steg ville han beteckna hvarje landskommuns förpliktande att inrätta åtminstone en högre folkskola. Härigenom vore den oskattbara fördel vunnen, attpå alla orter i landet tillfälle till erhållande af högre folkskole-undervisning bereddes den bildningssökande ungdomen. Den föreslagna åtgärden innebure icke heller någon för vårt folkskoleväsende främmande omhvälfning, eftersom stadskommu-nerna allaredan i vida högre grad voro underkastade förpliktelsen att inrätta skolor, i ty att dem ålåg att underhålla så många folkskolor, att alla de barn, som icke på annat sätt kunde erhålla motsvarande bildning, erhölle undervisning i folkskolan. Med

afseende därå att det vore obilligt, att landskommunerna till skada för hela nationens utveckling helt och hållet voro befriade från ett åliggande, som stadskommunerna redan länge fullgjort i den mest omfattande utsträckning, föreslog Ahlström därför en petition i sådant syfte, att nådigt stadgande blefve utfärdadt därom, att livarjc landskommun vore pliktig att inom sitt gebit inrätta åtminstone en högre folkskola.

Liknande petitionsmemorial hade inlämnats äfven i andra stånd. Utskottet förordade inrättandet af minst en skola i hvarje kommun, men afstyrkte förslaget om lärotvång. Då utskottets betänkande föredrogs i ståndet, öppnade Ahlström diskussionen med ett längre andragande, som i många afseende är karakteristiskt för honom och bland annat lägger i dagen motiv, som föranledde honom att göra sina många donationer till förmån för folkbildningen.

I sitt yttrande vänder sig Ahlström främst emot A. Meur-man, som till utskottsbetänkandet bifogat en reservation. Herr Meurman hade anfört att det varit en för saken intresserad minoritet som för det mesta dittills genomdrifvit inrättandet af folkskolor. Det vore väl att en sådan minoritet förefanns. Men då herr Meurman trodde, att ett dylikt intresse äfven framdeles skulle göra sig gällande, hade han sig icke bekant att på senare tider uti kommuner, som motsatt sig inrättandet af folkskolor, de största ansträngningar gjorts för att förmå majoriteten att infinna sig till kommunalstämman och sålunda tillintetgöraminoritetens afsikter. Det såg därför ganska betänkligt ut, huruvida folkskolor i samma mängd som härintills komme att uppstå, sedan en så stor afvoghet emot dem uppstått. — Reservanten hade anfört att det vore ohilligt att tvinga en aflägsen del af kommun att understödja en skola. Denna anmärkning föreföll ganska egendomlig. Man kunde på samma grund resonera sålunda: jag hor så långt från prästen och kyrkan, att jag icke vill bidraga till deras underhåll. Likaså kunde man på enahanda skäl undandraga sig andra kommunala och allmänna utskylder, då man icke af dem hade någon direkt nytta. Herr Meurmans resonemang höll således icke streck i detta afseende. En annan reservant herr Rein hade ansett det vara ohilligt att ålägga en kommun med t. ex. tusen innevånare att underhålla en folkskola, under det en annan kommun med femtontusen innevånare icke heller behöfde underhålla mer än en enda sådan. Enligt Ahlströms åsikt låg häri visserligen ett missförhållande, men endast så tillvida, att den större kommunen icke ålades att inrätta flera skolor. Men en enda skola var bättre än ingen. — Alla vore väl ense därom — fortsatte Ahlström — att bland en stor del af allmogeklassen, isynnerhet den arbetande, fanns föräldrar, som hade hvarken tid eller förmåga att bibringa sina barn de första grunderna i religion, ty deras tid var så strängt upptagen af hushållsgöromål, att de, äfven om de hade förmåga, dock icke skulle hinna därmed. Frågas billigt, hvar dessa arma barn skola få sin uppfostran, när den icke hemma kan meddelas dem? Jo, i småbarnsskolorna. Men sådana funnos icke, ej heller lärare. Det fanns visserligen några ambulatoriska lärare, som i fyra å sex veckor på ett ställe höllo skola, men detta var dock icke tillräckligt. För att utbilda lärare för småbarnsskolor vore bästa sättet att inrätta folkskolor, där ynglingar, som hade lust och fallenhet att egna sig åt lärarekallet, kunde utbilda sig därtill. Därför borde hvarje kommun hafva sin folkskola. Flera andra skäl talade ännudärför, ty så länge folket stod lägre i bildningsgrad, kunde man icke på dess axlar lägga så stora bördor, som eljest kunde fordras. Ju mera bildning en person erhöll, desto mera kunde han använda sina själs- och kroppskrafter. — Äfven för att göra ett slut på djurplågeriet vore skolor nödvändiga, ty om det icke i skolan hos eleven inplantades, att han skonsamt bör behandla de djur, som tjäna honom, blefve han känslolös för djurens lidanden. Kändt vore också, hvilken osnygghet på många orter var rådande och som säkerligen till stor del kunde förekommas genom att barnen i folkskolan lärde sig att renlighet och ordentlighet äro ett lifsbehof. Framför allt borde dock hvarje människa känna sin religions kraft, och hos hvarje individ borde inplantas en sann gudsfruktan. Saknades denna, saknades allting annat, och grunden därtill lades just i folkskolan. Därför — slutade Ahlström — önskar jag af hjärtat på de kommuners vägnar, som icke hafva folkskolor, att ståndet ville ingå med en petition i det angifna syftet.

Ståndet fattade äfven sitt beslut i enlighet med denna önskan.

I nära öfverensstämmelse med ofvanstående yttrande stod Ahlströms anförande till förmån för folkskolelärarene, då frågan om höjande af deras löner förekom till behandling. Lika väl som staten underhåller högre lärdomsskolor och betalar deras lärares löner, borde den äfven rundligare bidraga till folkskole-lärarenas aflönande. Om folkskolelärarenas löner icke höjas, blefve dessa försatta i den belägenhet, att lönerna icke förslå till de nödvändiga lefnadsbehofven, och detta ansåg talaren vara i högsta grad betänkligt. Det måste för lärarne

kännas högst tryckande att år ut och år in se utgifterna blifva större än inkomsterna, ehuru de samvetsgrannt sökt ställa så till, att lefnadskostnaderna icke måtte öfverstiga inkomsterna. Då de nödvändigaste lefnadsbehofven likväl erfordrade en summa, som öfversteg lönen, så måste detta naturligtvis inverka förlamandepå lärarenas verksamhet. Redan den heliga skrift uttalar sig i denna riktning, då det där heter: »glömmen icke edra lärare», d. v. s. sen till, att de hafva sådana löner, att de med nöje förrätta sitt arbete, och icke med suckan och klagan.

Ehuru Ahlströms varmaste bildningsintresse alltid tyckes hafva gällt den egentliga folkundervisningen, så ådagalägga likväl såväl hans donationer som hans verksamhet vid landt-dagen, att han ville vara med om att befordra äfven den högre lärda bildningen. Hans andra petitionsmemorial gällde grundandet af ett sjuklassigt finskspråkigt lyceum i Björneborg.

I detta petitionsmemorial framhåller han det orättvisa i att den högre af staten bekostade undervisningen nästan uteslutande varit landets fåtaliga svensktalande befolkning förbehållen, hvarigenom det stora finsktalande flertalet af befolkningen varit utestängdt från delaktighet i den högre bildningens frukter. En sådan sakernas ordning innebar en kränkande orättvisa mot massan af landets befolkning. Hos landets finska befolkning hade behofvet af ljus och kunskap dag för dag blifvit allt mera kännbart. Vid sådant förhållande vore det en oafvislig nödvändighet, att bildningsanstalterna ordnades så. att desamma kunde gagna hela folket och icke endast en viss samhällsklass. Å finsktalande orter borde inrättas finskspråkiga skolor, då å dessa orter äfven den s. k. bildade klassens barn voro hemmastadda i finska språket, ofta vida bättre än i det svenska.. Att därjämte å vissa orter kunde tarfvas såväl svenskspråkiga som finskspråkiga läroanstalter förnekades härigenom ingalunda. Men det dåvarande systemet med endast svenskspråkiga läroanstalter innebure i längden ett försök att monopolisera den högre bildningen till förmån för vissa samhällsklasser, ett system, som både från rättvisans och de allmänna samhällsintressenas' synpunkt måste på det högsta ogillas, då af alla monopol det på bildning och upplysning väl måste anses vara det mest för-därfliga. — Efter att sålunda i allmänhet hafva motiverat be-hofvet af finska lärdomsskolor, öfvergår Ahlström i sin framställning till behofvet af en högre finskspråkig läroanstalt i Björneborg. Behofvet af en sådan läroanstalt hade på senare tider gjort sig allt mera kännbart, isynnerhet sedan i sagda stad och trakterna däromkring uppstått talrika folkskolor, uti hvilka undervisningsspråket självfallet var finskan.

Kulturkampens vågor gingo då för tiden som högst, de finska skolorna möttes af det mest envisa motstånd och så skedde det, att utskottet icke ansåg sig kunna förorda ett fullständigt finskt läroverk, utan endast föreslog inrättandet af ett fyrklassigt finskt lyceum i Björneborg.

Då frågan förekom till slutlig behandling i ståndet, inträffade det märkeliga, ehuru på den tiden ingalunda ovanliga, att den andra representanten för Björneborgs stad, borgmästaren Molander, som petitionerat om ett fullständigt svenskspråkigt läroverks inrättande i Björneborg, om han också icke direkt motsatte sig inrättandet af ett finskt lyceum, likväl visade sig alldeles likgiltig för detsamma. Han hade visserligen intet emot ett finskt lyceum, »om det skulle beslutas», men ansåg det onödigt, att ståndet uttalade sig särskildt om denna skola, och ville åt styrelsen öfverlämna att efter omständigheterna handla i saken.

Ahlström däremot försvarade i kraftiga och kärnfulla ord sin petition: »Hela trakten omkring Björneborg är rent finsk

och i själfva Björneborgs stad finnas få eller inga hus, där man icke förstår finska, om man undantager några få familjer, som på senare år inflyttat från Sverige. Uti staden finnas tio folkskolor och af dem blott två svenska. Hela den kringliggande traktens folkskolor, hvilkas antal jag icke säkert känner, men som torde uppgå till omkring tvåhundra, äro uteslutande finska. Då i hela länet ännu icke finnes något högre läroverk med finskan som undervisningsspråk, så borde åt den finska talande befolkningen beredas tillfälle att på eget språk utbilda sig, tyman kan väl icke bestrida att samma Skapare, som skapat alla folkslag på jorden, äfven skapat det finska folket och gifvit detsamma talförmåga och tungans böjlighet och ett ordförråd. Hvarför då icke bereda-detta folk tillfälle att utbilda sig på sitt eget språk, i stället för att tvinga det att på ett främmande språk inhämta sin bildning.»

Men ståndet gick med Molander och förenade sig om en generell framställning om inrättande af nya lyceer.

Detta beslut öfverensstämde med ett redan tidigare fattadt beslut beträffande inrättandet af ett finskt lyceum i Uleåborg. Petitionsförslaget därom hade åtföljts af en slags framställning af allmogemän ifrån ett trettiotal kommuner i norra Finland. Öfver dylika folkfullmakter gjorde en del talare, främst bland dem representanten för Jakobstad, hofrättsassessorn G. F. Teng-ström, sig lustiga, frånkännande undertecknarene i anseende till deras låga bildningsgrad rätt att uttala sig i en sak, som de icke kunde bedöma. Flera talare inlade reservation emot ett slikt förakt för folket. Äfven Ahlström sade sig på det högsta ogilla de hånfulla och kränkande tillmålen herr Tengström låtit komma sig till last, då han talade om den okunniga hopens oskäliga yrkanden på högre bildningsanstalter. »Äfven hos dessa af herr Tengström så ringa aktade personer kan det finnas känslor, lika ömma som hos den man, hvilken uppnått den högsta bildning, ty det är ej sagdt att ej en obildad människa kan hafva känslor, som kunna såras, och de såras så mycket djupare, då förolämpningen utgår från en bildad man.»

Ett om möjligt ännu bättre tillfälle att försvara folkets rättigheter erbjöds Ahlström, då i ståndet föredrogs betänkandet om undervisningsspråket i elementarläroverken och inrättandet af nya lyceer. Skol- och språkfrågan framträdde här i hela dess vidd. Till stöd för finska skolor hade bl. a. af K. F. Ignatius anförts siffror beträffande antalet finsk- och svensktalande barn i skolåldern. Af finsktalande barn fanns det inemot etthundrafemtiotusen, af svensktalande ieke fullt trettiotusen, men de senare hade till sitt förfogande nio fullständiga lyceer, de förra endast tre. En ledamot af ståndet, herr J. Kurtén, hade försökt förringa beviskraften hos dessa siffror genom att föreslå en annan grund för beräknandet af det erforderliga antalet finska skolor. Han proponerade att man skulle taga fram bevillnings-längdema och i dem efterse huru många familjer i landet hade sådana inkomster, att de kunde bekosta sina barns underhåll vid de lärda skolorna; sedan skulle man söka få ratt på dessa familjers språk i hemmet; och af de erhållna siffrorna skulle framgå, att proportionen emellan finska och svenska skolor icke var så skriande oriktig som framhållits. Enligt Tengströms åsikt åter behöfde den jordbrukande befolkningen i allmänhet alldeles icke lärda skolor.

Att Ahlström med sina demokratiska åsikter icke skulle låta sådana uttalanden passera oanmärkta, faller af sig själf. »Herr Kurténs åsikt är den, att den som icke orkar betala någon bevillning, han är också icke berättigad att inhämta kunskaper i någon högre skola. Men enligt denna grund och norm skulle man komma alldeles på villovägar. Först och främst vet jag att allmogen på landet haft alla möjliga utskylder innan bevillningen tillkom, hvaremot herremannaklassen förut icke haft någon annan utgift till staten, än den personella af-gilten af en eller två mark. Landskommunerna hade och hafva sina jordskatter, de bidraga till landsvägaunderhållet, hållskjuts-ningen m. m., jag kan icke räkna upp alla dessa onera, som hvila på landsbygden. Att desamma icke, då bevillningen tillkommit, kunna belastas med så alltför stor taxering, har helt enkelt berott därpå, att de icke tålt mera. Vill man nu yrka att endast de, som kunna betala bevillning, äro berättigade att sända sina barn i skolor? Det finnes emellertid hos oss män, som utgått från kojan, men dessa skulle enligt herr Kurténs åsikt icke bordt vara berättigade att åtnjuta undervisning. —Hvad herr Tengströms yttrande vidkommer, så måste man verkligen häpna och beundra att en man, vid de åren och med den bildning han äger, kan sätta i fråga, huruvida den stora befolkning, som besitter Finlands jord. är berättigad att. önska åt sig skolor eller helst något tillfälle att kunna inhämta bildning.»

De finska skolornas motståndare hakade sig fast vid ännu ett annat närastående slagord, nämligen det s. k. »bildnings-behofvet». Detta bragtes till tals af en så sakkunnig man som öfverdirektörn i skolöfverstyrelsen L. Lindelöf, hvilken bl. a. yttrade att det vore ganska svårt att a priori veta, hvar ett verkligt bildningsbehof existerade och livar icke. Där behofvet af en skola verkligen förefanns och icke blott var en lös opinion, där borde detta behof väl framträda däri, att någon privat skola till en början skulle tvingas till stånd.

Herr Lindelöfs hjärtlösa betraktelsesätt kunde omöjligt lämnas utan bemötande — och Ahlström sade sig vara villig leda i bevis förefintligheten af finska folkets bildningsbehof — men kunde icke underlåta att omedelbart replikera herr öfver-direktören med följande ord: »Herr Lindelöf vill uppskatta

bildningsbehof vet på grund af privata skolors tillkomst, men herr Lindelöf borde väl betrakta saken också ur

annan synpunkt. Den finska talande befolkningen är redan så betungad med utskylder, att den icke kan åstadkomma privata skolor i den mängd, att man däraf skulle kunna sluta till graden af dess bildningsbehof. Befolkningen afhålles därifrån redan däraf, att den vet sig bidraga till allmänna statsmedlen, med hvilka skolor för den svenska talande befolkningen inrättats. Skall den finska befolkningen ytterligare visa prof på, huru många privata skolor och huru många hundradetals elever den kan prestera, och då först som nådebröd erhålla bidrag af kronan?»

Då ärendet för sista gången behandlades i ståndet, tog Ahlström ännu ett par gånger del i diskussionen, hvilken blefganska hetsig och i hvilken icke heller Ahlström sparade på ord dem öfvertygelse och ifver ingåfvo honom. »Det är folkets innerligaste och heligaste önskan, att det måtte beredas tillfälle till inhämtande af bildning. Man må icke inbilla sig att det är endast partiintresse, som föranledt alla dessa petitioner; det är ett verkligt behof, och jag skulle önska att dessa herrar, som göra allt sitt till för att omintetgöra denna folkets heligaste önskan, åtminstone vid detta tillfälle ville afkasta bitterhetens och partiandans mantel, lämnande sina känslor ett lugnare lopp och ställande sig på folkets ståndpunkt. Jag skulle önska att dessa herrars barn blefve placerade i de bygder, hvarifrån dessa petitioner utgått; de skulle då få erfara huru det kännes, när ropet på bildning lämnas utan afseende, ehuru detsamma erkännes vara rättvist. Det kan icke nekas, att här i ståndet finnas personer, så kallade svekomaner, hvilka respektera detta rop, men det finnes också andra, hvilka göra allt sitt till för att den tvedräktens hydra, som är utspridd i landet, fortfarande må existera. De några hundratusen mark, hvilka staten skulle uppoffra för anläggandet af de äskade skolorna, vore en ringa sak, blott därmed endräkt vunnes; och den vinnes, blott man helst i någon mån skulle tillmötesgå folkets billiga önskningar.

Detta yttrande ansågo några af ståndets medlemmar alltför skarpt och en af dessa stämplade detsamma såsom ett utfall af sådant art, att något dylikt icke varit vanligt i ståndet, »men som dock tyckes börja vinna alltmera insteg på ett håll, hvilket jag icke anser mig behöfva här närmare utpeka. Det är beklagligt att man vid diskussionen om en allmän angelägenhet icke skall kunna skilja sak från person och icke gifva sina ord så mycken måtta och moderation, som vanlig civilité Jordrar. Hade herr Ahlström gjort sig besväret att med lugn och sans genomläsa ståndets förut fattade beslut och sedan öfvertänkt hvad han läst, så tror jag han hade besparat sig det olämpligaklander han riktat mot enskilda medlemmar af ståndet för deras i denna sak uttalade öfvertygelse.»

Ahlström ville dock icke låta sig näpsas, utan anhöll omedelbart om ordet och svarade: »Jag har både läst och

hört de andraganden, som i ståndet blifvit hållna. Jag har därunder hört om de ifrågavarande önskningsmålen sägas: de äro berättigade, de äro berättigade. Men saken är ej hjälpt därmed att man säger: de äro berättigade, de äro berättigade, om man för öfrigt gör ingenting eller endast ger goda löften. Frälsaren sade: »Detta folk närmar sig mig med sina läppar,

men dess hjärtan äro långt ifrån mig.» På samma sätt kan man äfven säga, då man hör ett sådant språk som: dessa anspråk äro visserligen berättigade och vi skola framföra dem, men vi böra icke säga, livar behofven göra sig gällande. Det är som om man såge ett hus brinna och visserligen 'rapporterade att eldsvåda uppstått, men underläte att säga, hvar elden är lös. Behofvet af skolor just i de trakter, som blifvit nämnda, är ett verkligt behof. Äfven i många andra trakter förefinnes detta behof, ehuru man ej där begärt skolor. Då man nu besluter sig för en omfattande petition, är behofvet så ofantligt stort, att man ej kan förutsätta att alla kunna blifva hjälpta. För att därför åstadkomma åtminstone den nödvändigaste hjälp bör man anse det som sin skyldighet att åtminstone nämna länen. Man gick dock vid senaste sammanträde så långt, att då det föreslogs att framhålla behofvet af skolor i Uleåborgs och Abo och Björneborgs län, en del talare ansåg att man därigenom skulle ingå på lokalfrågor. Det är dock ej för mycket begärdt att i Uleåborgs län inrättas åtminstone ett finskt läroverk. Då man betänker allt detta, då man hör dessa ord: det är berät-tigadt, det är berättigadt. under det på samma gång allt göres för att ändamålet ej skall uppnås, blir man verkligen uppretad och tvingas, äfven om man är af en lugnare natur än jag, attsäga ord, dem man vid lugnare sinnesstämning kanske icke skulle sagt.»

Ahlström hade sålunda måhända förifrat sig, eftersom han själf medgaf det. Men nog råkade han i dessa yttanden akilles-liälen och blottade hela den hemliga bromsning, genom hvilken man då för tiden på allt sätt sökte fördröja

inrättandet af finska skolor.

Vid landtdagen hade äfven petitionerats om inrättande af finska flickskolor. Måtståndarene intogo samma hållning gentemot dessa som emot goss-skolorna. Samma skäl anfördes och några andra därtill. Herr Tengström — jag kan icke underlåta att citera hans ord såsom en kontrast till de ord af Ahlström som inom kort skola anföras — yttrade bl. a.: »en torpflicka kan icke besluta sig för att blifva prästfru» och hon behöfver därför icke annan bildning än den hon kan erhålla i folkskolan. Ahlström koncentrerade sin åsikt rörande kvinno-bildningens nödvändighet i följande bevingade ord: »Man

säger: då kvinnan hedras, så äro gudarna tillfredsställda; måtte äfven vi hedra henne och låta henne få skolor på eget språk.»

Äfven i sammanhang med en annan fråga erhöll Ahlström tillfälle att beträffande kvinnan uttala åsikter, hvilka, såsom af det föregående redan framgått, stodo framom dem många af hans samtida hyst. Då frågan om lika gifto- och arfsrätt för kvinnan förekom till behandling, förordade Ahlström saken och sade sig göra det så mycket hellre som det ofta hände, att kvinnan fick draga dagens tunga och börda lika tungt, ofta till och med tyngre än mannen. »Hon är den första om morgonen och den sista om aftonen; hon har inga lediga stunder, är alltid sysselsatt; det händer till och med ibland att hon räddar mannens såväl ekonomiska som moraliska ställning. Ofta då mannens affärer fört honom till branten af undergång, då hans förnuft står stilla oeh han för att kunna reda siguttömt alla sina resurser, då uppträder kvinnan, tröstande honom och jagande bort alla de skuggor som samlat sig för hans syn; hon återger honom hoppet manande honom att icke förlora modet, utan betrakta den svåra stunden såsom en pröf-ning; att icke förlora tålamodet, utan sätta sin förtröstan till skaparen, som åter kan afvända olyckan och välsigna hans förehafvanden. Som sagdt, kvinnan har i detta afseende en så betydelsefull uppgift, att hon bör vara lika berättigad med mannen.»

Förutom förenämnda skolfrågor, i hvilka partierna drabbade samman, förekommo vid denna landtdag ännu tvänne andra »språkfrågor». Den ena var frågan om tjänstemännens kunskap i finska språket, språkfrågan i dess hela utsträckning, uti hviken äfven Ahlström uppträdde med ett kortare uttalande. Den andra var förslaget om beviljande af statsunderstöd åt finska teatern. Kort och bitande markerade Ahlström i sistnämnda afseende sin ståndpunkt, förenande sig med K. F. Ignatius, som i flera glänsande andraganden talat för den nationella scenens understödjande, och tilläggande för egen del endast följande ord: »Jag anser för öfrigt, att om själfva Gud Fader talat i detta stånd, saken icke vunnit därpå.»

En af de viktigaste frågorna vid denna landtdag var värnepliktsfrågan, som sedan utöfvat ett så ödesdigert inflytande på vårt lands ställning. Speciellt ifrade det finska partiet med all energi för åstadkommandet af en inhemsk militär. Ahlström intog häri samma ståndpunkt som hans meningsfränder och hans åsikter iklädde sig i följande ord: »Forst och främst är enligt min mening värnepliktssystemet det billigaste, under det att detsamma är förenadt med den fördelen att till krigstjänst erhålles dugligt folk för landets försvar. Och beträffande detta system kan man med skäl fråga sig: »hvad för ett fritt land är detta hörn af det stora riket, då det vill undandraga sig en skyldighet, som både Ryssland och hela Europavarit tvungna att underkasta sig?» — Hvad som i utskottsbe-tänkandet gjort ett godt intryck på mig har varit den omständigheten, att i det nu föreslagna systemet hög och låg, rik och fattig likställas för landets försvar, att den rike med sitt öfver-flöd icke får köpa en annan i sitt ställe och därigenom frigöra sig från en förbindelse, hvilken åligger honom likasom hvarje annan medborgare. Genom att sålunda verkligen få vidkännas uppoffring för fäderneslandet, blir detta honom så mycket kärare. — En annan fördel, som värneplikten också medför, är tillfället för den stora massan af de värnepliktige att få vara tillsammans med mera bildade personer. Under den aktiva tjänsten och kasernlifvet går folket liksom i en förberedande skola, hvarifrån det sedan tnedför till hemmet vana vid laglydnad, ordentlighet och punktlighet, hvarförutom detsamma blir mera böjdt för att skicka sina barn i folkskolorna, enär de värnepliktige, som besökt sådana, slippa med kortare tjänstgöring inom de aktiva trupperna, eller med två år istället för tre. - Man skall vidare få se de skilda ståndsklasserna sammansluta sig till ett helt. Jag föreställer mig härvid huru kojans son vid sidan af baronen eller grefven skall följa dennes exempel i striden för fäderneslandet.

— jag skulle gärna ansluta mig till dem, som förorda bibehållandet af värfningssyste-met, eller den indelta militären, men min känsla förbjuder mig det. Jag kan för min del nämligen icke hylla den åsikt, att människohandel skall få existera. Alla äro inför Gud lika och alla böra försvara landet. — Herr Lindberg har tackat Gud att han icke ägde några barn, som vore hemfallna under värneplikten. Mångahanda äro de vägar, på hvilka vår Herre framkallar böner och tacksägelser.»

Också i denna fråga bestämdes således Ahlströms ståndpunkt sist och slutligen af det förhållande, hvari saken stod till utvägarna för folkets bildande och höjande. Värnepliktenvann medhåll hos honom främst på den grund, att den blefve en skola för folket.

En folkets man, en allmogens vän och en människovän — detta var Ahlström såväl i sitt görande och låtande öfver-hufvud som vid utöfvandet af sitt landtdagsmannakall. Något ytterligare bevis härför vore icke af nöden, men för fullständighetens skull och för att ännu foga ett par drag till hans bild såsom landtdagsman må ännu anföras att han förordade inrättandet af asyler för andesvaga och att han med en på den tiden mindre vanlig ifver omfattade nykterhetssaken.

Nykterhetsfrågan kom vid denna landtdag till tals i sammanhang med förslaget till näringslag. En i detta förslag ingående paragraf om rättighet att sälja öl på landet gaf Ahlström anledning till följande mycket nykterhetsvänliga uttalande.

Ölförsäljningen», sade han, har verkligen utvecklat sig i en ganska äfventyrlig grad och förorsakat mycket oskick. Enhvar som rest på landsbygden och t. ex. en söndagsafton passerat någon handelsbod vet att dylika klagomål verkligen äro grundade. 1 motsats till den själaspis predikanten meddelat på förmiddagen får man på aftonen se personer öfverlastade af öl. blandadt med starka drycker, ligga i landsvägsdikena. Då man måste beklaga att sådant existerar, borde kommunen åtminstone tillåtas bestämma, huru långt ett dylikt missbruk får gå. Jag skattar de talare lyckliga, som äro bosatta i kommuner, där slikt missbruk ej existerar, men beklagar att man ej vill tillåta de kommuner, där sådan oordning förekommer, att själfva bestämma öfver sig.»

Då en del talare, bl. a. herr Nybom, förmenade att förbudsrätt i detta afseende innebure kommunernas ställande under förmynderskap, invände Ahlström, att just de herrar, hvilka ville medgifva frihet till ölförsäljning, ville ställa kommunerna under förmynderskap, då de icke tilläto kommunernasjälfva afgöra huruvida de ville hafva öl- och portérförsäljning eller stäfja de missbruk en sådan försäljning kunde medföra.

Sådan är bilden af Antti Ahlström såsom representant för folket. Jag ville lägga hufvudvikt på ordet folket, ty dess, den finska landtbefolkningens intressen bevakade han mera än den stads han representerade.

Såsom finsksinnad uppträdde han städse och jämte sin vapenbroder K. F. Ignatius lät han det finska partiets röst höras i det svensksinnade borgareståndet, där förutom dem endast ett par tre andra finsksinnade medlemmar torde funnits.

Vid landtdagen kom Ahlström i liflig beröring med det finska partiets ledande män. 1 synnerhet torde han flitigt hafva umgåtts med Jaakko Forsman, A. Meurman och W. Eneberg, deltagande i en mängd möten och öfverläggningår rörande de nationella frågorna och de finska intressenas främjande. Bland Ahlströms papper har förvarats en breflapp från Yrjö-Koskinen, i hvilken denne kallar honom till finska klubben för att öfver-lägga om, »hvilka utvägar borde vidtagas med afseende å finska operan». Hvilka Ahlströms utvägar voro, det visade han genom de donationer han följande år gjorde till förmån för operan och teatern.

Under landtdagstiden bodde Ahlström med sin familj på Societetshuset i Helsingfors. Under hela tiden kunde han glädja sig åt en temmeligen god hälsa och endast ett fåtal gångar anfölls han af andtäppa. Han begagnade sig flitigt af det tillfälle till förädlande nöjen hufvudstaden erbjöd i det att han ifrigt besökte teatrar och konserter. Allt emellanåt höll han bjudningar för vänner och bekanta. Anders-dagen firades trenne kvällar å rad. Den första för bekanta öfverhufvud, den andra för ståndsmedlemmarna, och den tredje för »själafrändema»,till hvilka han räknade ofvannämnda personer jämte några andra finsksinnade vänner. Tal höllos och skålar tömdes. Vid ett af dessa tillfällen utbragte Antti en skål för den frånvarande fru Eva, som han alltid hade i tankarna.

Trots all inbördes partisöndring var det af allt att döma en ljus och glad tid, full af löften och förhoppningar. Sinnena hade icke intagits af den bitterhet som nu är rådande. Man lefde i vänskapligt förhållande äfven till grannlandet i öster. Såsom ett bevis därpå tjänar följande entuastiska telegram, hvilket Ahlström sände till Bäckström i Björneborg: »I går har Plewna kapitulerat. Glädjen stor i Petersburg och här.»NYA ÅNGSÅGAR.

Slonsands nya ångsåg. Hamnholmens såg. — Sågar ne

vid Tammerfors. — Pihlava.

nder förloppet af omkring tio års tid, räknadt från år 1877,

då Ahlström blef ägare af Fredriksfors, till år 1886, då han lade sig till Strömfors bruk, företog han sig ingenting af större betydelse för affärens utvidgande. Storsands nya ångsåg köpte Ahlström visserligen år 1884, men han hade redan därförinnan haft del däri. Köpet af Strömfors gjorde däremot epok i affärens historia. Och då början nu åter igen var gjord, följde en period af rask utbredning, under hvilken nästan hvarje år ända intill Ahlströms död har att förtälja om någon ny »kolonis» införlifvande med »riket». Hamnholms såg, sågarna vid Tammerfors samt Pihlava såg bilda en ny följd af sågköp, hvarom vi nu gå att tala.

Dessförinnan vilja vi likväl med några ord beröra Storsands såg, ehuru denna, såsom nyss nämndes, erhölls redan år 1884.

Storsands nya ångsåg grundlädes år 1872 af handlandena

G. Wentzel, A. Rohde och R. Thornberg gemensamt. Innankort inträdde Ahlström i bolaget genom att öfvertaga Thorn-bergs andel däri. Han synes emellertid icke ha varit tiilfreds med affären, emedan sågen bar sig dåligt och honom affordrades alltför stora växelaccepter. Försigtighet har alltid varit min princip och därifrån kan jag ej heller nu med bästa vilja göra något undantag», skrifver han till svar på en anhållan om omsättning af en större växel. År 1874 förklarar han sig sinnad ått utträda ur bolaget, emedan han icke trifdes i sådana gemensamma företag. Redan då hade han önskat köpa sågen i dess helhet, anförande såsom skäl därtill: »en gårds hund lefver, flere gårdars dör». Han litade alltid mera på sig själf än på andra, och det räckte icke länge, innan han äfven i denna affär blef bolagsman endast med sig själf. Den 15 September 1882 arrenderade han af sina medintressenter sågen på två års tid emot ett årligt arrende af 500 mark, hvarförutom han åtog sig att i arrende för jorden erlägga 1,200 mark samt bestrida alla utskylder.

Så snart Ahlström ensam fått ledningen af företaget om hand, visade sig affären fördelaktig, och vid arrendetidens utgång köpte han sågen för ett pris af 38,000 mark. Detta köp var af betydelse därför, att Ahlström var i behof af en såg-inrättning där stock dels ifrån skogarna i Fredriksfors dels ifrån främmande, i samma trakter köpta skogar kunde försågas och att han genom sågköpet därjämte blef delägare i Kumoälfs flottningsbolag.

Af den bland bilagorna ingående grafiska tablån framgår, att Storsands såg bar sig väl. I det föregående ha meddelats några sifferuppgifter angående den virkesmängd som intill år 1886 för ifrågavarande sågs behof afverkades och därifrån exporterades. År 1887 afverkades för sågens räkning 119,167 stammar, värda 120,649 mark; år 1888 165,259 stammar, värda I95)3Ö7 mark; år 1889 152,287 stammar, värda 209,386 mark; år 1890 endast 78,341 stammar, värda 105,951 mark. Åren1891—93 skedde ingen afverkning för sågens behof. År 1894 afverkades 50,835 stammar, värda 51,680 mark; år 1895 78,061 stammar, värda 158,459 mark, hvaraf nästan hela antalet eller 76,312 stammar, värda 154,818 mark, från skogarna å Fredriks-fors; år 1896 200,350 stammar, värda 339,992 mark, hvaraf från Fredriksfors 69,079 stammar, värda 122,258 mark.

Uti sistnämnda summa ingår äfven den stock, som försågades å Sofiegartens näst invid belägna stäfsåg, hvilken Ahlström samma år för 20,000 mark köpt af handlanden F. A. Juselius.

Exporten från Storsand uppgick till följande belopp.:

År 1887 3.303 standert 337,554 mark 1888 2,582 » 284,213 . » » 1889 3.961 » 535,38i 1890 3d46 » 373,904 ‘ » 1891 2,942 » 293A57 1892 676 > 72,L54 » » •893 461' 32,020 • » > 1894 346 » 55,786 1 1895 703 » 77,613 » 1896 1,730 212,343

Å Sofiegarten försågades år 1896« 167 standert, värda 21,741 mark.

Hamnholms såg var. byggd på en i förhållande till affärens centrum Norrmark så fördelaktig plats, att dess öfvergång i Ahlströms ägo endast kunde vara en tidsfråga. Sågens utomordentliga läge nästan vid öppna hafvet och dess jämförélseyis goda, 14 fot djupa hamn gjorde densamma till ett andra Kaunis-saari. Likasom Kaunissaari ligger äfven Hamnholmen vid myn-ningen af en bekväm, djupt i landet inträngande flottled, längs hvilken stock kan transporteras från vidsträckta skogsområden. Lamppi- och Norrmarks åar sträcka sig med sina många sido-och källtillflöden till Hvittisbofjärds, Norrmarks, Påmarks, Kan-kaanpää, Hongonjoki och Lavia kommuner, där landskapets bästa skogar finnas, under det att kuststräckan på hvardera

Hamnholms lastageplats.

sidan om sågen möjliggör en nästan obegränsad tillförsel af stock. Därtill var Hamnholms såg så mycket lämpligare för Ahlström, som densamma likasom Kaunissaari ligger på ganska långt afstånd från andra enahanda inrättningar och affärens egna stora, skogar i Lamppi, Norrmark och Längelmäki bilda en god resérv, som vid förefallande behof alltid står att anlita.

Stället har gamla traditioner såsom sågplats. Från Fredriks-fors’ historia påminna vi oss, att redan under den HastfehrskaHamnholms ân>tiden icke långt fån Hamnholmen fanns en vattensåg, den s. k. Norra sågen. Först i början af åttiotalet fick stället emellertid sin nuvarande betydelse såsom sågplats. 1 det föregående bar nämnts, att Ahlströms kontorist Moliis i juni 1873 under dennes vistelse utomlands underrättade honom om, att Lönegren stod i beråd att bygga en ångsåg å Hamnholmen, och uttalade därvid

Hamnholms brädgård.

den farhågan att den blifvande sågen komme att mediöra svår konkurrens. Det för sågen erforderliga jordområdet, hörande till Mikko Mellins ägande Yli-Räppi hemman i Gördböle by af Sastmola socken, arrenderades den 4 November 1873 af handlanden C'. A. Westerberg och sågen hvars grundläggare och ägare var en svensk P. Wikström torde fåtts färdig byggd kort därpå.

Ahlström synes år 1885 hafva börjat umgås med tanken att köpa Hamnholms såg. Den 11 April sagda år förfrågar

25han sig angående sågens pris. Priset uppgafs till 40,000 mark, hvilket Ahlström likväl ansåg alltför högt, emedan sågen enligt hans åsikt icke kunde drifvas på dess dåvarande plats, utan måste flyttas till annat ställe. Denna gång förföll köpet, men i april år 1887 kom detsamma till stånd. Priset utgjorde nu endast 10,000 mark, men på reparationer och tillbyggnader nedlades af Ahlström cirka 50,000 mark. I början af år 1888 var sågen redan i full gång och torde sedermera icke hafva varit i overksamhet längre tid.

Den bland bilagorna ingående grafiska tablån utvisar vid första ögonkastet, hvilken god affär Ahlström gjorde genom att köpa Hamnholms såg. Vinst- och förlustlinjen stiger genast betydligt och håller sig sedan uppe, förutom under ett enda år, det för alla såganläggningar 'ogynsamma året 1892.

Här må meddelas några sifferuppgifter till belysande af rörelsen å Hamnholms såg. År 1888 afverkades för dess räkning 147,485 stammar, värda 253,417 mark; — år 1889 266,316 stammar, vädra 238,622 m.; år 1890 258,663 stammar, värda 291,629 mark; — år 1891 149,292 stammar, värda 134,069 mark; — år 1892 87,931 stammar, värda 90,100 mark; — år 1893 145,399 stammar, värda 158,603 mark; — år 1894 201,685 stammar, värda 219,143 mark; — år 1895 144,589 stammar, värda 193,882 mark; och år 1896 211,308 stammar, värda 226,704 mark. Stocken var till största delen köpt, utom år 1888, då från Fredriksfors hämtades 68,916 stammar, värda 142,687 mark, år 1890, då därifrån hämtades 16,000 stammar, värda 64,000 mark och år 1894, (lå från de till Norrmark hörande hemmanens skogar hämtades 64,481 stammar, värda 94,910 mark.

Från Hamnholms såg exporterades under motsvarande år nedannämnda mängder försågad vara (plankor, hattens, bräder, stäf och laths) till följande värdebelopp:År 1888 877 standert 83,016 mark 1889 4,126 596,610 * 1890 2,036 274-954 1891 3-084 306,863 ? 1892 2,260 233,886 » •893 2,486 241,171 * 1894 4,420 455-697 1895

4,486 491,612 1896 3-367 4°5,543

Jämföras ofvanstående siffror med dem från Kaunissaari, finner man, att försågningen å dessa bägge systersågar var ungefär jämnstor. Vinst- och förlustlinjen utvisar äfven deri en i ögonen fallande likhet, stigande och nedgående på enahanda sätt, med den skillnad likväl, att Kauni$saari-barometern icke en enda gång under åren 1888—1896 faller under »vackert väder». ,

Man kan säga, att Kaunissaari och Hamnholm voro Ahl-ströms älsklingssågar, synnerligast den sednare. Regelbundet tillbragte han den vackraste delen af sommaren där, och han trifdes och mådde härunder förträffligt, insupande den friska hafsluften, blandad med lukten af nysågade trävaror. Med käpp i handen, filthatt på hufvudet och en slängkappa på axlarna vandrade han omkring längs brädgårdens gator, stannande allt emellanåt för att observera, granska och meddela föreskrifter.

Snart blef han så intagen af stället, att han där i skydd af vackra ståtliga björkar uppförde en sommarvilla, från hvars fönster han kunde skåda augustimånskenets glimrande på fjärdens vatten. Minnet af de glada dagarna på Hamnholmen lockar allt ännu fru Eva och hennes famij dit ut sommartiden.Sågarna vid Tammerfors, hvilka köptes och grundlädes under samma tidskifte, inom ln ilket äfven köpet af Hamnholmen faller, bilda en alldeles skild episod i den Ahlströmska trävarurörelsens utvecklingshistoria.

Innan man begynle använda ångkraft i sågrörelsens tjänst, var trävaruförädlaren tvungen att bygga sina sågar där vattenkraft genom en naturens 113'ck erbjöd sig i form af vattenfall eller fors. Naturen hade ofta mycket illa sörjt för deras intresse och fördel, hvilka egnade sig åt trävarurörelsen. Forsarna och vattenfallen hade icke sällan fått sin plats å sådana ställen, från hvilka det var svårt/och obekvämt att komma till hafs-kusten och världsmarknaden. Just då stockarna kommit i bästa fart och med fröjd ilade ned mot hafvet på egen hand, måste de kvarhållas och sedan i form af plankor och bräder uppstaplas på land för att slutligen med icke ringa svårigheter och kostnader forslas till hamnarna. Användandet af ångkraft åstadkom en fullständig revolution i sågrörelsen likasom å andra områden. Nu kunde man bygga sig en såg på snart sagdt hvilken plats som helst vid hafskusten framför mynningen af en llöttled, och då de första lärpenningarna voro utgifna och ångsågarna blifvit praktiskt inrättade, kunde vattensågarna icke längre täfla med ångsågarna. Detta hade äfven Ahlström insett och han sträfvade därför att följa med sin tid, då han sökte komma i besittning af Storsands gamla ångsåg och därefter några år senare grundläde en egen ångsåg å Kaunissaari.

Anläggandet af ångsågar vid hafskusten är emelletid fördelaktigt endast så länge skogstillgången är god. Så snart skogarna omkring flottlederna börja minskas, stiger priset på råvaran och sågarna vid kusten förlora i värde och användning. Skogsminskningen åtföljes regelbundet af ännu andra olägenheter. Träden blifva klenare och procenten af sjunket virke ökas. Någon olägenhet ligger äfven däri, att virket från ailägs-nare trakter endast långsamt framkommer till sin bestämmelseort.Trävaruhandlanden är därför nödd och tvungen att tränga längre in i landet för att erhålla skog till billigare pris och framför allt större träd samt i sammanhang därmed nedbringa sjunkningsprocenten. Han måste öfverflytta sågrörelsen till inlandet och därifrån på ett eller annat sätt transportera den försågade varan till exporthamnen.

Innan kort fann äfven Ahlström detta blifva en nödvändighet och han beslöt därför utvidga affären genom anläggandet af nya sågar i Tainmerforstrakten. Vattendragen norrom staden öppnade väg till hjärtat af Tavastland och mellersta Finland och järnvägen till Åbo erbjöd en transportled till hafskusten. Byggandet af en järnväg till Björneborg var blott en tidsfråga, och sedan denna järnväg fåtts till stånd, blefve transportleden ännu något kortare. Genom den nya banan kunde exportrörelsen dessutom koncentreras å hemorten.

Hithörande betydelsefulla ekonomiska frågor diskuterades på den tiden synnerligen lifligt ej mindre i offentligheten än man och man emellan. Bland annat yrkade ägaren af Mänttä bruk G. A. Serlachius uti tidningsartiklar på byggandet af s. k. ödemarksbanor under uttalande af den åsikten, att sågrörelsen i en nära framtid, sedan de större träden tagit slut, komme att söka sig inåt landet. Uti ett på denna tid till Ahlström skrifvet bref förklarar han, att sedan vårt järnvägsnät en gång erhållit nödig utveckling det icke komme att finnas någon ort i landet, därifrån det icke blefve möjligt att i konkurrens med flottlederna per järnväg transportera

trävaror till närmaste hamn. Sådant hade erfarenheten redan ådagalagt i Sverige. Uti samma bref, dateradt den 7 november 1887, föreslår Serlachius att Ahlström, hvilken enligt hvad han hört, köpt en ångsåg invid Tammerfors och hvilken såsom han hade skäl att antaga härvid ledts af ofvannämnda grundsatser, skulle bygga en såg vid Kolho ' sund i närheten af järnvägsstationen af samma namn. Därigenom kunde floltningen från Keuru till Tammerfors undvikas. Ahl-ström tackar för rådet, men säger sig icke vidare vilja utvidga sin affär.

Antagligen var detta likväl icke rätta skälet, enär Alilström kort därefter i själfva verket utvidgade sin rörelse i Tammerfors-trakten med ytterligare tvänne sågar. Påtagligen hade han genom företagna beräkningar kommit till det resultat, att flott-ning i vissa fall blefve billigare än järnvägstransport, hvarför man så vidt möjligt borde betjäna sig af denna och begagna järnväg endast för den händelse att flottled vare sig till följd af dess längd eller andra hinder icke med fördel kunde användas. Detta bevisas äfven däraf, att han fortfarande likasom förut flottade det gröfre virket från Längelmävesi- och Pälkäne-vattendragen till Björneborg och endast försågade de klenare stockarna, hvilka icke tålde längre flottning, å Hollo såg i Lempäälä för transport till Åbo.

En omständighet, som äfven medverkade till Ahlströms beslut att anlita skogarna i det inre landet, var konkurrensen med Rosenlewska firman. Då denna firma var så godt som envåldsherrskare i trakterna bortom Tammerfors, kunde densamma tack vore här gjorda goda affärer upprätthålla konkurrensen jämväl i de närmare Björneborg belägna trakterna, hvilka utgjorde Ahlströms egentliga verksamhetsfält. För att rikta ett mothugg öppnade Alilström därför konkurrens på Rosenlews eget område uppe i landet. Det var kolonialpolitik i smått och striden om »intressesferen fördes med samma ¡iver och ihärdighet som någonsin emellan storstaterna.

Sedan Ahlström i princip fått klart för sig, att han måste skaffa sig en såg i Tammerforstrakten, började han höra sig före efter en sådan.

Uti bref af den 30 september 1887 förfrågar han sig hos sågägaren J. W. Enqvist, huruvida denne icke vore hugad att sälja sin vid Santalahti vik i närheten af Tammerfors belägna ångsåg. Enqvist förklarade sig villig att sälja hela sin affärNVA ÅNOSAGAR.

39'

med skogar, stockar, förråd, ångbåt och pråmar för 300,000 mark. Ahlström svarade att han önskade erhålla endast sågen och äfven denna allenast för den händelse att priset ställde sig mycket lågt. Han erbjöd för sågen med därtill hörande byggnader tillika med ångbåten och pråmarna 60,000 mark. Köpet kom snart till stånd och Ahlström erlade ett pris af

Santalahti ångsåg.

inalles 135,000 mark. I köpet ingick bl. a. bogserbåten »Vel-lamo», fem pråmar och antagligen äfven några skogskontrakt.

Santalahti ångsåg är belägen på en lämplig plats å stranden af Näsijärvi nedanför den ås, öfver hvilken järnvägen till Björneborg framlöper. Den försågade varan fördes till Naisten-lahti vik, där densamma lastades i järnvägsvagnar. Under Ahlströms lifstid år 1896 påbörjades byggandet af en hundraPlankhiss vid Santalahtimeter lång spårväg, med hvilken trävarorna nu hissas till Santa-lahti växel uti små med ångkraft drifna vagnar.

Då sågen köptes hade densamma två ramar och utvidgades sedan omedelbart med en stäfsåg samt senare med en laths-maskin. En å sågområdet befintlig ångkvarn nedlades genast efter köpet.

Santalahti nied utsikt Ofver Näsijarvi.

Samtidigt som Santalahti såg erhölls, förfrågade sig Ahl-ström äfven beträffande Naistenlahti såg, hvilken ägdes af kapten Anshelm Grahn, men någon handel angående denna inrättning kom icke till stånd. Då Ahlströrh emellertid var besluten att på orten drifva sågrörelse i stor skala, köpte han nästan omedelbart därefter den i november 1887 Ninni rusthåll för att å dess mark uppföra en ny såg. Niemi rusthåll ligger midt emot Santalahti på andra sidan fjärden i Ylöjärvi kapell.Ahlström sände herr K. Taxell att uppgöra köpet, hvilket, såsom af den i

behåll varande telegramväxlingen framgår, af fruktan för konkurrens skedde i största hast och med iakttagande af all hemlighet. Köpesumman utgjorde 70,000 mark, med tillägg af årlig sytning till förre ägaren. Niemi rusthåll är :1/4 mantal. Då det köptes, fanns å detsamma 75 tunnland åker och föddes

Niemi ångsåg.

därå 7 hästar och 16 kor. I skogen funnos 6,000 st. träd af 8—14 tum i genomskärning.

Uti ett till distriktsingeniören A. F. Hildén den 28 Oktober 1887 aflåtet bref meddelar Ahlström, att ehuru han genom att köpa lägenheten velat i tid förskaffa sig en lämplig sågplats, uppförandet af sågen likväl helt och hållet var beroende af de upplysningar han komme att erhålla angående tillgången på skog; äfvensom af Björneborgska järnvägens öde. Då banansNYA ÅNGSÅGAR.

byggande år 1888 beslöts, påbörjades äfven uppförandet af sågen, livilken, försedd med tvänne ramar, blef färdig år 1889 och då äfven sattes i gång.

Om denna betydliga utvidgning af affären synes Ahlström under köpslåendet liafva skrifvit och underrättat sin son Wilhelm, livilken på den tiden vistades i Amiens i Frankrike.

Hollo ångsåg.

Brefvet härom, ur hvilket man utan tvifvel hade fått intressanta upplysningar angående afsändarens planer, finns beklag-ligtvis icke i behåll. Wilhelm Ahlströms svar därå var af följande lydelse:

Pappas bref af den 25 oktober fick jag för några dagar sedan och ser däraf, att du är i begrepp att öka dina affärer i ganska hög grad. För min del skulle jag alltid råda dig att ej så förskräckligt öfverhopa dig med affärer, då du ju redanHollo angsag.Det inre af Hollo angsag.har mer än tillräckligt och genom förökandet åsamkar dig kanske för mycket bråk. Dessutom hör du tänka på din hälsa och dina krafter. Hvad skall det blifva af allt detta, om du olyckligtvis åter skulle blifva sjuk? Håll dig i Guds namn tillbaka och var nöjd med livad du redan har. Inte säger jag detta därföre att jag fruktar för affärens utgång, ty du känner ju detta bättre än jag och mången annan, men jag fruktar för din hälsa, din dyrbara hälsa, som genom dessa nya tillskott kan så försämras, att du själf skall ångra att hafva företagit dem. Hvem skall, i fall du åter blir sjuk, leda alla dessa nya affärsgrenar? Och tänk efter, käre fader, livad för bråk och bekymmer du skall få med allt detta.»

»Jag skulle innerligt gärna se, att du ej utsatte dig för så mycket bråk, men hvad kan man göra? I)u har nu en gång fått i hufvudet att konkurrera med Rosenlew och visa honom din kapacitet. Alltså konkurrera och trakassera, res och ruljansera, eftersom det är din vilja. Jag skall bedja Gud att Han gifver dig krafter, hälsa och lif att utföra allt detta ... — Är mamma nöjd att se dig så utvidgande? Jag för min del tror, att hon är orolig och försöker tillbakahålla dig, som jag.» —

Ahlström lät emellertid icke afskräcka sig. Tvärtom ökade han på farten och ett år hade knappt förgått efter det han tillhandlat sig Santalahti och Niemi, innan han hade förskaffat sig ännu ett tredje sågställe i Tammerforstrakten. Den 24 november 1888 köpte han Hullo hemman i Kuokkala by af Lempäälä socken på två kilometers afstånd från Lempäälä station. Lägenheten var ett skattehemman om 3/g mantal och det erlagda priset utgjorde 12,650 mark.

Kort efter köpet påbörjades å lägenheten byggandet af en tvåramig ångsåg, hvilken blef färdig år 1890. Trävarorna forslades med häst från sågen till stationen, ända tills en egen smalspårig bana år 1898 byggdes på denna sträcka.Redan innan Hollo ångsåg anlades hade Ahlström be-drifvit skogsköp i trakterna kring Längelmävesi vattendrag. Stockarna flottades till Björneborg och sågades å Storsands såg. Sedan Hollo såg fåtts till stånd, frambefordrades de gröfre stockarna längs vattendraget och endast de klenare kvarhöllos vid Hollo.

Ahlström hade sålunda år 1890 tre sågar i Tammerfors-trakten. Sågarna hafva sedan dess varit i gång nästan året om och stått stilla endast en eller annan månad. Storleken af

det arbete de presterat framgår af följande siffror: År 1888 afverkades för Santalahti såg 175,733 stammar, värda 269,070 m. » 1889 » 9 9 312,278 > 9 387,280 9 9 1890 9 9 9 378,803 9 * 437,819 9 9 1890 9 ' 9 Hollo 9 200,206 '93,979 9 9 1891 * 1 Santalahti 166,314 >9 .9 185,103 9 9 1891 9 9 Hollo * 20,807 . 9 9 19,821 9 9 1892 9 9 Santalahti 9 190,974 i 9 192,528 9 9 1892 9 9 Hollo 9 '25,257 9 9 104,184 9 » 1893 9 > Santalahti 9 170,055 194,813 * 9 1893 9 9 Hollo 9 88,129 9 ' 9 132,986 9 9 1894 * 9 Santalahti 9 231,240 » ' 9 249,942 » » 1894 9 9 Hollo 9 181,214 9 t 100,804 9 9 '895 9 Santalahti 349,623 9 ? 387,481 9 » 1895 9 9 Hollo 9 244,620 236,628 9 9 1896 r 9 Santalahti 9 334/>i 1 7 9 403,757 9 * 1896 9 9 Hollo * 245,011 » 9 285,369 9

Santalahti och Niemi bokfördes gemensamt. Från dessa tre sågar exporterades nedannämnda mängder trävaror utomlands:

År 1889 2,730 standert, 390,712 mark

» 1890 5,812 » 689,969 •»

1891 7,595 » 734,8'o »\r 1892 4,72° stanclert, 501,022 mark » 1893 7.983 > 838,902 » » 1894 9.310 » 988,354 * 1895 9,442 » 1,045,842 » » 1896 11,994 » 1,466,497 »

Sågningen och exporten var sålunda redan de första åren betydlig och tillväxte sedermera år för år allt mera. Tyvärr

Hollo järnväg.

stod vinsten af Tammerfors-affären i början icke i någon proportion till rörelsens storlek och de uppoffringar som på densamma gjordes. Kolonialpolitiken kostar pengar. Ahlström hade inlåtit sig på krig och fick erfara, huru dyrt kriget är och att därtill erfordras pengar, pengar och mera pengar. Konkurrenterna ansträngde sig af alla krafter för att aflägsna nykomlingen från ett område, hvilket de vant sig att anse för sitt eget. Skogsprisen stegrades så högt möjligt var och Ahlström såg sig tvungen följa med.HELSINGFORS

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ 1905ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905

NYA ANGSÅOAR.

.;OI

Trävaruprisen utomlands voro äfven dåliga. Ar 1889 betalades för furuvirke endast 6 å 7 pund per standert, och år 1890 nedgick priset till 4 å 5 pund. 1889 års bokslut för sågarna vid Tammerfors utvisade sålunda en förlust af 100,000 mark.

Ahlström hvarken kunde eller ville likväl gifva vika. »Jag har kastat yxan i brunnen, men skall hämta den upp igen», skall han hafva yttrat. Vinst- och förlustlinjen för Santalahti och Niemi börjar genast år 1888 gå nedåt med svinlande fart och har år 1891 i själfva verket nått botten af brunnen, men så börjar densamma åter att stiga lika snabbt som den nedgått, och före sin död hade Ahlström tillfredsställelsen att se Tammerfors-affären bära sig bra. Han hade nu hämtat yxan ur brunnen.

Hollo såg lämnade genast ett bättre resultat, lifter att under det första året ha gått med en ringa förlust,-visade den sig redan vara en vinstgifvande affär.

Knappt hade Ahlström fått Tammerfors-affären i gång, innan å hans lyckas träd framsköt ett nytt skott det ståtligaste och mest fruktbringande, nämligen Pihlava ångsåg, hvilken innan kort skulle blifva en kraftig gren, den tredje och mellersta vid sidan af Kaunissaari och Hamnholm, en gren, hvilken hämtade näring ur skogarna

bortom Tammerfors och kompletterade de begge andra inrättningarna.

Pihlava ångsåg anlades år 1875 på arrendemark af Fredriks-fors aktiebolag, hvilket därstädes bedref sågrörelse efter det Fredriksfors bruk kommit i Ahlströms ägo. Sågen öfvergick år 1880 till en af de största delägarene i nämnda aktiebolag, göteborgerfirman Wilh. Röhss & C:o för 75,000 m. Men icke heller Pihlava affären bar sig i svenska händer.Ahlström köpte sågen 1880, sedan han hesökt Göteborg för afslutande af köpet.

Uti sågen funnos 4 enkla ramar, 2 dubbla kantverk och 2 dubbla stäfsågningsinrättningar. Maskinen var dubbelcylin-drisk med tre ångpannor. 1 arbetarebostäderna funnos 66 boningsrum jämte särskilda andra rum, t. ex. bageri och

Pihlava ängsåi;.

snickarverkstad, stall för 10 hästar, fähus m. m. 'Till brädgården hörde bryggor, spårvägar, vändbord, 9 justeringsapparatér och en ångmaskin. 1 köpet ingick ångbåten »Pihlava om 20 hästkrafter samt 24 pråmar. Sågen ägde 2“/ioo delar i Kumo-älfs ilottningsbolag. Köparen var skyldig att . öfvertaga alla öfverenskommelser angående jordområden, stränder och vatten, hvilka den förra ägaren afslutat för affärens drifvande.

Köpesumman utgjorde 175,000 mark, hvilket måste anses ytterst billigt i betraktande af den sålda egendomens värde och de stora iördelar stället såsom sågplats erbjöd.

Dessa fördelar äro måhända de största en inrättning af detta slag kan äga. Pihlava ligger vid mynningen af en lång flottled, hvars yttersta grenar sträcka sig ända till hjärtat af mellersta Finland. Förutom å en sträcka af par kilometer närmast sågen flyta stockarna af egen drift ända fram till denna. Här finnes utrymme för det största såväl stock- som trävaruförråd. Närheten till Räfsö gör lastleveransen bekväm och snabb. Då Pihlava ligger emellan Hamnholmen och Kaunissaari, faller det sig bekvämt att därifrån reglera bogser-båtarnas arbete samt lastningen vid nämnda sågar äfvensom å Haistila, dit alla trävaror från sågarna vid Tammerfors befordras, sedan Björneborgs järnväg kommit till stånd. En ännu större betydelse såsom lastageplats har Pihlava erhållit, sedan dit numera ledts ett sidospår från Mänlyluoto-banan, längs hvilket spår plankor och biäder från Tammerforssågarna transporteras till Pihlava, för att därifrån befordras vidare till Räfsö.

Efter branden för några år sedan förseddes Pihlava med de tidsenligaste och bästa maskiner och inrättningar man blott kunde anskaffa. Pihlava torde för närvarande vara Finlands kanske finast byggda ångsåg.

Efter köpet af Pihlava blef Storsands såg öfverflödig och lämnades derför i overksamhét.

Under det första året efter det Ahlström erhållit Pihlava, ar 1889, afverkades för denna sågs räkning 69,069 stammar, värda 218,537 mark, af hvflka 60,969 stycken tagna från skogarna å Frédriksfors. År 1890 afverkades 271,977 stammar, värda 533,532 mark hvaraf 33,092 st. från Fredriksfors; år 1891 287,285 stammar, värda 436,449 mark; — år 1892 620,870 stammar, värda 872,509 mark; — år 1893 173,551 stammar, värda 240,242 mark; år 181)4 463,883 stammar, värda 722,655Pihlava àngsågs inre.Pihlava stockviken.mark, hvaraf 63,482 st. från Fredriksfors och 21,251 st. från Norrmark; — ar 1895 410,031 stammar, värda 736,966 mark och 1896 413,709 stammar, värda 656,054 mark.

Exporten från Pihlava utvisar följande standertbelopp och årsinkomster, de sistnämnda mångfalt större än från någon annan såg:

i

Pihlava brädgård och hamn.

18c)0 1,767 standert, värda 240,540 1891 7)025 733>8.S4 1892 8,740 900,561 1893 1 1,122 1,156,345 1894 10,286 1,113,695 1895 10,816 1-214,775 1896 10,181 1,282,760Pihlava mekaniska verkstad.Å Pihlava sågades således mera än å alla tre Tammerfors-sågarna tillsamman och Pihlava utförde sitt arbete med större »framgång» än någon annan såg. Må man blott taga i betraktande, huru svindlande högt vinstlinjen för Pihlava stiger år 1896. Å Pihlava fick Ahlström bättre än å någon annan plats skörda frukterna af sitt arbete och denna såg var äfven

hans sista större företag, och sålunda likasom kronan på hans verksamhet.NYA EGENDOMAR.

Köp af egendomar i Tammerforstraktm. — Tourula. — Lamppihemmamn.

1 närmaste sammanhang med den utvidgning af sågrörelsen som skildrats i föregående kapitel stå köpen af åtskilliga nya hemman under åren 1886—1896.

I)e nya sågarna i Tammerforstrakten gjorde det nödvändigt för Ahlström att lägga sig till skogar i denna del af landet. I enlighet med en af honom omfattad princip lade sig Ahlström också här till hela hemman, för att å dem kunna odla och bevara skog för framtida behof.

Så köptes år 1889 Yli-Minkkilä '/% mantals skattehemrtian i Riuttaskorpi by af Kuru socken, priset 15,000 mark; — år 1890 Heino V* mantals skattehemman i Vojakkala by af Loppis socken, priset 20,000 mark;—• år 1891 Kallio- och Uusi-Huttula t^änne 8/i« mantals skattehemman i Ampiala by af Keuru socken, priset 66,000 mark.

Af å andra orter köpta hemman må följande nämnas: Pirttijärvi */# mantals skattehemman i Vehuvarpe by af Ikalis socken, köpt år 1888, pris 5,000 mark; — en Kestj benämd®/io af 1'oukari rusthåll i Björneborgs landsförsamling, sior 1 o,, mantal, köpt år 1888 för 32,000 mark; — Painomaa utjord i Kairila by af Norrmark socken, köpt år 1888 för 13,100 mark; — Korvala */* mantals skattehemman i Korvaluoma by af Kankaanpää socken, köpt år 1889 för 29,500 mark; — Kuuri '/s mantals skattehemman i Harjakangas by af Norrmark socken, köpt år 1889 för 36,110 mark; — Rieskala '/3 mantals rusthåll i Kokemäensaari bv af Björneborgs landsförsamling, köpt år 1890 för 60,000 mark; — Pukanhaava 1/s mantals skattehemman i Alahongonjoki by af Kankaanpää socken, köpt år 1890 för, 18,150 mark; — Harhaluoma 1 /<» mantals skattehemman i Har-hala by af Påinarks kapell, köpt 1891 för 6.666 mark; Mattila eller Vähä-Keitinki 1 « mantals skattehemman i Finnby b}' af Norrmarks socken, köpt år 1891 för 20.000 mark; — Lunkas 2/.i mantals skattehemman i Metsiäis by af Ikalis socken köpt år 1891 för.

Det anmärkningsvärdaste af under dessa år afslutade hemmansköp är köpet af Tourula gamla adelsgods i Yläne socken *). .

Själfva den gamla stommen, som gifvit Tourula egendom sitt namn, bildas af följande frälsehemman i Tourula by, nämligen: Pelto N:o 1, Liisala N:o 2 och Keskitalo N:o 3. Detta Keskitalo var vid storskiftet deladt i tre delar, nämligen: Pel-tola, Keskitalo och Rantala.

Vidare hör hit Tuomola i Yläne kyrkoby, Huovari och Ali-Lénto i Vainionperä by samt Rantala, Toivinoja, Mojoinen och Vuorenpää, samt Sydänoja, Kynnenoja och Ojala rå och rörs torp, hvilka numera sammanslagna bilda tvänne hemman,

*) Nedanstående beskrifning öfver Tourula har meddelats författaren af hr H. Borg.sålunda att kantaia, Toivinoja, Majoinen och Vuorenpää bilda Rantala och Sydänoja, Kynnenoja och Ojala bilda Vähä-Yläne hemman. •

1 gamla handlingar förekommer namnet Tourula äfven skrifvet Towrälä. 1 W. G. Lagus »Finska Adelns Gods och Ätter» läsa vi härom: För år 1557 är antecknadt att Gustaf

Fincke ägde Towrälä, hvilken gård sal. Clauss Stensson let oprödja och taga af Yläne skattebönders utägor till sitt egit frälse som hans arfwinga efter honom tilegnat hafva . Bemälde Klas Stensson hörde till en icke introducerad finsk adlig ätt, som till wapen hade ett renhufvud och på hjälmen 2 hjorthorn. Ännu år 1672 ägde Birckholtz’ska slägten denna egendom. Så långt Lagus.

Gustaf Fincke, känd från Fredriksfors historia, afled som förut är näinndt år 1566 och sannolikt öfvergick Tourula då till sonen Gödrik Fincke. Gödrik Fincke var tvänne gånger gift och hade i sitt första äktenskap med Ingeborg Boije en dotter Margareta. Hon blef gift med den berömde hjälten Evert Horn. Gödrik Fincke afled på Sonnäs i Ulfsby år 1617.

Huru Tourula tillföll den Birckholtzska släkten, framgår icke af de handlingar vi hafva tillgång till. Möjligtvis

dock genom köp, ty redan 11> 18, året efter Gödrik Finekes död, upp-gifvas i Jesper Mattsson Krus' Förteckning »Adelen bådhe Nye och Gamble Frelsis Landhböndher Uthi Finlandb. Anno 1618> en Hieronimus Bercholt till Ylinä vara ägare af bland andra 3 hemman i Tourula by samt Huovari hemman. Från detta år är således hemmanens i Tourula by historia för en tid framåt förenad med Yläne gårds.

Den numera såväl i Sverige som Finland utdöda Birck-holtz'ska ätten inkom till Finland med Hieronymus von Birck-holtz, hertig Karls gunstling. Han var gift med Anna Fleming. Hertig Karl tillerkände dem det Flemingska godset Yläne. Denne Birckholtz var pä grund af sina i tidigare är idkade studier enförfaren man, hvars kunskaper vid särskilda tillfällen togos i anspråk af regeringen. Efter att bland annat hafva varit Gustaf Adolfs agent vid de protestantiska hofven i Tyskland, blef han assessor i Åbo hofrätt. Han dog år 1639 och blef begrafven i Åbo domkyrka. Dessförinnan hade han år 1635 för}'ttrat Yläne gård till riksrådet Henrik Fleming. Tourula däremot innehades af sonen Johan Birckholtz, hvilket framgår af »Jorde-

Tourula.

book öfver Masku Häradh pro År 1656», där det upptages som säteri.

1 samma »Härads Lands Jordebook» för år 1681 nämnes Lorentz Creutz såsom innehafvare af 3 hemman i Tourula by.

Denne friherre Lorenz Creutz var landshöfding i Åbo och Björneborgs län samt direktör för bärgvärken i Finland. Han är redan tidigare bekant ifrån Kautua och Fredriksfors bruks historia. Genom sitt giftermål med Ebba Maria Fleming,till Lehtis, blef han ägare till Yläne gård. 1 ofvannämnda jordebok för år 1683 upptages endast två hemman i Tourula by såsom tillhöriga Creutz, hvilka uppgifves genom köp hafva kommit i hans ego. Det tredje hemmanet Keskitalo äges fortsättningsvis af Johan Birckholtz' arfvingar. Af jordeböckema längre fram finna vi att det är Pelto och Liisala som tillhör Creutz och Keskitalo Birckholtz' arfvingar. År 1683 synes

Tourula.

således dessa 3 hemman hafva blifvit åtskiljda, för att först omkring 200 år senare åter förenas på en hand. Fråga om såväl Yläne gårds som Tourula hemmanens reduktion sjmes hafva väckts, men enär Creutz bevisade att sagde gods icke varit kropo, utan ursprungligt frälse, förklarade reduktionskommissionen 1686, att lägenheterna voro af frälsenatur. År 1698 dog Creutz i Stockholm under riksdagen. Pelto och I.iisala tillföllo nu hans arfvingar. I jordeboken för år 1700tippgifyäs en kapiten löjtnant Casper Qvanten vara ägare af Keskitalo. Bland adliga ätten von Qvanten påträffas ingen med det namnet. I jordeboken för år 1712 innehafvas Pelto och Liisala af kapten Lorentz Creutz och Keskitalo af bemälde Qvanten. Ännu år 1727 upptages samma ägare, men i Jorde-bok öfver Kongl. Maij.ts och Cronones ordinarie och Extra ordinarie Ränttor uti Interims Krono Fougden Välbetrodde Simon Grönings Fögderi» för året 1746 uppgifves Pelto och Liisala ägas af fiskalen Simon Ruuth. 1 Sukukirja anträffa vi en Samuel Ruuth, som är 1700 nämnes såsom friherre Lorentz Creutz' ombudsman på Yläne gård och Lehtis. Han utnämndes år 1707 till landsfiskal i Åbo och Björneborgs län. Efter stora ofreden var han grefve Herman Flemings ombudsman på Villnäs. Han flyttade senare öfver till Sverige och dog barnlös i Stockholm 1743. Han skall hafva varit en mycket förmögen man och lånade stora summor åt hofrättsrådet Carpelan, grefve Leijon-stedt, grefve Fleming m. fl. emot pant i deras egendomar. Påtagligen hade han sålunda äfven försträckt penningar åt Creutz och fått Pelto och Liisala i pant.

Af 1772 års jordebok framgår att Pelto och Liisala åter innehafves af en af Creutz' arfvingar nämligen baron Rechard Lybecker. Den nye ägarens rätta namn är dock Carl Blechard Lybecker, son till Georg Henrik, som var gift med friherrinnan Ebba Eleonora Creutz. Härigenom tillföll Yläne gård Lybecker. Pelto och Liisala förvärfvade han antagligen genom att inlösa panten hos Ruuths arfvingar.

Keskitalo ägdes år 1772 af kapten Qvantens arfvingar. Carl Blechard Lybecker dog 1781 och innehades nu Pelto och Liisala af hans arfvingar åtminstone till och med år 1798, då det af dem försåldes till majoren Isaac Reinhold Sahlberg. Sahlberg åter försålde den 26 mars 1811 Pglto och Liisala jämte Tuomola och Huovari åt prosten i Pöytis socken magister Johan Sundvall för 17,280 rub. silfver. Fastebref erhöll Sund-vall den 20 april och 9

september 1812. Utom dessa lägenheter tillhandlade sig prosten Sundvall af Sahlberg äfven Lalli och Rekola frälsehemman i Keihäskoski by och Pramila enstaka frälsehemman. Efter prosten Sundvalls död uppläts hans bo till konkurs och ofvanstående lägenheter blefvo å allmän auktion inför häradsrätten den 25 september 1827 försålda, därvid Pelto och Liisala inropades af sonen vicehäradshöfding Carl Gustaf Sundvall för 20,000 rubel silfver. Kort därpå den 28 mars 1829 försåldes Pelto och Liisala åt handlanden Matts Serén i Åbo för 20.000 rubel silfver och 8,500 riksdaler svenska riksgälds sedlar. Serén åter transporterade den 9 oktober köpebrefvet på sin måg handlanden i Åbo, sedermera kommerserådet Abraham Kingelin, hvilken erhöll fastebref den 11 oktober 183!. På samma konkursauktion utbjöds äfven Huovari, hvilken lägenhet Kingelin inropade för 2.070 rubel.banco assignationer. Fastebref erhöll han den 21 februari 1829. Likaså stannade han för Tuomola med högsta anbudet 1,500 riksdaler »svenska banco transport sedlar . Tuomola hade den 17 september 1767 blifvit till skatte inlöst af hofjunkaren baron Claes Lybecker till Ylänegård. På Tuomola fick Kingelin första uppbudet den 11 oktober 1828, men lagfor ej vidare. Egendomskomplexen bestod således nu af Pelto, Liisala, Tuomola och Huovari. Kingelin ökade yttermera arealen genom inköp af Toivinoja. Mojois och Yuorenpää ra och rörshemman. Dessa hemman hade förut varit förenade med Ylänegård, som hade 19 sådana torp. Medelst köpebref af den 24 februari 1830 försälja Frans Henrik, Gustaf August och Helena Eleonora Fredrika von Knorring åt Kingelin de af dem i arf efter aflidne fröken Agnes Fredrika Lybecker tillfallna Toivinoja, Mojois och Vuorenpää rå och rörs torp för 1,200 rubel silfver. På dessa torp erhöll Kingelin första uppbudet den 27 april 1831, men öfriga uppbud synes icke hafva meddelats honom lika litet som senare ägare,då de antagligen icke kunde skaffa utredning om aflidne fröken Lybeckers åtkomst till lägenheterna och deras rätta jorden atur.

Under Kingelin tillkom ännu besittningsrätten (panträtten) till Kynnenoja rå och rörs torp. Detta torp hörde äfven under Yläne gård och hade i arf efter fröken Helena Catharina Ly-becker tillfallit assessor Georg A., fröken Helena Eleonora, sergeanten G. A., inspektören F. U. von Knorring och kyrko-

kerdskan Renata Freden, född v. Knorring. Dessa arfvingar pantförskrefvo för 1,050 rubel silfver Kynnenoja den 15 mars 1825 åt spinnhusinspektorn Matts Sarin på 50 års tid. Genom särskilda transportafhandlingar den 5 augusti 1831 kom panträtten slutligen i Kingelins händer emot betalta 1,000 riksdaler sv. banco. Den 23 februari 1832 erhöll han inteckning i Kynnenoja för sin panträttighet.Vidare ökades Tourula egor med Sydänoja och Vähä-Yliine eller Ojala rå och rörs torp. Dessa hade äfven varit förenade med Yläne gård. Efter fröken Helena Catharina Ly-beckers död hade de genom den 28 och 29 maj 1824 förrättadt arfskifte tillfallit majoren Fram, öfverstelöjtnanten Reinhold, rytt-mästaren Gustaf A. v. Knorring och Charlotta Synnerberg,

född v. Knorring, hvilka medelst köpebref den 24 december 1824 försålde Sydänoja och Ojala åt kofferdikaptenen i Åbo Johan Strömberg för 1.600 riksd. svenska riksgälds sedlar eller motsvarande 2,400 rub. banco assignationer. Förestående köpebref transporterades sedermera år 1825 på fabrikören Johan hagerlund emot samma belopp. Fagerlund åter försålde lägenheterna år 1828 åt nämndemannen Simon Johansson Brusila ifrån keihäs-koski för 1,800 riksd. s. r. s. Brusila erhöll tvänne uppbud å lägenheterna, men redan den 6 augusti 1831 sålde han i sin tur dem åt ofvannämnda handl. Matts Serén för 2,200 riksdaler 8 r. s. Första uppbudet meddelades Serén den 8 oktober 1831, men flere uppbud har ej gifvits.

Den 18 januari 1849 afled Kingelin och hans enka Charlotta Dorothea tillträdde Tourula på grund af testamente. Hon sålde dock redan den 30 april samma år sina fastigheter i Yläne till grefvarne August Gustaf Magnus, Gustaf Philip och Carl Magnus Armfelt samt fröken Hedvig Gustava Johanna Armfelt gemensamt för 42,500 rubel silfver, af hvilken köpeskilling 32,000 rubel beräknats för Pelto och I.iisala samt 1,500 rubel för hvarje af de öfriga. Samma dag transporterade hon äfven sin panträtt till Kynnenoja emot 500 rubel silfver. De nja ägarena till Tourula fingo fastebref på Pelto, Liisala och Huovari den 27 mars 1852. På frälsetorpen däremot erhölls ej något fastebref, emedan utredning angående säljarens åtkomst till desamma icke kunde utredas. För Tuomola utfärdades fastebref den 23 april 1852.

Med Tourula förenades vidare Rantala rå och rörs torp, hvilken af Lybeckerska, Jägerhornska och Knorringska släkterna medelst offentlig auktion den 9 april 1851 försåldes för högsta anbudet 1,001 rubel silfver till grefvarne Armfelt och majorskan Wrede. Tvänne uppbud erhölls, det andra den 13 februari 1863. Nu börjar Tourula gård småningom hafva den sammansättning som i våra dagar.

Keskitalo hemman har ända till Armfeltska tiden varit därifrån åtskiljd. Såsom vi redan nämnt hade dessa 3 stom-hemmän åtminstone från år 1683 skilda ägare. Af storskiftes handlingarna från år 1783 och 1798 framgår att Keskitalo vid storskiftet delades i tre delar: Peltola, Keskitalo och Rantala.

Af dessa hade Peltola och Keskitalo (s. k. 2.1 Keskitalo) vid storskiftet samma ägare. Den 29 juni 1782 tillhandlade sig fältväbeln Ernst Reinhold Starck 2'3 Keskitalo ai bonden JöranThomasson Keskitalo och bpndeenkan Walborg Bertilsdotter Tourula för 636 riksdaler 32 skillingar specie. Denne Ernst Reinhold Starck af adliga ätten N:o 18, föddes den 16 maj 1729, fältväbel vid Åbo läns infanteri, dog 1795, gift år 1752 med Anna Catharina Tenlenius. Starck innehade lägenheten till år 1791, då han den 14 september medelst köpebref försålde densamma till sadelmakaren i Åbo Jonas Lindberg för 722 riksdaler 10 skillingar och 8 runstycken specie.

Tredje uppbudet meddelades Lindberg den 14 september 1792, men innan han fick fastebref, blef han instämd till 1793 års vinterting af Walborg BertiIsdotters son Johan Johansson, som försökte frånvinna honom sagde hemmansdelar. Medelst en af lagmansrätten den 1 juli 1793 gillad förening afsade sig dock Johan Johansson alla anspråk på Keskitalo, hvarefter Lindberg den 17 sept. 1794 erhöll fastebref.

Åldermannen vid sadehnakare-embetet i Åbo mäster Johan Lindberg var gift med Catharina Leisak. Han hade tvänne söner Johan Diedric och Jonas, äfven de sadelmakare. Fadern hade först uppgjort testamente till Jonas Diedrics förmån, men då denne »medelst processer gjordt dem märkelig otjenst och skado» uppgjordes testamentet 1799 till yngre sonen Jonas’ favör. Den 22 aug. 1803 afled åldermannen och sonen Jonas tillträdde arfvet Keskitalo. Han var gift med Regina Rosenberg, som afled före honom. Efter hans död 3 sept. 1822 öfvergick Keskitalo till brodern Johan Diedric och efter honom 16/i 1829 till hans son Johan Diedric. Denne sålde sedermera Keskitalo till förut omnämnde nämndemannen Simon Johansson Brusila för 2,300 riksdaler eller 1,000 R. S. Bägge delarna skulle dock efter att Jiafva varit 47 år åtskilda åter förenas. Efter såväl Ekeroddes som Brusilas död, köpte bruksarrendatorn Johan Albert Hjort Peltola fastebref den 23 nov. 1844 och 2/s Keskitalo den 20 april 1844. Snart hytte lägenheten åter ägare, dåHjort den ii nov. 1845 sålde den till bonden Matts Mattsson Aäri från Kjulo för 2,857 rubel 14 2/7 kop. silfver.

Kort därpå skulle dessa 2/s delar förenas med det öfriga Tourula. Detta skedde genom köpebrefvet den 18 juni 1850, medelst hvilket Ääri för 3,142 rbl. 86 kop. silfver öfverlät 2/s Keskitalo åt grefvarne Armfelt och deras syster baronessan Wrede.

Genom en den 8 okt. 1857 ingången arfsförening afträdde baronessan Wrede sin andel i Tourula gård till sina bröder grefvarne Armfelt, hvilka den 26 sept. 1867 erhöllo fastebref på hennes 1/i del i Tuomola samt andra uppbudet den 26 febr. 1867 i Liisala, Pelto och lika andelar i 2/s Keskitalo och Huovari. År 1862 förnyades inteckningen i Kynnenoja till säkerhet för deras panträtt. Då denna panträtt år 1875 upphörde och af ägarena till Kynnenoja icke blef infriad, kom Kynnenoja sålunda att tillhöra grefvarne Armfelt och blef med Tourula förenadt.

Slutligen förenades den sista hemmansdelen i Tourula by 1/a Keskitalo, Rantala kallad, under grefvarne Armfelts tid med Tourulagård. Denna hemmansdel hade af sergeanten Berndt Daniel Starck, enligt skriftliga afhandlingar den 15 febr. 1783 och 6 febr. 1788 för 444 riksd. 21 sk. och 4 runstycken specie pantförskrifvits till bonden Jacob Jacobsson, som i sin tur den 14 febr. 1814 försålde Rantala åt sonen bonden Henric Jacobsson Keskitalo för 555 riksd. 26 sk. 8 runst. s. r. s. jämte särskilda sytningsbeting. Fastebref erhöll Henric Jacobsson den 21 febr. 1829. Efter hans död öfvergick hemmanet till sonen nämndemannen Emanuel Henricsson dels genom arf dels genom köp af samarfva emot erlagda 340 R. S. och vissa sytningsvillkor. Emanuel Henricsson Rantala fick fastebref den 23 nov. 1844. Han var ägare af detta hemman ända till den 14 april 1880, då han medelst köpebref försålde lägenheten tillgrefvarne Armfelt för 6,500 fmk. Fastebref utfärdades den 19 okt. 1881.

Tourula gård var nu slutligt bildad och såsom sådan öfvergick den från grefliga Armfeltska släkten till Ahlström. Köpebrefvet är dateradt den 31 dec. 1888 och köpesumman var 170,000 mark förutom andra villkor. Fastebref utfärdades för Ahlström den 10 sept. 1890.

Enligt en på 1860-talet uppgjord beskrifning såddes då å Tourula 40 t. råg, 7 t. korn, 60 t. hafra och 30 t. potäter; hästar höllos 10, oxar 12 par, kor 30, ungnöt 15 och får 80. Vattenkvarnen var af brist på vatten i gång endast till husbe-hof. I sågen sågades litet utöfver husbehofvet. Å lägenheten hade tidigare idkats brännvinsbränning i stor skala, tills den nya brännvinslagen lade hinder i vägen för denna industri. Glasbruket, till hvilket prosten Sundvall år 1824 erhållit privilegium, var utarrenderadt för en summa af 350 rubel silfver.

Redan långt innan Ahlström köpte Tourula hade han från dess skog tillhandlat sig stock för Kaunissaari sågs behof. År 1883 synes han för första gången hafva börjat tänka på att köpa hela egendomen. Han vänder sig då med en förfrågan i saken till August Armfelt, som, efter att hafva rådgjort med sina anförvandter, förklarar sig villig att sälja godset. Det var då intecknadt för en skuld af omkring 89,000 mark. Köpet kom icke till stånd, men då Armfelt synes hafva varit synnerligen intresserad för saken, togs frågan snart åter till tals. Uti bref af den 14 januari 1887 erbjuder Armfelt godset åt Ahlström och framhåller dess förmåner. Han försäkrar att inkomsterna från godset alltid räckt till bestridande af underhållskostnaderna, äfverisom till räntor och amorteringar samt vissa år lämnat ett öfverskott af några tusen mark; utskylderna för godset voro små, det var väl bebyggdt och komme snart i sådant stånd, att å detsamma kunde hållas en hälften större ladugård. Vid sådant förhållande var priset 200,000 mark mycket lågt.»Själfva ha vi — fortsätter Armfelt — för 40 år sedan betalt detta pris och våga dock påstå att egendomen sedan under vår förvaltning gått upp i värde ej så obetydligt. Torpareräntoma äro delvis mycket låga. Glasbruket gifver en bestämd årlig inkomst i arrende, hvarutom affallet från skogsafverkningarne där kan tillgodogöras. Tillfälle till stora nyodlingar finnes och i en kapitalists hand kan egendomen med lätthet betydligt uppdrifvas. Vi hafva varit många ägare, hvaraf ingen skildt intresserat sig för egendomen.»

Priset behagade emellertid icke Ahlström och frågan förföll ända till år 1888, då han den 17 november för Tourula erbjuder 150,000 mark. Armfelt fordrade 170,000 mark under framhållande af att å godset numera uppföddes 90 kor. Så vida det omtvistade beloppet icke vore så stort, skulle han gärna uppgöra köpet, emedan han, om han sålde godset åt Ahlström, kunde vara förvissad om att köpesumman komme att erläggas. Det hade nämligen yppat sig äfven andra spekulanter. En handlande från Raumo försökte arrangera saken på så sätt, att han hos Ahlström uppträdde såsom ägare af Tourula och erbjöd honom skogen för att sedan köpa gården med de medel han sålunda erhölle. Ahlström förstod emellertid intrigen, sände omedelbart sitt folk att räkna skogen, fann att köpet skulle bära sig och uppgjorde det sedan den 8 december 1888. Antagligen var redan blotta skogen fåra köpesumman och köpet af Tourula var således en fördelaktig affär.

År 1901 förenades med Tourula egorna Ylilento frälsehemman, hvilket köptes af Karl Gustafsson Nyström för 16,000 mark.Såsom läsaren torde påminna sig hade Lamppihcmnumeu i tiden varit i sambruk med Norrmark och utbjödos jämte detta på Lönegrens konkursauktion år 1870. Då Lamppihemmanen voro kronohemman, erhöll Lönegren emellertid rätt att skatteköpa den för sina barns räkning. Också den till hemmanen hörande sågen på Lamppi hade funnits en såg allt sedan år 1758 — fick han senare i sin ego.

På dessa hemman handlade och vandlade Lönegren i sina barns namn på samma sätt som förr på Norrmark och Fredriks-fors. Han företog nyodlingar, ifrade för moderna odlingsmetoder, uppförde byggnader och gjorde af med pengar, såsom man förmodar ända till omkring en miljon mark, hvilka erhöllos från de goda skogarna å hemmanen. Detta oaktadt hade han icke heller här framgång i sina företag.

År 1882 utbjuder Lönegren Lamppihemmanen åt Ahl-ström och uppgifver såsom orsak därtill, att honom erbjudits tillfälle att köpa en lämplig egendom närmare Helsingfors, där hans barn gingo i skola.

»Ifall Herr Kommerserådet» — skrifver han — »har för afsigt att af Norrmark bilda en verkeligen storartad possession, med ett under rationel skötsel årligen stigande kapitalvärde, så kan detta ändamål ännu säkrare

uppnås genom en återförening af Norrmark och Lamppi, hvarest under senast förflutna 8 år ej obetydligt blifvit gjordt i detta syfte. — Hitintills har här endast afverkats öfvermogen, skadad och undertryckt skog, så att den friska ståndskogen finnes kvar. Sågen är efter en mängd motgångar ändteligen bragt i ett utmärkt skick. Skulle Herr Kommerserådet ej vilja reflektera å förestående proposition, så ber jag att få hemställa till besvarande, huruvida ej öfverens-kommelse kunde träffas om utbyte af Harju mot Kallela, så Norrmarks och Lappi egor ej vidare komme att ligga inom h varandra.» —»Konvenerar åter intetdera förslaget, så torde Herr Kommerserådet benäget låta detta meddelande stanna oss emellan; men i motsatt fall kan ju Herr Kommerserådet hitsända Förvaltar Bäckström, för att närmare inleda underhandlingen.» — Ahlström sände Bäckström till Lamppi och under någon veckas tid pågingo underhandlingar om köpet, men däraf vardt intet. Köpet af Lamppi kom lika litet till stånd som bytet af Harju och Kallela. Tio år senare år 1892 inropade Ahlström Lamppi hemmanen på Lönegrens barns konkursauktion och erlade för dem 175,000 mark.

Nedanstående tabell utvisar, hvilka egendomar firman Ahlström för närvarande äger. Största delen af dessa hemman, med undantag af endast några mindre skogshemman förvärf-vades under Ahlströms tid:Hemma n e t s Arealen i hektar namn kamerala natur inan- tal Åbo och Björneborgs län. Norrmark. Norrmark by. Simula N:o i Skatteh. 73 574,« Vrangi N:o 2 S/8 764,13 | Säterirusth. 73 1,401,03 Herrgård N:o 3 . . . . j Skatterusth. 73 1,080,78 Klemola N:o 4 Skatteh. V* 751,6* Ollila N:o 5 » */l2 284,62 Tommila N:o 6 » 7* 346,71 3/4 Viiki N:o 7 » 716 221,88 S:ma 5425.35 Lamppi by. Kallela N:o 1 Skatteh. 73 455,0* Alinen Pirttijärvi N:o 2 . . > 7* 280,01 Ylinen D:o N:o 3 . . » 76 300,47 Pirttijärvi N:o 4 » 78 288,88 Välimaa N:o 5 » 76 267,95 Råfors N:o 6 » 76 339,«5 Kankaankorpi N:o 7 . . . » V* 363,09 Kankaanpää N:o 8 . . . . » 7« 287,35 Tyykilä N:o 9 » 3/16 294,72 Haapajärvi N:o 10 . . . . » s/l6 290,25 Vuorenpää N:o 11 . . . . » ll* 327,91 Peltomaa N:o 12 » ll* 366,83 S:ma 3,862,36 Längelmäki by (i Påmarks kapell). Riutta N:o 1 Skatteh. 7s 197,47 Juhola N:o 2 » 78 313,6* Jaakola N:o 3 > 7«8 534,39 Koskela N:o 4 » 3/8 682,63Hem m a n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar Harja N:o 5 . .... y. Skatteh. 716,0? Katajakorpi N:o 6 ... » v» 263,73 Kynäslahti N:o 7 » '/l2 285,«; Viitaniemi N:o 8 '/lä 243,'* Korkiakoski N:o 11 . . . . S kattetorp 2II ,29 Haapakoski N:o 12 . . . . » 280,9« Sana 3,728,88 Finn by by. 1/2 Uotila N:o 1 Skatteh. 1/3 202,88 */s Kahari N:o 2 » »0/4« 158,00 Vähä Keitinki N:o 3 . . . 1/1« 97,48 1/2 Iso Keitinki N:o 4 . . . . » »/*» 166,57 1/2 Gabel N:o 3 . 1/8 80,03 Sana 704,90 Harjakangas by. '/2 Vestergard N:o i. . . . Skatteh. V« 284,32 Kuuri N:o 7 » 1/8 197,19 Sana 481,11 Harhala by. 4/» Harhaluoma N:o 2 ... . Skatteh. l/» 213,21 La ssila by. Isosavo N:o 4 Saktteh. V» 403,36 Koivisto N:o 7 » V® 34S.K 13/s8 Rajasalo N:o 17- Skattetorp 332,0« S:ma 1,083,«! K a i n i 1 a by. Paino el. Kollanen .... Skatteh. 1,126,27 R u d a nmaa b y. Kråkbo N:o 1 . . ... Utjord 372,02Hemma n e t s Arealen i hektar namn kamerala natur man- tal 1 Ulfsby socken. Leineberg N:o 1 Frälseh. */s 1,525,0« S u 01 i s 10 b y. Mikkola N:o 1 Skatteh. »/« I Kero N:o 2 Frälseh. 3/< 1,434,'-* Grannila N:o 3 Frälsesäteri I 1 Le v an p e 110 hy. Maijala N:o 1 Skatteh. 7* 374,« Kittilä N:o 3 k */* 535,10 Uotila N:o 7 ' • s/s 457.» Fläski N:o 5 Frälseh. S/l* 1,07643 Mikkola N:o 6 > */« 1,082,3» S:ma 3,525,« Ahmaus by. V* Fristedt N:o 5ä Skatteh. V1* 414,4*r> Pa 1 us by. v* Kiilo N:o 1 Skatteh. 7/«t 223,31 i Jämsä N:o 6 > 7* 396,21 Ribba N:o 20 Utjord 518,12 Hamppunen N:o 8 . . . . Skatteh. 7* 413,00 Elli N:o 9 Vs 260,7» Kievari N:o 19 ...... Utjord 336, . Keippilä N:o 15 Torp 384.6.-1 S:ma 2,532,91 oaarijärvi by. Koivuniemi N:o i .... Skatteh. 7« 690,01 Gnola N:o 2 » 7« 917,22 Saarijärvi N:o 3 3/16 569,90 Kulha N:o 4 • 7« 8l 1,81 S:ma 2,989,8?Hemma n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar Björneborgs landsförsamling. Sådö Frälseholme 29,84 3/10 Torbonäs N:o l Inderö by. Skatteh. 7/so 234-" 1/3 Klemola N:o 4 Rieskala kalladt Kankaanpää socken. Alahonkajoki by. Skatteh. 7/20 191,98 3/4 Pukonhaava N:o 16 ... . Korvaluoma by. Skatteh. l/8 318,18 Korvala N:o 1 Vihteljärvi by. Skatteh. V» 879,43 Kangassalo N:o 8 . . . . Lauha 1 a by. Skatteh. V« 220,68 3/6 Rakennuskoski N:o 9 . . . Lavia socken. Niemi by. Nisukoski N:o 7 Mouhijärvi socken. Suodenniemi kapell. P e r ä k u n t a by. Skatteh. Skattetorp f,/21 699,13 278,43 Isomustajärvi N:o 4 . . . . Ikalis socken. Vehuvarppe by. Skatteh. 3/8 487,13 Varppe N:o 1 Skatteh. 7/12 1,628,00 Pirttijärvi N:o 2 » V« S:ma 442»03 2,070,05Hemma n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar Vattiainen by. Lunkas N:o 1 Skatteh. 2/3 231,87 Luhalahti by. Filppusniemenmah N:o 23 . Skatteh. V« 284,81 Viljakkala kapell. Inkula by. Leponiemi N:o 2- .... Skatteh. V« 140,92 Sastmola socken. Långfors b)'. >/* Liljelund N:o 1 med Skatteh. v* Källi N:o 5 och 049 727,8T. v* Etelänmaa N:o 2 Stark N:o 2 >/8 168,82

Uusitalo N:o 3 . 1/8 172,40 • Siikais socken. S:ma 1,069,17 Saarikoski by. Saarela N:o 1 Skatteh. 13/24 427,W Maamuurain N:o 3 . . . . Nybygge 873,38 Leva sjoki by. S:ma 1,300,92 Stenfors N:o 8 Skatteh. Ä/48 634,81 Katajamäki N:o g ... . » •'/48 623,03 Eura socken. S:ma 1.257,8* Kautua by. Tapola N:o 2 Skatteh. •s/i* I Lamppu N:o 3 ..... Ääri N:o 4 » » */* 3/8 1,858,58 Uotila N:o 5 » I l/l2Hemma n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar M e s t i 1 ä b y. Tuurila N:o i Skatteh. 7/l* 438,51 Härkälä N:o 3 Kerola N:o 4 » » ,;/8 2/3 1 ; 1,020,7# Naarijoki by. S:ma 1,459.30 V» Rauvola N:o 4 Skatteh. 7/ai 218,i» Yläne socken. T0uru 1 a by. Pelto N:o 1 Frälseh. I 1,066,43 Liisala N:o 2 » I 948,48 Keskitalo N:o 3 2/3 i,12 r,B3 Kirkonkylä by. S:ma 3.136,24 7/io Tuomola N:o 2 Skatteh. 7/10 570,00 Va i n i 0 n p e r ä by. Huovari N:o 1 Skatteh. 7/ia 568,18 Rantala Toivinoja Vuorenpää Moijonen Frälsetorp bilda nu Rantala hemman 340,58 Ylilento N:o 2 Frälseh. l/i i 196,74 Ojala Frälsetorp bilda Sydänoja nu Vähä-Yläne 446,8.5 Kynnenoja hemman Vasa Län. S:ma 1,551,» Kauhajoki socken. Hyypä by. Hietakangas N:o 16 ... . Skatteh. V« 59S,« Keuru socken. Ampíala b y. V* Kalliohuttula N':o i3,1 . . . Skatteh. 3/ifi 1,563,71Hemma n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar Tavastehus Län. Kuru socken. Riuttaskorpi by. Yläminkkinen N:o 1 ... Skatteh. y3 633.<* Lembois socken. K u 0 k k a 1 a by. Hollo N:o 1 Skatteb. 3A> 143.«» Birkala socken. Ylöjärvi kapell. Niemi N:o 1 Skatteh. • 3/4 245,90 Loppis socken. Vojakkala by. Heinu N:o 9 Skatteh. V< 653.31 Nylands Län. Strömfors socken. Pettjärvi N:o 1 Säteri 1 i/ia 3,184,23 I.ill Al) bor fors. Heikkas N:o 1 Skatteh. 3/ifi • Ryttars N:o 2 • 7> 3/16 Lassas N:o 3 S/16 I 10,63 (Nybondas N:o 4 * */l6 Svarfvas N:o 5 * 3/16 Böjsas N:o 6 » 3/lfi F i n n b y by. Poisars N:o 1 Skatteh. l/S 33 b8» Eskils N:o 4 r> 8/12 220,38?> . Kåskas N:o 2 » */3 249,406 Mårtens N:o 3 * V4 I £2,292 S:ma 953.9>3Hemma n e t s Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar Svenskby by. Väntens N:o 11 Skatteh. 1/M 166,46 A näs by. Virginiegård N:o ! . . . . Skatteh. l'/4 | 856»« Finnas N:o 2 • » V* Virböle by. >/4 Skarins N:o I1 . . . . . Skatteh. 7/Sl! 156,8T» Tessjö by. Botas N:o 21 Skatteh. »/3 55.87 Grims N:o 22 »/IG 49.39 Kvarnby N:o 23 » lt/3 619,4» Vahterpää by. S:ma 724.93 V* Ranas N:o 31 235,13 Lappträsk socken. Hindersby by. Knuts N:o 14 Skäggas N:o 15 Skatteh. » 1/2 I 1 505,78 Anjala socken. Ahvis by. */s Fougdela N:o 1 Skatteh. */5 Sippola N:o 1 V* • 986,31 • 9/a, Eukkola N:o 4 * 9/80 Pyttis socken. Klåsarö by. 2/18 Bondila N:o 1 Skatteh. 134,0* • österkyrko by. Drombas N:o 4 Skatteh. 13/100 284,47Hemma nets Arealen namn kamerala natur man- tal i hektar 11/*) Raudus socken Pirholanmäki by. Pirholanmäki N:o lft . . Skatteh. 11/si 198,27 '/1C Vokkila by. Jääskeläinen N:o 4* ... . Skatteh. 3/m 34> ™ > Mohla socken. Vuossalmi by. Kotkaniemi N:o 5 . . . . Skatteh. 0,036 71,38

De Ahlströmska jordbesittningarna hade sålunda en areal al 60,350,833 hektarer.

2SNÅGOT OM AHLSTRÖMS FÖRHÅLLANDE TILL BANKERNA.

Så länge den Ahlströmska affären rörde sig inom trängre gränser var det oss möjligt att under det vi följde med hufvuddragen af dess utveckling äfven meddela detalj uppgifter angående dertsamma. Efter år 1886 och redan därförinnan blef affären emellertid sä mångsidig och vidlyftig, att en i någon mån noggrannare framställning af skogsköpen, för-sågningen, lastningarna, afsättningen, förvaltningen af sågarna och bruken m. m. skulle erfordra mera utrymme än vi förfoga öfver. Huru och hvar skogar uppköptes, huru lastningarna verkställdes och hvilka svårigheter, rättegångar och andra förargelser och bekymmer gång efter annan yppade sig, till hvilka firmor varorna såldes, hvilka pris för dem erhöllos, på hvilka orter de inlastades, hvart varorna fördes, huru stor vinsten var och huru stora förlusterna, huru rörelsekapitalet anskaffades o. s. v. — alla de§sa olika sidor af affären skulle hvar för sig erfordra sin särskilda framställning, hvilken utan tvifvel blefve mycket upplysande och lärorik, och detta icke allenast med afseende å den Ahlströmska affären, utan ock i fråga om hela vårt landsekonomiska utveckling. Material för detta åtminstone hos oss ännu nya och obeträdda forskningsområde skulle arkivet å Hnvulinna uti Norrmark i riklig mängd erbjuda. Liksom i ett statsarkiv finnes där icke allenast all bokföring samlad uti år för år allt tjockare band, utan äfven tiotusentals af bref från trävaruköpare, llottningschefer, såg- och bruksförvaltare, agenter, kaptener, bref från och till Norrmark o. s. v. Om någon framtida skildrare af våra affärsförhållandens historia en gång önskar erhålla upplysningar om huru en stor kombinerad bruks-, såg-och landtbruksrörelse hos oss skötts och ledts, så må han be-gifva sig till det eldfasta hvalfvet å Havulinna, hvarest materialsamlingen, såsom vi hoppas, skall bevaras i århundraden.

1 detta hvalf träder oss till mötes minnet af den ovanliga man, som icke allenast startat denna storartade affär och haft hufvudledningen af densamma i sin hand, utan äfven otvifvel-aktigt själf genomläst de flesta af brefven och dikterat svaren på flertalet af dem, granskat siffrorna, fördjupat sig i de minsta detaljer och, såsom det påstås, med stöd af den fond af sakkännedom han sålunda inhämtat ofta med minnet till hjälp för-undransvärdt noga uppgjort ett summariskt bokslut redan innan kontoret hunnit slutföra det verkliga bokslutet. Just så trodde jag det skulle blifva», var ett yttrande, som man ofta hörde ur hans mun. Först under bläddrandet i dessa papper har Antti Ahlströms storhet såsom affärsman och på samma gång hemligheten i hans ovanliga framgång blifvit riktigt klar äfven för författaren.

En af hans gamla vänner rådman Sohlström har berättat, att Ahlströms affär låg såsom en öppen bok för honom. Han kunde uppgifva, huru många trän han hade i sina skogar, huru mycket som hade försågats af det och det slaget. Hå en beställning ingått, sade han utan att se efter i böckerna till kontoristen: »Skrif att vi hafva af de och de dimensio-

nerna så och så mycket.436

Såsom sagdt nödgas vi afstå från att följa Ahlström i labyrinterna af hans affärs detaljer hänvisande endast till de sågarna och bruken rörande siffror vi i det föregående anfört, hvilka visserligen äfven de i stora drag gifva en totalbild af affären.

1 stället skola vi taga till tals några förhållanden rörande särskildt en del af affärsledningen, som vi i det föregående icke stort berört, nämligen anskaffandet af penningar.

En af Ahlströms affärsprinciper var, att så litet som möjligt använda växlar. Härtill föranleddes han förutom däraf, att han önskade vara oberoende af främmande namn och sålunda icke binda andra vid sig och sig vid andra, främst däraf att han ville erhålla penningar till så billigt pris som möjligt. Hans vanligaste utväg för anskaffande af rörelsekapital var hypotisering af försågad trävara. Ett annat sätt var inteckning af stående lån i jordegendomarna. Emellanåt försökte han äfven erhålla utländska penningar.

Själfklart är emellertid, att han för sin allt större affärsrörelse måste anlita äfven bankerna. Såsom tecknare af andra namnet å växlarna finna vi ofta hans brorson Johan Ahlström från Sastmola och hans son Wilhelm Ahlström, sedan denne blifvit ägare af Kautua. Senare, då Antti Ahlströms egen kredit slutligen stadgat sig, erhöll han kassakreditivlån på endast eget ansvar. Uti brefven anträffas emellertid olta spår af att bankerna just med afseende å den för herrar bankdirektörer påtagligen alltför svindlande utvecklingen af affären intogo en mycket försiktig, stundom rent af afvisande hållning. En gång, år 1881, lyckades det icke Ahlström, trots de största ansträngningar, att erhålla ett lån ur statskontoret.

Antagligen hade han redan då önskat blifva kvitt Förenings-banken, uti hvilken han visserligen hade många affärer, men med hvilken han icke tyckeS ha varit riktigt belåten och som han därför så vidt möjligt ville undvika. Tecken på det spända förhållandet emellan honom och Föreningsbanken spåras bl. a.i ett bref af den 8 november 1886, uti hvilket banken förebrår Ahlström därför, att ehuru banken beviljat honom kontokurantkredit på mer än vanligt fördelaktiga villkor, i förhoppning att han skulle koncentrera sina transaktioner i banken, så hade den likväl till sin ledsnad fått erfara, att äfven de transaktioner, företrädesvis försäljning af utländska växlar, som herr Kommerserådet förut plägat erbjuda oss, numera så godt som alldeles icke ifrågakonunit och att kontokurantkrediten, alldeles i strid med syftet af denna kreditform, blifvit ett så godt som stående lån. — Vi hafva haft svårt att förklara för oss orsaken till detta förhållande, då vi under en lång följd af år stått i liflig affärsförbindelse med herr Kommerserådet och vi verkligen å vår sida gjort vårt möjliga för att befästa denna förbindelse.»

Huru det ock må hafva förhållit sig med detta Förenings-bankens stora tillmötesgående, säkert är att Ahlström år 1890 stod i begrepp att uppsäga lånet från Föreningsbanken, hvilket utgjorde emellan 300,000 och 400,000 mark. De utaf köpet af Lamppi hemmanen föranledda utgifterna, skrifver han till banken, hindra emellertid honom att göra det, och han ber banken låta lånet stå tillsvidare, om ock mot större ränta.

1 januari följande år skrifver Föreningsbankens direktion till Ahlström ett bref i denna sak, hvilket icke hör till de mildaste.

Direktionen säger sig af bankens kontor i Björneborg ha erfarit, att Ahlström »förklarat sig ej vara i tillfälle att inbetala den oguldna återstoden (37,496 m.) af kontokurantkrediten, ej heller att omsätta densamma i ett trävarulån, men att han däremot önskade få uppgöra denna likvid genom afdrag å ett nytt lan emot säkerhet i Tourula. Banken kan icke dölja, att detta meddelande högst oangenämt berört densamma.» Banken kan icke bevilja lånet, på sin höjd gå in på en sådan provisorisk anordning, att den »som säkerhet för det oguldna beloppet af kontokuranten förbehåller sig den redan till banken43«

öfverlåtna inteckningen i Tourula å 60,000 mark, i hvilken händelse banken vore villig utsträcka betalningen för sagde oguldne återstod till den 1 nästkommande juli, då fordran ovillkorligen senast borde vara gulden, och banken berättigad att, i händelse fordran ej betalats senast den 1 juli, på sätt som den finner förmånligast realisera säkerheten. Banken vidfogar till slut en hotelse att om detta icke leder till arrangemang af det sväfvande mellanhafvandet, sådant icke kan undgå att inverka störande å bankens och Ahlströms angenäma förbindelser.

Det må vara osagdt, huru man bör bedöma bankens till-vägagående att till säkerhet för ett tidigare lån förbehålla sig en för ett nytt lån till densamma öfverlämnad inteckning eller bankens skarpsynthet, då den på vågen af några tiotal tusen mark uppväger en miljonrörelse. Kunde banken verkligen betvifla, att Ahlström icke också utan berörda säkerhet varit i stånd att gälda det obetydliga oguldna beloppet af kreditivet?

Detta bemötande förargade påtagligen Ahlström så, att han beslöt öfvergifva Föreningsbanken, uti hvilken han haft affärer allt ifrån den tid han först började röra sig med penningar.

Den 4 oktober 1891 hör han sig för om penningar, bl. a. hos brandförsäkringsbolaget Pohjola, för att blifva kvitt Förenings-banken, till hvilken han då var skyldig 190,000 mark. Pohjola hade emellertid icke mer än 100,000 mark att afstå och Ahlström nöjde sig icke med denna summa. Icke heller Kansallis-Osakepankki kunde tillfredsställa Ahlströms behof af penningar. År 1892 var den visserligen redan i stånd att bevilja honom ett

500,000 marks kreditiv, men då Ahlström anhöll om ytterligare etthundratusen, kom bottnen äfven i denna penninginrättnings pung i dagen. År 1895 synes Ahlström likväl ha haft stor kredit i Kansallispankki, att döma af följande brefväxling:439

Den 16 Mars 95.

Till Direktionen för Kansallis-Osakepankki.

Helsingfors.

Sedan ny Finlands Bank (äfvensom de allmänna kassorna i landet) nedfällt sin ränta till 5 °/o per år och lofvat bevilja mig en kredit på 300,000 m. mot nämnde räntesats, samt dessutom gått in på att mot hypothek i trävaror lämna mellan 70 å 80 m. per standert och åtnöja sig med samma slags hypo-theksbevis som de privata bankerna emottaga (d. v. s. utan kronofogdens namnteckning), så ser jag mig tvungen i eget intresse öfvergå till Finlands Bank, därest Ni icke kunna bevilja mig samma villkor, och emotser jag gärna edra meddelanden i ämnet.

Den 26 Mars 95.

Jag har att erkänna ingången af ärade af den 19 dennes. Till svar får meddela att jag ingalunda kan godkänna den uppfattning Ni tyckes hysa rörande den inom senaste höst oss emellan träffade öfverenskommelsen, hvilken ingicks från min sida för att tillmötesgå Eder anhållan att hos mig få placera en del af Edra odisponerade medel. För den skull uppsade jag mina lån i Finlands Bank, men ingalunda förband jag mig att kvarstanna hos Eder äfven för den händelse att jag kunde erhålla penningar för billigare ränta annorstädes. Då nu en så stor nedsättning inträffat i den vid Finlands Bank och andra bankinrättningar i landet noterade räntesatsen, så kan jag icke annat än öfvergå till annan bank med de lån jag erhållit af Eder, så framt Ni icke är villig nedsätta räntan å desamma till 3 % räknadt från den 1 :sta nästinstundande April.

Med hänsyn till min vidlyftiga affär och de stora belopp jag behöfver är en ränteskillnad af 1/a °/o ingen småsak och bör det ej förvåna Eder, ifall jag begagnar mig af det mig erbjudna tillfället för att minska beloppet af mina räntebetalningar. Detta så mycket mera som bankerna härintills nog vetat tillgodose sig den högsta möjliga räntesats, då räntan stått hög i landet. .

Antagligen erhöll Ahlström den räntenedsättning han anhållit om, eftersom han åter i november samma år fordrar ny nedsättning af ända till 4 °/o. Banken föreslår, att Ahlström först måtte på annat håll höra sig före om penningar till billigare-4-10

pris och, om det lyckades, meddela resultatet, då hanken skulle gifva slutligt besked. Detta förslag behagade emellertid icke Ahlström, utan fordrar han ett omedelbart bindande svar i saken. »Blir detta besked sådant att jag ser mig tvungen börja underhandlingar med någon annan Bank och det lyckas mig att få räntan nedsatt (hvarpå jag ej tviflar) så är det själf-fallet att jag då ej mera kan återkomma till Eder.

Vi hafva anfört dessa utdrag ur skriftväxlingen rörande kreditrörelsen endast för att visa, med hvilken säkerhet Ahlström under de sista åren af sitt lif kunde uppträda emot de allsmäktige bankherrarne. Tonen i brefven tyder icke på en som begär något, utan på en som gifver. Han behöfde icke längre ödmjukt framräcka sina papper, utan banken fick anhålla om att få placera sina kapital i hägn af hans breda rygg. Förr fick jag bocka för bankerna, nu bocka bankerna för mig», hade han sagt. »Förr har jag pussat katten. Nu får katten pussa mig.AHLSTRÖM OCH BJÖRNEBORGS JÄRNVÄG.

Hade icke staten byggt järnvägen till Björneborg, skulle Ahlström gjort det.

Se där i fa ord och utan alltför stor öfverdrift Ahlströms betydelse för utvecklingen af trafikförhållandena på orten.

1 närmaste sammanhang med hans donationer och öfriga verksamhet för det allmänna bästa stå hans åtgöranden till förmån för Björneborgska banan.

Björneborgska banans tillkomst var segsliten och svår. Ett fjärdedels sekel förflöt innan planen realiserades och mycket digra äro de härunder tillkomna handlingarna med till dem hörande förslag, betänkanden och reservationer. Det är icke min afsikt att relatera frågans många vexlingar, då jag nu går att närmare redogöra för Ahlströms insatts i arbetet för dess lyckliga lösning. Det är nog att anföra några hufvudpunkter ur frågans i trenne skeden sönderfallande utvecklingshistoria.

Att börja med tänkte man sig att järnvägen från Tammerfors till Björneborg skulle byggas antingen af staten eller afett med statssubvention utrustadt enskildt bolag. För den händelse, att ett bolag bildades för att bygga banan, beslöt Björneborgs stad år 1872 att för ändamålet bevilja ett bidrag af 25,000 mark under tio års tid. På denna punkt stod frågan intill år 1882, då landtdagen anslog en subvention af 1 1/s miljon mark för en järnväg från Loimijoki station till Björneborg. Härigenom inträdde Björneborgska järnvägsfrågan i sitt andra skede, ty nu lämnades järnvägslinjen Björnborg—Tammerfors för en tid framåt å sido och man började arbeta för en privat järnväg från Ål jo banan till Björneborg. För en sådan bana beviljade staden ett årligt bidrag af 25,000 mark under fyratio års tid och på 1885 års landtdag anslogs härtill en statssubvention af 3 miljoner mark, men regeringen fastställde icke ständernas beslut, utan tillsatte en komité för undersökande af hvilken järnvägssträckning vore den fördelaktigaste för landet. Och nu inträdde frågan i sitt tredje skede.

Komitén förordade sträckningen Urdiala—Björneborg, men komitéledamoten E. Avellan påyrkade i en sakrik reservation banans dragande från Tammerfors till Björneborg och Räfsö norrom Kumo älf och på denna ståndpunkt ställde sig äfven stadsfullmäktige i Björneborg, då de hos regeringen an-höllo om proposition i frågan till landtdagen år 1888. Under frågans behandling hade emellertid uppstått meningsskiljaktighet rörande lämpligaste sträckningen af banan. Tre olika linjer hade föreslagits: en norrom Kumo älf och tvänne dels norrdels söderom älfven. Alla sträckningarna underkastades okulär undersökning. Ahlström bestred kostnaderna för undersökningen af den norra linjen. För att få järnvägsfrågan snabbt afgjord, anhöll han äfven om koncession å banans byggande på egen bekostnad. Den allmänna opinionen hade emellertid börjat luta därtill, att banan borde

byggas af staten. Detta blef också ständernas beslut år 1888. Banan skulle byggas norrom älfven ända till Vitikkala, hvarest den borde ledas öfver till södrasidan af densamma. På beslutet inverkade utan tvifvel i icke ringa mån den omständigheten, att en för sin skarpsynthet och försiktighet så känd affärsman som Ahlström utan att frukta förlust vågat påtaga sig ansvaret för banans rentabilitet.

De kalkyler Ahlström uppgjorde för banans rentabilitet,* under förutsättning att den droges i den af honom förordade sträckningen, äro framställda i en artikel, hvilken först under rubriken Rautatie Poriin » infördes i ortsprässen och sedan intogs uti ett år 1888 utgifvet häfte med titeln »Asiakirjoja Porin rautatiekysymykseen». Banans rentabilitet och nytta grundade Ahlström i främsta rummet på trävarurörelsen. Han höll före, att stockflottningen i Kumo älf aldrig skulle kunna konkurrera med en från Tammerfors direkt till Björneborg norrom älfven byggd järnväg. Kostnaderna för flottning från Näsijärvi till Björneborg voro på den tiden synnerligen stora, uppgående till 69 penni per stock. I detta belopp ingick såsom största post stockarnas transport öfver Pyynikki åsen till Pyhä-järvi med 25 penni per stock. Under antagande att till en standert åtgå 30 stockar, stege flottningskostnaderna per standert således till 20 mark 70 penni. Enligt då gällande järnvägstaxa utgjorde frakten för 113 verst — så lång beräknades den norrom älfven gående banan blifva, under det att Björneborgs järnväg nu är 136 km lång — 13 m. 65 p. per standert. Således en ren vinst af 7 m. 5 p. per standert eller, om kostnaden för inlastning i vagnarna 1 m. 20 p. och för lossning 60 p. afdrages, 5 m. 85 p. Skillnaden komme längre fram i tiden att blifva ännu större, då det gröfre virket blefve sällsyntare och ett allt större antal stock ginge på standerten.

Men förutom denna direkta vinst komme järnvägstransporten, som gjorde det möjligt att snabbare försälja varan, att medföra en räntevinst af minst 3 m. 25 p. per standert. Till detta resultat hade Ahlström kommit genom följande beräkningar, hvilkas införande här så mycket hellre försvarar sinplats, som den sågrörelse han samtidigt påbörjade i Tammerfors uppenbarligen baserade sig på dem. Låtom oss antaga, säger Ahlström, att tvänne sågar, den ena i Björneborg, den andra i Tammerfors, hvilka hvardera försåga 300 standert i månaden eller 3,600 st. per år, under vintern 1887—1888 på samma trakt norrom Tammerfors afverka det för sagda tillverkning erforderliga lika stora och af samma slag varande antalet stock, 108,000 stycken, Samtidigt, de första dagarna i maj, då Näsijärvi vanligtvis blir isfri, får hvardera sågen sina stockar till Tammerfors, hvarefter den Björneborgska sågens stockar fortsätta färden utmed Kumo älf, för att i slutet af september 1888 nå fram till Björneborg. Försågningen börjar då den 1 oktober och den första inlastningen kan icke vidtaga tidigare än den 1 april 1889, då den under 6 månader (1 okt. 1888 — 1 april 1889) färdigblifna varan kan anses vara tillräckligt torr för att exporteras, antaget att varan erfordrar en tid af 2 månader för att torka. Om nu priset per standert beräknas till 125 mark, erhållas för på nedannämnda tider försåld vara följande penningebelopp, å hvilka ränta bör beräknas ända till den dag, då hvardera sågen försålt all af stockarna tillverkad vara:

Den 1 juni 1889

6 månaders ('/m 88—Vå 89) tillverkning

1,800 stand. å 125 m...............225,000:

Ränta för 7 månader (*/« 89—'/i 90) . 7,875: - 2^2,875:

Den 1 juli 1899

1 månads (april) tillverkning 300 stand.

à 125 m.........................

Ränta för 6 månader (' 789 1) 90) .

37,500: — 1-125:

38,625:Den i september 1889

2 månaders (1 r, 1 7) tillv. 600 stand.

å 125 m.......................75,000: —

Ränta för 4 månader (Vo 89—'/i 9°) • i.5°°: 76,500: —

Den i oktober 1889

1 månads (juli) tillv. 300 stånd å 125 m. 37,500: —

Ränta för 3 månader (V10 89—1 1 90) . 562: 38,062: —

Saldo den 1 januari 1890 386,062: — Den 1 juni 1890 2 månaders (aug. och sept.) tillv. 600 stand. å 125 m Ränta för 5 månader å 386,062 m. (Vi 90—7*90) 75,000: — 9,651 84,651: Fm k 470.713: Sågen i Tammerfors börjar tillverkningen genast i början af maj och erhåller likvid på nedannämnda tider: Den 1 sept. 1888 2 månaders (maj och juni) tillv. 600 st. å 125 Ränta för 4 månader (bo 88—1 1 89) . 75,000: -1,500: - 76,500: - Den 1 okt. 1888 • 1 månads (juli) tillv. 300 st. å 125. . 37,500: 562: - 38,062: —

Saldo den 1 januari 1889 114,652: —

Ränta för 12 månader (*/i 89- Vi 90)........6,873:446

Den l juni 1889

8 månaders ('/s 88—\/4 89) tillv. 2,400

st. å 125.......................300,000:

Ränta för 7 månader ('/b 89—V> 9°) • 10,500:— 310,500:

Den 1 juli 1889

I månads (april) tillv. 300 st. å 125 . 37,500: —

Ränta för 6 månader (l/i 89 V11)0) • 1,125:— 38625:

Saldo den 1 januari 18140 470,560: —

Ränta för 5 månader ('/i 90—'/« 90).............. 11,764: —

F m k 482,324: —

Ränteskillnaden Tammerfors-sågen till fördel utgör således 11,611 m., som fördelad på 3,600 standert gifver förenämnda räntevinst af 3 m. 22 p. per standert. Härtill kommer ännu att sågen i Björneborg genom stockarnas sjunkande får 3 °/o färre stockar fram till sågen, hvarför den måste köpa 3,240 stockar mera än sågen i Tammerfors, hvilket å 3 m. per stock gör 9,720 mark. Räntan på detta belopp fyr tillverkningstiden vintern 1888 till den 1 juni 1890, således för 29 månader, utgör 1,40c) m. eller 39 p. per standert.

Vid jämförelse af den Tammerforska och Björneborgska sågens, järnvägstransportens och flottningens rentabilitet måste äfven skatarnes tillgodogörande tagas i beräkning. För säljaren af skogen hafva topparna, så länge köparen icke har användning för dem, just intet värde. Ty i de flesta fall sakna skogs-ägarene utväg att hemforsla och använda dem, och betjäna sig därför hufvudsakligen af närbelägen löfskog, ifrån hvilken de med mindre omkostnad erhålla bättre brännved. Och i ingen händelse kan köparen använda topparna, så länge de måste flottas. 1 allmänhet försåga de, som flotta stock från Tammerfors-trakterna, icke mindre toppar än sådana, som äro 9 tum i toppändan. Den i skogen lämnade skaten är sålunda med en längd af 14—15 fot ännu 7 tum i genomskärning, ja, ännu tjockare i toppändan, hvilket gör dryga 4 kubikfot. Till en standert trävara erfordras ungefär 75 sådana träd. Flottnings-kostnaden å 66 penni skulle således stiga till 51 mark 75 penni per standert, och denna transportkostnad kan aldrig bära sig.

Flottningskostnaderna äro alltså allena orsak till, att det är omöjligt att använda skatarna såsom försågningsföremål, och ingalunda deras värdelöshet. Ty om också af skatar tillverkad vara är något mera kvistig, så är likväl skillnaden i styrka -obetydlig. Antaget att till Björneborg årligen flottas 1 miljon stock, motsvarande ungefär 33,000 standert, och att för erhållande af denna miljon stock fällas 500,000 träd, af hvilka 400,000

dugliga toppar blifva öfver, samt att priset för hvarje topp är 40 penni, så erhålles 160,000 mark per år för toppar, hvilka lämnas att förmultna i skogarna. Fördelad på 33,300 standert blifver således vinsten, vid användning af den billigare järn-vägsfrakten, 4 m. 85 p. per standert.

Slutligen lämna de stockar som försågas i Tammerfors aldrig så mycket affall som de, hvilka flottats till Björneborg, och blifva blåa på ytan. Frånsedt att samma stock i Tammerfors i allmänhet gifver något bredare vara, kan man af det hvita affallet väl erhålla */& mera stäf och då '/'> af trävarorna utgöres af stäf, kommer stäftillverkningen att ökas med standert per hvarje full standert. Om den till en standert erforderliga råvaran i Björneborg beräknas till 50 mark och med afdrag af järnvägsfrakt, lastning och lossning till 35 mark, erhålles tack vare stäfven en alldeles opåräknad vinst af 1 mark 40 penni till förmån för försågningen i Tammerfors.

Om man således sammanslår följande poster:Skillnaden emellan flottningskostnaderna och järn-

vägsfrakt...........................

Vinsten af förökade och bättre biprodukter Räntevinst, beroende på inbesparad tid .

Fmk 5:85

Räntevinst därigenom att ingen enda stock går

förlorad................................... —: 39

Den genom topparnas användande erhållna vinsten » 4: 85

järnvägen till godo.

Men förutom ofvanberörda omständigheter talade äfven många andra sakförhållanden enligt Ahlströms beräkningar till förmån för den kortare järnvägssträckningen. Det viktigaste af dem var enligt hans åsikt att en såg i Tammerfors med samma kapital, som i Björneborg erfordrades för att drifva en tvåramig såg, kunde hålla tre ramar i gång.

Till slut säger Ahlström: »Om de 15,000 standert, som

tillverkas i •Tammerfors-trakten, läggas till trävaruexporten från Björneborg, så komme en enda handelsvara, trävaran, att tillförsäkra den af oss förordade järnvägslinjen omkring 600,000 mark d. v. s. ett penningebelopp, som vore tillräckligt stor att inom några år ersätta kostnaderna för banans b}'ggande. Då förutsättningarna äro så sällsynt gynnsamma, vore byggandet af denna järnväg utan tvifvel ett m)?cket lockande företag äfven för en enskild affärsman.»

Ehuru kalkylerna voro så särdeles lofvande, kan man dock icke annat än förvåna sig öfver, att Ahlström riskerade att inlåta sig på en så storartad plan som byggandet af en järnväg på egen bekostnad. Jag säger »på egen», ty om det ock var fråga om att bilda ett bolag, så hade Ahlström säkert åtminstone till en början varit tvungen att teckna en stor del af det erforderliga kapitalet. Och att ansökningen om koncession icke var gjord endast i reklamsyfte för att sporra staten *

erhålles den nätta vinsten af Fmk 15:71att bygga järnvägen i den af sökanden rekommenderade sträckningen, måste slutas däraf, att regeringen ännu icke framkommit med proposition om banan och att ständernas ställning i frågan icke var klar. Koncessionsansökningen kunde lika väl skada som gagna järnvägens byggande med allmänna medel.

Ahlströms ansökning väckte välförtjänt uppmärksamhet,

t. o. m. häpnad. Själfva hans vänner skakade på hufvudet.---

Ar din rygg nog bred för ett sådant företag?» — — »Det är den», svarade Ahlström och tilläde: »Nog få vi pengar».

Oroligast af alla tyckes Wilhelm Ahlström hafva varit, till hvilken fadern skrifvit om sina nya planer. — »Blif ej ledsen på din son», skriiver han från London den I januari 1888, »om han är af en annan åsigt i detta fall och

sjunger ut det uppriktigt. Hvad anledning har du, käre fader, att störta dig i slika svindlande företag? Har du ej nog med hvad Gud har skänkt dig eller har du för mycket? Vill du pröfva Gud och börja strid med honom? Tänk att Han kan taga från dig allt hvad Han har gifvit och kanske slår dig ned.er ännu värre, än du varit det under många åratal. Tänk dig endast ruin, sjukdom och elände och kanske du kommer på andra tankar! Hvad skall det blifva af dina stora företag, om du åter sjuknar in och om olyckligtvis du skulle falla undan, hvad skall det blifva af din familj i sådana intrasslade affärer? — Du har ju så tillräckligt af detta jordiska goda och kan vara så säker på att få behålla det, om du följer den gyllene regeln: skomakare stå vid din läst, och ej slår dig på spekulationer, som du ej känner till! Skulle du hafva bråkat ditt Iif igenom i järnvägsspekulationer, så skulle jag ej hafva det ringaste emot att se dig slå på stort, men då dina insigter i detta fack troligen ej äro fullkomligt utbildade och säkra, hvarför vill du då ställa dig på så osäker grund, när du kan blifva lycklig vid din läst?! Så där ja, käre, gode, älskade fader, nu har jag lättat mitt hjärtaocli beder dig, barnsligt undergifven, att ej vara ledsen på mig härför, ty underrättelsen om dina storartade företa«; har mycket oroat mig och jag är nöjd nu att hafva delgifvit dig mina tankar. Kanhända de skola verka något på dig; om ej. så har jag ändå ansett mig hafva haft skäl att skrifva, hvad jag skrifvit.»

Men livad Ahlström en gång fått i sitt hufvud, satt ohjälpligen där och koncessionsansökningen inlämnades.

I detta märkliga aktstycke — märkligt äfven i så måtto att. om planen blifvit en verklighet, den kommit att utöfva ett oberäkneligt inflytande på Ahlströms affär — heter det, att då sökanden kommit till den öfvertygelsen, att frågan om Björneborgs stads förbindande med Åbo—Tammerfors Tavastehus järnväg icke kunde tillfredsställande lösas utan att man på samma gång toge i betraktande nödvändigheten af att fortsätta järnvägen ifrån Björneborg till Räfsö, han på egen bekostnad låtit verkställa undersökning angående hamnförhållandena a sistnämnda plats samt upprätta kostnadsförslag för hamnens förbindande med järnvägen. Dessa undersökningar hade ledt till det resultat, att hamnbanan lämpligast borde ledas ut till Isokatava holme samt ställas i samband med en järnväg norrom Kumo älf. Häraf hade sökanden föranledts att göra frågan om Björneborgsbanans .sträckning till föremål för en ny undersökning samt särskildt granska de skäl, som på senare tider andragits för järnvägens dragande till Urdiala i stället för till Tammerfors på sätt därförinnan varit föreslaget och vid särskilda ständermöten petitionerats. Han hade därvid kommit till den öfvertygelsen, att giltiga skäl icke förefunnes till frångående af den af 1877 års ständers järn vägsutskott uppställda grundsatsen, att järnvägarna böra dragas så att de förbinda landets naturliga trafikcentra; hvarhos han säger sig hafva funnit järnvägens sträckning på norra sidan af Kumo älf medföra så många fördelar i afseende å rentabiliteten framför Urdialasträckningen, att det icke vore någon svårighet att bilda ett aktiebolag för byggande af järnvägen till Tammerfors, så framt statsverket för ändamålet tillsköte de tre miljoner mark, som 1885 års ständer anslagit såsom bidrag för en järnväg, hvilken skulle förena staden Björneborg med ståtsjärnvägarna. Framför Urdiala sträckningen hade Björneborg—Tammerfors banan den fördelen, att den ginge i samma riktning som den stråtväg Björneborgs handelsförbindelser med inlandet af ålder följt samt att den närmade sig till Satakuntas alla större vattendrag Rautavesi, Kulovesi, Pyhäjärvi och Näsijärvi samt Kauvatsa, Mouhijärvi och Ikalis vattnen. Därigenom blefve banan i tillfälle att betjäna trävarutrafiken, hvilket komme att ansenligt' öka inkomsten af godstrafiken. Uppgjorda kalkyler utvisade, att det blefve en betydlig vinst för trävaruindustrin att förlägga sågarna till Tammerforstrakten och forsla de färdiga varorna per järnväg till Björneborg eller Räfsö, i stället för att, såsom nu skedde, flotta stocken utför Kumo älf (hvars fiskeri-intressen därigenom ledo stort afbräck) och sedan försåga stocken vid älfvens mynning. Afven ur andra synpunkter ansåg Ahlström en järnväg från Björneborg till Tammerfors blifva förmånligare för det allmänna än en bana från Björneborg till Urdiala. I en till Björneborgs järnvägskommittés betänkande bifogad reservation hade kommunalrådet Avellan utredt, att en jäfnväg norrom Kumo älf komme att gagna en större folkmängd än Urdiala vägen. Sträckningen Björneborg- Kauvatsa Tyrvis—Tammerfors skulle äfven betjäna flere förädligsverk (Nokia, Kyröskoski, Fredriksfors, Karlsmark samt Björneborgs industriella inrättningar) samt närma sig vattenfall, egnade att drifva nya sådana. Denna bana, som komme att gå midt igenom Satakunta och åtfölja Kumo älfs vattendrag, skulle erhålla en för lokaltrafiken samt för förbindelsen med landets norra, mellersta och östra delar naturligare sträckning, hvaremot godstrafiken

emellan Björneborg samt Abo, Helsingfors och S:t Petersburgframdeles såsom härtills hufvudsakligast komme att begagna sig af sjövägen.

Det för banan erforderliga byggnadskapitalet hade beräknats till 7,828,000 mark, hvartill kom 533,000 mark för hamnanläggningarna på Isokatava, eller således inalles 8,361,000 mark, af hvilket belopp, då statsbidraget af 3 miljoner afdrages,

5,361,000 mark således måste anskaffas genom aktieteckning. Banan skulle öfvergå i statens ägo så snart företaget lämnat en sådan vinst, att byggnadssumman amorterats med 5 1/a "/o ränta, likväl så, att banan icke tidigare än 85 år efter dess upplåtande för trafik skulle tillfalla staten.

Ahlström fick icke sin älsklingsplan, Björneborgska banans dragande norrom Kuino älf direkte till Tammerfors, förverkligad. Från trävarurörelsens ståndpunkt hade den kortare Ahlströmska banan otvifvelaktigt varit förmånligare och den hade öfver-hufvud ägt större betydelse med hänsyn till Björneborgs intressen än den nuvarande järnvägen, hvilken, genom att så att säga ställa kyrkan midt i byn, icke riktigt kan tillfredsställa hvarken Björneborg eller dess konkurrent Raumo. Om Björneborgs järnväg gått i den af Ahlström förordade sträckningen, skulle Björneborg säkert blifvit ett framstående trafikcentrum, medan konkurrensen med Raumo nu förlamar hvardera staden.

Då Björneborg en gång fått järnväg, måste denna fortsättas ända till hafvet och då järnvägen byggts söderom älfven måste den gå till Mäntyluoto. »Hunden är tagen, endast svansen återstår», skall Ahlström ha yttrat, då beslutet fattades om att järnvägen skulle sluta i Björneborg.

. Ahlström var med äfven då det gällde att taga svansen, af alla krafter arbetande för hamnbanan vid 1894 års landtdag. Då kom emellertid icke något samstämmigt ständerbeslut till stånd. Hamnbanan föll, ehuru framåt.

Då frågan var före i prästeståndet, åhörde Ahlström diskussionen. Ståndet beslöt att hamnbanan skulle byggas.Då beslutet härom afsagts, uppsteg Ahlström och tackade, glömsk af alla formaliteter, bugande sig i dörröppningen, för ståndets goda beslut med den påföljd att de allvarlige hög-vördige en smula drogo på munnen.DONATIONER ÅREN 1886—1896.

Nya folkskolor. Donationer för de nödlidande. Finska

samskolan i Helsingfors. — Tidningen „Finland“. — Planer lill en ftnsk tidning på ryska språket. — Bref från Axel (¡allén. — Salaknnla nationeltsinnades handelsaklieho/ag. — Donationer vid fyllda 60 dr. — Fm Eva Aldströnis donationer till minne af hennes man. — Öfversigt och klassificering af samtliga donationer.

Icke ett ögonblick upphörde den ström af donationer, som hade sin källa på Norrmark, att framväll och bevattna den fosterländska odlingens fält. Vissa år kunde floden sjunka något litet, men aldrig så mycket, att de inrättningar den därförinnan regelbundet hållit i gång skulle afstannat. Om förändringar visade sig, så framträdde de i en tillväxt af donationernas antal.

• Folkskolor och andra företag för folkbildningens höjande voro fortsättningsvis årligen föremål för understöd. Skolorna i Sastmola, Påmark och Siikais hade en gång för alla erhållit sina bidrag. Skolan i Norrmark uppbar allt fortfarande 600 mark om året för aflönande af lärare, eller under nu i fraga varande tidsskifte inalles 6.000 mark.År 1886 tillkommo till ofvannämnda folkskolor den å Kaunissaari, hvars grundläggningskostnader stego till 5,000 mark, och folkskolan å Strömfors, för hvilken utgifterna belöpte sig till 8,000 mark. Kaunissaari skolan erhöll därefter ett årligt bidrag af 365—415 mark för lärarens aflönande och hade Ahl-ström vid sin död till skolan utbetalt 9,365 mark. Skolan å

Norrmarks folkskola.

Strömfors var dyrare och för lärarens aflönande utbetaltes där år 1888 1.387 mark, 1889 872 mark, 1890 1,045 mark. 1891 1,255 mark, 1892 1.140 mark, 1893 842 mark, 1894 838 mark, 1895 244 mark och år 1896 57 mark, eller under Ahlströms tid sammanlagdt 15,680 mark.

År 1888 grundades vid Fredriksfors bruk en folkskola, för hvilken Kulla kommun utgaf 4,335 mark och Ahlström6,440 mark. Allt ifrån dess inrättande understöddes densamma af Ahlström med följande penningebelopp: år 1888 med 421 mark, år 1889 med 380 mark, år 1890 med 435 mark, år 1891 med 940 mark, år 1892 med 1,085 mark, år 1893 med 555 mark, år 1894 med 525 mark, år 1895 med 703 mark och år 1896 med 598 mark eller med inalles 12,088 mark.

Fredriksfors' folkskola.

Hvar än en såg eller ett större gods köptes, inrättades en folkskola, såframt en sådan icke tidigare förefanns.

Pihlava erhöll år 1891 eller omedelbart efter det sågen öfvergått i Ahlströms ägo egen folkskola, hvars åbyggnad m. m. kostade 7,000 mark. Lärarens å Pihlava lön var 590 mark om året. Inalles således under sex år 10,540 mark.

Skolan å Lamppi inrättades också den kort efter det Ahlström fått Lamppi hemmanen i sin hand eller år 1892.Kostnaderna för denna skola utgjorde 9,300 mark och för lära* rens aflönande erlades år 1892 1,000 mark, år 1893 920 mark, år 1894 347 mark, år 1895 460 mark och år 1896 419 mark. Således sammanlagdt 12,246 mark.

År 1895 inrättade Ahlström tvänne folkskolor, den ena å Hamnholmen och den andra på Tourula. Enligt böckerna

Pihlava folkskola.

kostade skolan å Hamnholmen 5,000 mark och i lönebidrag erlades år 1895 581 mark och år 1896 350 mark. Således inalles 5,931 mark. Anläggningskostnaden för skolan på Tourula utgjorde 6,108 mark och för lärarens aflönande utbetalades år 1895 100 mark och år 1896 500 mark. Inalles 6.708 mark.

Förutom dessa regelbundna bidrag för den lägre folkbildningen, sammanlagdt 39,350 mark under åren 1886—1896,förekomma i böckerna mindre utgiftsposter för anskaffande af skoltillbehör, jultidningar, orgelharmonier m. m.

Äfven folkbildningssträfvanden, hvilka stodo utom Ahl-ströms eget verksamhetsområde fingo under dessa år sin beskärda del. Så ihågkommos bl. a. Finska folkskolans vänner, folkhögskolesaken, föreningen folkskolan och elevhem m. m.

Lamppi folkskola.

Den största af dessa extra understöd för folkbildningen var likväl den Ahlström år 1893 gjorde till förmån för de nödlidande i de fattigaste delarna af landet. Gåfvobrefvet i berörda syfte hade följande lydelse:

»Till Nödhjälpskomitén i Björneborg.

Med hänseende till den gåfva af 50,000 mark, fördelad pä en tid af fem månader i poster å 10,000 mk hvar, som vi skänkttill de nödlidande i landet, få vi härmed framhålla som vår innerliga önskan, att dessa medel skulle användas till uppförande af folkskolor i sådana trakter i Finland, där nöden är störst och inga uppfostringsanstalter för folket finnas. Därigenom komme folket att icke blott få arbetsförtjänst nu och sålunda vara i stånd att bjuda nöden spetsen, utan vore deras

Hamnholmens folkskola.

och deras barns andliga förkofran jämväl säkerställd för framtiden. Afven i sådana socknar, där folkskolor redan finnas, kunde nya sådana uppföras, ifall nöden vore där så stor, att hjälp i form af arbetsförtjänst vore påkallad, ty af folkskolor, enligt vår mening, kunna ej finnas för många i landet.»

»Nödvändigt vore i så fall att Centralundsättningskomitén i Helsingfors skulle utsända en pålitlig person för att utröna, i hvilka trakter dylika folkskolor bäst borde inrättas, hvarvidnaturligtvis främst hänsyn borde tagas till den nöd, som å orten är rådande.»

»Ehuru vi vid anteckning å den oss tillställda listan icke kommo att då genast närmare angifva vår här ofvan uttryckta önskan om huru vår gåfva borde bäst och, enligt vår mening, till det. lidande folkets största båtnad användas, så hoppas vi dock att komitén skall gilla detta vårt önskningsmål, och få vi förbindligast anhålla att detsamma måtte framläggas Central-komiténs i Helsingfors profiling.

Norrmark den 14 December 1892.

E. och A. Ahlström.»

Ofvanstående gåfvobref bär också det vittne om det praktiska förstånd, hvarmed Ahlström alltid ordnade sina donationer. Tack vare sin affärsmannablick kunde han alltid placera sina penningar på bästa och mest vinstgifvande sätt. Så icke allenast förskaffade han nu de behöfvande _ arbete, utan förmådde dem äfven på samma gång att arbeta för sitt eget bästa. »Af folkskolor kunna enligt vår mening ej finnas för många i landet» vore en lämplig rubrik för alla Ahlströms folkbildningen gällande donationer.

Centralundsättningskomitén sände donatorerna ett af ordförande general F. Neovius undertecknadt tacksägelsebref, hvari bl. a. säges: »För denna storartade och ädelmodiga

gåfva får Centralundsättningskomitén på detta enkla sätt uttala sin uppriktigaste tacksägelse. Genom denna om varmaste intresse för vårt lands andliga förkofran vittnande gåfva blir Centralundsättningskomitén försatt i kärkommet tillfälle att jämte beredande af arbetsförtjänst åt befolkningen i de af nöden mest hemsökta trakter med detsamma lägga grunden för stigande folkupplysning, hvilken äfven enligt Centralund-sättningskomiténs tanke utgör den mest välsignelsebringande hjälp för vårt land under nuvarande betryckta tider.»

»För att förverkliga de i Herr Kommerserådets och Fru Kommerserådinnans skrifvelse uttalade önskningar har Central-undsättningskomitén uti särskilda skrifvelser uppmanat följande kommuner inom Uleåborgs län, som ännu sakna högre folkskola, nämligen: Muonioniska, Enare, Kajana landsförsamling, Hyrynsalmi, Ristijärvi, Suomussalmi, Karunki, Turtola, Kolari, ' Kemijärvi, Kuolajärvi, Reisjärvi, Piippola, Kestilä och Taival-koski kommuner, att i laga ordning fatta beslut om inrättande af en sådan skola, samt sedan till Centralundsättningskomitén insända ansökningar om erhållande af bidrag till folkskole-byggnaders uppförande. 1 anledning af en från Puolanka kommun redan tidigare inkommen anhållan har Centralundsättningskomitén beviljat sagda kommun från de af Herr Kommerserådet och Fru Kommerseråd innan skänkta medel, på Länekomiténs förord, ett bidrag af 3,000 mark för uppförande af en folkskolebyggnad, hvarom Centralundsättningskomitén har äran härigenom underrätta.»

Men det var icke endast för stora summor gifvaren erhöll tacksägelser. En liten gåfva väcker ofta hos den som emottar densamma en uppriktigare glädje än en stor och skänker gifvaren mera inre tillfredsställelse. Allt ifrån år 1888 hade Ahl-ström med ett eller par hundra mark om året ihågkommit en enskild uppfostringsanstalt för folkets barn, nämligen fröken Helena Ingelius’ döfstumskola i Hvittis. Hvilka känslor denna gåfva väckte hos mottagarinnan framgår af följande bref:

10. 12. 1889.

»Högtärade Herr Kommerseråd.

»På det hjärtligaste får jag tacka Eder för den stora glädje Ni för andra gången beredde mina stackars döfstumma ochgenom dem mig. En så betydande gåfva som Eder 100 m. innebär för denna lilla skola en förmildring i de obehag vintern medför för stackare, hämtade från aflägsna hem i en utrustning, som är så man kan gråta däråt; ibland fullständig tiggareuniform för en tre månaders skoltermin. Ni har väl ingenting emot att jag åter vid självfva julfesten rör blott en mindre del af sedeln, för att i stället, där behofvet är störst, skaffa dugliga, stora gåfvor, medan de lyckligast lottade få nöja sig med litet eller intet. En lång väf starkt och varmt sars är redan nu påbegynt för Edra penningar.»

»Det snart tilländagångna året har för min skola varit ett godt år i många afseenden. Det synes tydligt, att äfven vi hafva vår mission att fylla. Gifve så Gud sin välsignelse därtill, att vi också måtte göra det på rätt sätt.

»I mitt album har jag särskilda sidor reserverade för alla dem, hvilka stå min kära lilla skola nära — kamrater i arbetet samt personer, hvilka med råd, uppmuntran och gåfvor hjälpt oss framåt genom svårigheterna. Bäste Herr Kommerseråd, vill Ni icke skänka mig glädjen att genom något ledigt kort intaga Eder plats i ledet. Detta önskar af hjärtat och med tacksamhet

Helena Ingelius.»

*

Hvittis 14. 2. 1891.

»Högtärade Herr Kommerseråd.

»Af hela mitt hjärta får jag tacka Eder för Eder tredje stora gåfva åt mina fattiga döfstumma. Den är så betydande att därmed mången stackars trasvarg undergår en total förändring för hela läseåret. Största delen af summan användes till starka hemväfda plagg åt de fattigaste, men för att göra glädjen all-mån ”'af jag fastlagstisdagen mundukar och förkläden öfver glatta laget, hvilket gaf kälkåkningen dubbel fart.

Välsignelse och frid öfver Eder och Edert hem önskar

tacksamt Helena Ingelius.

Efter det fröken Ingelius ingått äktenskap med pastor Luoma öfverflyttades skolan till Hauho, hvarest Euoma var kapellan. Därifrån skrifver fru Luoma den ii december 1892: Ni är i sanning beundransvärd, Herr Kommerseråd. Utan den ringaste yttre anledning eller påtryckning eller ära och beröm därför minns Ni år efter år våra döfstumma stackare, t. o. m. ännu här långt borta. Gud välsigne Eder för Edert kärleksfulla sinne. Det säga vi med alla de våra åter af hjärtat, och vi tro på denna lön förvisso också. Tack!

»Skolan komma vi troligen att behålla i- många år, ty undan för undan tyckas nya elever söka sig äfven till oss. Föräldrar och målsmän tyckas i prästahemmet se full garanti för uppfostran i sedligt ren och kärleksfull anda, och med Guds hjälp kunna vi väl i någon mån åtminstone motsvara förväntningarna. Skolan har gått betydligt framåt sedan mitt" giftermål, ty vi hafva nu eget hem för flickorna och gossarna bo här hos oss i kapellansgården. — — — Många af eleverna hafva infunnit sig för året med små knyten i händerna, sju stycken alldeles utan öfverplagg. — — — Nog är Eder stora gåfva lika välbehöflig som kärkommen åter.»

1 ett tredje bref af den 12 december 1893 skrifver fru Luoma yttermera: »En kär öfverraskning beredde Ni oss åter genom samma dyrbara gåfva, för hvilken jag ä alla våra många döfstummas vägnar får på det allra hjärtligaste tacka Eder. Genom tidningarna visste vi, att genom eldsvåda en betydandeekonomisk förlust tyvärr drabbat Eder, och togo för gifvet, att Ni denna gång hade omtanke och medel öfvernog upptagna på annat håll. Ytterst få äro väl de, hvilka under dylika förhållanden ännu fortfara att genom så betydande gåfvor sprida glädje och trefnad bland lidande, t. o. m. långt bortom egen hemkrets. Gud välsigne Eder härför så i ett som annat af-seende.»

Skolan flyttades från Hauho till Jyväskylä och erhöll fortsättningsvis äfven där det årliga bidraget för anskaffande af kläder åt eleverna.

Den högre finskspråkiga skolundervisningen hade, såsom vi i det föregående sett, åtnjutit det mest rikliga understöd af Ahlström under de år denna måste komma till rätta med enskilda allmosor. Småningom förbättrades emellertid landsortsskolornas ställning, då staten började öfvertaga desamma. Men hvar enskild hjälp ännu var af nöden, där var äfven Ahlström med om att gifva. Finska lyceet i Björneborg erhöll för upprätthållande af reala paralellklasser år 1893 500 mark, år 1894 250 mark och år 1895 250 mark; handelsskolan i Björneborg erhöll år 1892 500 m. och enahanda belopp åren 1893 och 1894.

Ett varmt intresse visade Ahlström också dessa år för befrämjandet af samuppfostran. Från hans aktning för kvinnan och håns medkänsla för kvinnobildningen var det endast ett steg till flickornas uppfostran enligt samma principer som gossarnas. Så snart denna tanke hos oss i princip omfattats och förverkligats i den år 1886

grundade finska samskolan i Helsingfors, trädde Ahlström i ledet af skolans garanter. Det äldsta af hans barn, dottern Thyra, hade redan tidigare satts i Tavaststjernas privata fruntimmerskola i Helsingfors,. men då det sedan gällde att välja skola för de yngre barnen, erhöll sagda af fröken Lucina Hagman ledda samskola företrädet, ehuru på närmare håll i Björneborg fanns såväl lyceum som fruntimmersskola. Beslutet härutinnan fattades visserligen tackvare den för framstegsideer alltid intresserade fru Ahlström, men för ingen del utan hénnes mans fullständiga bifall. Det gjorda beslutet sattes i verket och Ahlström ledsagade sina tvänne äldsta söner Valter och Rafael till Helsingfors.

Fröken Lucina Hagman har åt författaren lämnat följande lifliga skildring af Ahlströms första besök hos henne:

Iförd en välsittande svart långrock och med handske på venstra handen steg den stadigt byggda mannen in. Ansiktsdragen voro kraftigt tecknade; det låg tillika någonting tilldragande i dem, kanske närmast utgående från ett par vänliga blå ögon, som med ett nästan omärkligt leende riktades på den emottagande. Han sade sitt namn, och jag bad honom taga plats.»

»Som en handlingens man anstår gick . Antti Ahlström utan preludier rakt på saken.

— »Tror fröken på samskolan?» frågade han kort om godt — stämman var grof, men hvarken barsk eller hård.

Jo», svarade jag utan tillägg. — Det är bra det, att fröken tror, då går det också bra.» Och därefter fortsatte min ärade gäst ungefär så här: — »Jag har fyra gossar och två flickor, som ännu behöfva komma i skola, och vi ha be-slutit, min hustru och jag, att sätta dem i samskola. Jag ty^cker om samskolan, det är en riktig tanke med den. Det gör godt för pojkarna att vara tillsammans med flickorna i skolan, då bli de ej så råa och obarkade som när de äro med bara pojkar och kärlar; och så lära de sig att sätta värde på kvinnorna också. Det går visst äfven mildare till vid behandlingen af eleverna i en samskola, när det finnes lärarinnor med bland dem som meddela undervisning och uppfostra barnen. Jag vet hvad otillräckliga kunskaper vilja säga också på de praktiska arbetsfälten, och därför vill jag att mina pojkar alla skola taga sin studentexamen. Sedan få de självfva välja, hvilken väg de önska gå, om i sin fars spår eller in på den lärda banan. Menstudenter bli de nog från samskolan också, och då jag tror att de dessutom få mycket annat godt därifrån, så skall jag ha dem dit. Och flickorna, som äro yngre, få följa med; ju mera de få lära sig desto bättre är det för dem. De äro alldeles lika bra som pojkarna, och det har varit mycket orätt i världen att kvinnorna ej fått samma rätt att lära och verka som vi karlar.» — — —

»Och Antti Ahlström höll ord, han hade ej tid att höra på olycksprofeterna till höger och venster. Allt efter hand inträdde den ena efter den andra af hans barn i finska sam-skolan, och det var en tid då sex af dem samtidigt voro där närvarande, en sällsynthet som kan vara värd att nämnas.»

»Ett värdefullt stöd var Antti Ahlström, och sedermera efter hans död, hans fru Eva Ahlström för skolans bestånd.»

»Så var det också en gång, när skolan igen var i klämma. Den skulle då öfvergå från garantiföreningens ägo till ett aktiebolag; aktier voro tecknade, men ett visst antal fattades ännu. Hoppet hvilade på Ahlström, och undertecknad begaf sig af för att uppsöka honom i hans stadskvarter.

»Välkommen, fröken, nå, huru går det nu?» hälsade kommerserådet. Jag frågade med en för situationen ganska naturlig beklämning. om han kunde öka sitt understöd för skolan genom att ytterligare teckna ett antal aktier.

— »Jaså, står det så till, nå, huru många behöfves det?»

»Efter att hafva fått mitt svar. funderade han ett ögonblick och sade sedan:»

— »Jag skrifver» och så gjorde han också.

Senare bestreds från Norrmark under en tid af många år en stor del af kostnaderna för paralellundervisningen i vissa ämnen på en öfverfylld klass, där en af sönerna då var. Men äfven på annat sätt stod Ahlström samskolans sak bi. Han uppvaktade bland annat en eller flere män i regeringen föratt utverka statsunderstöd åt dessa läroverk,

och han var aldrig rädd att under tal om saken taga samuppfostran i förevar.»

Att Antti Ahlström icke i likhet med så många andra rika män lät sig af en ständigt växande förmögenhet förledas till slapphet och efterlåtenhet vid barnens uppfostran, kunde hvar och en, som kom i beröring med de unga, lätt skönja. Det förekom till exempel aldrig att de Ahlströmska barnen rörde sig i skolan med penningar i fickorna, en osed, hvilken tyvärr blott alltför ofta följer med rikmans barn, medförande farliga frästelser både för dem själfva och för kamraterna. Ej heller genom något annat i sitt uppförande röjde de unga att de voro från ett rikt hem. De gingo alltid enkelt klädda, såväl flickorna som gossarna, de voro artiga och höfliga emot sina lärare och anspråkslösa i sitt umgänge med kamraterna.»

»Den bild af Antti Ahlström, som sålunda återgafs genom hans barns förhållande i skolan, tjäne äfven den som ett litet bidrag vid teckningen af hans minne.»

I det föregående har nämnts, att Ahlström försökte inverka på regeringen för att förmå denna att bevilja samskolan statsunderstöd. Detta inträffade bl. a. år 1893, då samskolan befann sig i svårt trångmål. 1 skoldirektionens namn hade kanslirådet l.indeberg frågat Ahlström till råds, huru skolans affärer borde ordnas, samt af honom anhållit om ett lån af 25,000 mark. Ahlström förklarade sin uppfattning vara att skolan icke kunde räddas medels lån, utan att man borde försöka utverka ett för-liöjdt statsunderstöd för densamma. Kort därefter kom han till Helsingfors och besökte där tillsammans med l.indeberg samtliga senatorer för att tala till förmån för beviljandet af statsunderstöd.

Under sin lifstid understödde Ahlström samskolan med 3,600 mark och efter hans död erlade Eva Ahlström 1,000 mark för ofvannämnda paralellklass.I vår tidigare öfverblick af Ahlströms fosterländska uppoffringar förmäldes, med hvilka belopp, inalles 2,262 mark, han understödde den finsksinnade på svenska språket utgifna tidningen Morgonbladet». »Morgonbladet» förmådde likväl trots alla ansträngningar icke hålla sig uppe, men på dess ruiner höjde sig år 1884 den nya tidning »Finland», svenskspråkig äfven den och besjälad af samma idéer som föregångaren. Dess grundläggare var Agathon Meurman. En af orsakerna till dess grundande var de föreläsningar, hvilka den svenska doktorn Carl von Bergen år 1883 höll i Helsingfors och i hvilka han angrep i synnerhet statskyrkan och dess dogmer. Tack vare ett garanteradt penningeunderstöd hade tidningen kunnat existera till år 1890, då de antecknade beloppen förbrukats. För att kunna fortsätta företaget vände sig dess garanter och vänner till den för saken intresserade allmänheten med anhållan om ny garantiteckning. Också bland Ahlströms papper finnes cirkuläret i fråga och han fann äfven saken förtjäna understöd, eftersom han erlade icke mindre än 7423 m. för tidningens upprätthållande. Vi skola här med få ord redogöra för det i cirkulärskrifvelsen framställda programmet för tidningen, emedan däraf framgår, för hvilken idé Ahlström här offrade sina medel samt hvilka politiska och sociala åsikter han sålunda erkände såsom sina.

Bladet ville vara bärare af en opinion för värnande af religion, sedlighet, medborgerlig frihet och medborgerlig plikt. Inför sådana företeelser — säges det i uppropet — som hufvud-staden då nyligen bevittnat — det offentliga uppträdandet af en beryktad svensk föredragare *), men isynnerhet inför den hyllning, som kom honom till del från hufvudstadens bildade publik och dess tongifvande tidningar, — inför dylika företeelser var det en plikt att icke sträcka vapen. Det var icke

*) Dr. Knut Vicksell.rätt att lämna vår svenskspråkiga allmänhet uteslutande i händerna på denna press. »Finlands» blotta tillvara har för densamma utgjort en hälsosam hämsko. »Finland» har varit och är dess »onda samvete ». Blir detta samvete tyst, kan man icke vara tvifvelaktig om följderna.»

I)en närvarande tiden — heter det vidare — är en tid af allvarlig pröfning för vårt folk. I känslan af sin ringhet — där det gäller politisk makt och numerisk styrka, — borde vårt folk nu bättre än i medgångens dagar lära sig inse den tysta, men intensiva kraft det äger i ett troget, enigt fasthållande vid sina fäders tro, som förr äfven i de dystraste skeden af dess historia hållit det finska folket uppe i sedlig ordning och lefnadsmod. Att vi här, — och särskildt i vår folkkyrka, — hafva vårt bästa värn äfven i politiska stormtider, detta borde vara skönjbart äfven för den annars religiöst indifferente.»

Men Finland» hade haft sig förelagd jämväl en annan uppgift, den att emot den frambrytande kosmopolitiska strömningen värna det specifikt fosterländska på sedens såväl som på arbetets område. Tidningens verksamhet hade på detta gebit icke varit fruktlös. Yrår inhemska tullpolitik under senaste år torde icke undgått inflytande af bladet. Och i den bett dliga förändring allmänna tänkesättet i ekonomiska frågor hos oss under senare tid genomgått är »Finlands» anpart omisskännelig. Men om ock en förändring till det bättre inträdt och om än vår inhemska industri för närvarande uppvisar en glädjande utveckling, vore det mer än korttänkt att därför anse »Finlands» roll'på ifrågavarande område utspelt. En vunnen position kan åter förloras. Man måste arbeta framåt iör att icke gå tillbaka. 1 Sverige, där sedan år 1887 en moderat tullvänlig regim varit rådande, har helt nyss en frihandelsreaktion kommit till styret. Här, i ännu högre grad än i det själfständiga Sverige, måste åter och åter grundsatsen om det inhemska arbetets rätt tillförnuftigt skydd betonas lör att icke falla i glömska eller öfverröstas.»

Om bladets språkpolitiska ståndpunkt yttrades i cirkuläret: »Sedan år 1884, då Finland » ställdes upp, har den brännande frågan i vår inre politik väsendtligen förändrats. Språkfrågan har förlorat betydligt af sin akuta karaktär och meningarna gå nu åtskiljs där det gäller tillämpningen af de grundsatser lagstiftningen fastslagit. Men om den principiella diskussionen därför saktat af, kvarstår dock på många håll en oförminskad animositet och hård omedgörlighet. Att inom den svenskspråkiga pressen företräda en moderat, medlande allmänt fosterländsk ståndpunkt är därför en uppgift, hvilken fortfarande kräfver ett organ.»

Såsom sagdt understödde Ahlström Finland» med en betydlig summa, men skall likväl hellre hafva läst den piggare redigerade och speciellt i ekonomiska frågor med sin tid bättre följande — Nya Pressen».

Från samma håll — A. Meurman — hade Ahlström ett år tidigare fått emottaga en uppmaning att teckna bidrag för ett annat mycket märkligt tidningsföretag. De oupphörliga angrepp mot vårt lands autonomi, som på den tiden gjordes i några ryska tidningar, hade väckt tanken på att man i Petersburg borde grunda ett ryskspråkigt organ, ett veckoblad för tillbakavisande af dessa angrepp. Såsom redaktör hade man tänkt sig herr Golovin, men de speciellt vårt land rörande uppsatserna skulle lämnas genom en komité med säte i Helsingfors. En orvgglig grundsats vid redigerandet af tidningen skulle vara, att parti- och språkstriderna i eget land skulle lämnas åsido och att tidningen skulle föra endast hela det odelade finska folkets talan. För att få tidningen till stånd vände man sig blott till några få förmögna personer. Huru det gick med den goda planen och på hvilken ståndpunkt Ahlström ställde sig till densamma, framgår af följande bref från A. Meurman:Min värderade Broder.

»Det var ingen missräkning, då man förmodade att våra patriotiska miljonärer icke skulle vägra att uppoffra för ett ändamål, som de erkände vara för fäderneslandet af största betydelse. Grofva summor hafva tecknats äfven ai andra än dig. Mig tillkommer det ej att tacka dig för något som på intet vis rör mig mer än hvarje annan medborgare i vårt land. Men vill du emellertid tillåta mig att engång till för många andra gånger uttala min högaktning för den som förstår att begagna sitt jordiska goda äfven till annat än enskild njutning, så kan du vara säker på att det sker af allt hjärta.

Men räknade vi ej miste pä bidragen, så var räkningen dock uppgjord utan värden. Inlagan hvarmed tillstånd begärdes hos pressöfverstyrelsen togs, märkvärdigtvis nog, genast till behandling. Intet krångel, inga interlokutioher. Men sa blef utslaget också därefter. Tillstånd vägrades, på den grund, att

H. K. M. uttalat sin önskan, att polemik om Finland ej må i tidningarna förekomma. Huru Novoje Wremja och Mosk. Vädo-mosti gått denna önskan till mötes, det känna vi. Men frän vår sida far ej svaras. Det är den ryska rättvisan.

»Allt hopp anses dock ej vara ute, men från 13 Juli kan bladet ej utkomma, såsom ämnadt var. För egen del är jag ganska tveksam, om det under nuvarande förhållanden ens vore önskligt, att få bladet till stånd. Ohjälpligen skulle polemiken tillspetsas och dragas på längden. Men jag subordinerar gärna mitt tycke under dem som på närmare håll kunna bedöma saken. Ministerstatssekreteraren vill ej verka för tillstånds erhållande, har man sagt mig.-

Detta för att icke lämna dig i förundran öfver att af företaget, som du så rikligt lofvat understöda, åtminstone tills vidare ingenting blir af. Vännen

A. Meurman.Då tanken föres till dessa tider, då de svensksinnade och de »g and a« finsksinnade på initiativ af de svensksinnade planerade ett gemensamt organ för afvärjande af de ryska anfallen, kan man icke utan bitterhet tänka på den närvarande. Men redan då tycker man sig kunna spåra en början till olika uppfattning om hvilket förfaringssätt vore det riktiga. Meurman fruktade ju att polemiken skulle tillspetsas och förhållanden blifva spända — men gaf likväl vika.

Då fråga är om understödjande af tidningar, kunna vi icke underlåta att beröra en mindre sammanstötning, som Ahl-ström hade med redaktionen för Valvoja» och som påminner om den han tidigare hade med »Morgonbladet». Den 25 Oktober 1889 får Ahlström af »Yalvojas dåvarande redaktör E. G. Palmén emottaga ett sålydande bref:

»Jag har emottagit Ert bref af den 18 Oktober jämte vexeln, å hvilken jag i går uppburit 100 m. Af den garanti, som Ni tecknat för Valvoja för åren 1888 1890, har andra

tredjedelen härmed erlagts, hvilket med tacksamhet erkännes.»

Därjämte meddelar Ni. att Ni önskar fä Ert namn struket från förteckningen öfver >Yalvojas» garanter, emedan Ni icke längre, såsom orden lyda, har »något intresse af att understöda företaget.

»Hvilket värde Ni i tiden ville skänka företaget att understöda Valvoja», berodde af Ert eget beslut, och uppfyllandet af löftet beror likaså helt och hållet af det värde Ni finner lämpligt skänka Ert ord och Er förbindelse. Ert bref är i detta afseende tillräckligt tydligt, och Redaktionen för Valvoja har äfven med anledning däraf strukit Ert namn från förteckningen öfver' dess garanter. Till yttermera visso återställer Redaktionen därjämte den borgen Ni i december 1884 tillsände oss, helst Redaktionen en gång förr sett sig föranlåten att påminna Eder om, att en sådan förbindelse verkligen förefanns, hvilket Ni då betviilade.'På detta visserligen spetsiga, men — må det tillåtas oss att säga det — gentemot den allmänt aktade donatorn mindre på sin plats varande bref svarade Ahlström så som man kunde vänta sig af en man sådan som han:

Mitt yttrande på kontoret, att Valvoja» egentligen tillgodoser de litterärt bildades intressen och ej den stora allmänhetens, hvars bildningsbehof jag anser vara mera förtjänt af understöd, samt att jag framdeles ej vidare skulle teckna några bidrag för företaget, uppfattades af min korrespontent så som han skrifvit i brefvet af den 18 okt.; hvilket bref tyvärr ej kom till mina ögon, men i sådant fall aldrig vunnit mitt gillande. Ty en engång gifven förbindelse vill jag aldrig undandraga mig att uppfylla, och är lika villig som jag anser mig skyldig infria mitt frivilligt gifna löfte.»

Jag tillåter mig därför återsända teckningslistan och anhåller om ursäkt för det besvär denna ledsamma angelägenhet åstadkommit.»

Ahlström understödde Valvoja» med 400 mark. Aktier i den uti Björneborg utkommande »VVestra Finland» tog han för 1,625 mark.

Religiösa och religiöst filantropiska inrättningar och föreningar behöfde aldrig förgäfves klappa på Ahlströms dörr. Aren 1887—1896 donerade han för sådana ändamål följände summor. Sjömansmissionen erhöll 855 m.; finska kyrkan i Sibirien 200 m.; Lutherska evangeliska föreningen 620 m., hvaraf 500 m. för bönehuset i Björneborg; Bibelsällskapet 240 m.; Syriska föreningen i Palestina 200 m.; .Strömfors kyrkobyggnad 1,050 m.; Djurskyddsföreningen 1,000 m.; Baron Wredes vårdsanstalt för frigifna fångar 2,000 m.; Turistföreningen 100 111.; föreningen för arbetarefamiljers förseende med bostäder 1,000 m.; kvinnosaken 400 m.; Historiska samfundet

100 m. o. s. v.Då professor O. Donner år 1890 utrustade den kända expeditionen för undersökning af gamla grafinskrifter i NordAsien, anhöll han äfven hos Ahlström om bidrag för exepedi-tionen. Ahlström gaf 1,000 m. och skref:

Da Herr Professorn med så mycken själsansträngning uppoifrar sig, för att ställa vårt lilla land i en jämn gång med öfriga Europeiska folk. för vetenskapliga forskningar, så skulle det vara otacksamt af oss landets innevånare att icke bidraga med utrustning i materiellt afseende så långt man förmår.

Vid uppräknandet af mindre gåfvor må ännu anföras, att Finska Litteratursällskapet år 1891 för sin byggnad erhöll

1,500 m. och att Ahlström tog aktier i Björneborgs teaterhusaktiebolag för 2,017 mark. Finska teatern ansåg Ahlström sig redan hafva understödt tillräckligt att döma af ett år 1889 gifvet afslag på en då åter förnyad anhållan om understöd.

Om också understödjande af konsten icke är direkt välgörenhet, är det likväl mecenatskap och Ahlströms uppoffringar på detta område må därför äfven erhålla plats i detta kapitel. För att pryda sitt hem köpte Ahlström under årens lopp flere alster af den inhemska konsten. Det mest anmärkningsvärda Ahlström tillhöriga konstverket är den af Axel Gallén målade stora familjetaflan. Konstnären målade den på våren 1890 till gäldande af ett 3,000 marks lån, som han året förut erhållit för sina studier i Paris. F.fter att först hafva fått 2,000 mark, anhöll Gallén ytterligare om ett nytt 1,000 marks lån och skref med anledning däraf den 2 mars 1889 ett bref, hvilket må erhålla plats här såsom ett litet konsthistoriskt aktstycke:

»Efter mycken tvekan om jag ännu kunde taga i anspråk Herr Kommerserådets hjälpsamhet, vågar jag, i betraktande af Herr Kommerserådets utomordentliga välvilja att för mina studier här försträcka mig de 2,000 m. som jag i månadtliga poster erhållit, ödmjukast bedja Herr Kommerserådet att ytterligarelåna mig ettusen (1,000) mark mot samma villkor som det ofvannämnda lånet.»

»|ag är just midt upp i arbetet med min stora tafla för världsexpositionen 1889. Men nu har jag varit tvungen afbryta mitt arbete i brist på penningar till modeller, kol och atelier-hyra. Den stora taflan som är i tre delar (dock inom samma ram) föreställer tre olika moment ur Aino-myten i Kalevala». Den första: Wäinämöinen som friar till Aino i skogen, den

andra: Aino som går och dränker sig och har klädt af sig på stranden, samt den tredje och största i midten: Wäinämöinen som, sittande i sin båt, sträcker sig efter Aino som gäckande undflyr honom efter det hon blifvit uppfiskad som »sikens syster». — -

»Som sagdt hade jag för afsikt att måla den färdig för världsexpositionen, men om jag ej får hjälp i god tid, blir det ju för sent.,

»Edelfelt säger härom till mig så här: »Hvad målar du? Du måste göra något riktigt utmärkt bra nu. Rädda vår af-delning på utställningen. D11 kan nog, om Du bara tar dig riktigt tillsammans, försök.» — — — Försök nu att hjälpa upp vår finska afdelning på världsutställningen. Gör allt hvad du kan för att få t. ex. Serlachii porträtt ditsändt — måla om möjligt något nytt, eller ställ ut din Ainotatla där.

»Om Herr Kommerserådet verkeligen ville benäget bifalla till min dristiga begäran, skulle jag önska att få penningarna mig tillsända om möjligt i tvänne poster, hälften så fort som det kan ske och hälften till den 8:de April, då kvartalet af hyran betalas. — Ofvanstående summa ettusen (1,000) mk, som jag önskar låna, hoppas jag om ett par år kunna återbetala.»

»I största spänning väntande på svar tecknar jag med högaktning och tacksamhet

Axel Gallén.Gallén lick det lån han anhållit om och tackade därför i bref af den 19 mars 1889:

' Med synnerlig glädje har jag emottagit Herr Kommerserådets ärade försändning af den 11 Mars med inneliggande Fmk 500, för hvilken summa jämte löftet om ytterligare samma belopp till den 8 April jag härinedelst betygar min varmaste tacksamhet.

»Herr Kommerserådets hjälpsamma mellankomst gör det möjligt för mig att iullfärdiga mitt arbete för världsexpositionen, isynnerhet som jag kan begagna mig af de fördelar de finska konstnärerna hafva i det de icke

behöfva inlämna sina arbeten förr än i början af Maj.»

Ahlströms stora intresse för Satakunta nationelltsinnades handelsaktiebolag är icke heller välgörenhet i egentlig bemärkelse, men hör likväl äfven detta företag till dem, som han uppbar och understödde af nationellt och ideelt intresse. Det var ett nationellt-demokratiskt företag, som afsåg att utgöra ett slags motvikt mot den svekomanska penningaristokrati, som på den tiden ännu beherrskade Björneborgs stad. Uti ett den 24 februari 1894 dateradt upprop till aktieteckning säges att upp-hofvet till företaget var det förakt och förtryck, som de natio-nelltsinnade redan länge fått röna af ortens handelsmannaklass i alla sociala frågor, ehuru samma klass höll sig uppe och förkofrades hufvudsakligen genom den vinst som härflöt ur de nationelltsinnades fickor. Man hade därför ansett det löna mödan att sammanbringa dessa nationella medel till ett nationellt företag, på det att man åtminstone icke med folkets egna medel framgent skulle kunna utöfva ett onaturligt förtryck mot folket självt. På det att ett så stort antal aktier som möjligt skulle kunna tecknas, fastställdes aktiens pris till endast 10 mark. Inalles 50,000 stycken aktier skulle utbjudas.

Ahlström, som på gamla dagar blifvit, om möjligt, ännu ifrigare fennoman än tidigare, entusiasmerades genast för planenatt jämväl på detta sätt försöka befrämja den gemensamma saken. Vid bolagets konstituerande sammanträde den 30 juni 1894 hade Ahlström tecknat sig för 25,000 mark af de 50,000 mark, hvarmed man tänkt sig att bolaget skulle kunna börja sin verksamhet. Då senaten vid fastställandet af stadgarna hade uppställt såsom villkor, att bolaget finge börja sin verksamhet först dä en femtedel af kapitalet eller 100,000 mark tecknats, tecknade Ahlström ännu 25,000 mark och senare så mycket, att han till slut ägde aktier i bolaget för 125,000 mark, hvilken summa arfvingarna i enlighet med en af honom uttalad önskan ökade med ytterligare 25,000 mark. Nedläggandet af en så stor summa på ett företag, i hvars ledning han enligt stadgarna kunde deltaga med endast cn röst, visar bäst, hvilka osjälfviska bevekelsegrunder ledde Ahlström i denna sak.

Vi komma så till de stora donationer Ahlström gjorde, då han fyllde sextio år. På den dagen, den 7 november 1887, synes han framför andra hafva velat ihågkomma sina egna underhafvande i hemsocknen och de på hans egna områden boende fattiga. Så skänkte han Norrmarks bruks fattiga 20,000 m., de fattiga på Fredriksfors bruk 10,000 m., de fattiga på Strömfors bruk 10,000 m. samt därjämte åt pauvres hontemx» i Björneborg 10,000 och de fattiga i Sastmola och Siikais socknar 5,000 m. hvardera eller inalles 60,000 m. Således tusen mark per år!

Då Ahlström på våren 1896 reste till Helsingfors, för att icke mera återvända därifrån, skulle han där arbeta för tvänne allmännyttiga saker, hvilka beklagligtvis icke förverkligades, men som han måhända skulle kunnat bringa till ett lyckligt slut, om han fått lefva. Han skulle utverka statsbidrag för uppförande af en bro öfver Kumo älf i Björneborg och försöka verka därhän, att Björneborg skulle få det folkskollärareseminarium, hvarom staden då täflade med Raumo. Afgörandet af frågan hade regeringen lämnat beroende af hvilkendera stadenerbjöde fördelaktigare villkor och större understöd. Björneborgs svensksinnade stadsfullmäktige ställde sig ganska likgiltiga till frägan. Af en person, magister E. Granit, har jag hört uttalas den förmodan, att man i någon krets i Björneborg skulle hafva fruktat, att ett finskt seminarium där skulle åstadkomma en förändring i valförhållandena, hvilka gestaltat sig allt mera hotande för det herrskande partiet. Det berättades att en inflytelserik medlem af den inhemska regeringen af samma orsaker skulle varit böjd för att placera seminariet i Raumo, hvarest de finsksinnade voro i majoriteten och där intet var att förlora och således icke heller att vinna. För att få vågskålen att sänka sig till Björneborgs förmån afreste E. Granit till Helsingfors till Ahlström för att klargöra läget för honom och förmå honom att för seminariet utlofva förmåner, hvilka skulle undantränga Raumo, då frågan slutligen afgjordes. Ahlström hade redan tidigare utlofvat 50,000 mark såsom bidrag för inrättandet af seminariet i Björneborg. Nu utfäste han sig att yttermera erlägga samma belopp och åtog sig att äfven i öfrigt sköta om saken. Eörrän han hann sätta denna plan i verket, insjuknade han och dog och Raumo erhöll seminariet.

Efter Ahlströms död fanns på hans bord ett bref från Fornminnesföreningens ordförande, uti hvilket uttalades förhoppning om bidrag för bildandet af en vetenskaplig fond till Mathias Alexander Castréns minne för befordrande af forskningen rörande Finlands och dess folks forntid. Detta bref hann icke besvaras, men några

månader efter Ahlströms död emottog professor J. R. Aspelin ett sålydande bref från fru Ahlström :

»Till svar å ärade skrifvelsen af den 2r,/4 d. å., adresserad till min aflidne man, får jag härmed underrätta, att jag å den lista, som fröken Birkman har för antyckning af bidrag till M. A. Castréns fond, antecknat mig för 1,000 Fmk. Edert bref anlände kort före min aflidne mans sista sjukdom, hvarunder han för mig omtalade den anlända bidragslistan, och, ehuruhan då mera ej var vid full sans, kunde jag dock uppfatta hans önskan vara att bidraga till antydda ändamål och har jag därför antecknat mig för nämnda belopp.»

Donatorn och välgöraren skildes hädan på ett sätt, som vackert stämde öfverens med hans lifsgärning.

Men ännu återstår en sista ring att fästa vid gåfvokedjan. Sina största donationer gjorde Ahlström efter sin död. De voro endast afsikter, hvilka han omtalat för sin hustru och sina vänner, men hvilka hustrun satte i verket lika samvetsgrannt som om Ahlström själf hade varit i lifvet.

En af fru Eva Ahlströms käraste omsorger efter hennes mans död har varit att så mycket som möjligt realisera hans planer och idéer. Författaren har ofta trott sig märka att sysslandet härmed blifvit hufvudinnehållet af hennes sträfvanden. Man behöfver icke en lång stund vara i hennes sällskap, innan man hör henne säga: »Antti var af den åsikten, Antti ville

det så.» Uppfyllandet af den bortgångnes vilja har på det mest vackra och rörande sätt visat sig äfven på det område, hvarom nu är fråga, donationernas område. Eva Ahlströms donationer från år rSyö till år 190) stiga till närmare 180.000 mark. Och i denna summa ingå dock icke de gåfvor, som hon skänkte på grund af hennes aflidne mans i lifstiden uttryckligen uttalade önskan. Genom ett enda gåfvobref bortskänktes

100,000 mark.

Gåfvobrefvet rörande denna summa har följande lydelse: 1 enlighet med min käre aflidne mans, Kommerserådet Antti Ahlströms i lifstiden uttalade vilja och afsikt samt förenande mig om hans önskan anslår och skänker jag till minne af vår 2Ö:te brölloppsdag hundratusen (100,000) finska mark att fördelas emellan Finska Folkskolans Vänner, Folkupp-lysningssällskapet, Finska Sjömansmissionen samt det skyddshem för föräldralösa och ålderstigna fattiga, som kommer att inrättas på Xorrmarks bruksegendoms mark, på så sätt, att enhvar af dessa föreningar och inrättningar erhåller tjugufemtuson (25,000) mark att förvaltas såsom en stående fond under Antti och Eva Ahlströms namn, och har jag därjämte velat förordna:

att Finska Folkskolans Vänner med räntorna af det kapital de erhållit äga inrätta och årligen underhålla någon eller några vissa högre folkskolor på sådana orter, hvarest den finskatalande befolkningen af en eller annan orsak annars icke kan förskaffa sina barn tidsenlig undervisning på modersmålet;

»att Folkupplysningssällskapet äger använda räntorna af det skänkta beloppet sålunda, att åt folkbibliotek, som anlagts af fattigare kommuner, byar eller enskilda personer, årligen skänkas lämpliga böcker till ett värde af femtio mark, under villkor att bibliotekens grundläggare föröka biblioteken med samma belopp;

att den Finska Sjömansmissionen beviljade fondens ränteinkomst årligen, enligt direktionens för föreningen bepröfvande, skall komma sådana missionsstationer till godo, som mest hafva behof af Sjömansmissionens verksamhet och hvarest dess ändamål med största framgång kunna befordras; samt

»att det för ofvannämnda skyddshem nu donerade kapitalet likaledes skall förvaltas såsom en skild fond, hvilken skall förökas med de årliga räntorna intill dess de af min aflidne man tidigare anvisade medlen kunna disponeras för inrättningens underhåll, då nu ifrågavarande kapital helt och hållet skall användas till uppförande af byggnader för skyddshemmet med iakttagande af att fonden därunder förvaltas af en tremanna komité, till hvilken ägaren af Norrmarks bruk utser en ledamot, Norrmarks kommun en och Norrmarks sockens kyrkoherde en ledamot. Norrmark, den 21 September 1896.

Eva Ahlström.

Bevittna

Edv. Avel lan. Kommunalråd.

Emil Holmberg. Justi tierådman.»HELSINGFORS

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ 1905ANTTI AHLSTRÖM

HANS LIF OCH VERKSAMHET

AF

JUHANI AHO

HELSINGFORS 1905

Turvakoti.Såsom i gåfvobrefvet namnes, hade Ahlström redan tidigare anslagit ett belopp för grundläggande af ett skyddshem för föräldralösa barn och ålderstigna fattiga. Detta hade skett i ett redan år 1889 upprättadt testamente. Summans storlek gjordes i testamentet beroende däraf, hvilken utgång den af fröken Alma Liljeblad väckta arfstvisten komme att erhålla. Sedan processen efter Ahlströms död förlikts, befanns Turvakoti-fonden utgöra 203,805 mark. Med dessa och något senare yttermera tillkomna medel är det vackra hemmet för ålderstigna och barn uppfördt. hvilket nu reser sig vid stranden af Norrmarks å.

För åstadkommande af en allmän öfversigt af Ahlströms samtliga donationer införa vi till slut här en förteckning öfver de ändamål som under hela hans lifstid blefvo föremål för hans välgörenhet.

De fattiga. 1891 Fmk 500 1868 Fmk 1,000 1892 » 10,500 00 Ln » 207 1893 » 40,130 1876 » 358 1894 » — 1877 592 1895 » . — 1878 I 616 1896 » 229,105 1879 » 603 Fmk 349,031 1880 » 2,400 1881 » 1,565 Folkskolorna och folk 1882 > 125 bildningen 1883 » 250 '873 Fmk 8,000 1884 » 4

600 1890 » 1880 11.000

DONATIONER ÅREN I88<>—I89*\ 4«3 1881 Fm k 630 1885 Fmk 1.420 1882 » 650 1886 » 120 1883 * 1)00 1887 » 640 1884 400 1888 » 220 1883 » 1)00 1889 320 1886 14,440 1890 120 1887 » 2,510 1891 » 70 1888 9,219 1892 125 1889 » 2,317 1893 » 105 1890 7> 2,595 1894 » 30 1891 » I 1,100 1895 » — 1892 14,130 1896 » 26,050 1893 3,997 Fmk 32,775 1894 » 3,38o 1895 ». 15,236 Den högre skolbildningen. 1896 » 53,426 '873 Fmk 10,000 Fm k 181,718 1879 » 10,500 1880 » 800 Kyrkliga och religiösa 1881 > 825 ändamål *). 1882 375 1864 Fmk 400 1883 » 200 .874 » 1.000 1884 » 300 1875 » 300 1885 700 1878 320 1886 » 200 1879 » 20 1887 » 1880 » 1888 1881 > 130 1889 1,000 1882 320 1890 120 1883 845 1891 - 1884 » 220 1892 » 825

*) I denna kolumn inga älven de till hedna- och sjömansmissionen donerade beloppen.i«93 Fmk 1,900 1889 Fmk 400 1894 1,250 1890 '89S 573 1891 » 200 1896 625 1892 » 100 Fmk 30,195 1893 2.200 1894 » 1,200 Teatrarna. 1895 » 200 tinska teatern och operan. 1896 » 255 1873 Fmk 1,000 Fmk 22,475 1877 » 11,500 1878—80» 11,232 Tidningarna. Fmk 23,782 „Morgonbladet". Björneborgs teater. 1877 Fmk 1,450 1878 » 5*2 1876 Fmk 100 1882 » 200 1888 » 2,017 1883 » 100 Fmk 2,117 Fmk 2,262 l ^ (fl Fmk 25.899 Hvarjehanda filantropiska andamål. 1877 Fmk 2,020 1878 » 70 „Finland". 1888 Fmk 3,123 1889 » 1.000 1890 » 1,000 1891 » 1,000 1892 » 1,000 Fmk 7,123 1879 1880 1881 » 1,610 125 » 130 1882 » 420 1883 » 660 „Va/voja". 1884 230 1888 Fmk 100 1885 » 3,363 1889 » 100 i88(> » 3,970 1891 » 100 1887 » 1892 » 100,, Vvstra Finland".

1893 Fmk I,625 Summa Fmk I 1,410 Särskilda andra ändamål 1878 Fmk 500 1881 25 1882 100 1883 125 1884 200 1885 550 1887 2,975 1888 120 1889 100 1890 » 330 1891 * 5°

'893 Fmk 375 1894 2,235 1895 » 298 1896 742 Fmk 8,725 Vetenskapliga forskninga och samfund. 1876 Fmk 500 1886 » 2,000 1887 * 900 1890 1,000 1891 1,600 1895 1,000 1896' » 1,000 Fmk 8,000

Under sin lefnad donerade Antti Ahlström alltså — för så vidt detta framgår af hans bokföring — följande belopp för nedanstående ändamål:

1) De fattiga..........................Fmk 349,031

2) Folkskolorna och folkbildningen . . » 181,718

3) Kyrkliga och religiösa ändamål . . 32,775

4) Den högre skolbildningen 30,195

5) Teatrarna..........................» 25,899

6) Allehanda filantropiska ändamål. . 22,475

7) Tidningarna.............................. 11,410

8) Särskilda andra ändamål 8,725

9) Vetenskapliga forskningar och sam-

fund 8,000

Fmk 670.228Dessa siffror tala ett tydligt språk om hvilka ideella och filantropiska syften stodo Ahlströms hjärta närmast. Af desamma framgår att hans välgörenhet i främsta rummet egnades understödjandet af de fattiga och ekonomiskt vanlottade. Därnäst komma anslagen för folkbildningen och folkupplysningen. Själf hade han under barndomen och ungdomstiden stått folket nära, bättre än mången annan kände han därför af egen erfarenhet, huru mycket folket var i behof af undervisning och upplysning. Betydelsen af de för inrättande och underhållande af folkskolor gjorda donationerna ökas ytterligare därigenom, att de icke meddelades en gäng för alla, utan tillika inneburo ett bindande löfte för framtiden så länge bruken och sågarna komme att förblifva i Ahlströms ägo. De öfriga donationerna motsvara icke närmelsevis de belopp som gåfvos för de bägge ofvan-nämnda ändamålen, men ådagalägga äfven de riktningen och styrkan af Ahlströms intressen och tycken. Ahlström var en vän af kyrkan och religionen och ville för hvardera göra hvad han kunde. Speciellt stod sjömansmissionen honom skeppsredaren och fraktgifvaren nära. Den högre finska skolundervisningen fick af honom rikligt underhåll. Så länge tiderna voro svåra för de finska skolorna, nedlade han på deras altare tusental, senare endast hundratal och detta för att uppfylla tidigare afgiina löften. Staten hade småningom öfvertagit lyceerna och fruntimmersskolorna och de behöfde därför icke längre understöd i samma mån som förr. Men då en ny idé, samskoleidén, åter behöfde stöd, erhöll den det.

Att folket bör hjälpas i sin fattigdom och upplysas i sin okunnighet, se där de tvänne klara och enkla grundsatser, efter hvilka Ahlström rättade sin välgörenhet. Till dessa grundsatser hade han själf, utan någon större inverkan utifrån, kommit genom egen lifserfarenhet. Men han stod icke heller kall inför andra sträfvanden, hvilka afsågo att höja folkets, och särskildt den finskatalande befolkningens kultur. De summor,hvilka utgåfvos för vår finska scen, äro till största delen från landtdagsåret 1877—78 och således resultat af i hufvudstaden emottagna inflytelser. Samma inflytelser spåras äfven i det understöd han skänkte »Morgonbladet» och »Finland» samt vetenskapliga forskningar och föreningar. Hithörande belopp visa, huru mäktiga dessa inflytelser voro och om bidragen äfven voro små i jämförelse med de förenämnda, så äro de likväl i och för sig och jämförda med af andra enskilda män gjorda uppoffringar nog stora. Jag vill visserligen icke påstå, att de donerade beloppen noga skulle angifva styrkan och arten af Ahlströms ideella sträfvanden och intressen, men de hafva likväl en viss betydelse med afseende därå, att de synas öfverens-stämma med det, som vi annars känna om honom. Jag påstår icke heller, att denna fördelning skedde medvetet sålunda, att han i sina böcker skulle eftersett, när och hvilka belopp han gifvit för det och det ändamålet och hvad han ännu kunde gifva. Fördelningen uppstod utan tvifvel af sig själf, men äfven under sådant förhållande är den belysande för hans sinnesriktning och personlighet.

Då man tänker på dessa stora donationer, framställer sig självmant frågan därom, hvilket erkännande donatorn för dem fick emottaga af samtiden. Ehuru jag med stöd af uttalanden af hans gamla vänner och äfven dessutom på grund af egen kännedom om hans karaktär är öfvertygad om, att Ahlström med sin välgörenhet icke afsåg att vinna ära och tacksamhet mer än detta i allmänhet är mänskligt, utan att den i hufvud-sak var en yttring af ett hos honom lefvande behof att få verka för de idéer som besjälade honom, tror jag likväl, att denna familjepublikation icke bör sakna all antydan om det offentliga och enskilda erkännande, som visades honom.Närmast Ahlström

stodo hans arbetare i Norrmark. Af dem finnas många lyckönskningar till husbonden såväl på Anders- som nyårsdagar. Ar 1878 telegrafera dessa till honom på Andersdagen till Björneborg: »Vi Norrmarks bruks män äro trogna, det vet du. Den 1 januari 1883 inställa de sig för honom och en af dem håller.ett sålydande tal:

»God morgon. Godt nytt år. En ny dag med nytt ljns uppfyller äfven våra sinnen och hjärtan med stor glädje och ödmjuk vördnad och manar oss att nalkas fredsfursten och med detsamma önska och af honom anhålla om lycka och välgång, hälsa och frid — för den man, som för oss öppnat bildningens källor och med den nya tidens starka svärd krossat den mörka råhetens järnportar. Den klara himmelen liksom påpekar för oss: se det nya ljuset.

»Vårt bildning saknande folk, vårt fattiga och ringa fosterland kan icke så som det borde tacka de ädle män, hvilka med stora uppoffringar och stora ansträngningar velat leda folket fram på ljusets och bildningens bana. Hvar än fråga väckts om bildningens utbredande och det kostsamma uppodlandet af Herrans vingård, där har äfven nämnts namnet på en ädelsinnad man och omtalats välviljan hos en af folket älskad ifrare för ljuset. Välsignadt lefver minnet af denna välvilja; vackert växa dess ädla frukter. Klart strålar det ljus den sprider, kraftig växer den säd den sått. Och själf är han hedrad och älskad af allt folk. Vi kunna icke längre underlåta att nämna detta namn, ty det är ju just vår älskade husbonde -kommerserådet A. Ahlström. Det arbete och den verksamhet A. Ahlström utöfvat ibland oss har tack vare Herrens välsignelse varit nyttigt och rikt. Det har varit som den nya vårsolens klara sken, hvilket smälter snön och fördrifver isarna, frammanar blommorna ur deras höljen lifvar naturens domnade krafter och bringar dem i ny verksamhet och till ett nytt lif. Föremål för allmän vördnad och högaktning skall minnetaf kommerserådet A. Ahlström i vår tids historia lefva bland de ädlaste välgörares. Oförgätligt skall det förvisso bevaras kommande släkten till glädje och gagn. Och allra närmast skall det fortlefva i kärt minne hos oss Norrmarksbor och i all synnerhet oss bruksarbetare, som alltid af Ahlström bemötas med öm kärleksfullhet och vänskaplig godhet, icke så som husbonden bemöter sina tjänare, utan såsom en fader sina barn. Men för allt detta kunna vi icke annat än tacka Gud, såsom också Ni vill det, och med ödmjukt hjärta bedja, att Han, som allt förmår, måtte skänka Eder hälsa och krafter samt lyckan och välsignelsen att länge lefva och verka för Herrans vingård, så att den må bära allt mera och mera frukt till vingårds-ägarens ära.»

»Klar må Er lefnads afton blifva. På hela Er lefnadsväg må det uppväxa blommor och palmer och folkets tacksamhets-tårar må hvila på dem så att de synas än skönare. Stjärnbeströdd och klar må Eder lefnads himmel vara och må den skänka sitt ljus både natt och dag. Och liksom ni endast eftersträfvat Guds ära och icke Er egen, så gifve Han, som kallar oss alla till delaktighet i sin ära, att också Ni måtte få i riklig mån inhösta frukten af den säd ni här utsått. Han må emottaga våra hjärtans tacksägelser och äfven under detta år skänka Er lycka och välsignelse, det är vår varmaste önskan. Länge lefve bildningens såningsman, det nya ljusets upphofs-man och fosterlandsvännen kommerserådet A. Ahlström.»

Ahlströms gamla tjänare från Långforstiden, stockförmannen Johan Henrik Lönnqvist, åt hvilken han likasom åt stockförmannen Rosengren utverkat hushållningssällskapets hederstecken, skrifver med anledning häraf till honom den 25 september 1882:

Högt må jag förkunna min tacksamhet. Glädje, fröjd, frid och kärlek äfvensom upphöjd ära må stråla öfver minälskade och ömsinte vän, herr kommerserådet A. Ahlström, hans kära hustru och hela familj. Liksom den vackra morgon-rodnaden förskönar hgla himmelen, så kärleks- och vänskaps-fullt ber jag att få frambära mitt tack för det hederstecken, som jag på den 15 söndagen efter den Heliga treenighetsdagen inför altaret i Sastmola kyrka efter slutad gudstjänst högtidligen emottog af vår prost, förenadt med en vacker bronsmedalj att med grönt band bäras i knapphålet. Måtte Gud skänka min så ädelmodige husbonde ett långt lif. —

Med djupaste högaktning Johan Henrik Lönnqvist.»

Bland offentliga ärebetygelser må omnämnas att Ahlström år 1881 erhöll kommerserådstitel, hvilken tilldelades honom till belöning för ådagalagd nyttig verksamhet.

Det torde också mera än en gång varit fråga om att upphöja Ahlström och hans efterkommande i adligt stånd och

kort före hans död torde ett förslag härom från vederbörligt håll redan insändts, men kommit för sent. Ahlström hade visat sig så likgiltig för denna utmärkelse att han ej ens brydt sig om att meddela infordrade upplysningar om sina donationer.

Då Ahlström fyllde sextio år fick han eniottaga talrika lyckönskningar, af hvilka vi här införa endast följande tvänne: »Församlade för att tömma en bägare till Eder ära, anhålla vi att härmed få till Eder, herr Kommerseråd, frambära våra varmaste lyckönskningar på denna dag, Eder sextionde födelsedag, då ni glad och lycklig i kretsen af edra egna och edra vänner kan blicka tillbaka på eder lifsgärning, hvilken burit rika hundrafaldiga frukter. Lefve, länge lefve ännu Antti Ahlström! På lärarenes vid Björneborgs Finska Lyceum vägnar

Ad. Malin.Till fyllda sextio år, fruktbärande arbete, ädla uppoffringar för det allmänna bästa lyckönskas ni på det hjärtligaste af

Yrjö-Koskinen. Ignatius. Rneberg. Donner. Forsman. Löfgren. Almberg. Göös. Meurman.DE SISTA FÖRETAGEN OCH FRAMTIDSPLANERNA.

Suursaari ångsåg. — Planer alt anlägga en bomullsfabrik, e/l sockerbruk och ett träsliperi. Ahlströms testamente.

Ide föregående kapitlen, uti h vilka vi redogjort för Ahlströms åtgöranden i och för affärens utvidgande genom köp och uppförande af nya sågar, för hans egendomsköp och hans verksamhet för Björneborgska banans åstadkommande, hafva vi sett, huru den storslagna affärsmannens vingar under årens lopp tillväxte samt huru hans företag höjde sig allt högre och högre. Hans expansionslust kände sig ej för ett ögonblick tillfredsstäld. Det var aldrig fråga om en välförtjänt hvila. aldrig kom det honom i sinnet att hvila på sina lagrar. Knappt hadé han fått ett företag i gång, innan hans fantasi redan sysslade med ett annat, med nya planer och deras realiserande. För en sådan man är det en själspina att stå stilla och hans energiska ande får ingen ro, innan den får gripa sig an med nya företag. Endast döden är i stånd att häjda honom på hans väg.de sista .företagen och framtidsplanerna.

3

Och så hjälpte det ej, Antti Ahlström måste göra affärer äfven i östra Finland. Det var icke nog för honom, att nästan alla vattendrag i västra Finland, Tavastland och Keski-Suomi nedflötade hans stockar och att hans skogsafverkares yxhugg ekade i skogarna inom nästan alla socknar i dessa landsdelar, att fartyg, för att alhämta hans trävaror, kryssade uppför Bott-

Suursaari ångsåg.

niska viken till Sastmola, Björneborg, Raumo och Åbo samt längs Finska viken till mynningen af Kymmeneälf — kort före sin död uppgjorde han den sedermera äfven realiserade planen att åtkomma rikedomarna i Karelens skogar, att utskeppa plankor och bräder äfven från Trångsund. Hvem vet om han icke, därest han fått lefva, skulle sändt kunskapare ända upp till Hvita haf-vets stränder, för att där uppsöka sågplatser.Suursaari ångsåg vid Vuoksen inom S:t Andreae socken är Ahlströms sist anlagda såg. Grunden till densamma lades år 1895, men han hann icke se den i gång, innan döden ryckte honom bort.

Tanken att vända sig till dessa aflägsna trakter erhöll Ahlström af en björneborgsk affärsman, som en gång då de tillsammans färdades på järnvägen skrutit öfver de trävaru-affärer han gjort i östra Finland. Så har Ahlström själf berättat med det skämtsamma tillägget, att skrytet stod berättaren dyrt, var »ris på egen rygg», då det föranledde konkurrens från ett håll, hvarifrån det minst varit att vänta. Man hade då börjat sälja trän från de därintills ovidrörda skogarna å kronans donationsgods och Ahlström kunde icke motstå frestelsen att vara med om att köpa dem. Då han för vännen Avellan omtalade denna plan, försökte denne afråda honom och frågade om han icke redan började blifva för gammal att allt fortfarande utvidga sin affär och om han icke snarare borde tänka på att inskränka densamma. En stund föreföll Ahlström äfven böjd för att följa den gode vännens råd, men naturen tog likväl ut sin rätt och han sade: »Ja, ja, det kan vara såsom du säger, men nog gör jag det i alla fall.» Och kort därefter hade han köpt tvåhundra tusen stammar från skogarna på Lintula donationsgods. Då han uppgjorde köpet, hade han ännu icke någon såg i dessa trakter, och han tyckes redan hafva varit besluten att icke heller uppföra någon sådan, eftersom han offererade träna åt en affärsfirma i Viborg. Men då anbudet icke antogs, lade

han grunden till sågen å Suursaari.

Suursaari såg blef färdig kort efter Ahlströms död. Den är försedd med tre ramar och försågar nu omkring 9,000 stan-dert om året. Den försågade varan transporteras öfver Antrea station till Viborg och inlastas i Trångsund.

Ahlströms sista nya planer inskränkte sig emellertid icke till det område lian dittills kallat »sitt». Han började hvälfva495

planer äfven för alldeles nya, för honom förut främmande företag. Han nöjde sig icke längre med att vara endast järn-verksägare och trävaruhandlare, utan han hade beslutit börja idka äfven annan fabriksrörelse. Han umgicks med tankar att anlägga en bomullsfabrik och ett sockerbruk, men framför allt hade han fäst sig vid planen att bygga ett träsliperi. Det var främst med tanken på denna affärsgren, hvilken då ännu icke fått den fart som på senare tider, man kort före hans död hörde honom yttra: »Finland går en lysande industriell framtid till

mötes och då vill jag vara med.»

Det var äfven naturligt, att Ahlström skulle fästa särskild uppmärksamhet på detta sistnämnda slag af industriell verksamhet, då han såsom ägare af stora skogar och särskildt äfven af många forsar i olika delar af landet hade alla förutsättningar för att lyckas på detta området. Det klara och rena vattnet i Kautuafors var liksom skapadt för att slipa fin pappersmassa och hvarför skulle icke forsarna å Strömfors kunna drifva pappersbruk lika väl som de högre upp vid samma vattendrag belägna forsarna. Också torde han ha tänkt på att anlägga en bomullsfabrik å Strömfors och en jordbruksredskapsfabrik å Fredriksfors — och hvem vet livad allt.

Redan år 1890 påträffas i anlända bref spår af Ahlströms planer att anlägga ett pappersbruk. Åtskilliga personer anföra, att de i tidningarna läst en notis om att Ahlström stode i beråd att anlägga ett träsliperi. och erbjuda honom sina tjänster. Sagda notis tyckes äfven hafva väckt fruktan för konkurrens. Så skrifver »Kannuskoski aktiebolag > den 11 augusti 1890: Af en notis i tidningarna hafva vi sett, att H. H. vore sinnad nedlägga kapital i träsliperi-affärer, men då för närvarande konkurrensen i denna branche blifvit ganska kännbar och ju icke önskvärdt vore, att allt flere sinsemellan konkurrerande dylika affärer inom vårt land under dessa tider uppstode, taga vi oss friheten förfråga, om icke H. H. kanske hellre ville ned-496

lägga Edra kapitaler uti vår sedan år 1883 existerande dylika affär, antingen såsom associé i vår firma eller ock måhända ensam öfvertaga affären, ifall Ni så skulle önska.» Äfven ett annat träsliperi salubjöds. Mellan kommande nya sågköp och andra åtgärder för sågrörelsens utvidgande förorsakade antagligen ett afbrott i planen att anlägga träsliperiet, eftersom tecken på dess realiserande icke spåras under fem år. Måhända inverkade härtill äfven de dåliga affärsförhållandena, speciellt året 1892. Men efter 1892 upptages frågan ånyo och därom nämnes åter i tidningarna. Med anledning däraf vänder sig Karhula mekaniska verkstad till Ahlström med anbud att bygga träsliperiet. Också denna gång känna ägarene af tidigare träsliperier oro och fruktan för konkurrens. Märkligt är följande den 26 oktober 1895 daterade bref från rektor Alfred Kihlman:

1 någon tidning har stått att läsa att herr kommerserådet ämnar anlägga ett större träsliperi. Jag har ingen rättighet att inblanda mig i andras affärer och jag vill det också icke. Men då jag har haft äran att ofta sammanträffa med Herr Kommerserådet och därigenom ett förhållande af tillgifvenhet från min sida uppstått, har jag ansett mig kunna i afseende å den till-ämnade affären lämna några upplysningar som kanske äro af något värde.»

»Jag har under mera än 20 år deltagit i ledningen af sliperier och känner därför denna industri, de fördelar den lämnar och de svårigheter hvarmed den har att kämpa, täm-meligen väl. Denna industri har varit vinstgifvande, dock mycket olika under olika år redan under förra tider. Numera är tendensen i starkt nedgående. Orsaken härtill är öfver-produktion. Ryssland, dit fabrikatet kunnat med fördel exporteras, kan icke på långt när konsumera, hvad Finland producerar. Ofverskottet, som nu redan är ganska betydligt, måste exporteras till utlandet. Men här äro priserna till följd af konkurrensfrån Sverige och Norge så tryckta att nettovinsten niäste blifva ytterst liten, om någon alls. Det är därför enligt min öfver-tygelse icke någon god placering af kapital att nu bygga trä-sliperier.»

Då Ahlström en gång beslutit — och såsom det synes fast beslutit — att inlåta sig på nya banor, hade fruktan för

konkurrens lika litet som för dåliga tider säkerligen icke kunnat afskräcka honom från att bringa beslutet i verkställighet. Då han på vintern 1896 reste in till Helsingfors, hade han redan fattat beslutet att anlägga träsliperiet och hade till ändamål för resan bl. a. det förberedande praktiska ordnandet af företaget.

Döden trädde likväl plötsligt emellan och alla nya planer blefvo orealiserade.

1 detta sammanhang torde det vara på sin plats att redogöra för de anvisningar Ahlström i sitt testamente lämnade de efterlefvande beträffande affärens skötsel och ordnande. Hans yttersta vilja var, att fru Ahlström efter hans död skulle sitta i orubbadt bo och att affären skulle fortsättas oförändrad och odelad. Annu efter Ahlströms död skulle affären fortgå såsom förut, men dock sålunda att densamma efter konunerse-rådinnans död skulle ställas å aktier, så många barnen voro, och att hvart och ett af dessa eller deras afkomlingar tilldelades en aktie. Aktien kunde väl af innehafvaren föryttras, men borde dock alltid först hembjudas syskonen eller deras efterkommande för det pris en främmande erbjudit, innan aktien finge utom släkten föryttras. Ledningen af affären skulle naturligtvis tillkomma aktieägarena, hvilka gemensamt skulle besluta och bestämma därutinnan på sätt de för lämpligt funne. Såsom ett önskningsmål uttalade testator, att hans egna söner om möjligt såsom förvaltare under den gemensamma bestyrel-sen, om ock någon eller några af dem omhänderhade hufvud-

32ledningen, mätte omhänderhafva och sköta de underlydande possessionema: Walter Norrmarks bruk inbegripet Saarikoski, Långfors ocb Lamppi, Rafael Fredriksfors, Bertel Kautua och Birger Strömfors.

Också i dessa testamentariska förordnanden visar sig affärsmannens skarpsynthet. Om människan öfverhufvud kan utstaka väg och gifva anvisningar för framtiden, så kunde Ahlströms afsikt påtagligen bäst förverkligas genom dessa förordnanden. Han hoppades, såsom man godt kan förstå, att det som han skapat icke skulle upplösas, utan att hans arfvingar och efterkommande skulle hålla det samman och en-livar draga sitt strå till stacken. Detta kunde bäst ernås därigenom, att en hvar af dem eller åtminstone de som sådant önskade skulle hafva icke allenast uppsigt öfver det hela, utan därjämte hvar sin detalj att sköta. Jämte det de vore direktörer för bolaget, skulle de äfven vara bolagets tjänare. Sålunda komme den ena att leda och hjälpa den andra och på samma gång den ena att kontrollera den andra. Och på det att jordagodsen och affären så länge som möjligt skulle förbliiva i Ahlströmska släktens ägo, ville han arrangera saken så, att utomstående åtminstone icke emot släktsmedlemmarnas vilja kunde tränga sig emellan. Huru många exempel finnes det icke från affärsrörelsens och jordbrukets områden därpå, att stora gårdar och lysande affärsföretag gått under och upplösts därigenom, att bröder efter gamla husbondens och ägarens död skiljts åt och genom parcellering och delning försvagat företag, hvilka med fördel kunnat fortsättas, om de unga blott hållit i hop.och endräkt varit rådande.

Tills vidare har äfven Ahlströms vidlyftiga och mångsidiga om ock på sätt och vis nog så osammanhängande affär genom ägarnes enighet endast utvecklats och iörkofrats, sålunda bekräftande riktigheten af grundläggarens principer. Och det finnes icke heller något skäl att antaga, att det icke äivenframgent skäll så förblifva. Låtom oss hoppas, att äfven kommande generationer lika troget som nuvarande första slägtled skola följa grundläggarens vilja och icke förskingra hvad han för deras räkning hopbragt. Om de eller några af dem någon gång skulle känna sig frestade därtill, ber jag i all anspråkslöshet att de måtte bläddra i denna bok, som på initiativ af stammodern, delvis för afvärjande af en sådan fara, samman-skrifvits angående stamfaderns verk och lifsgärning.NORRMARK.

et nuvarande Norrmark, sådant det för ögat ter sig, är i

hufvudsak likadant och i samma skick som det var då Ahlström lämnade det. Endast Havulinna och några andra byggnader äro senare uppförda. Då Norrmark var och fortfarande är likasom den hufvudstad, från hvilken det stora riket regerades och allt ännu regeras, torde det vara på sin plats att gifva en liten bild af dess yttre utseende samt af lifvet

Då man från Björneborg färdas norrut och hunnit öfver slättlandet, har man, åtminstone af landskapen och odlingarna att döma, svårt att tro sig vara på väg till ett så stort affärscentrum som Norrmark. Trakten är skogig, snarlik en ödemark, endast här och där vid vägkanten synes något illa odladt torp. Därest Ahlströms gäster till sitt

förfogande icke hade gårdens goda hästar och bekväma åkdon, skulle den resande måhända oftare än nu med en suck önska att resan kunde ske per järnväg.

Plötsligt, då man nått höjden af en backe, utbreder sig framför en Norrmarks bruk med dess vidsträckta odlingar.

därinne.Norrmarks hönsgård och ladugårdsbyggnad.Något lägre ned synes tornet och taket af brukets karaktärs* byggnad samt en mängd andra kringliggande byggnader. At ett annat håll ser man det högresta furuomgifna Havulinna.

Efter att ha åkt genom Finnby by, som liknar en mindre köping, få vi socknens urgamla klockstapel och tornlösa kyrka i sikte. De äro omgifna af vidsträckta fält, af hvilka de flesta lyda under bruket. Till vänster vid skogsbrynet synes det rödmålade Turvakoti. Under passerandet af den öfver ån ledande bron fästes uppmärksamheten på de i en mindre fors belägna gamla kvarnbyggnaderna, hvilka bilda en egendomlig kontrast till de bruksanläggningarna högre upp.

I detsamma befinna vi oss vid inkörsporten till bruksom-rådet. Från denna leder fram till bruket en bred och rak väg, utmed hvars bägge kanter björkar äro planterade.

På högra sidan om vägen strömmar Norrmarks å med fragga på ytan speglande de på andra stranden belägna husen i Finnby. Allt emellanåt nedflyter en stock, påminnande om att vi nalkas en sågtrakt. Till vänster nedanom en barrträds-backe ligger omgifven af odlingar och björkar Norrmarks folkskola, prydlig och proper. Några steg från vägaskillnaden till skolan stiger en körväg genom en välvårdad furuskog uppåt till Havulinna, och ett ögonblick senare höjer sig ett, såsom det synes oss, förtrolladt slott framför oss och vi ha svårt att tro oss vara i Finland. Men icke dess mindre harmoniera byggnaderna förträffligt med den finska omgifningen. Havulinna är ett bevis på att en oländig stenbacke, välvårdad och förädlad af människohand, med framgång och på ett värdigt sätt kan tjäna såsom sockel också för annat än gråa stugor och kan gestalta sina linjer till en harmonisk omgifning för den modernaste arkitektur.

I allmänhet har naturen på Norrmark så mycket som möjligt förskönats genom människohand. En åker på åstranden har sålunda omskapats till en esplanadlik park, genom hvilkenvägen går fram skyddad mot sol och blåst af granhäckar. Vi stanna ännu icke vid karaktärsbyggnaden, utan fortsätta till bron öfver forsen. Där ha vi på ena stranden järnbruket, på den andra sågen. Emellan dessa inrättningar skummar under bron med betydligt fall det bruna insjövattnet på ömse sidor af en liten klippholme.

Smedjan har efter senaste eldsvåda uppförts af gråsten.

I samma byggnad har äfven inrymts elektricitetsinrättningen, som upplyser hvarje vrå af Norrmarks bruk såväl inomhus som ute, äfvensom en pumpinrättning, som drifver vattnet ända upp till tornet på Havulinna. Ett stycke från smedjan ligger Norrmarks bruks »brandkårshus», i hvilket sprutorna och pumparna förvaras.

Sågen, hvilken är belägen på andra sidan om ån midt emot smedjan, hör icke till affärens största och dess försågning kan på intet sätt jämföras med det snabba arbete ångsågarna prestera. Liksom vattensågarna på Lamppi och Långfors har den sin betydelse såsom ett historiskt minnesmärke från den tid, då Ahlströms och hela landets trävarurörelse ännu var i sin linda. Den är äfven för närvarande affärens enda i gång varande vattensåg och försågar endast den stock som icke kan flötas längre. Största delen af de stockar, som gå utmed Norrmarks leden, hastar förbi sågen för att förädlas på Hamnholmen.

Ehuru Norrmarks järnbruk och såg sålunda icke hafva någon större betydelse för den Ahlströmska affären och ehuru de för den utomstående icke kunna gifva något begrepp om affärens storlek, äro de likväl egnade att gifva en föreställning om dess art och underhålla intrycket af dess mångfald, hvilket intryck genom jordbruket på egendomen ytterligare stärkes. Också detta är mindre på Norrmark än på många andra af godsen. Det är därlör egentligen endast hufvudet som befinnerUtsigt öfver Norrmark.sig på Norrmark och där förrättar sitt arbete. Lemmarna fungera annorstädes.

Vi återvända nu till brukets karaktärsbyggnad. Vi vandra förbi järn- och kolmagasinen äfvensom brukskontoret,

hvilket under samma tak rymmer telegrafstationen. På afstånd se vi

Utsikt mot Havulinna.

en skymt af fähus- och ställsbyggnaderna äfvensom en mängd andra uthus- och ekonomibyggnader, hvilka väl vårdade som de äro tala om det välstånd, hvarigenom allt detta upprätt-hålles, och den ordning, som herrskar på platsen.

Vid en stor gårdsplan, kring hvilken en bred sandad körväg leder, och i hvars midt en springbrunn plaskar, står den palatslika byggnad, från hvilken affären ledes. Den ärÖfre salongen.uppförd af trä i tvä våningar, nu .hvit målad ined rödt tak och gröna fönsterposter. Ena fasaden vetter emot en vidsträckt park med utsigt mot Havulinna, den andra emot gårdsplanen, vid hvars motsatta sida en mindre, för kontorspersonalen afsedd byggnad ligger. Denna byggnad tjänade tidigare såsom karaktärsbyggnad och låg då på åstranden icke långt ifrån den nuvarande karaktärsbyggnaden.

Vi inträda i tamburen, från hvilken en dubbeltrappa leder upp till öfra våningen och under trappan komma vi in i en rymlig inre tambur, från hvilken dörrar och gångar leda till byggnadens olika delar. .

Vi kasta först en blick i matsalen, om hvars inredning fotografin ger en fullt tydlig föreställning, och tillägga endast, att uppmärksamheten här fästes vid namnen på några af våra stormän — Lönnrot, Snellman, Runeberg, m. fl. hvilka äro anbragta i taket inom passande ornament, en detalj som äfven den vittnar om husbondens på gården fosterländska sinnelag. Matsalen tjänar tillika såsom arbets- och sällskapsrum för familjens fruntimmer. Sittande i sin gungstol erhåller husfrun där rapporter öfver händelserna i det stora hushållet, gifver anvisningar och befallningar till köket, stallet och trädgården samt emottager per telefon upplysningar och förfrågningar från olika håll, rörande de mest olika saker. Allt emellanåt ringer någon af familjemedlemmarna upp ifrån Fredriksfors, Kautua eller Helsingfors, därifrån isynnerhet underrättelser om tilldragelserna i stora världen erhållas.

Från matsalen återvända vi till tamburen och komma så till salongen. Också dess inredning är i hufvudsak densamma som på kommerserådets tid och fotografin ger en detaljerad föreställning äfven af denna. Kristallkronan i taket är en vacker pjes. En värdefull möbel är ett gammalt fintarbetadt skåp till höger om dörren. Midtemot dörren står en Steimvavflvgel. Salens väggar äro fulla af konstföremål, många af my ket stortMatsalen.Nedre salongen.Nedre salongen.SofrummetBlaa kammaren.Kommerserådets rum.värdo. Framför andra tilldraga sig Ville Vallgréns Ofelia > i marmor och A. Edelfelts »Sjömän uppmärksamhet. Af Edelfelt finnes äfven några mindre målningar i olja och akvarell samt fru Ahlströms porträtt i pastell. Eero Järnefelt representeras i det lilla tafvelgalleriet på Norrmark af tre mindre landskap samt af skissen till en af hans bästa tatlor Kor vid torfrök . Af Helmi Biese finnes »Insjölandskap och »Sommarnatt . Ett motstycke till dessa finska ämnen bildar italienaren R. Gambogis »Medel-hafslandskap*. Ännu må anföras ett landskap af Fannv Churberg och norrskan Juliana l.angbergs skiss af parken å Kautua. Afven åtskilliga utkast af fru Thyra Borg pryda väggarna i hennes föräldrahem.

Till höger om salongen befinner sig fru Ahlströms sofrum. Från sidorummet till vänster komma vi in i den s. k. blåa kammaren . Också den är ett litet tafvelgalleri, hvilket främst innehåller porträtt och fotografier af familjens medlemmar. Af dessa väcker F. Ahlstedts år 1880 målade porträtt af Antti Ahlström särskild uppmärksamhet. Af samme konstnär är äfven ett porträtt af Vilhelm Ahlström. Med synnerligt intresse betraktar man den på väggen i detta rum hängande stora tafla, hvilken framställer Antti Ahlström i skiftet af sin familj. Såsom redan i det föregående nämnts är denna tafla målad al Axel Gallén. Äfven). Takanen är representerad genom sin i mormor huggna Rebecka .

Från blåa kammaren inträder man i det rum, som kallas kommerserådets rum . Dess inredning är i alldeles samma skick som då Ahlström lefde. Fönstren vetta åt gården och bruket och sittande vid sitt bord kunde husbonden följa med rörelsen ute. Vid fönsterposten stod hans telefonapparat. Emellan den till tamburen ledande dörren och det andra fönstret stod samma bekväma soffa som nu, framför den bordet och vitl hvardera ändan af

detta länstolar i samma stil som soffan. På väggen ofvanom soifan hänger Elin Danielson-Gambogisvintersjölandskap med en metande gubbe och en skrinnande pojke. På ömse sidor om taflan ses tvänne manshufvuden af fru Borg. I vinkeln emellan soffan och fönstret står Ahlströms bröstbild i marmor af Emil Vickström, förfärdigad efter Ahlströms död. Emellan fönstren finnes en stilfull empirespegel. Invid den till tamburen ledande dörren hänger ett konstnärligt arbetadt mindre väggskåp, i hvilket den bortgångnes af V. Blomstedt målade dödsmask förvaras. Nära detta på andra väggen står ett bokskåp. Mellan kontorsdörren och kakelugnen finnes en stor väggklocka och framför den en gungstol.

I detta bekväma och trefliga rum tillbragte Ahlström största delen af dagen. Därifrån ledde han sin vidlyftiga affär. Än satt han i gungstolen ackompagnerande sina tankar med nyckelskrammel i det han lät en af nycklarna i gången falla från fingret. Än såg man honom åter vid bordet uppgörande kalkyler på små papperslappar. Sittande i den ena länstolen med ryggen emot fönstret läste han sedan på lediga stunder tidningar och annan litteratur. Om kvällen sökte han gärna sällskap och var alltid redo att berätta och lyssna.

Kontoret arbetade då liksom nu i rummet bredvid. Senare har ett annat hörnrum bakom kontorstamburen, hvilket förr disponerades af fru Ahlström, tagits i anspråk för kontorets behof.

Till detta centrum ledde då och leda allt ännu alla de tömmar, medelst hvilka Ahlström styrde den med så många dragare förespända affären. Hit ringa förvaltarne på sågarna, bruken och egendomarna, framställande frågor och anhållande om förhållningsorder. Erån tidigt på morgonen till sent på kvällen pinglar telefonen, raspa pennorna och knäpper skrif-maskinen. Telegram anlända, svar afsändas. De flesta telegrammen och brefven dikterades af kommerserådet själf. Därjämte uppgöras kalkyler, uppsättas Certeparier och fakturor. KnappastKontoret.en dag iörgår utan att någon affärsvän eller annan bokant från hemlandet eller utlandet anländer.

Och likväl tyckes det aldrig vara brådska eller onödigt stök. Urverket rör sig visserligen nog så snabbt, men hjulen och tänderna gripa säkert in i hvarandra och lugnt skrider visaren framåt pä tatlan. Men fjädern, som sätter allt detta i rörelse, uppdrages hvarje morgon i affärens alltid verksamme ledares hjärna.

Och under det han, ledaren, sitter där i gungstolen, hör och ser han också annat än det som händer här på luifvud-kontoret, pa urtaflan. En utomstående ser endast visarena, hör endast pendelns knäppningar. Ledarens skarpa öga ser och hans vana öra hör det arbete enhvar af de olika delarna i det på långa afstand verkande maskineriet uträttar. Han vet, när och hvar hans utskickade vändra omkring i skogarna, räkna trästammar och uppgöra skogsköp. Han hör ljudet af yxhuggen i fjärran skogsmarker, ser hundratals hästar och slädar framsläpa stockar på sjöarnas och åarnas isar. 1 tankarna och med stöd af erhållna meddelanden följer han flottornas färder från det ena vattendraget till det andra, från fors till fors, och vet att på bestämda dagar vänta dem till sågarna. Och i hans öron börja nu ramarna rassla och cirkelsågarna hvina. Brädgårdar uppstå liksom städer med hus och gator; en del uppföras, andra lossas i pråmar och från dem i fartyg. Fartygen fyllas och afgå, men ledaren följer deras färd pa aflägsna vatten och inväntar underrättelser om deras ankomst till destinationsorterna. Om maskineriet på något ställe har beliof af smörjning eller något hjul slites och gar trögt, genast förnimmer han det misstänkliga ljudet, hvilket fordrar och erhåller snabb hjälp.

Det är icke numera Antti Ahlström som ltiler och ordnar allt detta från sitt Norrmark. Men den maskin han satte i gangarbetar med samma kraft och precision som förr, så vidt sådant öfverhufvud är möjligt för ett människoverk. Sönerna fortsätta faderns verk. Xorrmark är i hufvudsak såväl till det yttre som till det inre sådant det var, då dess skapare och uppbyggare lämnade detsamma.DODFN.

Resa till Helsingfors i januari ityö. Firande af påsken hemma a Nornnark. — Resa till Helsingfors i slutet af april. — Insjuknande och död i Helsingfors. - Nekrologer i tidningarna. — Tillbaka t iII Nornnark. — Begrafning a Nornnark. — Ta! och kransar pä grafven.

I det föregående hafva vi allt oftare fått uttala ordet död, allt oftare ha vi mötts af den gräns, vid hvilken allt slutar. Vid denna gräns måste vi nu stanna. Det förefaller oss oväntadt. Vi hade så länge vant oss vid att följa den verksamma mannens outtröttliga vandring på den väg, hvilken han under en lång lefnad trampat, att det kännes

svårt att tänka sig att den med ens ändat. Vi hade så lefvat oss in i hans verksamhet, så gått upp i hans planer, att vi gripas af saknad, då vi nu äro tvungna att afbryta berättelsens gång. Hvarje nytt kapitel har erbjudit oss tillfälle att fördjupa oss i för oss nya förhållanden och just då vårt intresse att erfara, hvad som vidare skulle ske, var störst, föll förhänget och vi måste draga oss tillbaka. Med saknad skrida vi till vårt sista värf, att till graf-vens hvila följa den man, hvars lefnads spår vi så länge och med så stort intresse följt nästan från de första stegen.I mera än tio år hade Ahlström under sin bästa mannaålder lidit af en svår och plågsam andtäppa. Denna sjukdom, som afstannade endast för par års tid, bland annat under de månader han år 1877 såsom folkrepresentant uppfyllde sin fosterländska plikt, hindrade honom isynnerhet vintertid att röra sig ute. 1 sin mån torde sjukdomen äfven hafva bidragit till, att han, efter att ha köpt Fredriksfors, under en längre tid icke kunde tänka på att utvidga affären och inlåta sig på- nya företag.

Efter år 1884 börjar sjukdomen likväl gifva vika, och under de sista tio åren var han fullkomligt fri densamma. De återvändande krafterna framträda äfven snart i de nya företag han nu åter egnar sig åt. Efter år 1888 inträffar Strömforsköpet, de nya sågköpen och såganläggningarna samt egendomsköpen äfvensom upprättandet af järnvägsprojektet. Denna lifliga verksamhet vittnade i sin mån om den tillfrisknades lifs- och arbetslust, men måhända också om den brådska en verksam person under trycket af ett anadt slut har att inom en kort tid uträtta så mycket som möjligt. Ahlströms hälsotillstånd var nämligen icke heller på denna tid alltid fullt tillfredsställande. Andnöden hade försvagat lungorna. Möjligtvis hade lifsmaski-neriet med den goda skötsel det erhöll kunnat hålla ut något längre än det gjorde, såvida icke den hemlighetsfulla och farliga fienden intluensan, som fällt så mången lifskraftig man, allt emellanåt inställt sig för att utföra sitt förstörelseverk.

Julen 1895 hade Ahlström firat i skötet af sin familj å Norrmark. Kort efter det barnen vid feriens slut inrest till sin skola i Helsingfors, begaf sig äfven Ahlström dit och besökte på samma färd Strömfors. Såsom redan i det föregående nämnts stod resan antagligen i sammanhang med planerna att inrätta ett träsliperi. Från denna resa återvände Ahlström i slutet af januari till Norrmark. På Strömfors hade han ådragit sig en förkylning och under vintern led han nu och då afkatarr och influensa. I början af april samlades familjen i Xorr-mark för att fira påsken. Nu var Ahlström åter vid jämförelsevis goda krafter och deltog nöjd och glad i de små fester, som anordnades hl. a. med anledning af läsförhöret å bruket.

Den 25 april reste han med sin hustru till Helsingfors. Denna resa, hvilken skulle blifva hans sista, hade såsom vi ofta tidigare omnämnt flere ändamål. Ett af dem var att söka läkarehjälp mot sviterna af influensan. Det är en egendomlig tillfällighet, att sökandet af läkarehjälp måhända var en direkt orsak till att Ahlström insjuknade i den sjukdom som skulle föra honom i grafven. Under det han för sina affärer rörde sig i staden hade han gått sig.varm och i detta tillstånd begifvit sig till kirurgiska anstalten, där han under pågående undersökning en stund var alklädd och därvid förkylde sig, hvilket hans af influensan försvagade kropp icke stod ut med. Såsnart han återvändt från kliniken fick han feber och måste då. på måndagen den 4 maj, intaga sängen. Sjukdomen angrep lungorna och trots våra bästa läkares, Runebergs, Schulténs och Lindbergs, ansträngningar stod den sjuke icke att rädda. Fredagen den 8 maj var en kritisk dag, då frågan om lif eller död åfgjordes. Krafterna började allt mer och mer aftaga och allt längre skof af medvetslöshet inträdde. I.äkarenes sista räddningsförsök var insprutning af kamfert och eter. Pä lördagen var slutet redan så nära, att barnen hämtades fran skolan för att taga afsked. Afskedsstunden kom också snart. Knäböjande omkring bädden, under det den ljumma vårluften inströmmade genom det öppnade fönstret, tryckte och kysste de hvar efter annan dfen kära handen. Ehuru den sjuke icke längre förmådde tala, förstod han likväl hvad som sades. Nu och då försökte han likväl kläda någon tanke i ord. Bland annat hördes han hviska något om fornminne». Senare biet det klart för de närvarande, att den döende under sitt måhända sista medvetna ögonblick velat förordna om en donation —• endonation till förmån för Fornminnesföreningen. Några bibelspråk, som fru Eva uppläste, torde liafva varit de sista ord den sjuke uppfattade. Såvida han icke möjligtvis ännu i någon mån förnam de toner, som kl. i 2 under natten mot lördagen hördes från en någonstädes i grannskapet hållen serenad. Klockan tio minuter före sju på söndagsmorgonen slocknade liislågan stilla och lugnt.

Det tillkommer icke författaren att skildra den sorg, hvaraf familjen och makan grepos, då deras stöd och skydd,

deras ledare och rådgifvare gått bort. Att Ahlströms död isynnerhet för hans maka var förkrossande, är naturligt äfven med afseende därå, att hon knappt hunnit hämta sig från det bedöfvande slaget, innan hon fick känna, hvilken ofantlig ansvarighetsbörda nu hvilade pä hennes, den hjälplösa enkans skuldror. Barnen voro ännu minderåriga och den äldste sonen hade först under de dagar, då fadern låg på sjukbädden, undergått studentexamen, hvarför han själffallet ännu icke hunnit visa, i hvilken mån han kunde fylla faderns plats.

De många bevis på hjärtligt deltagande, som familjen fick emottaga icke endast af närmaste vänner och bekanta, utan äfven af fjärmare stående, kunde naturligtvis icke skänka någon tröst, men måhända likväl förmildra smärtan.

Det bästa beviset på. huru älskad, saknad och ärad kommerserådet Ahlström var och hvilket aktadt minne han lämnade efter sig, voro de känsloyttringar, som kommo till synes vid hans graf. Samtliga tidningar egnade naturligtvis den bortgångne minnesord. Lusi Suometar offentliggjorde på ledarens bemärkta plats en spaltlång nekrolog öfver honom. I förgår pä morgonen», så skrifver bladet tisdagen den 12 maj, »afledhärstädes kommerserådet Antti Ahlström, den öfver hela landet kände store affärsmannen, ädelmodige donatorn och varme fosterlandsvännen. En lunginflammation bröt hans verksamma 1 if. > Efter att därpå hafva omnämnt den bortgångnes mångsidiga verksamhet och intressen slutar bladet: »Den aflidne ifrade

med entusiasm för finskhetens befordrande och fröjdade sig öfver dess segrar. Ehuru han vunnit rikedom och makt, glömde och föraktade han likväl aldrig sitt finska ursprung, såsom härtills varit vanligt hos oss särskildt bland affärsmännen.------

Liflig var Ahlström till lynnet, alltid planerade han nya djärfva företag. Han kände icke till några hinder. Sådana affärsmän som han behöfver det fattiga Finland och därför är hans bortgång en stor förlust för fosterlandet.»

Med ännu större värme häfdades Ahlströms minne af den finska tidningen på hans hemort. Satakunta» skref med anledning af dödsfallet följande minnesord:

»Af detta dödsbud beröres smärtsamt främst alla de, för hvilka Finlands nationella bildning är dyrbar och som fröjda sig öfver dess framsteg. Ty de veta, att med honom ett af vår nationella rörelses fastaste stöd ryckts ifrån oss, en man, till hvars entusiasm, kärlek och hjälpsamhet man aldrig förgäfves vädjade, om blott fosterländska sträfvanden, den nationella saken det fordrade. Därför stå de nationelltsinnade nedslagna vid hans alltför tidigt öppnade graf, tackande honom för den hjälp fosterlandet, det finska fosterlandet, cmottagit af honom, men tillika bittert sörjande öfver hans förtidiga bortgång. Man kan icke annat än förundra sig öfver det storartade dagsarbete, den aflidne hann utföra. Nästan af intet skapade han en affär, som i sin helhet betraktad lämnar många äldre efter sig och därför mycket mäktigt ingripit i vårt lands handelsförhållanden öfverhufvud och speciellt på denna ort, här i västra Finland. Man måste beundra den vakenhet och det outtröttliga verksamhetsbegär och framför alli den handlingskraft, som fått alltdetta till stånd. En sådan mans arbete liar icke varit förgäfves, det liar burit mångfaldiga frukter för fosterlandets materiella utveckling.

»Men hvad betyda guld och ägodelar och hopandet af rikedomar, såvida bakom allt detta icke finnes något mera ideellt, som visar den väg på hvilken rikedomarna skola användas. Den utan tvifvel vackraste sidan af Ahlströms lifs-gärning ligger också däruti, att han kunnat intaga en ideell ståndpunkt och förstått att skynda till hjälp, då hjälp varit af nöden. Och framför allt var han en af de få större affärsmän, som gjort den unga finska nationalitetens sak till en hjärte-och samvetssak och efter förmåga sökt förverkliga den. Utan sådana mäns som Antti Ahlströms och mången annan stor donators hjälpsamma hand skulle våra nationella bildnings-sträfvanden ingalunda hunnit så långt som fallet är. Och

därför skall fosterlandet för evärdeliga tider på bladen i sin kulturhistoria i tacksamt minne bevara denne sin verksamme sons verk. Och framför allt välsignas hans verk af västra

Finland, och i synnerhet af den trakt, där han satt sina bästa krafter i verksamhet.

Snart började kondoleanstelegram från så att säga alla delar af världen tillströmma. Då af dem framgår huru vidlyftiga Ahlströms relationer voro, anföra vi här afsändarenes namn: ryske vic.ekonsuln i Wismar F.

Fredrichsen, — Jakob Boet, Amsterdam, — Fernand Aucame, La Bastide-Bordeaux, Louis Brugman, Dortmund, — Heinrich Heidgen, Miilheim am Rhein, — A. Crotogino, Rostock, — Daniel Hailaust,

Nantes, — Raoul Le Bourgeois, Dieppe, — Montreuil, Blancher & C:ie, Honfleur, Demanel & Monnoyer, Antwerpen, Jacob Eindhoven, Zvolle, — Wilhelm Röhss, Göteborg, — A. Sylvander, Marseille, spanska vicekonsuln Fritz Anthon, Rostock, — l. & A. Jacobs, Antwerpen, Victor Tétard, La Bastide Bordeaux, — Isidor Rodiguet, Landerneau, — F.rikAugust Bolinder, Stockholm, GebrUder Gohen, Hannover, Joachim Cliristian Koch, Reval, — Jost. Heinr. Haveman & Sohn, Lybeek, — A. Ruffer & Sons, L.ondon.

Många gamla affärsvänner uttalade sitt deltagande äfven i bref. •

Så uttalar den gamle vännen C. J. Christiersen sina känslor bl. a. i följande ord: Ikke hade jeg anet at det skulde

vaere sidste gang vi soves, da han saa venlig fulgte mig til Dören, efter at have vist mig saa megen Gestevenlighet umler mit sidste Ophold- hos Dem paa Norrmark.

Firman Galatly & Ferry i London skref, att kommerserådet alltid behandlat dem med sådant tillmötesgående och sådan vänlighet att de kände hans bortgång som förlusten af en personlig vän.

Den ena äf ledarena af samma affär herr John Galatly skref dessutom å egna och sin hustrus vägnar följande varmt kända bref:

>I)et var ett stort slag för mig att genom Edert telegram få höra om kommerserådets död. Då jag sist såg honom, föreföll han att vara vid så god hälsa och vid så goda krafter, att jag förutsäg för honom mången lycklig födelsedag, lik den som inträffade samma dag jag just hade nöjet se honom. Vi skola sakna honom mycket »som affärsvän, hvars energi, förutseende och karaktärsegenskaper det skall vara svårt att ersätta, men personligen skall jag känna hans förlust mycket stor, ty han och aflidne kommerserådet Rosenlev voro de bästa och intimaste vänner jag nånsin haft. Jag påminner mig just som om det vore igår, då jag gjorde mitt första besök hos honom i Sastmola för ungefär 25 år sedan, huru han själf kom ut att taga min päls, som jag hade lämnat i kärran för att jag skulle ha den varm, då jag fortsatte resan, och detta var endast det första af många vänskapsbevis. Att Ni kommer att känna denna stora förlust djupt, vet jag för väl, och jag tyckerknappast om att jämföra, och störa er så djupa sorg med ord oni min sorg, men kanske sympatin af vänner dock kan på ett •ringa sätt hjälpa Eder att bära ett sådant slag och det är i det hopp som min hustru och jag våga sända Eder våra af hjärtat kända uttryck af den sorg som drabbat också oss vid denna förlust, som vi veta skall ge ett eko i månget hem i Finland. Emottag därför, kära fru Ahlström, vår sympati för Eder familj och Eder själf, isynnerhet för Eder själf och må Xi få styrka att bära denna sorgliga förlust.

H. M. Stahl i Hamburg skref bl. a.: Vi stå här igen för den eviga frågan, hvarföre tog försynen bort förtidigt ett menniskolif. så behöfligt för familjen och för den stora verksamhetskretsen, hvaruti förlusten af dess öfverhufvud skall kännas- så smärtsam och svår? Herrans vägar äro outgrundliga, men visa! En annan tröst hafva vi aldrig! Måtte ärade Frun finna styrka att bära de stora pröfningarna, hvilka äro pålagda Eder! Tiden skall lindra och läka det slagna såret och gifva Eder kraft att uti den älskade aflidnes spår fortsätta den jordiska vägen handledande barnen till lycka och de anhöriga till välfärd.

Varmast af alla gaf den gamla vännen Hamre i Paris luft åt sina upprörda känslor: Det har djupt smärtat mig att erfara

min gamla väns och brors död. Han och jag, vi ha nu, i affärer, lefvat tillsamman i 26 år. och aldrig eller åtminstone sällan vill man ha sett en så lång och så ständigt behaglig förbindelse som mellan honom och mig. — Jag har gråtit öfver denna olycka gråtit som' ett barn, och visst är det att hans minne vill behålla en stor plats i mitt hjärta. Frid vare med honom, välsignadt vare hans minne! När min tid en gång kommer, så skola vi, han och jag, mötas återigen i en bättre värld. Att ingen utom familjen kan deltaga i denna sorg så mycket som jag, det är jag ö.vertygad om, och ville jag bedjaden gode Guden att !)ista frun i denna stora olycka, hvari deltager den gamla vännen i Paris.

Herren vår Gud vare med frun och alla barnen i denna sorg! Han gifve bistånd till att bära den!

Min hustru ber få meddela sitt bästa deltagande i sorgen.

Var god ursäkta, att detta bref är skrifvet »å baton rompu , enligt ett franskt ordspråk. Men jag är ännu så affecterad af olyckan, att mina tankar icke uttrycka sig på papperet som det eljest varit tillfället och så skall posten nu afgå om några ögonblick.»

En af fru AhIströms väninnor skrifver:

Hvad människor kunna göra, det har du försökt för att rädda honom. Allt hvad en maka kunde gifva i kärlek omgaf du honom med. Han har varit lycklig genom dig. Nu gick han bort, medan din hand hjälpte honom till det sista. Alla sina kära hade han hos sig. ingen enda af dem har förorsakat honom någon sorg, alla omgåfvo de honom i kärlek. Allmän är äfven den sorg han kvarlämnat hos sina samtida. Det var ej allenast i hemmets trängre krets han kvarlemnat saknad. Allt det goda han gjort och velat ihågkommes djupast, då hans ande, denna rastlöst arbetande ande, icke mer finnes på jorden, utan lyftat vingen till flygt.

Prosten K. E. Stenbäck slutade sitt kondoleansbref med följande ord: Minnet af den käre bortgångne vill jag bevara

med dessa skaldens ord:

Väl dem som redligt det ädla velat,

Det rätta sökt och det milda tänkt,

' Som älskat mycket, fastän de felat,

Dem varder mycket ock efterskänkt.

Vid grafven uttalades stor tack för stora donationer. Här må nu redan införas en skriftlig tacksägelse från personer, som ofta förut tolkat sina känslor af tacksamhet för erhållenhjälp. Pastor Ernst l.uoma och hans hustru Heiena Luonia skrifva omedelbart efter det de emottagit dödsbudet:

Det var lians lifs största ära och heder att denna sörjande Vänkrets vid grafvens rand är så talrik, saknaden så uppriktig. Han var helt visst i sitt hjärtas djup en sällsynt god människa, han, som med så varmt, uppoffrande deltagande kunde Ar efter år med varma vackra gåfvor komma ihåg dem, som lida, både i när och fjärran.

»Våra stackars döfstumma här hafva ej ens en krans att pryda sin bortgångne, trofast deltagande väns sista hvilostad med. Vägen är så lång, deras kassa så klen och vi veta ej ens när eller hvar jordfästningen äger rum. Men dessa förgängliga. förvissnande kransar voro föga nog ens det han själf hade eftersträfvat. Hans minne fira vi här i morgon bittida med en kort stunds tecknande af hans lif och bortgång, hans porträtt, framtaget ur albumet, och litet förplägning att därmed ännu engång fröjda dessa sextio stackars, stora barn. Gud styrke Eder själf, goda kommerserådinna, under dessa hårda tunga sorgens dagar, under de år, som nu ligga för Eder såsom barnens främsta stöd och uppfostrarinna.»

I det minnenas relikskrin, hvari ofvan citerade bref bevarats, finnas också följande

7 acksägclsr för död:

(i Strömfors kyrka lnM 1896.)

Eör en inom denna församling väl icke bokskrifven, men dock för sina possessioner, sin driftiga verksamhet och betydande välgörenhet känd, högtaktad man göres nedannämnde döds-tacksägelse:

Gud, den högste, herren öfver lifvet och döden, frambäres ödmjuka och innerliga tacksägelser för det Han genom den lekamliga döden funnit i Sin outgrundliga vishet godt hädan-kalla ägaren af (bland annat) Strömfors bruk härstädes, Kom-

merscrådct ANDERS AHLSTRÖAI, hvilken, enligt ingången underrättelse, i dag kl. 7 pä morgonen aflidit i

Helsingfors, i en ålder af 68 år, 6 mån. och 3 dagar.

>() Herre, i var sista strid Du lindre dödens ve;

1'pptag oss till ovanskli“ frid Inför ditt anlete.

Gif oss, o Gud, en evig ro Och lät oss i din glädje ho, O Herre Zebaot!

O Fader, Son och Ande, dig Ske evigt lof och pris För all din nåd, som öppnar mig Din himmels paradis!

Där skall ock jag i evighet Lofsjunga din harmhertighet,

O Herre Zebaot!»

Under hela söndagen lag den bortgångne på sitt dödsläger omgifven af blommor.

Det hade icke tillstadts honom att sluta sina ögon på det för honom så kära Norrmark, men i skötet af hembygdens jord skulle han få hvila. »Hemresan anträddes redan följande dag. Klockan 7 på måndagskvällen fördes liket till Helsingfors järnvägsstation, dit sorgetåget gick från den aflidnes hostad, Klisabetsgatan 27, längs Nikolaigatan, Senatstorget, Alexanders-gatan och Mikaelsgatan. En lång rad vänner och bekanta hade anslutit sig till tåget. Och ehuru allmänheten först i aftontidningarna hade erfarit om tiden för likfärden, hade likväl en myckenhet folk hunnit samlas på stationen.

. Likkistan hars till järnvägsvagnen af professor Jaakko Forsman, bankdirektöreme F. K. Nybom och O. Stenroth, kamre-rarene A. I.ilius och H. J. Sjöberg, doktorerne Th. Schvindt och J. W. Knuth samt magister V. Löfgren. Under det kistan bars till vagnen sjöng en talrik studentkör Ma kuljen kohti kuolemaa», hvarefter pastor J. Engström höll ett kort tal ochbön. Därefter sjöngs Integer vitae . En stor mängd blommoi och kransar nedlades nu på kistan. Sådana nedlades bl. a. ä forne medlemmars i borgareståndet vägnar af herr O. Stenroth, som därvid yttrade några hjärtliga afskedsord. Till slut sjöngs Merikantos begrafningssång.

Följande morgon klockan 8 skedde afresan till Björneborg. På många mellanstationer hämtades blommor och kransar till vagnen, bl. a. å förvaltarenas och arbetarnes vägnar vid de Tammerforska sågarna.

I Björneborg hade en till tusental uppgående folkmassa samlats vid stationen. Under tonerna af Chopins sorgmarsch lyftades kistan från vagnen på plattformen, hvarefter en af elever vid finska lyceum och finska fruntimmersskolan bildad blandad kör under organisten H. Nisonens ledning sjöng tvänne verser af psalmen Jag går mot döden livar jag går». Därefter bars kistan till likvagnen af herrar E. Hall, F. Walkonen, O. E. Holmberg, G. Sohlström, 1). Lassila, K. Grönvall,

K. Ollonqvist och T. Molander. Till liktåget anslöto sig förutom en stor mängd andra samtliga finska fruntimmersskolans och linska lyceets elever och lärare, hvilka följde likvagnen genom staden till andra sidan af älfven. Ofverallt utmed vägen till Norrmark hade allmoge samlat sig för att säga den bortgångne farväl.

Följande dag, Kristihimmelsfärdsdagen den 14 maj, ägde jordfästningen rum i Norrmark. Klockan 2—3 tiden syntes det ena åkdonet efter det andra lämna staden i nordlig riktning medförande högtidsklädda med kransar utrustade personer. Ju närmare man kom Norrmarks kyrkoby, desto längre blef tåget. Klockan omkring 5 hade en till par tusen personer uppgående folkmassa samlats dels vid bruket dels i trakten af kyrkan. Kistan, som kvällen förut hade placerats i kyrkans grafkapell och på morgonen afhämtats därifrån och uppställts framför karaktärsbyggnaden ä bruket, lyftades kl. 1 a 6 på likvagnen.

34Kistan var både dyrbar och vacker; i dess ena ända lästes i silfverskrift: Antti Ahlström, synt 7/n 27, kiiolL 10 V, 96 ocli i den andra: Kristus 011 minulle elämä ja kuolema 011 minulle voit/o. Under det arbetareföreningens i Björneborg musikkår spelade en sorgmarsch satte sig sorgetåget i rörelse. I detsamma del-togo förutom anförvandter en mängd arbetare och under-hafvande. Från landsvägen invid kyrkan bars kistan in i kyrkan. Bärare voro magister H. Granqvist, pastor M. Castrén, disponenten I. Lindroth, bruksförvaltaren V. Mäkelä, kontorschefen E. Hall, kontoristerne F. Walkonen och L. Berslin samt läraren F. 1’alonen.

Sedan man inkommit i kyrkan och allmänheten intagit sina platser, sjöng en af organisten Nisonen ledd blandad

kör psalmen n:o 508, hvarefter prosten J. S. Tallqvist talade öfver Syraks 10: 20 och förrättade jordfästningen. Från kyrkan bars kistan sedan längs allmänna landsvägen till den å församlingens nya begrafningsplats beredda familjegrafven.

Vid grafven sjöng kören först hymnen Me rauhan saamme >. Därefter framträdde kommunalrådet E. Avellan och yttrade nedläggande en krans å egna och sin familjs vägnar följande ord:

»Det är i denna stund oss en tung pligt att i jordens sköte gömma de förgängliga kvarlefvorna af en efter ett träget lifs arbete hädangången, öfverallt aktad och i vida kretsar älskad medborgare.»

»Hvem kan i närvarande ögonbtick ens riktigt förstå, att detta sträfsamma lif ändats, att denne för när och fjärran boende så käre medborgare nu stelnat i dödens sömn? Mycket hade han ännu kunnat uträtta, mycken ny kärlek hade han kunnat tillvinna sig, om det hade varit honom förunnadt att lefva. Så tänker människan, men outgrundliga äro Herrans vägar, och må vi icke knota öfver dem, om vi också icke förstå dem. Må vi äfven ihågkomma, att ehuru Antti Ahlström skildes hädan ännu obruten till själ och kropp, så skildes han likväl icke frånett halffärdigt lifsarbett*. Under ett långt lif hade han hunnit åstadkomma och verka mera än de flesta andra i detta land under gångna och nuvarande tider. Antti Ahlström utgick från ett enkelt allmogehem. Han fick icke mycken skolbidning och ej heller stort materiellt kapital. Men han hade ett godt förstånd och hos honom innebodde en liflig verksamhetslust. Vägledd af dessa beträdde han affärsmannabanan och fann på densamma sin rätta lifsuppgift. Han förökade oaflåtligt sitt vetande och hans affärsgeni utvecklade sig allt mer och mer. Han blef en af våra största affärsmän, som i olika delar af landet under långa tider satte stora penningesummor i rörelse och därigenom mycket förökade nationalförmögenheten och särskildt den arbetande klassens välstand.

»Antti Ahlström var likväl icke en vanlig affärsman, som lefver och verkar uteslutande för sina egna intressen. Han kunde kallblodigt bedöma och ordna sina affärsangelägenheter, men han hade ett varmt hjärta, som ömmade för andras olyckor och lifligt intresserade sig för landets nationella utveckling. Själf ett folkets barn förblef han under hela sitt lif folket trogen. Med brinnande håg arbetade han för folkupplysning och folkbildning. Han grunlade och upprätthöll nio folkskolor och hvar hälst på denna ort och äfven längre bort i landet viktigare nationella sträfvanden vaknade till lif, där erhöllo de alltid af honom riklig hjälp och understöd. Han var en man, som förstod att samla kapitaler, men som äfven förstod att använda dem till sina medmänniskors bistånd och folkets bästa.»

»Denne ädle fosterlandsvän har nu vandrat den väg, som ingen återvänder. Han är borta från vår krets, han leder icke längre sina vidlyftiga affärer, tjänar icke längre fosterlandet. Dock — han är icke helt och hållet borta. Den stora affär han skapat al intet, kan icke åter blifva till intet. Och ännu mera beståndande äro de allmännyttiga inrättningar och företag, hvilkas skydd och stöd han varit. Antti Ahlströmfortlefver i de folkskolor, han satt i gång, i de finska lärda skolor, hvilkas uppkomst och förkofran han i så hög grad befordrat, i det nationella handelsbolag, som under hans auspicier erhållit en så liflig verksamhet, samt i de många andra fosterländska företag, i hvilka han deltagit och hvilka han understödt. Och än vidare: Antti Ahlström lefver i den andliga atmosfär

han skapat omkring sig. Hans verkligt folkliga sinnelag har icke kunnat undgå att utöfva inflytande på det unga släkte, som uppvuxit i hans närmaste omgifning. Man kan därför vara viss om, att de ädla tänkesätt, som varit bestämmande för bans lefnad, icke heller efter hans död skola blifva främmande ibland dem, hvilka i den mån de tillväxa i ålder äro kallade att fortsätta hans lifsverk. Antti Ahlström lefver äfven i vidare kretsar, i sina talrika underhafvandes och arbetares hjärtan, de där i honom lärt känna en deltagande och opartisk husbonde och arbetsgifvare. samt i de många landsmäns tacksamma hågkomst, som med hans bistånd arbetat iör de nationella sträfvandénas befordrande och som under detta arbete genom hans entusiasm och kärlek känt sig styrkta i öfvertygelsen, att ingen makt i världen är i stånd att undertrycka de nationella sträfvandena i detta land. Antti Ahlström lefver slutligen i .inska folkets historia, uti hvilken han alltid skall nämnas som en förtjänstfull kämpe i kampen för vår nationella tillvaro.»

»Må detta lända oss till någon tröst, då vi nu måste säga den käre hädangångne vårt sista farväl. Må han hvila i

ostörd ro, men vi, som ännu äro stadda i dödens hand, må vi af honom lära att i kärlek verka för våra närmaste och för fosterlandet, ständigt ihågkommande att det också blir vår tur att vandra den väg, denne vår hänsofne vän vandrat före oss.

»I egenskap af Antti Ahlströms äldste och närmaste vän nedlägger jag till ett sista farväl på hans giaf denna förvissnande krans, i varmt hjärta bevarande det kära minnet af honom städseoiörvissnadt. H\ila i ru, käre vän. Gud vare med dig, Gud vare oss alla nådig!» -

Såsom representanter för Björneborgs finska fruntimmersskola närvoro magister O. Lilius och pastor R. Grönvall, af hvilka den senare å skolans och dess direktions vägnar nedlade en krans och därvid bl. a. yttrade:

Jag har kommit hit på ungdomens vägnar för att höja min röst till några sista ord af tacksägelse till den varmhjärtade vän densamma mistat. Själf utgången från det finska folket och trots alla ödets skickelser allt intill grafven kännande sig såsom en verklig finne förstod kommerserådet Ahlström alltid, att det finska folkets bästa jordiska stöd bestod i folkets upplysning och folkets bildning. Hvar än den finska ungdomen därför i hans omgifning sträfvade efter ljus och bildning, var den bortgångnes varma hjärta alltid färdigt att hjälpa. Frånsedt många andra bildningsanstalter tacka och ära. Björneborgs finska fruntimmersskola och lyceum honom för verksamt understöd allt ifrån deras första grundläggning. Ett sådant arbete på den folkliga bildningens altare är vackert det är det vackraste bladet i den bortgångnes också annars rika eftermäle. Den studerande ungdomen i Satakunta kommer alltid att i kär hågkomst bevara minnet af kommerserådet Ahlström. Ärade medborgare, borta är nu den man, som var vår nationalitets starkaste stöd på denna ort, men den tanke, för hvilken han offrade sitt ädlaste arbete, skall lefva, och det finska folket vet, att ehuru hans dagsverke slutats, hans minne skall fortlefva till sena släkten i detta land.»

»Ädle vän, du har kämpat, ditt arbete har burit frukt, sof i ro! Måtte den eviga kärleken vara din odödliga själ nådig!»

På banden af den krans deputationen nedlade fanns en så lydande inskription:»Jos me tahdomme elää, niin silloin silloin me uskal-takaamme rakastaa isänmaatamme ja voimakkain käsin ohjata ja edesauttaa sen kehitystä.

|o sa näit Snomen ke.vään,

Kesän luotit tulohon,

Vaivoista lepää vapahana Suomi äidin povella.»

På lärarenes och elevernas vid Björneborgs lyceum vägnar framträdde nu rektor 1.. H. Sandelin och magister K. [aakkola, hvilken sistnämnde bl. a. yttrade:

»Ahlström förstod och ville förstå sin tid. Våra dagars Finland genomlefver för det närvarande den nationella rörelsens första verksamhetstid. Liksom bäckarna vid vårens ankomst smälta, jorden blottar sig för sådden och den gudasköna luften bringar lifvets krafter i verksamhet för hela naturens nydanings-arbete, så har äfven finskhetens ande, sedan den börjat verka, uppenbarat nya lifsformer och uti upplysningen förskaffat hela folket tillfälle till utveckling. Och i detta sträfvande har Antti Ahlström, grundläggaren af Björneborgs lyceum och många andra skolor, visat sig såsom en äkta finne, hvilken trots sin vidlyftiga affärsverksamhet trogen sin finska härstamning, under det hans jälf var upptagen af familjeangelägenheter, kommunala- och statsvärf, önskade att folkets språk skulle ljuda från den lägsta koja ända till den högsta domstolens sessionssal såsom förmedlare af den finska bildningen och såsom tolk för sanningen i Finland. Också vi hafva ett eget fosterland, skönt och kärt som modersfamnen, och då det har så verksamma och gifmilda söner som denne käre atlidne, vet det äfven att i sin kulturhistoria till släktenas släkten bevara hans minne.»

Ytterligare nedlades kransar: på Satakunta nationellt-sinnades handelsbolags vägnar af dess ledare M. Kauranen, af magister O. Lilius såsom en tacksamhetsgärd af Björne-borgs sjömanshem' och dess första föreståndare konsul Oscar Heine, — af C. Rosenlew å Rosenlew & C:os vägnar, — af V. Mäkelä å Norrmarks bruks kontorspersonals och järnbrukets samt folkskoleelevernas vägnar »till folkbildningens befordrare», — af kantor

F. N. Sandberg å Sastmola kommuns vägnar »till dess store son», — af Anna och Edvard Hall, —

Antti Ahlströms <;rafvard.

af Olga och Ivar Lindroth. Hilda och Emil Holmberg, Louise och Andrée Ahlström, — af C. J. Christierson, — af Hamn-holms sågs förvaltare och arbetare »med de varmaste tacksägelser såsom en sista hälsning till sin saknade husbonde >. — af smedarne å Norrmarks bruk, — af förvaltaren och arbetarena å Brändholms såg, — af Galatly och Ferry, — af arbetarene å Pihlava, — af Finska sågbladsfabriks aktiebolaget i Tarnmer-536 döden

fors. —*af Emmy och Maiiritz Magnusson,' af arhetarene a Strömfors, — af det tacksamma arbetsmanskapet å Fredriksfors. Suolisto och Jämsä, — af arhetarene å Pihlava mekaniska verkstad, — af familjen Grönfeldt, af de trogna tjänarena i Tammerfors Engholm, Vikstedt, Rosendal. - af Mari och Edvard Molander, af Hugo och Georg Rosenlew, — frän Kautua bruk, — af Mimmi och Karl Malmgren, - af de sörjande arbe-tarene på Störsand.

Pastor M. Castrén höll vid grafven ett minnestal af följande lydelse:

»Tackom Herren, ty han är god, och hans nåd varar evinnerligen.» (Ps. 106: i).

Hedervärda sorgefölje!

»Då jag vid ett tillfälle sådant som detta anlör dessa psal-mistens lofprisningens och tacksägelsens ord, så vet jag väl, att skilsmässans djupa smärta uppfyller månget hjärta, såsom det äfven uppfyller mitt; jag vet nog, att han, som gätt från oss, hörde till dem, vid hvilka så mången varit fästad med kärlekens, tacksamhetens och tiilgifvenhetens band; jag vet. att ehuru hans lif mänskligt att döma var långt nog, hans plats dock ibland oss länge skall stå tom. Dock upprepar jag: Tackom Herren, ty han är god, och hans nåd varar evinnerligen — därföre. att detta ord enligt min åsigt var den grundton, som oaktadt stoftets missljud, hvilka kunde göra den okänbar för mindre bekanta, dock beherrskade hans inre lif. Jag har själi hört honom upprörd till tårar förundra sig däröfver, att Gud velat gifva sin välsignelse åt alla hans företag. Tacksamhet mot Gud var grunddraget i hans inre människa. Guds nåds och godhets lof uppsteg från hans själ så på den goda som onda dagen. Därföre må så äfven nu ske, då vi hafva kommit hit för att taga kärlekens tunga farväl! — Hans mångsidiga verksamhet, hans stora förtjänster i samhället hafva här blifvitni >(>£. 537

framhållna. Och nog är det så. att kärleken, den uppoffrande kärleken till fädernesland, mänsklighet, samhällets styfbarn, dess många lidande medför sin välsignelse. Men det hästa hade dock fattats honom, om icke tacksamheten mot Gud hade framkallat allt detta, om icke tron på Kristi evangelium, Guds nåds, Guds kärleks evangelium hade fått helga hans gärning. Men just däri bevisade Gud sin största nåd mot honom, att han ingjöt i hans hjerta kärleken till Hans eviga lifsens ord, till detta gamla ord, som består äfven då, när allt detta jordiska förgår, och att denna kärlek såsom en lefvande makt fick verka i hans lif. Och själf ansåg han ock detta för sitt lifs största välsignelse. om han också ödmjukt erkände, att lifvets mångahanda äfven för honom stundom skymde lifvets höga ändamål. Men Gud ser till hjärtat. Vi kunna icke svara för ett mot tusende, om Herren ville gå till doms med oss enligt rättvisans stränga kraf; men hans nåd varar evinnerligen, den varar äfven på grafvens andra sida. Och vi hans grannar, vi, som så att säga kommo i daglig beröring med honom, vi som fingo njuta af hans vänliga, hjärtliga, liffulla umgänge, vi veta, att hans umgänge var oss dyrbart och kärt därföre, att där i den driftige affärsmannens bröst klappade ett vänligt, för andras väl ömmande hjärta, och att detta hjärta var ödmjukt inför sin Gud. Och därföre var han oss kär, och därföre äro vi nu här, för att med rörda hjärtan säga honom vårt sista, sorguppfyllda saknadens farväl. Det hörde till hans lifs välsignelse äfven det, att såsom han hade gifvit mycken kärlek, så följer honom nu på hans sista färd mycken kärlek. Hans maka, som förljufvat hans mandoms och ålderdoms dagar; hans barn, hvilka han älskade med sin bästa kärlek; hans slägt, hvilken i honom förlorat den sammanhållande, förenande medelpunkten; hans tjänare, som i honom ägde en rättrådig, öm husbonde; hans vänner, hvilka tacka honom för hans trogna, oföränderliga vänskap, alla egna hon m nu ett sista kärlekens och saknadens farväl. Och däriförena sig de inånga medborgare kring Finlands bygder, hvilka voro fastade vid honom med högaktningens och tillgifvenhetens band, de många, hvilkas redliga sträfvanden han understödt. Däri förena sig äfven de många sällskap och stiftelser för kristliga, allmäntmänskliga och nationella ändamål, hvilka

aldrig fåfängt af honom väntade understöd. Och slutligen förena sig däri de fattiga och nödlidande, enkor och faderlösa, hvilkas nöd han lidrat; äfven de binda sin osynliga krans på lians graf.

Haf då tack för allt hvad Du gjort, haf tack för allt hvad Du ville göra, men ej medhann, ej förmådde! — Så ljude högt på hans graf uppståndelsehoppets höga ord, nu då vi lämna honom i Guds, hans trofaste Skapares och Frälsares vård, på hvilken han förtröstade, ljude högt öfver hans graf: Herren är god och hans nåd varar evinnerligen!

»Nu stille sig klagan och smärta:

Haf tröst, du bedröfvade hjärta!

I Kristus det hopp är oss gifvet,

Att döden är porten till lifvet.»

Så hvila i frid. Du ädle åldrige vän; hvila i frid i Ditt sköna Finlands moderliga sköte under väntan på uppståndelsemorgonens härliga gryning!»

Den sörjande enkans sista farväl tog sig uttryck i följande en krans vidfästade ord af Z. Topelius:

»Sof maka och vän.

Guds eviga ro

. Dig löne igen

För kärlek och tro.*ANTTI AHLSTRÖM SÅSOM AFFÄRSMAN OCH MÄNNISKA.

Ji liafva ledsagat Antti Ahlström till lians sista hvilorum,

vi liafva hört den kalla mullen falla mot kistan och den

gråa jorden i sitt sköte omfatta hans jordiska stoft.

Vi vilja likväl icke afsluta denna skildring af Antti Ahlströms lefnad med en skildringen af hans död. Liksom anförvandter, bekanta och vänner redan vid begrafningstillfäliet trösta sig själfva och andra och försöka skingra sin saknad genom att påminna sig hvad den bortgångne varit för dem, genom att leda tanken på smådrag ur hans verksamhet, hans lefnad och karaktär, så känna också vi oss manade att ännu försöka gifva en totalbild af den utaf Antti Ahlström skapade affärens viktigaste utvecklingsskeden och af hufvuddragen i hans karaktär. Vi vilja i korthet teckna till minnes hvad vi läst i hans lefnads bok. Och då ett lif så rikt som hans icke kan undgå att skänka nyttiga lärdomar, vilja vi med ledning af detsamma draga de slutsatser, hvilka själfmant framställa sig för oss.

Då vi nu att börja med erinra oss Antti Ahlström i egenskap af affärsman, så veta vi, huru han började sin bana. Redan540

som liten gosse förstod han sig icke allenast på att att genom handel förtjäna ett och annat, utan och att spara hvad han förtjänat. Affärsmannablodet strömmade redan i gossens ådror och redan som alldeles ung fick han pröfva sina anlag för trävaruhandel. Hans bana hade tidigt öppnat sig för honom. Det var egentligen en lycka för honom, att han icke tidigare beträdde den lärda vägen och således icke med större framgång än fallet var blef i tillfälle att fortsätta studierna och måhända sluta såsom präst. Afbrytandet af skolgången innebar icke något afbrott i utvecklingen, utan dess inledande i en för honom naturligare riktning. Det kunskapsmått han inhämtat i skolan blef honom i alla fall till stor nytta äfven som affärsman.

Sedan Ahlström efter skiljsmässan från skolan genom sitt giftermål blifvit förvaltare af en betydlig förmögenhet, kom han småningom i tillfälle att på fullt alfvar egna sig åt affärsmanna-banan. Det föga inbringande jordbruket och en obetydlig papperbruks- och kvarnrörelse tillfredsställde icke hans lifliga, för företagsamhet böjda natur. Hans första egentliga och större affärsföretag var byggandet af skonerten »Veljekset år 1857, då han var trettio år gammal. Redan därförinnan hade han i liten skala bedrifvit äfven trävarurörelse, men nu började den taga en för

dåvarande förhållanden ovanlig fart. Därjämte dref han äfven spannmålshandel. De goda resultaten af hvar-dera eggade och manade till företagsamhet och ett allt större utvidgande af affären.

En bemärkelsedag i den Ahlströmska affärens utveckling var köpet af Saarikoski hemman år 1862. Kort därefter ägde en viktig tilldragelse rum, då han år 1863 af sin hustrus barn i första giftet tillöste sig deras andelar i Långfors och sålunda fick fria händer att inlåta sig på nya företag. 1 tiotal räknades nu de skepp, som lastade med Ahlströms plankor och bräder gungade på värdshafven. År 1866 byggde han därtill ännu ett eget fartyg, det stora »Lankoski och knappt tre år senare(let lika stora fcSaarikoski». Dessa fartyg voro likväl i det hela dåliga affärer. Lankoski» såldes och »Saarikoski» led, efter att hafva plöjt alla haf, slutligen för några år sedan skeppsbrott vid Afrikas norra kust.

Ar 1872 köpte Ahlström -Norrmarks bruk ined underlydande lägenheter och skogar. Denna tilldragelse var af större betydelse för affären än någon tidigare eller senare. Affären blef där-

igenom icke allenast säkrare, utan utvidgades därjämte till en affär i stor stil och började gå en oanad framtid och framgång till mötes. I ill trävarurörelsen sällade sig nu såsom en ny affärsgren järnindustrin. Sedan Ahlström blifvit herre till Norrmark, blef han först riktigt i stånd att visa, hvilket sällsynt affärsgeni han var. Han kunde visa, huru en i lägervall kommen affär genom energi och framstående administrationsförmåga kan göras blomstrande och inbringande. Af allt framgår, att den

»Saarikoski» vrak.lyckliga utgången af Norrmarksköpet blef af afgörande betydelse äfven för Ahlströms utveckling såsom affärsman. Han fick därigenom en nästan gränslös tilltro icke blott till sin lycka, utan äfven till sina krafter, hvilka han nu i sin bästa mannaålder börjar spänna så mycket de förmå — måhända till och med något för mycket.

Under försöket att förvärfva sig Storsands nya ångsåg flyger han måhända högre än vingarna för tillfället kunde bära och får bl. a. erfara, att hans kredit ännu icke var fullt stadgad. Men han tröstar sig snart öfver denna motgång och betraktar den kanske såsom en lycka, då hans kort därefter rubbade hälsa utan tvifvel hade gjort det svårt för honom att sköta den stora rörelsen på Storsand.

Sjukligheten kan likväl icke länge tillbakahålla hans ifver. Redan år 1873 är Ahlström ägare af Kautua. Värdet af denna nya, redan i sig själf betydelsefulla possession ökas med hänsyn till trävarurörelsen därigenom, att köpet föranledde byggandet af Ahlströms första ångsåg Kaunissaari, år 1874.

Så vigtig denna sista utvidgning af affären också var, så var den likväl endast ett steg till en annan liknande. En energins man vill icke stanna, äfven om han kunde det, så länge han finner en väg att vandra på. Han färdas åter ett stycke framåt, gör goda affärer och då Fredriksfors framträder för honom, viker han in till gården och tar den i besittning år 1877. Nu är han ägare af tre järnbruk, är en af Finlands största icke endast trävaru- och järnindustri-idkare, utan äfven godsägare. År 1877 var hans exportbelopp 3,776 standert och försäljningssumman för trävarorna utgjorde 651,193 mark. Huru snabb och ovanlig utvecklingen hade varit, framgår bäst däraf, att försäljningssumman år 1871 eller året före köpet af Norrmark var endast 84,695 mark, men påföljande år eller året närmast efter Norrmarksköpet 222.432 mark.Efter köpet af Fredriksfors följde en mellantid af inemot tio år, under hvilken Ahlström icke tillgjorde något af större betydelse för utvidgande af sina landamären, utan plöjde, be-• arbetade och besådde de fält han inhägnat för sin räkning. Och år efter år inhöstade han en allt större skörd. Under förloppet af decenniet 1877—1886 fördubblades det försågade standertbeloppet och utgjorde år 1886 7.671 standert. Näst-näinnda år steg försäljningssumman till 834,096 mark.

Fffter denna tioårsperiod följer åter en expansionstid, under hvilken stormakten börjar drifva kolonialpolitik» och med moderlandet förenar fjärran liggande områden. Den betydelsefullaste af dessa fredliga eröfringar var köpet af Strömfors järnbruk och såjg med underlydande egendomar. På detta köp följde med nästan feberaktig fart under de närmast följande åren det ena sågköpet och sågbygget efter det andra. Hamnholmen, Santalahti, Niemi, Hollo och Pihlava sågarna föra steg för steg den Ahlströmska affären till den svindlande höjd, från hvilken den sedermera icke stigit högre, ehuru icke heller nedgått. Därjämte har affären genom på samma tid gjorda nya

egendoms-köp erhållit den utsträckning den för närvarande har. Knappast hade affärens utveckling dock stannat härvid, såvida döden icke satt en gräns för mannens rastlösa verksamhet. Detta antagande bestyrkes af ej mindre Ahlströms järnvägsplaner än af de planer att inleda sin företagsamhet på nya banor, med hvilka han under de sista åren af sitt lif umgicks.

Hufvuddragen i Ahlströms affärsmannapersonlighet framträda i dessa fakta på det mest påfallande och karaktäristiska sätt. Det är nämligen det ernådda resultatet, som kännetecknar utföraren af verket. Men det finnes äfven andra synpunkter, som man ej får glömma, då det gäller att framställa bilden af honom såsom den store och framstående affärsman, som i honom framträder inför oss. Man bör äfven fästa afseende vid det sätt. på hvilket han gick till väga. Att börja med fanns5-1-4

det i Ahlströms sätt att utvidga och sköta sin affär ingenting af hvad som kallas jobben eller osund spekulation. Han var djärf, men icke dumdristig, han vågade, men hasarderade icke.

I sin verksamhet var han en fantasins man, men hans fantasi • tyglades af siffror och beräkningar. Han litade på sin lycka, men icke på den blinda lyckan, utan på den hvars smed han själf var. Med fantasins tillhjälp skådade han långt in i framtiden, anande hvad denna dolde för andra lika framstående, men mindre lifliga affärsmän. En af hans konkurrenter har om honom yttrat, att han stod femtio år framom sin tid. Vi hafva redan i det föregående nämnt och upprepa det här, att han på sätt och vis var en konstnär på sitt område och att han ofta fick inspirationen» d. v. s. ingifvelsen till njfa företag under vandring i naturen. Vi hafva äfven sagt, att han mera intresserade sig för självfva arbetet än af dess resultat. Däri ligger förklaringen till hans lust att oupphörligt utvidga affären, däri hemligheten i hans rastlösa verksamhetsbegär. Så snart han fått ett företag i gång, började han uppgöra planer för ett nytt. Huru detta skedde, därpå hafva vi anfört exempel.

Men det var icke endast i styrkan af sitt verksamhetsbegär Ahlström skiljde sig från många sina jämlikar. Äfven den innersta afsikten med hans arbete tyckes hafva varit mer eller mindre uteslutande hans särskilda egenhet. Det kan måhända förefalla såsom ett öfverhöfvan stort beröm om vi påstå, att hufvudändamålet för denne man, som vunnit en hos oss så sällsynt förmögenhet, icke var ernåendet af själfva förmögenheten, icke i det att samla godset för godsets egen skull eller för den njutning och makt rikedomen medför. Men hvarför då? Jag kunde besvara frågan endast på grund af den kännedom jag själf erhållit om hans karaktär, men jag vill hellre citera den nyssbemälta affärsmannens analys af hufvuddriffjädern för Ahlströms verksamhet: att arbeta och låta utföra arbete, att sätta produktiva företag i gäng. således icke att egoistiskt samlapenningar på kistbottnen, icke att bekvämt placera dem i räntebärande värdepapper, utan att utströ dem för att såsom frön bära frukt och gifva afkastning, med ett ord, att äfven åt andra gifva en del af dem, att medelbart genom dem gagna samhället och fosterlandet.

Men med resultatet af sitt arbete ville Ahlström icke endast medelbart gagna fosterlandet. Till arbete eggades han åtminstone under de senare åren helt visst äfven af en målmedveten sträfvan att direkt befordra och bistå de allmänna företag och ändamål, som med tiden blifvit honom dyra och kära. Och det. att han kunde göra det år från år i allt större skala, beredde honom utan tvifvel mycken tillfredsställelse. Vid sådant förhållande förefanns det måhända en växelverkan emellan hvad han åstadkom såsom affärsman och såsom donator. Affärsx insten föranledde donationer, behofvet af att göra donationer åter eggade honom att allt mera' föröka affärsvinsten. I de kapitel, i hvilka vi skildrat denna sida af Antti Ahlströms lifsverk, hafva vi sett. hvilken utveckling han såsom donator undergick och huru totalbilden af honom ter sig betraktad från den sidan. Det är därför onödigt att här ånyo återgifva denna bild. Dock må vi påminna därom, att han började sin bana såsom donator med att bispringa enskilda hunger- och nödlidande, och att denna väg aldrig gick igen, utan tvärtom blef allt bredare och bredare, att under det han själf utvecklade sig och hans vyer vidgades äfven donationernas område utsträcktes, omfattande först hemsocknen, sedan det egna landskapet och slutligen fosterlandet i dess helhet, att välgörenheten i början riktades på den lägre folkbildningen, sedan på den högre och slutligen på allmäntfosterländska bildningssträfvanden, ja, t. o. m. på allmäntmänskliga ideella ändamål. Den totalbild Antti Ahlströms donationer gifva af honom framstår så mycket klarare i teckningen och så mycket mera sympatisk som han vid utdelandet af

sina gåfvor leddes af ett bestämdt program och ettvisst gifvet syfte: de finska, de speciellt finska sträfvandenas befrämjande. Och öfverhufvud är den bilden så klar och ädel i konturerna, att det icke erfordras flere ord för att frammana densamma i vårt minne. Ehuru Ahlström säkerligen icke ut-öfvade välgörenhet för att vinna tack och erkännande, gladde han sig antagligen dock öfver den tacksamhet, som gick ur hjärtat. Knappast torde något fröjdat honom mera och skänkt honom större tillfredsställelse, än den fina uppmärksamhet en fattig kvinna i trakten af Saarikoski visade honom. Då gumman visste att kommerserådet var att vänta, brukade hon alltid för honom rensopa landsvägen utanför sin koja.

Men den bortgångnes vänner och bekanta nöja sig icke med att erinra sig endast hans allmänna egenskaper, hvilka genast falla i ögonen vid betraktandet af hans verksamhet. De framdraga gärna mannen såsom sådan med alla dess egenheter. Må det tillåtas äfven mig att för förfullständigande af bilden af Antti Ahlström anföra några karaktäristiska smådrag af honom.

Ahlström var en utmärkt människokännare, som af smådrag kunde sluta sig till en för honom främmande persons karaktär. 1 denna skarpsynthet ligger måhända nyckeln till hemligheten af hans framgång. Lika viktigt som det för den store affärsmannen är att välja en lämplig tidpunkt för realiserandet af sina planer, att besitta förmåga att rätt bedöma konjunkturerna och att snabbt tränga till kärnan af en sak, lika viktigt är det för honom äfven att kunna välja verkställarena af lians vilja och utförarena af hans beslut. Den egenskapen var medfödd hos Ahlström och utvecklades därigenom att han ständigt hade att göra med en mängd människor. På intyg och papper lade han icke stort värde; han ville alltid se den tjänstsökande personligen, för att i hans ögon kunna läsa hvad han dugde till. Mest litade han på de män, hvilka han själf uppfostrat och hvilka uppvuxit i lika anspråkslösa förhållanden somhan. Dom kände han och de kände och förstodo honom och voro fästade vid honom med band af beundran och kärlek, hvilkas styrka och hållbarhet äfven författaren varit i tillfälle att konstatera. Till tillgifvenheten bidrog själffallet äfven den omständigheten, att han drog försorg om sina gamla trogna biträden och tjänare. Han torde hafva misstagit sig på få af de personer, åt hvilka han engång skänkt sitt förtroende. De, hvilka han misstrodde och för hvilka han varnade, visade slutligen själfva att hans omdöme var riktigt.

Någon lätt tillfredsställd och klemande husbonde var Ahl-ström icke. »Ju hårdare skola, desto bättre präst» — var hans valspråk. Emellanåt då så erfordrades måste arbetet gå med större fart än vanligt. En gång fordrade han, att en brädgård skulle uppföras inom en mycket kort tid. »1 Amerika bygger man städer på par veckor, visst måste ni kunna bygga en brädgård på samma tid», sade han och kontoret fick se till att arbetet blef utfördt.

Herrar och isynnerhet svenska herrar kunde Ahlström icke fördraga. Efter det han köpt Frédriksfors kvarhöll han, torts alla rekommendationer, endast ett ringa fåtal af därvarande biträden. Någon rådde honom en gång att antaga en forst-mästare, då han hade så stora skogar att vårda sig om. Jag har större förtroende till min sämsta skogsuppköpare än till en forstmästare», var svaret. Om också icke vanligt, så i alla fall karaktäristiskt är ett exempel på huru han fäste personer vid sig. Under de första åren af hans husbondetid på Långfors hade en yngling genom sina föräldrars förvållande gjort sig skyldig till stöld och afsuttit sitt straff å straffängelset i Åbo. Sedan han sluppit fri sökte han anställning, men ingen brydde sig om att taga en tjuf i sin tjänst och det var därför fara värdt, att den unga mannen skulle antastas för lösdrifveri. Detta fick Ahlström höra och tog honom först till dräng ochgaf honom senare juni till ett torp. Mannen blef sedan skogs-förman och var under hela sin lifstid en af firmans bästa karlar, åt hvilken många förtroendeuppdrag anförtroddes.

Såvida Ahlströms manskap icke varit så väl inöfvadt, så intresseradt för sin sak och så fästadt vid huset som det var, hade affären efter hufvudledarens bortgång säkerligen icke så lugnt och lätt kunnat bära det ödesdigra slaget. Därom hade han annars äfven direkt dragit försorg genom att redan tre år före sin död uppmana personalen på hufvudkontoret att med särskild omsorg lägga sig in i alla grenar af affären för den händelse att han snart skulle vandra ur tiden. Så skedde äfven och det sålunda bevisade stora förtroendet bidrog ingalunda minst därtill, att de. som blifvit delaktiga af detsamma, af alla krafter ansträngde sig för att förtjäna det.

Lika afhållen som Ahlström var i kretsen af sina närmaste medhjälpare var han det äfven bland sina vänner och

bekanta. Till hans egenskaper hörde kärlek till det rätta och sanna och hela hans personlighet var förtroendeingifvande. Han var fast och stadig icke blott till det yttre, utan äfven till det inre.

På samma gång var han gladlynt och skämtsam och därför omtyckt i sällskap. Det fanns hos honom något af den friska omedelbarhet, som alltid rycker med och bringar andra på godt humör. Också i affärsangelägenheter var han i allmänhet öppen och dolde icke sina planer. T. o. m. stora förluster bar han lätt och med jämnmod och för sina affärers skull torde han icke hafva haft någon enda sömnlös natt. Vid festliga tilhällen uppträdde han ofta såsom talare, och var isynnerhet i sina yngre är lyckad som sådan. 1 en åbo-väns affärsbref har jag påträffat ett så lydande postskriptum: tack för det

klingande finska talet! hvari dock icke nämnes, vid hvilket tillfälle talet hållits, men hvilket emellertid utvisar att detsamma åhörts med nöje.Jag vill här införa följande skildring, som en af Ahlströms kvinnliga bekanta nedskrifvit om hans uppträdande såsom talare — på Tivoli i Köpenhamn.

Vi hade tillbragt sommaren 1888 i Varberg, kommerserådet Ahlström med fru och dotter, hans svägerska och jag, som följt med dem från Finland. Vi beslöto nu att i början af augusti resa till Köpenhamn för att bese expositionen därstädes. Fru Ahlström dröjde endast några dagar i Köpenhamn, emedan hon för sin hälsas skull måste resa till Tonaasen. Vi andra 'stannade kvar, tillbringande största delen af tiden på utställningsplatsen å Tivoli, om dagarna besökande etablisse-menten och om aftnarna lyssnande till musikkapellen. En dag beslöto vi att resa till Fredriksborg slott. Ahlström föredrog att stanna i Köpenhamn för att öfvervara den musikfest som var föranstaltad af alla olika student.öreningar och vid hvilken öfver två tusen studenter skulle uppträda. 'Vi reste ut strax på morgonen och återvände om kvällen till Tivoli, där vi på en restauration stämt möte med Ahlström. Men då vi kommo dit, sade man oss att han redan för länge sedan gått bort. Svägerskan och dottern blefvo oroliga och reste genast hem, men jag hade ej lust att tillbringa den härrliga kvällen mellan fyra väggar, utan stannade i Tivoli, sedan jag följt de andra till spårvagnen. Den första jag mötte var Ahlström som icke gått hem, utan tålmodigt väntat på vår återkomst. Tillsammans gingo vi nu till musikpaviljongen och beställde oss té. Men utanför paviljongen hade studentkören från Köpenhamn placerat sig kring ett långt bord. Ingen bål eller toddyservis syntes till, studenterna endast sjöngo och en del drack emellanåt öl ur halfflaskor — inga glas begagnades. En annan del åter förtärde intet. Det var ganska gemytligt att sitta där i glashallen och höra huru de sjöngo den ena sången efter den andra. Slutligen steg Ahlström upp och gick till dem och frågade om de ej kunde sjunga Vårt land». Meget godt, men kun55°

med Josefssons melodi». De stämde genast upp vår nationalsång, ehuru den klingade ganska främmande för våra öron. När de hade sjungit, frågade Ahlström af sångledaren, om de skulle misstycka, ifall han bjöd dem på en half bier, — de voro omkring par hundra studenter. »Nej, de vilde föle sig meget smigrede. Altså ropade Ahlström på kyparena att servera enhvar af sångarena en half bier. Nu blef det lif. Sånganföraren bad att få tacka ileras vänliga värd samt höll ett ganska nätt tal, hvari han sade att danskarne alltid hyst stor sympati för finnarna. De kände godt vår stora skald Runeberg och voro mycket glada att hafva gjort bekantskap med så angenäma finnar.»

»Härpå svarade Ahlström med ett långt tal om hvilken ädel gåfva sången är, huru den höjer och lättar vårt sinne samt närmar människorna till hvarann och förädlande inverkar på vår smak och vårt själslif. Det gick så ledigt, så flytande, att jag häpnade, ty jag hade aldrig hört honom uppträda olfentligt. Det var endast inom hemmet eller bland några intimare vänner jag hört honom och det var då alltid intressant att höra honom utveckla sina åsigter, sina skarpa träffande iakttagelser och sin stora lifserfarenhet. Men nu, inför denna stora hop främlingar — han var ju en fullkomlig talare! Jag lyssnade med uppmärksamhet och nöje. Han yttrade sig så ogeneradt, utan att en enda gång taga om eller söka ord och dock alltid finnande det som bäst passade. Bravo — hör, hör!» ropades det emellanåt af studenterna. När han slutat tala, reste sig alla och ville skåla med honom. De ropade på öl och glas och räckte honom och mig också hvar vårt glas. De omringade oss och drucko det härrliga Finlands, »de tusind söers lands» välgångsskål. Det ena talet aflöste det andra tills en del lampor släcktes, emedan fyrverkeriet begynte. Vi togo då afsked af de unga och aflägsnade oss. Men ännu under hemvägen var det intressant att höra

honom uttrycka sina tankar med en sådan ungdomlig liflighet och entusiasm.Liknande uttalanden om Ahlström af lians närmaste bekanta kunde anföras i mängd, men detta torde vara nog för att visa, hvilket angenämt minne af honom fortlefver bland dem. Klarast och kärast lefver minnet af honom likväl inom hans egen familj. Icke heller det minnet har fördunklats under årens lopp. Liksom affären allt fortfarande drifves i den riktning kommerserådet utpekat och hämtar kraft af hans traditioner, så framstår hans personlighet fortsättningsvis för familjemedlemmarna såsom ett föredöme och en läromästare. Allt emellanåt hör äfven den främmande åberopandet af de råd och lärdomar han meddelat de sina. Vi minnas det omdöme, som fröken Lucina Hagman gaf om honom såsom uppfostrare af sina barn. Han jämnade vägen för dem icke endast materiellt, utan måhända ännu mera moraliskt, och lyckades äfven i sin uppfostran uti det, hvari förmögna fäder hos oss sällan lyckas. Han lämnade åt sina söner i arf arbetslust och självkänsla att med egen kraft sträfva framåt och blifva nyttiga medborgare i samhället. Han ville att de bl. a. genom afläggande af studentexamen skulle anstränga sig för ernående af ett bestämdt mål. lin af hans sista fröjder på dödsbädden var att se sin äldste son med lyra i mössan inträda i rummet. Till en annan af sönerna skrifver han: »Den största och vackraste ära en yngling kan önska

sig är att bli student, ty det är den första krona, som han tillvinner sig. Med mindre kunskapsmått är det svårt att tillegna sig namn af bildad, och med mindre kan man icke heller uträtta stora ting utan att förstöra dem.»

Minnet af Ahlström såsom make är icke mindre ljust än minnet af honom såsom fader. 1 det föregående har redan anförts många bevis på. med hvilka kärlekens och högaktningens band Antti Ahlström var fäst vid sin hustru. Ingenstädes, uti intet sällskap trifdes han så väl som i hennes. At henne anförtrodde han icke allenast vården om sina kroppsliga hälsa, utan sökte hos henne äfven tillfredsställande af sina andliga behof.552

Fru Eva var hans tröst i motgången. Och denna tillgifvenhet dolde han icke såsom mången äkta man det gör. »Skräp i allt ihop. jag går till Eva», skall han ofta ha utropat, då han lämnade ett sällskap, i hvilket något ledsamt mött honom. Hans hustru var liksom hans goda samvete. En gång hade han i Björneborg varit på en tillställning, där man spelat kort ända till morgonen. Det var en söndagsmorgon och då han körde ut ifrån staden, började kyrkklockorna ringa. I detsamma ihågkom han sin hustru och bittra ångertårar kommo honom i ögonen. Något nästan liknande hände en gång i Helsingfors, under landtdagen 1877, då natten gled till ända under sus och dus. Fru Ahlström väntade och väntade och blef allt oroligare, dä hennes man ännu icke på morgonen hemkom. Ahlströms bodde å societetshuset och då fru Ahlström fått höra, att Antti på samma hotell satt vid spelbordet med en bekant, gick hon ut. Då hon återvände, var Antti redan hemma. Oroligt vandrade han af och an i rummet under afvaktan på välförtjänta förebråelser. Men sådana hördes icke af. Antti kände sig besviken, han hade velat blifva straffad för sin förseelse . . . Om du helst varit hemma och gifvit mig en ordentlig moralkaka, men hvarför skulle du vara borta och inte heller nu säger du ett förebrående ord!» Efter den dagen tog Antti aldrig mera kort i handen och tillät icke ens andra att begagna sådana i hans hus.

Huru stort förtroende Antti Ahlström äfven i affärer hade till sin hustru, framgår däraf att han i sitt testamente föreskref, att hon intill sin död skulle sitta i orubbadt bo och sålunda i sin hand hafva högsta ledningen af affären.

Dessa exempel torde till fullo bevisa, hvilket ömt förhållande och hvilket samförstånd var rådande makarna emellan. De bundos särskildt vid hvarandra genom den varma religiositet, hvilken hos Ahlström utvecklades under hans långvariga sjuldighet.Det unga släkte, som nu sköter det stora materiella arf det erhållit efter fadern, har haft den särskilda lyckan att af honom emottaga ett lika värdefullt andligt arf. Det har till föredöme erhållit ett det mest närastående exempel af en affärsman, som i sitt görande och låtande leddes såväl af säll-spord förmåga, kraft och energi som af dessa egenskaper motsvarande fjärran syftande ändamål. Vid fortsättandet af lians verk äro de, om de så önska, i tillfälle att taga vara på de fasta och sunda principer som besjälade deras fader och hvilka han städse sökte orubbligt fasthålla. Vid studerandet af faderns arbetsmetod äro de i tillfälle att iakttaga, hvilka resultat småningom kunna vinnas genom redbarhet, försiktighet och lugn pröfning, då dessa egenskaper äro förbundna med företagsamhet, djärfhet, entusiasm, arbetsförmåga och arbetslust, men framför allt med tillit till egen kraft. De kunna icke heller undgå att finna, hvilken välsignelse för årbetet och hvilken tillfredsställelse därunder ligger i arbetets ideella syften, i uppoffrandet af dess resultat för ädla, osjälfviska,

människovänliga ändamål. Ahlströms namn lefver, såsom vi redan hört det yttras vid hans graf, och hans minne bevaras äfven för kommande släkten icke endast genom hans för våra förhållanden mer än vanligt stora affärsgeni, utan framför allt därigenom, att han gaf så mycket åter åt det fosterland, af hvilket han å sin sida emottagit så mycket. Om vi hafva rätt — och det hafva vi ju — att tro, att dygden belönar sig själf, så hvarför skulle vi icke få och kunna tro att Ahlströms materiella framgång var liksom en belöning för hans uppoffringar för det ideella.

De efterlefvandes ställning är visserligen i flera afseenden en annan än faderns och stamfaderns. Honom tillhörde det att samla, dem tillhör det att sammanhålla. Han uppförde, de ha att vidmakthålla. Det senare är ingalunda lättare än det förra. Ansvaret är dock i det senare större än i det förra. Ahlströms bemödanden på gamla dagar gingo, i enlighet med den planhan utstakat för framtiden, ut på att det rike han grundlagt skulle hållas ihop, att det skulle styras enligt samma idé och i samma anda som han själf gjort det. Och han hade alltid sökt komma därhän, att icke allenast han själf, styresmannen, skulle känna sig lycklig, utan att äfven bland hans underlydande skulle råda lycka och tillfredsställelse. Jag vet, att äfven hans efterträdare lifvas af denna anda. Men om denna skildring af Antti Ahlström och hans lifsverk ännu i någon mån kunnat lifva och stärka denna anda och till förmån för framtiden befästa banden emellan det förflutna och det närvarande, nedlägger jag, väl medveten om det bristfälliga i detta mitt arbete, med full tillfredsställelse pennan.

Norrmark, Havulinna, den 26 oktober 1905.HELSINGFORS

HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ 1905